

-----h-----

HOOFDSTUK I

AARDRIJKSKUNDIG BESCHRIJVING.

a. Ligging, grootte en grenzen

De ligging der onderafdeeling Zuid Nieuw-Guinea in het Zuid-Westelyk gedeelte van het eiland Nieuw-Guinea, op zee een afstand van 510 mylen van de naastbygelegen Nederlandsch-Indische havenplaats Dobo, stemt dit ressort tot een der meestgelegen gebieden van den Archipel Door natuurlijke ligging aangewezen op Thursday-Island als havenplaats voor het contact met het groote scheepvaartverkeer en in ieder opzicht naar Australie gekeerd liggende, heeft het met deze streken geenerly gemeenschap waartoe als redenen kunnen worden opgegeven:

- 1e. dat thursday-Island te ver ligt voor verkeer met kleine Inlandsche prauwen;
 - 2e. douane-moeilykheden;
 - 3e. het geringe belang van Thursday-Island voor het economisch verkeer met overig Nederlandsch-Indie, waardoor de verbinding van Merauke met dit eiland door de K.P.M. reeds in de December 1903, nog geen twee jaar na de stichting der hoofdplaats, als niet loonend zynd werd beëindigd, zoodat alleen de verbinding met Dobo en vandaar via Koepang, sedert 1907 via Amboina, met Makassar gehandhaafd bleef.
- De kosten dezer verbinding zyn hoog en werden tot op heden niet goed gemaakt door de bevrachting van en naar Merauke, dat omgekeerd ook zelf al de nadeelen de lange verbinding ondervindt.

Ten aanzien van grootte en grenzen mogen worden verwezen naar de memorie Voorhamme.

De daar aangegeven grenzen werden gehandhaafd by S. 1937 No. 557. Slechts zy aangetekend, dat van de eilandjes in deze memorie onder 3e. 4e en 5e genoemd Habee het grootste en meest merkwaardige is door zyn rotsachtig voorkomen en zyn aantrekelyke begroeiing met klappers en wildhout, zulks in tegenstelling tot de overige eilandjes, die alle uit modder zyn opgebouwd en begroeid met mangroven. Hoeveel onbewoond bevinden er zich onderscheidene paden en een groote rykdom aan croton-soorten. Ik houd my dan ook overtuigd, dat het door de lieden van Wambi nog vry geregeld wordt bezocht.

B. Algemeene gesteldheid van den boden.

De geheele onderafdeling bestaat uit een zeer uitgestrek langland waar in de hoogste terreinverheffingen, de heuvels in het Noordelyk binnenland, niet meer dan 50 tot 60 meter boven den zeespiegel ryzen op hun hoogste toppen.

Geologisch onderzoek van deze onderafdeeling vond plaats door den myningenieur O.G. Heldring in 1907 en 1908, waarvan de resultaten worden vastgelegd in zyn werk De Zuidkust van Nieuw-Guinea (Batavia 1910)

We onderscheiden hier;

De kust is vanaf den Zuidelyken ingang der Moeli tot Wamal slykerig en begroeid met mangrovenbosschen. Dan volgt vanaf Wamal tot de Boelaka een wit zandstrand, dat zich al spoedig tot verscheidene zabdruggen verbreedt, waarvan er voorby de Boelaka naar een overblyft, tot Welab.

Dan houdt deze op, doch het zandige strand blijft, dat echter by vloed overstromd wordt door de zee, die hier de hoogé roodwitte kleikust geheel heeft doen afbrokkelen.

Het strand is overdekt met schelpen etc. en brokken magnetiet.

By den klapperhoek verabdert dit weer en al spoedig treden de zandruggen weer op, die zich gaandeweg verbreed en in aantal toenemen, totdat ze voorby Sangaseewederom ophouden. Van hier tot de Bianmonding is de kust weer slykerig met mangroven begroeid. Aan den Oost-oever van de Bian begin echter onmiddelijk weder de zandrug tot Domande op te houden. Van hier tot Ongarie komt weer de roodwitte klei aan de kust, doch het strand blyf van wit zand. By Ongarie beginnen de kustwallen weer, die alleen door de Koembe even onderbroken worden. Het strand blyft van wit zand tot de monding der Merauke-rivier, die aan beide oevers door een strook modder wordt omzoomd. Voorby de monding dezer rivier duiken de zandruggen weer op, doch reeds voorby Spadim (by Paloeng) worden ze afgebroken. Van hier tot Nasem 9 (voorby het vroegere Sariro) is de kust modderig en met mangroven begroeid. Het zand, dat hier vroeger lag, is verdwenen en met een grooten omweg moet men van Spadim tot Nasim komen. Van Nasem strekt zich nog een smalle zandrug uit tot Tomer; het strand echter is tot op een smalle strook geheel modder en voorby Tomer verdwynt ook dit zand. Vandaar tot de Torassi bestaat de kust slechts uit met mangroven begroeid slib.

Van belang is op te merken, dat de zee voortdurend meer afbreuk doet aan de kust. Dir verschijnsel is waargenomen tusschen Wambi en Boelaka, hetzelfde geldt te Domande waar de kampong in haar geheel verplaatst moet worden naar binnen toe en verder langs de gehele kust van de Bian tot Nasem toe. Doch niet overal moet zich de mensche verdedigen tegen het opdringend zeewater. In Okaba byv. is van verandering niet veel te bespeuren, terwijl ten Oosten van Nasem nieuw slib voor de tegenwoordige kust wordt afgezet. In hoofdzaak echter wordt afbrokkeling geconstateerd met toenemende verslibbing van de kust ten Oosten van Spadim, terwijl ook de streek ten Oosten van de Koembe er in dit opzicht niet op vooruit gaat. Het zyn juist de zandruggen, die de kust bewoonbaar maken; zy zyn alle geheel overdekt met uitgestrekte klapperbosschen, die het strand omzoomen met het prachtigste groen. Het witte strand zelf, dat haast overal te paard of per fiets te berijden is, vormt de groot verkeersweg van Zuid Nieuw-Guinea, waarin de groote rivieren met hun modderoevers of hun modderplekken in en oever het zand soms tot op kilometers van de monding de groote obstales zyn.

2. De landstreken achter de kust tot 70 K.M. landinwaarts.

Deze vormen een vrywel ononderbroken vlak land met hier en daar diepere inzinking, die uitgestrekte moerassen vormen. Het langst en waterrijkst is het land by de Moeli doch elders is het niet veel beter en Heldring's meening, dat de streek naar de Torassi toe iets hooger zou liggen moge in haar algemeenheid waar zyn, ook hier zyn vele zeer moerassige gedeelten en komen inzinkingen voor, die zoo belangrijk zyn, dat de geheele landstreek ten Oosten van Merauke slechts gedurende de droogste maanden van het ja jaar te bereizen is. Ook dan echter kan men nog dagelyks op een nat pak rekenen.

Het land is merkwaardig vlak met een zeer lichte golving doch zoo gering, dat men zich soms, tot 10 a 20 K.M. landwaarts is, in de weilanden van Noord Friesland waant. De begroeiing, werkt daaraan mede. De lagere gedeelten vormen uitgestrekte, haast onafzienbare grasvlakten (ook veel moerasgras) slechts hier en daar op enkele hogere plaatsen door een paar boomen of pandanen onderbro-

ken. De hoogere gedeelten vormen savannen, waar de vlakke door tal van pandanen en kleine boschjes met krom gegroeide boomen onderbroken wordt, vaak eucalyptussoorten, die hier ook uitgestrekte wouden vormen waardoor men dag- en lang marcheeren kan. De boomen in deze bosschen echter zyn hoog en recht van stam.

Terwijl de grond in deze bosschen in den regentyd onder water staat is hy in den droogentyd steenhard en door de zeer yle bladergroei heeft de zon vry spel: het is een hitte bosch zonder weerga, waarin geen zuchtje wind koelte brengt.

Slechts door enkele oude strandwallen wordt deze (in haar moerasige streken met veen bedekte kleivlekte onderbroken: daar bevinden zich weer klappers, die spaarzamen bezoeker dezer streken tot toeven nooden. Voorts vindt men in de lagere gedeelte en de sagobosschen der bevolking.

3. De landstreken ten Noorden van de 70 K.M. lyn.

Nog verder naar binnen verandert het landschap van katerker. In de eucalyptus by de Moeli in deze zone nog sterk vertegenwoordigt, het tropisch woud dat reeds hier en daar in het gebied tusschen de 40 en 70 K.M. zich gelden deed, verdringt overal elders meer en meer het eucalyptusbosch. Ook is het niet alles meer vlakke. Heuvels van ongeveer 20 M. hoogte (naar de Noordgrens toe wel tot 40 M. reikend) beginnen op te treden, zy ryen zich aaneen en omsluiten dan uitgestrekte moerassen of vormen, dicht aaneengesloten, door kleine riviertjes doorsneden wouden. Grasvlakten komen nog wel voor doch worden naar het Noorden toe kleiner. Men/zich daar overigens geen overtreding voorstelling van maken want aan de Boven-Bian zyn nog uitgestrekt genoeg en bevinden zich nog geweldige moerassen.

moet

Hoewel de heuvels in het algemeen laag zyn is het terrein vrij sterk deaccidenteerd. Dit geldt vooral de heuvels, die de Digoel omzoomen en de steek tusschen het Gab-Gab-gebied en de Digoel.

Daar zyn trouwens de moerassen reeds verdwenen en bevindt men zich in het eindeloze woud, dat zich tot over de verre en onzichtbare bergen uitstrekt.

4. Fredrik-Hendrikeland en Kolomon.

Aan de Zuidkust van beide eilanden bevindt zich een lage, op zeer vele plaatsen onderbroken zanderige strandenwel. Ook het strand bestaat daar uit wit zand. Echter doet ook hier de zee veel afbreuk aan den strandwal en bezorgt grooten overlast aan de bewoners. Voor het overige bestaan eilanden uit modder, met hier en daar enkele zandruggen, vermoedelijk oude strandwallen. Ook bevinden zich enkele hooger gelegen kleistreken in het eindeloos moeras, dat het best te karakteriseeren is als een op vele plaatsen overlopend bord erwtensoep waar hier en daar een kluif indrijft waarop men staan kan. Het is een eindeloos rietland, een land in wording.

Geologisch bestaat bijna de geheele onderafdeeling uit roodwitte klei, die practisch de eenige grondsoort is van de Noordgrens tot de zee toe. Alleen de strandwallen, van welke zand de grondsoort is, maken daarop een uitzondering. Oude strandwallen vindt men tot de bovenloop der rivieren toe.

Deze roodwitte klei levert het materiaal voor de langs de rivieren afgezette rivierklei en in de binnenbochten der rivieren laguanen achter de strandwallen en op het strand afgezette zeeklei. Deze klei is zwartachtig van kleur, in drogen toestand grijs.

In de moerassen is de bodem bedekt met veer

En prachtig voorbeeld van veenworming levent Frederik-Hendrikeiland. In de laagste gedeelten begroeit met moerasgras en riet, vindt men op meer opgeveende plaatsen vetbladeren en op nog weer hooger geworden plekken een soort moerasboompjes, kleine kromgegroeide dwergboomen, vermoedelijk een soort eucalyptus.

Steenen treft men in deze onderafdeeling nergens aan. Alleen daar waar het zeewater een rol gespeeld heeft bevindt men enkele soorten conglomeraatsteen. Dit is het geval op Habee en op de tegenoverliggende kust waar enkele soorten conglomeraatsteen. Dit is het geval op Habee en op de tegenoverliggende kust waar onder den invloed van het zeewater de roodwitte klei versteend is tot een vry harde gele en vuurroode okersteen die echter met een hamerslag gemakkelijk te verbrijzelen zijn byzondere vormen van deze verharding zijn colliethen, kleine rondplatte of balvormige bruinijzersteenen en niet meer dan 2mm middellyn en magnetiet, zwarte steenen van hoogstens $\frac{1}{2}$ dm. dikte. Beide vindt men ook in de oude stradwallen in het binnenland.

Prachtisch bruikbaar zijn alleen de okersteenen en verduerkrangsteenen, die hier en daar zandzandafzettingen vindt, o.a. bij de oude en overlang verdwenen goedangarang te Merauke en de Koembemonding. Enkel vindplaatsen van okersteen bevinden zich behalve bij Habee en Welab, langs de Oostoever der Moeli (Prinses Mariannestraat) (Ten moet in). Ten slotte moet in kleine hoeveelheden grint voorlomen in de monding der Boelaka-rivier doch ik betwijfel sterk of dit werkelijk grint is dan wel oolith, magnetiet of karangsteen.

Het geheele land is volgens Heldring ontstaan door langzame heffing van den bodem, die nog steeds aan den gang is. Het schijnt echter, dat de laatste 50 jaar een stilstand is ingetreden, waarop de afbrokkeling der kust wijst. De zandruggen in het binnenland, die het best bewaard zijn langs de Koembe (waar men ook de meeste kampongs vindt) zijn even zoovele bewijzen van de heffing van het land in recente tijd.

C. Kusten

Zie boven.

De vlakke terreinformatie van het land zet zich ook in zee voort, zodat het water vele mijlen ver in zee nog zeer ondiep is. Beschutte ankerplaat bieden alleen de riviermondingen. Voor groote schepen zijn dit Maro, Bian, Boelaka, Prinses Mariannestraat en Digoel, die echter alleen bij hoog water kunnen worden binnengelopen. Voor kleine schepen komt dit er minder op aan, hoewel Boelaka en Maro ook door het Gewestelijk Vaartuig niet by elk willekeurig laag te kunnen worden binnengevaren. Voorts hebben de trechtermondingen van Digoel en Bian het nadeel, dat ze bij zwaren Noord-Westenwind onvoldoende beschutting geven en men de rivieren een heel eind op moet varen.

Voor kleine schepen (het Gewestelijk Vaartuig) zijn ook Wamal, Koloi en Koembe toegankelijk, van welke vooral de Koloi vele moeilijkheden biedt. De vaargeul verandert telkens en bij dood kun men er zelfs nu en dan in het geheel niet indef uit, vaak ook bij slechts een van beide dagelijksche getijden. In verband met deze moeilijkheden is dan ook door den Hoofdinspecteur van Scheepvaart toestemming tot nachtwaren gegeven voor de vaart van Okaba op Merauke; anders dan op deze lijn is nachtwaren verboden (vide de betreffende correspondentie agenda No. 2367/27/1937).

Om het invaren mogelijk te maken is de vaar-

geul door palen aangeduid. Het is door de taak van den B.A. van Okaba om bij verandering in de vaargeul zorg te dragen voor het verzetten der bakens.

Ook de Koembemonding, die eveneens lastig bevaarbaar is, is op deze wijze bebakend. Hier is de taak om daarop te letten aan het kamponghoofd opgedragen op wiens Papoeesch gevoel van verantwoordelijkheid men echter niet al te hard kan bouwen.

De hier in de vaart zijnde Inlandsche prauwen, die van stevig maaksel zijn, hebben minder moeilijkheden. Zij worden bij afgaandwater op het strand gezet voor het huis van den handelaar bij wien ~~op moeten zijn en zulke gaat altijd goed~~, ondanks de hevige branding op de kust.

d. Rivieren.

Heldring onderscheidt de rivieren in

1e. lagunenrivieren.

2e. afwateringen van de aangeslibde gebieden op de kusten.

3e. moerasrivieren.

Beide eerstgenoemde categorieën vormen slechts kleine kreeken en dienen volgens hem resp. tot afwatering der achter de kust gevormde lagunen en van het zeewater, dat de aangeslibde gebieden overstroomt. De onderscheiding heeft het bezwaar nogal academisch te zijn en zij verliest haar waarde geheel, doordat mij van alle door hem sub. e genoemde riviertjes, die ten Oosten van Merauke gelegen zijn, bekend is, dat ze geen zeewater afvoeren doch wél degelijk het water der moerassen tot 40 K.M. landinwaarts toe. Slechts het feit, dat riviertjes in haar benedenloop gedurende den drogen tijd zoutwater bevatten, dat daar met de vloed is ingestuwd, kan hem tot deze foutieve opvatting gebracht hebben.

Beter ware dan alleen onderscheid te maken tusschen de kleine lagunerivieren en de moerasrivieren terwijl de kreeken, die uitsluitend dienen tot afvoer van binnengedrongen zeewater, veilig verwaarloosd kunnen worden. Uiteraard zijn er in den drogentijd tal van laguneriviertjes, die alleen of in hoofdzaak zoutwater bevatten.

Van de moerasrivieren moge hier volstaan worden met een opsomming van de groote onder hen nml. Torassi, Maro (d. i. de Meraukerivier) Koembe, Bian, Tole Hewa, Boelaka en Wamal, welke alle met onderbrekingen evenwijdig aan de kustlijn, in een richting loodrecht op de kust stroomen. Als grensrivier moet de Digoel genoemd worden, terwijl Prinses Mariannestraat een aparte plaats inneemt; zij bevat zoutwater doch dient tevens als afwateringsrivier der haar omsluitende gebieden.

Alleen de Digoel is een bergrivier; evenwel stroomt zij in haar benedenloop door een zeer uitgestrekt laagland en heeft zo weinig verval, dat de invloed van eb en vloed tot de monding der Kachrivier merkbaar is (dus tot de Noordgrens dezer onderafdeeling) terwijl ze tot Tanah Merah voor groote schepen bevaarbaar is.

Bevaarbaar voor groote schepen is eveneens Prinses Mariannestraat. Door de heropname van 1936 is de Zuidelijke monding ook weer bevaarbaar geworden.

De overige rivieren zijn als gezegd, alle moerasrivieren. Zij hebben gemeend, dat zij in den drogentijd ongeveer 2 en soms zelfs ruim 4 meter water minder bevatten dan in den regentijd; in eerstgenoemden tijd doet zich de werking van eb en vloed dan ook veel verder gevoelen dan in laatstgenoemden. Near haar grootte zijn ze als volgt te rang-

schikken: Bian, Maro, Boelaka, Koembe, Torassi, Wamal, Kolo en Hewa. Beide laatste zijn slechts zeer klein, Wamal en Torassi strekken zich eveneens niet te zoo ver uit, de Boelaka, ofschoon aan haar monding grooter dan de Maro, splitst zich al spoedig in Mobke, Joman, Mawekre en Boelaka. Ook wonen aan haar loop vrijwel geen menschen, zodat ze als verkeersweg van geen belang is. Alleen Jawimoe is hier langs te bereiken. Wekboeti niet aangezien de Mawekre te veel is dichtgegroeid met riet om het gewestelijk vaartuig doorgang te verlenen.

De Torassi is stellig een belangrijk eind bevaarbaar doch dit is een Engelsche rivier, die alleen aan de monding Nederlandsch territoir raakt.

Van zeer veel belang voor het verkeer zijn echter de drie resteerende rivieren Bian, Koembe en Maro. Van al deze rivieren is de benedenloop, evenals die der Boelaka, niet of weinig bewoond.

Het minst opvallend is dat aan de Koembe, waar gelegen kampongs. De Bian is zelfs bevaarbaar terwijl ook Anida, dat aan de kali Miel, een zytak van de boven Bian, ligt, gemakkelijk per gewestelijk vaartuig kan worden bereikt.

Van belang is hier op te merken, dat de Bian zich aanzienlijk verder uitstrekt dan de op kaart staat aangegeven. Haar oorsprong vindt men ter hoogte van Asike, dus aan de Noordgrens van dit ressort, waar ze tusschen de lage heuvels van het oerbosch ontspringt om, van moeras tot moeras verder kronkelend met tal van bochten, mede veroorzaakt door de beboschte heuvel die het landschap een parkachtig aanzien geven, langzaam haar loop te verbreden tot een machtige rivier, die bij Besoek reeds vrij constant in Zuidelijke richting begint te stroomen. Daarboven is zulks in aanzienlijk mindere mate het geval. Zoo maakt men tusschen het oude Manggis en Waan een omweg van 40 myl voor een afstand, die een gedeeltelijk loopende, gedeeltelijk per prauw gaande in 1½ uur kan afleggen.

Van Kabtel tot de monding der Eli is een gevaarlijk gebied. Daar treedt, vooral in den drogentyd als de rivier zelf weinig water bevat, de "Kepala aroes" op, vanuit de trechtermonding de rivier opgestuwd komt de vloed hier in enkele, ongeveer een 1/2 u. hoge golven opzetten, die zich met groote snelheid voortplanten. Zelfs bij Kabtel stijgt het water nog in enkele minuten een meter. Wie erop voorbereid is kan geen kwaad overkomen, doch voor open vaartuigen kan deze stroom gemakkelijk gevaarlijk worden en als ankerplaats voor het gewestelijk vaartuig is dit gedeelte van de rivier niet geschikt. De invloed van eb en vloed doet zich tot vry hoog boven Kabtel, in de drogen tyd tot Manggis toe, gelden.

Van de zijrivieren der Bian is de kali Eli de belangrijkste, een smalle rivier, die zich evenwijdig aan de Bian tot ter hoogte van Kaliwako, misschien zelfs Mandom uitstrekt. Hoogerop is ze echter niet meer dan een beek. Voorts zijn van belang de kali Mauve, die in de moerassen rond Manggis in de Bânmond en de kali Miel boven Mandom.

De Koembe is integenstelling tot de Bian het bochtigst aan haar benedenloop, die vaster vanuit de lucht uitziet als een overdreven meander. Ze is de meest bochtige der drie rivieren zoodat men, wanneer men na drie dagen varen eindelijk Kaverau bereikt de hoogst gelegen kampong aan dezer rivier, daar in den drogen tyd nog den invloed van eb en vloed bespeuren kan.

Iets, maar niet veel beter maakt het de Maro. Ook hier evenals in de Koembe, bevindt zich een

plaats in den benedenloop, waar men na een half uur varen tien meter blykt te zyn opgeschoten. Van de zyrivieren der Maro verdienen vermelding de kali Wanggoe en de kali Obad.

↳ te

Op Frederik-Hendrikeland dienen twee moerasriviertjes genoemd/worden, de kali Damboe, die bij hoogwater toegankelijk is voor het gewestelyk vaartuig tot aan Doembandy, de op 20 minuten gaans van Kimaam gelegen landingsplaats en de kali Socam, die vermoedelijk niet toegankelijk is voor dit vaartuig. De K. Damboe vertoont de eigenaardigheid, dat zy sinds zy schoongemaakt dieper wordt.

Ten slotte moge nog straat Eki vermeld worden. Deze is niet op de efficieele kaart aangegeven en is een zystraat van de Bensbachkreek. De monding bevindt zich niet ver van Selamiet en de daarvoor liggende bank kan alleen by hoog water worden overschreden. De straat zelf is echter niet minder

c. Wegen en paden.

Alleen ter onderafdeelingshoofdplaats Merauke treft men verharde wegen aan tot een gezamenlijke lengte van 2,20 K.M. Het verhardingsmateriaal is zachte karangsteen dat de hardheid slechts een betrekkelijke is. Eind 1936 was er van de verharding reeds niets meer overgebleven zoodat alle wege een groote modderpoel vormden bij regen. Vanaf begin 1937 werden deze wegen opnieuw opgehoogd, een week, dat veel tijd in beslag heeft genomen, daar zoowel de aanvoer van karangsteen per boot van de oude goedang arang, als het transport en het ophoogen zelf in gestraftenarbeid geschieden moet, terwijl ook nog vele andere werkzaamheden te verrichten zijn. Het vierkant der groote wegen is thans echter byna voltooid; aan de tusschen liggende is nog niets gedaan. Echter werd gewaakt voor verdere of hernieuwde vernieling van deze wegen; zy werden verboden voor grobaks en de handelaren vervingen op mijn aandrang ~~aan~~ van ijzeren wielbanden voorzien handkarretjes, die de karangsteen fyn maalden door van autohanden voorzien handwagens. Daarbij is den handelaren aangezegd, dat, zoodra zy weer van ijzeren wielen voorzien wegens gebruiken, de kota voor alle verkeer verboden wordt.

Voorts vindt men te Merauke onverharde wegen ter lengte van 4,80 K.M. in totaal. Van deze zyn de Moerasweg en de Fraireweg in ernstige mate kapotgereden door grobaks en verdienen ophooging. Dit kan in heerdienst geschieden, zoowel door Paeania als door Kaja-Kaja's.

Sluiting dezer wegen voor het verkeer met grobaks onmogelijk.

Ernstige moeilijkheden heeft het water te Merauke. De bestaande wijze van afwajking is onvoldoende. Een nieuw plant werd opgemaakt, waarop wel de goedkeuring van den T.A. werd verkregen maar nog niet de machtiging van het departement. Doovoering van het daarbij voorgestelde schema is zeer urgent en zal de bestaande toestand zeer verbeteren. (Vide hierover dzz. schrijven van 23 Juli 1937 No. 1925/W met de bybehoorende correspondentie) Ook is ophooging van enkele terreinen noodzakelijk; allereerst van dat, waarop zich de artesische put bevindt, die het badhuis van water voorziet. Deze heeft door een breuk in de buis geduren de twee a drie jaren overgelopen en het geheele omringende veld onder water gezet; welke wantoestand begin 1937 op eenvoudige wijze werd beëindigd. Overigens zal de noodzaak tot ophing van terreinen nu hier dan daar, een voortdurend terugkerend euvel blyken te zyn. Het terrein tusschen de beide zandruggen waarop Merauke is gebouwd, is vroeger (men had toen een decauville-spoorweg) opgehoogd, doch

sedert aanmerkelijk in den zachten ondergrond verzakt.

Men sluis ter keering van echt binnendringende vloedwater. De gedachte dat op deze wijze te doen is niet zoo vreemd; alleenlijk bevindt zich de sluis aan het eind van een lange sloot, die voortdurend aanslibt doordat nimmer voldoende tsroom kan worden verkregen om die diep te houden. Voor hernieuwde uitdieping ontbreken bij het vele urgent werk, dat te doen valt, ten eenen male de werkkrachten. Ook zijn vrye koeli's zeer moeilijk te krijgen. Daarom werd voorgesteld de sluisdeur weg te nemen en in haar plaats de schuif te zetten, die zich nu aan de andere zijde van de sluisbrug bevindt en dan, daar ze tegen het cement geklemd zou worden beter dienst zou kunnen doen ter keering van het zeeewater bij springvloed. Daartoe is nml. de sluisdeur ook als zij werkt, ten eenenmale onvoldoende. Door schoonmaken van den drmpel werd zy in Februari weder indienst gesteld doch toen de springvloed kwam, bleef het water een meter boven de deur te komen en drong over de deur heen naar binnen. Ware de schuif er toen niet geweest en stevig bewaakt geworden (aan de bovenzijde waren zakken tusschen muur en schuif gestopt, die herhaaldelijk los geperst werden) dan was de geheele kota blank komen te staan. Hoewel dus de sluisdeur zich volkomen nutteloos bewezen heeft en dit den Eerst Aanwezend Waterstaats Ambtenaar te Ambon herhaaldelijk onder de aandacht is gebracht (vide dzz. schrijven van 10 October 1937 No. 2611/W en 4 April 1938 No. 96/W) heeft men aldaar gemeend de sluisdeur toch te moeten handhaven en zich bepaald tot herhalen van de vroeger gegeven en reeds overlang onuitvoerbaar gebleven wenken. Het heeft geen zin hierover verder met Waterstaat te correspondeeren en de nuttelooze deur is inmiddels weer vastgeslibd.

Bij springvloed wordt veel overlast ondervonden van het water der kleine kali's aan weerszijden van Merauke. Die aan de Oostzijde zette de bijgebouwen van het vroegere huis van den Mantri B.O.W. (thans door den motorist bewoond) onder water. Daaraan is begin 1938 door een dijkje, waarin zich een kleine naar boven opendklappende sluisdeurtje bevindt, een einde gemaakt. Op dezelfde wijze is de inundatie van het ziekenhuis terrein door de achter de tangsi langs stroomende kali gekeerd, waardoor ook de huizen in verlengde van de zgn. Palmenweg thans geen overlast meer van het water zullen ondervinden. Alleen moet langs dit weggedeelte nog een goot gegraven worden.

Opgehoogd moet nog worden het Kaja-Kaja-pad, waar tevens de rivierdijk dient te worden hersteld, die daar by de laatste springvloeden ernstige schade geleden heeft. Het zal wel noodzakelijk zijn dit in heerdienst te doen verrichten waartoe reeds zou zijn overgegaan, ware het niet, dat de laatste, zeer lang aanhoudende influenza-epidemi, daarvan had doen afzien en uitstel wenschelijk had gemaakt tot ongeveer Augustus. Gelukkig kan dit lage gedeelte in den rivierdijk geen afbreuk doen aan de polder Merauke, die thans weder geheel gesloten is.

Opmerking verdient nog, dat de hoogste springvloeden hier worden waargenomen twee tot vier dagen na volle maan in Januari, Februari en Maart.

De voor het instandhouden van wegen, bruggen, goten, rivierdijk en aanlegsteiger ter hoofdplaats benodigde werken komen alle ten laste van het Departement van Verkeer en Waterstaat. De toegestane fondsen bedrage voor het jaar 1938

afd. B. Wegen, bruggen en pleinen	f	1251,30
E. Assainering	"	250.--
H. Rivierdijk, opslagloods en steiger	"	660.--

Wchter komt het voor afd. B. uitgetrokken bedrag niet alleen den wegen ter hoofdplaatse ten goede. Daarin deelen de onverharde wegen buiten Merauke, die evenals de verharde en onverharde te Merauke alle een wegbreedte van drie meter hebben (op papier). Dit zijn de wegen:

1. Merauke-Sarire met de zich daarin bevindende- bruggen -----	20 K.M.
2. Merauke-Vuurtoren -----	4 K.M.

3. Merauke-Boeti -----	5 K.M.
4. Merauke-Borim/Sepadin -----	9 K.M.
5. Merauke-Oeroemb -----	8 K.M.
6. Koembe-Keiboerse-Meloe -----	6 K.M.
7. Monding Bianrivier-Sanggalrivier en de strandweg Sanggalrivier-Wambi met de zich daarin bevindende bruggen -----	50 K.M.
8. Boepoel-Moeting met de bruggen tus- schen de Koembe-rivier en Boepoel (de beide groote bruggen over de Koembe zijn in onderhoud bij de on- derafdeelingkas en werden in 1936/ 1937 vernieuwd) -----	44 K.M.

Van de hier genoemde wegen is die van Merauke-Sarrire, speciaal het gedeelte tot Mopa, het belangrijkste. Tot voorbij Mopa voert de weg over zandgrond, zoodat hij altijd begaanbaar is terwijl ook het verdere gedeelte of over hoogen grond voert of in elk geval zooveel is opgehoogd, dat de altijd goed begaanbaar is. De bruggen voorbij Mopa worden thans vernieuwd; den Gaib is opgedragen op de voltooiing hiervan toe te zien. Helaas is het gedeelte van Merauke tot Mopa door tjikars geheel stuk gereden, zoodat nu is en niet per fiets te berijden. Het voor-nemen bestaat om een gedeeltelijk van $1\frac{1}{2}$ meter van de weg af te zonderen, het zand met klei te vermengen en met gras te laten begroeien om dit gedeelte als voet- en fietspad in gebruik te nemen. Het zou een zeer belangrijke verbetering zijn en slechts door omstandigheden buiten mijn wil heb ik dit denkbeeld geen uitvoering meer kunnen geven. De bedoeling was dese arbeid in heerendienst door de Poe-anim te doen geschieden. Daar verhar-ding door gebrek aan materialen en aan geld is uitgesloten is deze oplossing de eenig mogelijke.

Van den weg Merauke-Vuurtoren is het eerste gedeelte door sapi's en grobaks geheel vernield. Door ophooging zou hierin kunnen worden voorzien. Evenwel is herbegroeiing met gras door de vele hier overkomende sapi's en tjikars uitgesloten zoodat de weg in den regentijd wel altijd hobbelig zal blij-ven; nochtans zal ophooging den weg goed doen.

De weg Merauke-Boeti, evenals de vorige eenzijdig van den weg Merauke-Sarrire, is evenals deze berijdbaar voor de eenige auto, die Merauke rijk is. Alleen wanneer het pas geregend heeft is. Het oppassen op slibben, hetgeen onvermijdelijk in de zich aan weerszijden bevinden slooten tengevolge zou hebben.

De weg Merauke-Borim/Sepadin, die zich voorbij Mopa van den weg naar Sarrire afsplitst, is voornamelijk van belang voor de sawahbouwers te Mopa. De weg is "begaanbaar" en wordt nu en dan in heerendienst door belanghebbenden wat bijgewerkt.

Verder is er nog een weg van belang, die van Merauke langs de rivier naar de vuurtoren voert, de zgn. Sero-weg. Deze is in heerendienst aangelegd en is van alle wegen het best begaanbaar. Evenwel worden enkele gedeelten in de N.W. moesson jaarlijks sterk afgebrokkeld. Men heeft de fout begaan daar vroeger de mangroven weg te kappen (vermoedelijk wegens de muskietten) waardoor de hier gemakkelijk spel kreeg. Door deze op te laten groeien wordt gehoopt dit kwaad te keren, terwijl de opgehoogde weg op de meest bedreigde plaatsen met rijsthout versterkt is. Ook werden in 1937 de zich in den weg bevindende bruggen weg genomen en de gaten gestopt. Officieel dienende tot tot afvoer van het water der zich achter den dijk bevindende velden, dienden deze gaten in de praktijk slechts om het zee-water toe te laten, daar de afvoer van het water geschiedt via de kleine kali achter de tangsi.

Deze weg is steeds per fiets berijdbaar en een zeer gemakkelijk verkeersweg met Boeti. Door het verbod hem met tjikars te berijden blijft hij in goede staat. Alleen bij zeer hoog springtij komt een enkele keer het zeewater over den weg.

Vermelding verdient ten slotte het pad, dat van Merauke naar Koepor voert. Het staat in den regentijd vaak onder water. Bij het erfpachtperceel Wendoe moet men over de kali. Daar is kort geleden een Kaja-Kaja-prauw van de onderafdeelingkas gelegd om het oversteken te vergemakkelijken.

Een belangrijke weg is die van Merauke naar Oeroemb, die by den steiger Sewa begint. De steiger is in onderhoud bij de Onderafdeelingskas en indien daar tijd voor is zullen er dit jaar weer eenige palen in verwisseld moeten worden. De oversteek geschiedt met een prauw van de Onderafdeelingskas. De weg is echter tot Oeroemb in onderhoud tot Verkeer en Waterstaat en heeft den laatste tijd eenige moeilijkheden opgeleverd. De eerste twee K.M. van den weg bestaan nml. uit opgeworpen klei en dit deel is door tjikars in de laatste jaren dermate stuk gereden, dat de weg volkomen onbegaanbaar werd. Den tjikarsvoerders is toen gelegenheid gegeven den weg in orde te maken, onder aanzegging, dat hij anders gesloten zou worden. Selchts de helft der belanghebbenden heeft zich deze mededeeling aangetrokken maar was niet bij macht de verbetering te volbrengen. Zij zouden het ook met zijn allen niet zijn geweest zoodat de weg gesloten is geworden voor het verkeer met tjikars. Voorts is de weg verder opgehoogd doch nog niet genoeg. Hij is zoo grondig verzakt, dat de weg in den regentijd nog telkens onder waterstaat. Ook is er nog niet opnieuw gras opgekomen zoodat het een ellendige modderpoel blijft. Ik moet mijn opvolger dan ook adviseeren den weg gesloten te houden en nog verder op te hoogen. Opnieuw openstellen van den voor tjikars zou slechts herhaling der ellende tengevolge hebben. Ook als men een voetpad zou uitsparen is het probleem niet opgelost daar na drie, vier jaren gebruik het overige weggedeelte onbegaanbaar zou zijn ook voor tjikars, daar de grond hier zeer zacht is.

Noot.

Alleen in den drogen tijd, bijv. van Juli tot half November zou de weg opengesteld kunnen worden en althans gebruik door lieden die er iets voor over hebben toegelaten, hetgeen thans reeds geschiedt.

Van Oeroemb tot Boembe bestaat een binnenweg, welke vroeger in heerdienst is aangelegd. De bevolking heeft er veel werk aan gehad maar van veel nut is de weg niet. Men gebruikt steeds het strandweg als zoodanig. Alleen voorbij Anasai, waar het strand vol modderplekken zit, heb ik den weg wel per fiets bereden. Dit is ook het eenig deel waar zulks mogelijk is dank zij begroeing met veel alang-alang. Hoewel het misschien zou zijn die nu en dan te laten kortsnijden kan ik dan niet adviseeren. Wanneer dat niet onder goed toezicht gebeurt wordt de helft van het gras beter nu en dan laten afbranden.

Bij de Koembe is pas een huisje gebouwd voor de daar sedert gestationeerde prauw. Het kamponghoofd moet haar na gebruik ieder keer vastleggen en ontvangst daarvoor na gebruik iedere keer f0,25 van hem die van de prauw gebruik maakte (ook ambtenaren).

De weg van Koembe tot Melioe is vrij goed en van enige beteekenis doordat het strand hier nogal wat modderplekken vertoont.

Verderop gaat men langs het strand met bij Melioe (voorbij Keiboerse) een binnenweg om de K. Taulan over te steken en voor bij Onggari wederom een klein stukje binnenweg om over den brug over de K. Flomle te gaan. De brug bij Melioe verkeert in goederen staat terwijl die bij Onggari pas in heerdienst vernieuwd is.

Dan vormt de Bian op den weg langs het strand het groote struikelblok. Omdat de rivier in den N.W. moesson met Kaja-Kaja-prauwen veel al niet veilig kan worden overgestoken is te Domando een groote, buiten de onderafdeeling gebouwde, prauw gelegd. Evenwel is Domando te ver van de rivier verwijderd. (10 K.M.) en de boot is dan ook nooit gebruikt, temeer omdat ze in de Oostmoesson niet veilig over zee kan worden gevoerd. Ten overvloede ligt aan de overzijde van de Bian helemaal niets. Bij rijzen over land moeten dan ook tevoren steeds prauwen naar de kalimond worden gebracht, hetgeen des nachts pleegt te gebeuren omdat de zee dan het ruidt is.

Enige tijd geleden was er sprake van dat een Chinees in dienst van Leo Foe Siong het vrij gebruik dezer prauw beloofd niets hij (tegen goede betaling per keer) als voerman op wilde treden. Tot op heden is de sero er nog niet en ik heb de prauw

voorloopig te leen afgestaan aan den Chinees, die

de Domande naast het bivak woont, omdat ze thans nog toch maar ligt uit te drogen en geheel bederft.

Aan de overzijde van de Bian, bij kali Paak, bevindt zich een steiger. Deze is enige jaren geleden afgebrand en nog niet vernieuwd. De weg zelve vandaar tot Sanggasee is nog niet geheel voltooid. Het laatste gedeelte wordt thans gewekrt door de mannen van Sanggasee, voor wien dit tevens als correctie is bedoeld voor een al te lichte straf door den B.A. van Okaba opgelegde wegens gadzi-overtreding onder byzonder verzwarende omstandigheden, die het karakter van den weg is echter voltooid en goed. Van Sanggasee tot Okaba vormt het strand een goede weg, die by Okaba over de Koloirivier weer door gaat en zich bij Makalin langs het strand vervolgt over de Hewa tot Wambi toe.

Voorbij Wambi is het moeilijk tourneeren, daar het water hier bij vloed het geheele strand overspoeldt en den vasten wal wegslaat. Het volgende struikelblok is de Boelaka doch hier woont gelukkig aan een zijde een Chinees, terwijl de kampongs aan de andere zijde niet zover weg liggen om deze rivier tot een onoverkomelijke hinderpaal te maken.

Van de kust uit zijn de voornaamste paden die van Wendoe naar Saror en die van Okaba via Jawimoe naar Po-Epe. In den regentijd staan ze evenwel voor belangrijke gedeelten onder water. Hier en daar gaan deze paden over dijkjes, door de Inheemse bevolking reeds sinds onheugelijke tijden aangelegd om de tuinen te bereiken.

De weg van Moeting naar Boepoel is de enige grote weg in het binnenland welke in het beheer is bij het Dept. V. en W. De weg is goed en de bruggen zijn voor het grootste gedeelte vernieuwd. Alleen aan het gedeelte voorbij Samoeting en dat van Samoeting tot Boepoel wordt nog gewekrt. Deze weg vormt een deel van het grote wegennet door den toenmaligen hulpbestuurder Marks van (M.H.O.3) aangelegd. Hoewel zijn methoden wel eens wat erg hardhandig waren moet hij geroemd worden als een man, die elke hem gegeven opdracht op voorbeeldige wijze wist te vervullen. Er is door de Inheemsche bevolking in die jaren heel wat werkt verzet. Een grote weg gaat van Torai over Djedjeroek naar Kweel en van daar tot Boepoel. De bedoeling van den weg was om vanuit Torai te Moeting gekomen per prauw verder te reizen tot Anida, waar de grote weg naar Assike begon. Al deze/lopen recht toe recht aan. Zo ook de weg die van Torai naar Djedjeroek voert en de weg van Donggiab naar Koa.

Thans zijn al deze wegen dichtbegroeid. Door gebrek aan verkeersmiddelen (het gewestelijk vaartuig is voortdurend in de vaart) kan niet voldoende gepatrouilleerd worden door de politie in Maro- en Koembegebied. Zodoende raken ook de wegen in verval. Het zal echter zijn nut hebben die wegen weer schoon te laten hakken met uitzondering van die naar Assike, die er het ergst aan toe is en alle nut verloren heeft. Vernieuwing der verdwenen bruggen is minder noodzakelijk en loont de moeite niet. Vermelding verdient voorts de weg, die over Gab-Gab van Boepoel naar het Gab-Gab-gebied (Bossset) voert. Deze is niet door het Bestuur aangelegd doch door de bevolking onder leiding van P. Verscheuren, die ook beloofde de bruggen in die streken in orde te brengen. Voor eventueel benodigde bouten en spykers is een bydrage uit de onderafdeelingskas (g.o. bruggen en wegen) toegezegd. Grote gedeelten van dezen weg zijn prachtig. Aan het gedeelte tussen Bossset en Sioe (vandaar men zich met een prauw moet inschepen naar Bofegage) wordt eveneens gewekrt. Naast de genoemde zijn nog tal van andere paden en wegen der bevolking, alle smal, hier en daar over dijkjes lopende, met (soms ook zonder) boomstammen als bruggen, die alle min of meer begaanbaar zijn naar gelang van den tijd van het jaar waarin men reist. In den regentijd bv. is het achterland van Okaba moeilijk te bereizen, het gebied ten Oosten van Merauke in het geheel niet. Het onderhoud dat de verschillende paden vorderen is gering en geschiedt meestal in herendienst. Voor aankoop van materialen ten behoeve van de vernieuwing van bruggen en steigers en het in orde maken van wegen is op de begroting een bedrag uitgetrokken van f 300.- voor 1938. Op Frederik-Hendrikeiland is de toestand weer anders. Daar zijn

Wegen

geen wegen doch geschiedt alle verkeer te water langs meest smalle en bochtige sloten, die alleen met Inheemse prauwen van niet te grote afmetingen zijn te bevaren. Lange prauwen zijn door de talloze bochten onbruikbaar. De bevolking zelf gebruikt meest een of tweemansprauwtjes waarin zelfs de kust- Papoea's het evenwicht niet bewaren kunnen (men kan er n.l. alleen in staan). In den drogen tijd is de toestand zeer moeilijk. Dan kunnen de iets grotere prauwen niet meer door de modder komen. Thans wordt (langzaam) gewerkt aan de uitdieping van de sloot die Kimaam met Teri verbindt, dat een belangrijk knooppunt van waterwegen is en ondermeer toegang verleent tot een weg naar de grote en lastige kampong Bamoeel met zijn 1800 zielen. Bij die uitdieping wordt de aarde aan een kant geworpen opdat daar een pad ontstaat. De nieuwe korte waterweg van Teri naar Bamoeel die men gedurende den vroegeren oorlogstoestand had laten dichtgroeien, is thans weer byna geheel geopend. Al dit werk moet in herendienst geschieden en schiet slecht op daar het niet raadzaam is en ook de middelen niet bestaan om dat werk hard aan te pakken. Aan het eind van den drogen tijd wordt het tourneeren hier hoogst bezwaarlijk. Alleen de kleinste prauwtjes der bevolking zijn nog door de modderige slootjes te krijgen, zodat het tourneeren voor een groot deel te voet moet geschieden. Wegen ontbreken echter geheel zodat dit veelal neerkomt op een worsteling door de modder.

Kampongs: Zie onder hoofdsuk Bevolking.

Plantengroei:

Flora en fauna dezer Onderafdeling gelijken weinig op die, welke men elders in Nederl. Indie aantreft. Het ontbreken van de grote roofdieren andere dan krokodillen waarvan het in de rivieren wemelt en in de plaats daarvan het voorkomen van kanggoeroe (bosch en veldkangeroe), de boombeer (koeskoes) en buidelrat verraden reeds de verwantschap met Australië en de flora zowel als het hele aspect van het landschap bevestigen dit. Meermalen verzekerde men mij, dat de wijde vlakten met haar eucalyptusboschen naast uitgestrekte wouden van dezelfde houtsoort en frappante overeenkomst vertonen met Australië, en in het bijzonder met Queensland.

Inmiddels is over landschap en plantengroei reeds een en ander gezegd in b. van dit hoofdstuk. Van belang is hier op te merken, dat het tropische woud het meer wint op de vlakte en het eucalyptusbosch. Reeds Herdring merkte dit op en het wordt ons overal bevestigd door de Inheemsche bevolking, die met groot leedwezen de vlakten in het binnenland meer en meer ziet plaats maken voor dit bosch waarin de kangeroe, het lievelingsvoedsel der bevolking en het jachtdier by uitnemendheid dat door afstoken der prarien in het groot gejaagd wordt, niet kan leven. Het voorkomen van de boschkangeroe en casuaris maakt dat niet goed en eens trof P. Verscheuren de oude mannen van Framboe aan de midden- Maro wenend aan buiten hun kampong, omdat hun kindskinderen door het verdwijnen van de vlakten geen eten meer zouden hebben. Hetzelfde verhaal hoort men aan de boven- Bian waar dit verschijnsel eveneens den ouden mannen grote bezorgdheid baart.

Rijk aan waardevol hout is het bosch niet. In het levende ijzerhout zit hier reeds de worm. Weliswaar komt zeer goed hout voor doch te verspreid en te ver verwijderd om exploitatie lonend te maken. De rottan der boschen is niet van goede kwaliteit; harsen komen sporadisch voor en worden niet verzameld, evenmin als de roten. Bamboe vindt men aan de oevers der rivieren en in het binnenland in ruime hoeveelheid.

Sago, het hoofdvoedsel der Inheemse bevolking is overal in voldoende hoeveelheid aanwezig. Tussen boven- Bian en Digoel, vooral dicht naar de Digoel toe komt veel sago in het wild voor. Klappers vindt men door de geheele onderafdeeling; aan den bovenloop der rivieren echter zijn de tuinen maar klein en net voldoende voor eigen gebruik, terwijl die langs de kust zeer groot zijn en ver uitgaan boven de behoeften der bevolking zowel aan voedsel als ruilmiddel.

Een veel voorkomende plant is de zg. bamboe tali, die in de lager gelegen boschstreken den ondergroei vormt der wouden. Tussen Maro en Koembe vindt men bijna niet anders. De apaarzame wegen lopen er als lage tunnels doorheen waarbij men onder het gaan grote overlast onder vindt van de afhangende takken.

Pinang wordt aangeplant door de Inheemse bevolking en komt overaal in het wild voor evenals de niboeng-palm. Langs de bovenloop der rivieren in de zone waar zich geregeld zoet waterzout water mengt vindt men langs de oevers brede rijen nipa-palmen. Vermelding verdient voorts de sote of waroe, een soort koningspalm, die in het binnenland vooral overal in het bosch wordt aangetroffen. De bladschede dient voor het vervaardigen van mandjes terwijl de jonge spruiten gegeten worden. Deze zijn vry voedzaam doch naar Europese smaak niet lekker.

Vruchtenmen vindt men weinig. Mangga komt in het binnenland wel veel in het wild voor doch goede veredelde soorten vindt men in de kampongs nog maar weinig. Op de grotere plaatsen zijn mangga en djerook echter voldoende te krijgen. De papaja is ruim verbreid in het binnenland evenals de broodboom, die inheems is. Op Torai en Framboe vindt men zeer goede djerook bali terwyl Moeting beroemd is zijn ananas.

Een merkwaardig en bijna overal aangeplant gewas is de wati (piper methyticum) waarvan de stengel wordt gekauwd. Het aldus verkregen sap wordt uitgespuwd in een napje, dat zodra het vol is wordt opgedronken. Meer hierover onder het hoofdstuk bevolking.

Voorts vindt men in vele kampongs vooral in het binnenland en op Frederik-Hendrikeiland zeer kleine tabaksaanplantingen.

Voedinggewassen der Inheemse bevolking zyn behalve de sago en klapper vooral oebi en keladi. Worden deze laatste door de meeste stammen slechts als bysnyzen gebruikt, voor de Kanoem-anim van Frederik-Hendrikeiland vormen de hoofdzakel.

Van belang is verder de rijstbouw der Poe-anim die in kampongs langs de kust door hen als ladangbouw, te Merauke en Mopa door de daarwonende Javanen en enkele Timoreezen als sawah-bouw wordt beoefend. Ook mais en katjang tanah worden in de omgeving van Merauke met succes geplant. Als volksvoedsel wil de mais er echter niet in. (zie verder de paragraaf over Landbouw.)

Het Klimaat.

Het klimaat staat sterk onder den invloed van het nabije Australië en vertoont ook iets van de excessen die aan dit vastelandsklimaat eigen zijn. In den regentijd overmatig heet is het de droge tijd hier opmerkelijk koel en kenmerkt zich in het byzonder in Juli en Augustus door koude nachten.

Opmerkelijk is het verschil in duur der moesons. Gedurende de kenteringen in November en April is de windrichting veranderlyk, slechts van Januari tot en met Maart (de eerste en laatste maand dezer periode niet eens geheel) staat de N.W. moeson krachtig door terwijl de overige maanden Mei tot en met October-November en gestadige Z.O.-wind waait, die speciaal in Juli en Augustus krachtig is en gedurende den gehelen tijd, dat hij waait een ontstuimige zee verwekt. De N.W. moeson kenmerkt zich door hevige stormbuien afgewisseld door windstiltten. Deze stormbuien zyn meer dan de Z.O. moeson verantwoordelyk voor het afbrokkelen der kusten ofschoon de zee in het geheel genomen in deze periode kalmer is. De onstuimigheid gedurende de Z.O. passaat is constant, wat tijdens de N.W. moeson niet het geval is. De N.W. moeson is tevens de tijd van hevige regenbuien doch ook de Z.O. passaat kan, met name in de eerste maanden dezer periode nog veel regen brengen. Opmerkelijk is ook de sterke bewolking boven de kust gedurende de Z.O. passaat.

Over het algemeen regent het in het binneland meer dan aan de kust, terwijl voorts Frederik-Hendrikeiland byzonder regenryk is. Onweder komen in de kentering speciaal van October t/m December/Januari veelvuldig voor.

Regenwaarnemingen worden gehouden te Mersuke, Okaba, Moeting, Framboe (vroeger Torai; vide dzz. scheyven van 19 April 1938 No. 1254/30 en de bybehorende correpondentie), Boepoel en Kimaam; zonnenschijn waarneming en te Merauke, Okaba, Moeting en Kimaam.

De gemiddelde regenval in mm te Merauke is weergegeven in onderstaanden staat en is berekend over den regenval van 1903 tot en met 1937. T.a.v. de overige stations wordt niet over voldoende materiaal beschikt ter vergelijking:

T.a.v. de overige stations wordt niet over voldoende materiaal beschikt ter vergelijking:

<u>Maand</u>	<u>regenval</u>	<u>aantal dagen</u>
Januari	265	15
Februari	235	13
Maart	256	14
April	184	11
Mei	137	9
Juni	43	6
Juli	36	5
Augustus	21	3
September	31	3
October	46	3
November	81	5
December	195	11

Het jaargemiddelde bedraagt 1524, verdeeld over 100 regendagen. Doordat de grootste afwijkingen in regenval zich voordoen naar boven toe, ligt de normale jaarlykse regenval beneden het gemiddelde.

HOOFDSTUK II

BEVOLKING

Het is wel zeer moeilijk de uiteenlopende bevolkingsgroepen dezer onderafdeling, welke in de twee hoofdgroepen Kaja-Kaja's en Poeanims uiteenvallen, als een geheel in gelyke paragrafen te behandelen op de wijze waarop zulks door het schema van Byblad No. 7737a is voorgescreven en deze moeilijkheid wordt nog door een tweede gecompliceerd. Door ons Bestuur, door de Missie en door de invasie van Poeanims hebben zich ingrijpende wijzigingen voltrokken is het cultureel bestel der primitieve gemeenschappen in deze onderafdeling waardoor een toestand is ontstaan, welke zich enerzijds niet begrijpen laat wanneer men het oorspronkelijk beeld niet kent en anderzijds problemen heeft opgeworpen welke oplossing voor de instandhouding der Inheemse gemeenschap een levenskwestie is en welke beschrijving zich onttrekt aan een algemene rubricering. Gelukkig daarom dat het voorschrift van Byblad No. 7737a niet dwingens is waarom ik mij veroorloven moge eerst te bespreken de oorspronkelijke toestand der Inheemse maatschappij waarby ik in hoofdzaak het schema myner dissertatie volgen zal; ten tweede de wijzigingen die zich sedert hebben voltrokken en de speciale problemen daardoor in het leven geroepen om ten laatste den draad van het schema van Byblad 7737a weer op te vatten bij de paragraaf over de middelen van bestaan, waarbij de Poeanimbevolking tegelijkertijd met de Inheemse bevolking behandeld kan worden.

A. De oorspronkelijke culturen der Inheemse bevolking.

i. Stam en taal-indeling.

Toen op den 12 Februari 1902 de K.P.M. boot "van Goens" die den eersten Assistent-resident van Zuid Nieuw Guinea naar zijn toekomstige standplaats bracht, ten anker ging naast een enige dagen tevoren aangekomen stomer "van Swoll" en H.M.'s flottiele-vaartuig "Nias" kwamen van beide oevers de inboorlingen naar de schepen geroeid onder luid geroep van "Kai Kai" hetgeen beduidt, dat men den komenden dat moment goed en wel gezind was. Men verstaand het als Kaja Kaja en de naam was geboren voor een in ieder opzicht sterk uiteenlopend aantal stammen van de grens van Nederl. N. Guinea tot het rivierengebied van Mimika en van de Arafoerenzee tot het Centrale Bergland. De naam heeft ontzaggelijke verwarring gewekt, niet alleen buiten Nieuw Guinea doch ook bij mensen die er jaren gezeten hebben. Met beminnelijke onschuld stelt b.v. Schoonheydt Digoelers en kustbewoners op een lijn en doet het voorkomen alsof er eigenlijk maar van een stam sprake is terwyl toch de anthropoloog Schoonheydt den schrijvenden Schoonheydt tot meerdere voorzichtigheid in het hanteren van de naam

had moeten manen.

De voornaamste stam dezer onderafdeling is die der Marind-anim (anim = mensen). Hij bewoont de gehele kust van Wamal tot en met Nasesem terwijl in het uiterste Oosten Kondo een geïsoleerde nederzetting van dezen stam vormt. In het binnenland wonen de Marind-anims in de kampongs Koeper aan de beneden Maro, het gehele Koembe en Bian gebied alsmede het achterland van Okaba. Het zielental van dezen stam moet bij onze komst zeer aanzienlijk zijn geweest en men zal niet ver bezijden de waarheid zijn, wanneer men die voor de kust op 11.000 en voor het binnenland op 6.000 stelt.

Een zeer aperte plaats in dezen reusachtigen stam nemen de bewoners der Boven-Bian in. Hun taal verschilt dermate van het kust-Marindineesch, dat van een eigen, zij het aanverwante taal gesproken moet worden. In cultureel (niet in taalkundig) opzicht behoren de bewoners van Kari en Kaverau (thans Keisa) en Babri aan de boven-Koembe mede tot deze groep.

De kampongsaan de midden-Koembe (Wayau tot en met Warita) vormen eveneens een groep apart, die zich onderscheidt doordat zij in geen der Marindinese ceremonies totales deelneemt, zulks in tegenstelling tot de bevolking der beneden-Koembe, die op de kust georiënteerd is.

Afzonderlijke vermeldingen verdienen de tusschen midden-Koembe en Bian wonende Gavoer-anim, welke in Sanagi en Kaliki wonen, als mede de Adga-ze, wien officieel Wayau las verblijfplaats is toegewezen, doch die meestal te Samka vertoeven. Van deze groepen nemen velen (niet allen) deel aan de Imo.

De taal der Koembe-anim, dialectisch varieerend van kampong tot kampong, verschilt niet zoo heel veel van de kusttaal. Deze laatste intusschen kan ook weer niet als een eenheid worden opgevat.

Behalve de kleine verschillen van kampong tot kampong laat zich een globaal onderscheid maken tusschen het Marindineesch aan deze zijde van de Bian (waarin het dialect van Domande het meest afwijkt), dat van Sanggasee en dat ten Westen van deze plaats. Van deze is het Sanggaseesch sterk afwijkend terwijl de beide ander dialecten zeer veel op elkander gelijken.

Sanggasee neemt trouwens ook in andere opzichten een aparten plaats in.

Overeenkomstige verschillen van kampong tot kampong vindt men bij de in nogal geïsoleerde groepen levende bevolking van het achterland van Okaba.

Nog minder dan in taalkundig opzicht vormen de Marind in anthropologisch opzicht een eenheid. De huidskleur (nog altijd het betrouwbaarste rassenkenmerk) van het overgrote deel der bevolking is bruin-zwart doch daarnaast vindt men zowel aan de kust als in binnenland, bij de Marind en bij alle andere stammen tot en met Frederik Hendrik-eiland typen van lichte, roodachtige huidskleur en, zulks in tegenstelling met de meerderheid, die zwart kroeshaar heeft, blond kroeshaar, een verschijnsel dat ook elders van dit eiland bekend is.

De kustbewoners deelen het algemeene type van den Zuidkust Papoea; lang en stevig gebouwd, een weinig dolichcephaal en een gebogen neus (jodenneus). De bewoners van het binnenland zijn doorgaans belangrijker kleiner en tengerder gebouwd hoewel ook onder hen groote en krachtig gebouwde menschen voorkomen.

Dit afwijkend type der binnenland-bevolking deelen allen nabuurstammen der Marind van welke allereerst de Manggat-rik genoemd moeten worden, die op ongeveer 18 K.M. afstand van Merauke te Boed wonen. Hun taal is een geheel andere dan die van de Marinde taal der Bade-anim, een Kanoen-stam, die verschillende talen spreken. De grootste groep dezer lieden vormen de Bade-anim of Enkelemboe (niet te verwarren met de Bad-anim van de Koembe rivier, wier gebied zich tot de Maro uitstrekt). Oorspronkelijk woonden zij te Mongoemer, Jangandoer, Mbo, Majam en Kilor doch door de aanvallen van Bad, Saror en Koeper hebben zij het oude centrum Mongoemer op moeten geven. Een deel vestigde zich aan de kust en vormde de dorpen Melioe, Onggaja en Tomar, een ander deel bleef in Jangandoer.

Een tweede groep vormen de Semaki, thans wonende in Samandir (Weo) eveneens met een eigen taal. Voor de Taamer, een heel klein groepje wonend in Tomergar, Ade en Toka. Hun taal verschilt slechts dialectisch met die der Bade. Dan heeft men nog de Mbeekoe, een heel klein stammetje tusschen Jangandoer en Weo in en over de grens

de Arka en de Waja, Isapo en Babirka, die door de aanvallen der lieden van Bad naar het Oosten gedreven werden. Een miniatuurstammetje, waarvan nog 9 menschen over zijn, vormen de Mbojamete Soata (ten Noorden van Jangandoer en ten Oosten van Senajoe). Over de afstamming van de bewoners der kleine nederzettingen Tomerau en Komobagatro heb ik nimmer inlichtingen kunnen krijgen. Vermoedelijk hooren ze tot de Samandir-menschen.

Een belangrijke groep onder de Kanoem vormen de eveneens een eigen taal sprekende Koerkari-anim, die in het grens gebied ten Oosten van Samandir verschillende kleine nederzettingen bewonen en zich thans naar ik vernam, te Jeroo hebben geconcentreerd. Eindelijk behooren deze stam, de bewoners van Munni, een dorp 15 K.M. over de Engelsche grens, die steeds beweerd hebben Nederlandsch onderdaan te zijn, hetwelk door een in 1937 ingesteld onderzoek bewezen is onjuist te zijn.

Naar het Noorden gaande vinden we langs Midden en boven-Maró de groote eveneens een eigen taal sprekende, stam der Jee-anim welke in drie groepen elk met eigen dialect te onderscheiden valt;

- 1e. de Noordelijke groep (omvattend Boepoel, Kweel en Djedjeroek)
- 2e. de Zuidelijke (Jawar, Donggiab en Kakajoe) en
- 3e. de Framboegroep (Framboe en Torai)

Nog verder naar het Noorden vindt men langs de Fley-rivier den stam der Gav-Gav. Elk hunner dorpen vormt een endegame groep met eigen dialect. Een groot deel van het territoir legt op Engelsch gebied waar het zich uitstrekt tot Lake Murray. Tal van hun stamverwanten wonen over de grens. Hun taal is met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid verwant met het boven-Biansch. Maar het Westen gaande vindt men aan de Mawekre de Maklew-anim, welke stam tegenwoordig geconcentreerd is in den bescheiden kampong Wekboeti en eveneens een eigen taal heeft.

Nog verder Westelijk, achter Fromka en ver in het achterland nabij Prinses Mariannestraat wonen de Jab-anim, die de beide Galoemkampongs Dodali en Wobojoe bij de kust en de dorpen Bibikem (bestaande uit Bibikem en Jaloba) en Ilwajab bewolken. Ook de Jab-anim spreken hun eigen taal.

Ten slotte hebben zich in later jaren verschillende Digoelgroepen in dit ressort gevestigd, in hoofdzaak afkomstig van de rivieren Mandobo, Moejoe en Kach. Hun vestiging in deze onderafdeeling heeft nogal wat moeilijkheden gegeven. De meesten hunner zijn nu ondergebracht in vaste kampongs, te weten Koena, Kaduar, Anida, Kinde en Terek.

In het Noordelijk gebied zwerven nog kleine groepjes rond. Een dier groepen afkomstig van de Kaoh-rivier, is gevestigd te Azoer in Gav-Gav- en schijnt het goed te kunnen vinden met haar gasteren. De Digoelgroepen spreken verschillende talen.

In den tijd van het hevig opdringen der Mappiers vestigden zich ook verschillende aan dezen stam verwante en weggedreven of gevlucht groepen in het Digoelgebied van het ressort Okaba. Daar werd Wap bevo door echte Mappiers terwijl van de Hamgi afkomstige groepen de kampong Meloe en Imahoei stichtten.

De laatste kampong is thans bijna in zijn geheel terug. Van de Talen dezer lieden is mij niets bekend.

Een apart hoofdstuk vormt de bevolking van Fedrerik Hendrikeila vijf taalgroepen kunnen worden onderscheiden.

De eerste en grootste van deze is die van Kimaam, welke groep in drieën uiteen valt, nml. de Perea, omvattende de kampongs Kimaam en Momboen, de Sabinda waartoe de dorpen Teri, Saboedom, Sigat en Kalwa behooren en de Koerametei welke Weboe, Jaoebe, Waner en Kiboro omvat. Volgens den B.A. Kimaam spreken ook de menschen van Bamol (een verzameling van aaneengebouwde kampongs) en Wanggambi deze taal.

Ten Noord-Westen dezer groep wordt de taal van Koendjabando gesproken door Jera, Koendjambando, Iramoro, Jaoemoeka en DOeam.

Aan de Zuidkust heeft men achtereenvolgens de taal van Konorau (Selemiet?konorau en Wan) en die van Klader, welke laatste verwnat is aan de Kimaam-taal en gesproken wordt in Thor, Klader en Saboen.

Ten Noorden daarvan, in de Kaliramstreek heeft men weer een eigen taalgebied, waartoe de kampongs Sibenda, Kaliram, Witau en Kawe behooren.

Van al deze talen is alleen het Marindineesch der kuststreken behoorlijk bekend. Hierover verschenen: een Nederlandsch-Marindineesch Woordenboek van J. van der Kolk en P. Vertenten (Landsdrukkery 1921) een Spraakleer der Marindineesche taal door H. Geurtjens in Verhandelingen Bataviaasch Genootschap deel 68 tweede stuk (den Haag-Batavia 1926) en een Nederlandsch Marindineesche Woordenboek door denzelfden schrijver in Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap deel 71 vijfde stuk (Bandoeng 1933). Van deze zijn de woordenboeken zeer goed en de gramatica onbruikbaar, daar de schrijver de taal volkomen geperst heeft in het keurslijf der latijnsche gramatica, waarbij hij zoo drastisch te werk is gegaan, dat hij aan het eind van zijn verhandeling tot de verrassende conclusie komt, dat het Marindineesch een Indo-Germaansche taal is.

Een betere grammatica van de hand van Vertenten bestaat alleen in handschrift en is het bezit van de Missie alhier. Een groot gemis voor de taalstudie is het feit, dat geen tekstenmateriaal is uitgegeven; enkele zinnestukjes geblubiceerd door Seyne Kok in Verhandeling Bataviaasch Genootschap, deel 56 (1907) vierde stuk, zijn geen betekenis. Het Marindineesch is natuurlijk een Papoea-taal doch deze talengroep is zoo slecht omschreven, dat deze mededeeling praktisch niet zeggend is. Dat er verschillende dialecten bestaan werd reeds medegedeeld. Feitelijk bestaan er veel meer dan de aangegevene en heeft iedere kampong zijn eigen dialect, hetgeen met zekerheid bekend is van de Koembe, waaromtrent mij zulks werd medegedeeld door Pater Verschuuren.

Van de overige talen is niet bekend. Wel bevinden zich woordenlijsten in handen der Missionarissen, doch gepubliceerd is er niets. Ook is niet bekend in hoeverre de verschillende talen, in deze Onderafdeeling gesproken, verwantschap met elkaar vertoonen.

Zooals met de taal is het ook met de cultuur gesteld; alleen van die der Marind-anim speciaal die der kunstbewoners, weten we niets meer af. Ik zal mij dan ook hier bepalen tot een kort overzicht van deze kustcultuur met verwijzing waar noodig naar de in het binnenland woonende groepen van deze stam. Aan het slot kunnen dan nog enkele woorden worden gewijd aan de andere stammen.

Een exemplaar van mijn proefschrift heb ik op kantoor achtergelaten terwijl voor de over de Marind-anim bestaande literatuur gerefereerd moge worden aan de daarin gegeven literatuur-opgave.

Alvorens echter nader in te gaan op de cultuur van deze groote stamgroep is een woord van waarschuwing op zijn plaats, nl. dat hoewel in groote lijnen de cultuur overal dezelfde is, de locale verschillen groot zijn en de eenheid minder hecht is dan men, die literatuur lezend, zou denken, waarmede overigens het bestaan van samenhang en een, zij het zeer, betrekkelijke, eenheid niet ontkend is of wel worden.

2. De materiele cultuur der Marind-anim. Middelen van bestaan.

De materieel cultuur der Marind-anim behoort tot de allerprimitiefste en allerernste der wereld. Reeds hun lichtaamsbedekking is van uiterste schamelheid en beperkt zich bij de mannen precies het zelfde geldt van de met jobstranen bepakte voorwerpen, welke in demawir te pas komen. Het instrumentarium van den Marindineesch moge van het allereenvoudigste zijn en slecht steenen bijlen, bamboemessen, naalden van casuariebot, scherpe schelpen, varkenstanden, soms ook de onderkaken van een of ander dier omvatten, men heeft daar elders wel meer en beter moe weten te bereiken. Van biezen vlecht zijn vrouw zeer eenvoudig matten, zonder eenig versierings-motief en ook wel ander vlechtwerk als kleine taschjes, doch meestal betreft men dit (en in ieder geval de bettre kwaliteiten) van de Kanoem-rivier of uit het binnenland. Wapens zijn pijl en boog, knotse met steenen kop en bamboemessen. Van speren maakten men voor zoover mij bekend, alleen gebruik aan de midden-Koembe. Daar kende men ook den zorgvuldig uit-

gesneden paalhoei of snelpaal, het eenige Marindineesche ornament dat waarlijk sierlijk genoemd mag worden.

Voorts diende het bamboemes tot het afsnijden van het hoofd van het slachtoffer dat men op sneltocht greep. De bogen der Marindineeschen zijn van bamboe, zulks in tegenstelling met die van de Digoeras, welke ze van niboenghout vervaardigen. Deze bamboebogen zijn echter van goede kwaliteiten en het is een sterk man, die ze kan spannen. De boogpees is van roten; de pijlen hebben houten of beene punten, steeds zonder werhaken. Schilden zijn niet bekend, voor het vleesch vissen gebruikt men ronde wernetten van gevlochten kokosvezel. Fuiken en speren of pijlen met 4 of 5 punten. De laatste zijn alleen bij de mannen in gebruik, de eerste bij de vrouwen. Op merkkelijk is in dit verband, dat, hoewel men zelf ook pijlen maakt, de beste pijlen betrokken moeten worden van de Jee-anim, dus even als fijnere vlechtwerken van elders. Steenen, bijlen en knotsen moeten natuurlijk ook uit het binnenland komen, vanwaar men doorgaans eveneens de groote prauwen en trommen bedekt. De laatste zijn kunstiger gemaakt dan de eerste; eenvoudige boomstamkano's vrijwel zonder versiering. Zij worden staande geroeid.

Er was dus eenige handel doch van grooten omvang is die nimmer geweest omdat men op sneltoch een prachtige gelegenheid vond om zich behalve van koppen ook van fijner vlechtwerk en steenen werktuigen te voorzien, waardoor de sneltochten tevens rooftochten worden waarbij men zelfs kinderen roofde en niet eens zoo weinig die als eigen kinderen werden aangenomen. Roof was een belangrijk fundament dezer maatschappy.

Was men achterlijk in het vervaardigen van verschillende handwerk, hetzelfde geldt nog steeds van de huizen. Vindt men ter zuidkust van Britsch Nieuw Guinea groote en goedgebouwde huizen bij Digoelrs kunstige boomwoningen, de Marindineezen langs de kust leefden in huizen van zeer eenvoudige soort, bestaande uit een dubbeldak waarvan de eens helft over de andere heentak, daar men geen nokconstructie kende. De wanden waren van gaba-gabagruw afgewerkt en liggend geplaatst. De deur stond iets terzijde van het midden aangezien anders de middenpaal der woning in den weg stond. Het geheel was laag en aan de zijden soms niet meer dan een meter hoog, zoodat men alleen in het midden rechtop kan staan.

Men sliep op den grond of op britsen welke eveneens van gaba-gaba gemaakt werden. Voor het huis bevond zich ook vaak zulk een brits, soms wel, soms niet overkapt.

In het binnenland kende men gesloten woningen alleen langs de Koembe; overal elders leefde men onder naar alle zijden open dubbeldaken, soms ook, enkele daken, bij welke laatste de slaapbrits aansluit aan het dak. Aan de boven Bian had men zeer groote dubbeldaken. Kleinere afdaken van beide soorten komen nog steeds overal voor in de tuinen en vindt men heden ten dagen nog als type van woonhuis in de nederzettingen der Koerkari-anim.

Ornamentiek trof men alleen aan op de palen der feesthuizen doch dan van zeer ruwe makelijk. In dit verband dient ook de versiering der pijlen vermelding.

Aan trekkelijk zijn deze echter alleen bij de Jee-anim. Ingewikkeld snijwerk als van de Mapi-speren en -pijlen kwam niet voor.

Concluderende kan men zeggen dat de matrieele cultuur der Marind-anim lager stond dan die van alle beter bekende Papoeastammen. Hoofdvoedsel is de sago, die op heete steenen tusschen eucalyptusbast gepoft of in bamboestengel gebakken wordt. Meestal mengt men de sago met klapper, die mede tot het hoofdvoedsel van de bevolking gerekend moet worden. Voorts plantte men oebi en kladi op opgehoogde bedden. Het ophoogen van deze tuinbedden placht gemeenschappelijk te geschieden. Men vindt ze overal in wijden kring rond de kampongs verspreid en het werk daaraan verbonden is zeer respectabel.

In de behoefte aan vleesch voorzag en voorziet men door de lacht; dit is het werk der mannen. Het voornaamste jachtdier is de kangoeroe, waar in het bijzonder in den drogen tijd op gejaagd wordt door het afbranden der grasvlakten, waarmede men de kangoeroe's opjaagt. Van belang is ook de jacht op varkens, casuarissen, koeskoes, verder vogels, buidelratten, leguanen, krokodillen, moerasschildpadden en kort weg alles wat men te pakken kan krijgen. Bij de jacht op varkens maakt men soms gebruik van vallen, wat bij die op krokodillen

vrijwel steeds pleegt te geschieden. Bij de vischvangst gebruikt men pijl en boog, netten en vischvallen of vergif. Veel gegeten worden ook schelpdieren, in het bijzonder de moemoe, een sabelschelp, die de vrouwen bij laag water op het strand uit het zand halen.

Genotmiddelen zijn wati, sirih, pinang en tabak. Over de eerste is hierboven al het een en andere gezegd. De wati gelijk in haar werking op de Melanesische kawa, doch is niet hetzelfde daar men van de kawa den wortel gebruikt en van de wati den stengel. Aan de aanplant der wati wordt groote zorg besteed; dit is uitsluitend werk de mannen aangezien vrouwen gemeenlijk geen wati dringen, het geen men ongaarne ziet. Er zijn natuurlijk wel vrouwen die zulks doen, doch de meening der bevolking verwerkt dit onvruchtbaarheid. Waarschijnlijk is dit laatste niet doch er is een andere omstandigheid, mij medegedeeld door P. Verschueren, die een verband daarmede wel mogelijk maakt. De smaak van wati is nl. zeer gemeen. Een man, die wati gedronken heeft zal steeds stevig rochelend zijn mond met water spoelen terwijl vrouwen om den smaak te verdrijven onrijpe ananas en jonge pandanusscheuten gebruiken en de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat het aan de wati ten opzichten van de vruchtbaarheid toegeschreven effect aan dezen toespijs geweten moet worden. Een wati-aanplant is reeds van verre zichtbaar doordat men de bedden met klappertakken overschaduwde teneinde de plant voor felle zon te behoeden. Ook wat de plaats van de aanplant betreft is men zeer kierkeurig. Aan de Koembe is b.v. gedijt de wati buitengewoon goed en ettelijk lieden van de boven Bian-streek hebben watituien aan de Koembe-rivier op een paar dagen afstand van hun kampongs.

De sirihpruim wordt zoowel door mannen als vrouwen gebruikt op onmatige wijze. Men kauwt den ganschen dag door en de pruimen zijn van kolosale grootte zoodat het sap hun doorgaans uit den mond loopt.

Of de tabak op Nieuw Guinea inheemsch is of is een oude stryd-vraag; in ieder geval was zij hier voor de komst der Europeanen. De tocht vrij eenvoudige techniek van het drogen van tabak kent men evenwel niet en zij wordt rauw gekauwd. In het tijd is de Javaansche tabak zeer in trek geraakt.

3. De Sociale organisatie der Marind-anim.

De sociale organisatie laat zich van vijf zijden den beschouwen nl. naar politieke, territoriale, genelogische, leeftijds en eke-groepering. In een zoo primitieve maatschappy als deze is politieke groepeering evenwel weinig meer dan een groot woorden wat daar in de verte aan herinnert of op gelijk zal aan het slot dezer paragraaf behandeld worden. Veel belangrijker is hier de genealogische groepeering, die der natuurlijke banden van bloeden aanverwantschap, die hier domineerend is, dat zij zich laat onderscheiden in clan- en sexegroepeering.

a. De territoriale groepeering.

De stam, welke dus alle Marind-anim omvat, kan niet als een eenheid, ook geen territoriale eenheid worden beschouwd. Hoogstens kan men verschillende groepen onderscheiden van welke de meest in het oog loopende die der boven-Bian-bevolking is, die zich onderscheid door eigen taal en initiatie-ritueel, welk laatste door den groep, zoo niet in haar geheel, dan toch voor een belangrijk gedeelte verzameld/gevierd. De zich bij hen aansluitende Koembe-groep evenwel schijnt het steeds op eigen gelegenheid te hebben gevierd (mijn hier-omtrent verkregen inlichtingen zijn echter onvoldoende).

Lijkt dit op een vrij nauwen samenhang, aan de midden-Koembe ontbreekt deze door het gemis aan zulk een ritueel geheel, terwijl de Gavoer- en Adgazegroep, die veel leden der Imo onder de haren telt, zich meer aansluit bij de bevolking van Domande, Sanggasee en het achterland van Okaba.

Soortgelijke groepen vindt men langs de kust. Daar is allereerst de groote Majo-groep, die met uitzondering van Sanggasee, het grootste deel der bevolking van Domande en een aantal inwoners van de kampongs van Sanggasee tot Wambi de geheele kust omvat. Zij valt weer uiteen in vier groepen, die elk ombeurten in opvolging van West naar Oost, eens in de vier jaren dit groote ritueel viereren nml. eerste jaar ten Westen der Boelaka, het tweede tusschen Boelaka en Sanggasee, het derde tusschen Bian en Mara (inclusief bednen Koembe) en het Westen te beginnen. De samenhang is, hoewel

∠ werd

hoewel ze veel omvattend is, zeer los want elke kampong voltrekt zelfstandig den ritus.

Opmerkelijk is echter, dat deze Malo-groep samenhangt met de twee sterkst op elkander lijkende kustdialecten. Denzelfden samenhang merkt men op bij de Imo, het ritueel der bewoners van Sangasee, waarin echter ook het gehele achterland van Okaba benevens enkele andere bevolkingsgroepen deelen, die dit dialect niet spreken. Of de Imo in elk dier kampongs afzonderlijk werd gevierd of dat de gehele Imo-groep daartoe bijeen kwam weten we niet. Vermoedelijk vereenigden zich wel eenige kampongs tot dit doel tocht niet alle tegelijk; voor zoover bekend is de onderlinge samenhang tusschen de groepen in het binnenland ten Westen van de Bian zeer los.

Alleen in Kondo vinden we de religieuse eenheid der ceremonie totale verbonden met de territoriale eenheid, die als Kondo mirav wordt aangeduid. Overal elders is de door deze riten gedemonstreerde eenheid alleen een religieuse, waar-aan elk territoriaal kenmerk ontbreekt. Daarmede is evenwel te betekenis dier groepen in cultureel-opzicht niet ontkend. Integendeel zien we ze samen allen met andere belangrijke verschijnselen op het gebied der clan-groepering. De streek ten Oosten der Maro kenmerkt zich door een sterk verwaterde vierdeeling, die tusschen Maro en Bian veel beter is bewaard gebleven. Het zulk een aparte plaats inneemde Sangasee kenmerkt zich door een zuiver phratriedualisme, terwijl we ten Westen van deze plaats een vijfdeeling aantreffen. Een tweedeeling vinden we ook aan de boven-Bian.

Van het achterland van Okaba en van Kondo is hieromtrent niets bekend en alleen het Koembegebied negeert onze vroeger gemaakte verdeeling; daar vindt men van beneden tot bovenloop overal een lichtelijk verwaterde driedeeling.

Intusschen, territoriale kenmerken krijgt deze indeeling hier door niet. Zij bewijst alleen nuwen cultureele samenhang naar deze is dan ook belangrijk genoeg. Ja, de samenhang gaat nog veel verder en het merkwaardig verschijnsel doet zich voor, dat deze over een ontzaglijk oppervlak verspreide en versnipperde menschengroep, die de schrik en ontsteltenis harer naburen was, onderling vrijwel in vrede leefde. Daar ontbrak wel eens wat aan overal in het binnenland, maar de kust zelf was een van porlog gevrijwaardland, in welken toestand onderlinge twisten nimmer een duurzame breuk of onderlinge sneltochten, gelijk men die naar elders ondernam, in het leven riepen.

De grootste territoriale eenheid dient dus dicht bij huis gezocht. Bezien wij daartoe het in een of meer rijen huizen op den strandwal gebouwde kustdorp; elke clan heeft er zijn eigen, gewoonlijk ompaggerde, woonlijk bestaande uit een aantal mannenhuizen met met de daarbij behoorende vrouwenhuizen, van welke laatste er twee of drie keer zooveel zijn. De eerste zijn echter grooter. De wijken zijn zoo dicht; aaneengebouwde dat het dorp duidelijk een geheel vormt. Een bepaalde, in elk dorp weerkerende, onderlinge rangschikking der clanwijken binnen het dorp bestaat niet. Ook vinden wij in elk dier kampongs alle of althans de meeste clans vertegenwoordigd uit welke de stam is opgebouwd.

Binnen het dorp wonen de ~~ses~~ ~~sexen~~ streng van elkander gescheiden. Nimmer zal een vrouw een mannehuis betreden terwijl omgekeerd geen man een ander huis zal betreden dan dat zijner echtgenooten en dan nog slechts voor enkele oogenblikken, die hij noodig heeft om er iets te halen. Nog veel sterker is de afzondering der jongen en jongelingen, die alleen des snachts in het dorp mogen komen om er hun slaapplek in het mannehuis te zoeken. Overdag vertoeven zij in de gotad, het jongenshuis, dat zich even buiten het dorp bevindt op een plaats waar de jongelui aan het oog der vrouwen onttrokken zijn. Elk dorp heeft in den regel slechts een gotad; slechts de grootste dorpen hebben er meerdere.

Ieder dorp heeft zijn eigen territorium. Gemeenschappelijk bezit zijn de woeste gronden, de uitgestrekte bosschen en steppen, die voornamelijk als jachatterrein waarde hebben.

Clanbezit zijn alleen de tuinen, sagoe en klapperaanplant in aanmerking komende gronden. De tuinen zelf echter, ook de sago- en klappertuinen, zijn individueel bezit, de doesoens evenwel met dien verstande, dat ze nooit blijvend (wel voor een tijd, soms zelfs een langen tijd) in handen van niet clanleden geraken kunnen. Vischgronden in vennen en poelen kunnen zowel clan- als dorpbezit zijn.

Dat aan de kust het dorp de territoriale eenheid is, blijkt uit het voorgaande duidelijk genoeg en wij zien het dorp ook naar buiten (in het ritueel en bij het koppensnellen) als zoodanig optreden.

In het binnenland staat de zaak anders. Daar kon men in den ouden tijd vaak moeilijk van een dorp spreken en het beeld, dat Wirz er-dorpsplein liggen of "zerstrent ineleom Kokoshain" in kleine groepen clansgewijze vereenigd op onderling niet grootere afstanden dan een half uur, is stellig voor de meeste groepen niet juist. Hier had men in hoofdzaak substammen als Bad-anim, Saring-anim, Piem-anim Adga-ze, Gevoer, Onam-ze die alle een behoorlijk territor bezaten en meerdere clans omvatten welke vaak op grooten afstand van elkander woonden, elke clan bij haat eigen sago-doesoens en klapperstuinen. Het kwam ook wel voor, dat enkele clans, soms de gehele groep, vaak bij elkander, ja zelfs in een dorp vereenigd woonde, doch lang niet overal en in ieder geval was vaak een gedeelte van den stam van die gemeenschappelijke verblijfplaats voor langen tijd afwezig. Een algemeene regel valt daar voor niet aan te geven wel schijnt de onderlinge samenhang en het bijeenwonen in het bovenBiansche aanzienlijk minder sterkt te zijn geweest dan by voorbeeld langs de Koembe. Ook hier evenwel merken wij dezelfde verdeling op clan- en van dorpsgronden, met individueel bezit van doesoens en tuinen. Ook hier in de nederzetting mannen- en vrouwenhuizen met buiten het dorp de gotad. Alleen aan de boven-Bian ontbrak deze meestal en verbleven de jongelui in het mannenhuis.

De groepeerings der clans b.

De geheele stam der Marind-anim is verdeeld in een aantal exogame, vaderzijdige groepen, welke alle hun afstamming traceeren op een gemeenschappelijken, tradioneelen voorvader en welks leden zich allen nauw verwnat achten met een of meerdere dieren, plante of dingen; met andere woorden de stam is verdeeld in totemclans, welke in het Marindineesch den naam van boan dragen. Dit totemisme, is aan de kust zeer sterk ontwikkeld en practisch alles van dieren, dingen en planten, ja, zelfs menschelijke verrichtingen en gewoonten is op een of andere wijze totemistisch geassocieerd met een der clans. Deze associatie is gewoonlijk gebaseerd op de mythe van de clanvoerouders of clanstamvader, welke mythische figuren de dingen, die speciaal met deze clan verbonden zijn geacht voortbrachten, regelden of maakten dan wel zoo nu en dan de gedaan te aannemen van het dier dat de hoofdtoten der clan is en waaraan deze zijn naam ontleent. Al deze mythische figuren worden dema genoemd en al wat van hen afkomstig is, wat direct met hen in aanraking is geweest, wordt mede met dien naam aangeduid. Dema is beurtelings god en goddelijk, demonen soms naderend tot mana.

De menigte van dema's en totens (de laatste worden aangeduid met het woord amei-groot-vader) is evenwel niet ongeordend. Zij wordt beheerscht door de tegenstelling tusschen hemel en aarde uit wier huwelijk Geb en Sami, twee der voornaamste dema's, zijn voortgesproten. De tegenstelling der hemel en aarde is er tegelijk een van de bovenwereld en onderwereld, van dag en nacht, drogen en natten tijd, van goed en kwaad, van man en vrouw. Absoluut is de tegenstelling niet. Men vindt ook een zekere tendentie tot onderscheiding van het midden, gelijk de aarde het midden is tusschen bovenwereld en onderwereld. Waar zich die tendentie voordoet ver- tegenwoordigt het midden, waarin zich dus beide aspecten van den kosmos ontmoeten, de totaliteit en tevens den navel, dit is de oorsprong der dingen.

Dit religieus systeem is tegelijk een sociaal systeem en wij kennen het een uit het ander. De verschillende boan's, die wij kennen, laten zich weer tot eveneens exogame groepen vereenigen, welke grootere exogame groepen wederom alle eigenschappen van een echte clan vertoonen. Voor het onderzoek naar dezen samenhang tusschen de clan hebben de ten kantore berustende registers, waarin 7 of 8 jaar geleden de gehele bevolking met naam van vrouw, kinderen, eigenouders en schoonouders, alle onder vermelding van clan-naam, werd opgenomen, veel nieuw en belangrijk materiaal geleverd, dat verschillende inzichten heeft gewijzigd en verbeterd.

Zoo weten wij thans dat de bevolking tusschen Maro en Bian uiteen valt in vier exogame groepen n.l.:

1e. De Geb-ze met als hoofdtomes de klapper en de pisang. Verder, zon

zon, aarde, zand, maar ook de maand en de slang. Deze clan vertegenwoordigt de totaliteit, waarbij het bovenwereld-aspect duidelijk overweegt;

- 2e. de groep van Kei-ze of casuaris-boan (kei-casuaris), Sankake of kangoeroe-boan en Ndikend of ooievaar boan (ndik-ooievaar). Vele vogels behoren tot deze groep, welke ook geassocieerd is met zon en het vuur en een duidelijk bovenwereld-karakter draagt;
- 3e. de groep der Sa-Sami (da=sago), wier hoofdtotem de sago is. De voornaamste clans zijn Mahoe-ze of ngat-boan (ngat=hond), Sohe of anda-boan (anda-meerval), de leemboan en de penisboan. De Mahoe-ze behooren tot de onderwereldgroep waarvan zij de beste, n.l. de levendragende, barendende zijde vertegenwoordigen;
- 4e. de groep van Basik-Basik of varkensboan (basik-basik=varkens) en Brag gai-ze of kiw-boan (kiw-krokodillen) of stob-boan (=zee-boan), welke laatste ook wel Jorm-end wordt genoemd naar Jorma, den zee-dema. Deze vertegenwoordigt het booze aspect van de onderwereld: den dood, het koppensnellen en booze tooverij. De nieuw gevonden eenheid van Basik-Basik met Bragai-ze heeft hun plaatsing in het s ocioreligieus systeem aanzienlijk gemaakt en klopt beter met het feit, dat bij de Kiwai in de Fly-delta het varken eveneens met dood en tooverij is geassocieerd. De hier gemaakte verdeling in twee bovenwereld en twee onderwereldgroepen wordt bevestigd door het feit dat in Sangasee slechts twee exogame stamhelften voorkomen, nml. eenezijds Desami, Basik-Basik en Bragai-ze.

Voorbij Sangasee in het Okabasche en verder Westwaarts vinden wij een vijfdeeling. Hier vallen Basik-Basik en Bragai-ze uiteen en mogen met elkander luwen.

Aan de Kombe is het weer anders; daarvinden we slechts drie groepen nml. Geb-ze, Kei-ze, Ndikend en Sankakei; Mahoe-ze (Dasami) en 3e Basik-Basik en Bragai-ze.

Ten Oosten der Maro begint de rivier deeling, die men tusschen Maro en Bian vindt, in het ongereede te geraken. Allerlei afwijkingen komen hier voor, zoodat alleen nog van een tendentie tot vier deeling sprake is.

In mindere mate doet zich trouwens ditzelfde verschijnsel ook reeds voor tusschen Maro en Koembe.

De boven Bian neemt een aparte plaats in. Ik heb zeer sterk den indruk, dat deze groep meer een verwant der Marind-anim is en haar clannamen te pas en onpas heeft overgenomen zonder den inhoud dier namen geheel te begrijpen. Bijna overal vindt men hier een tweedeeling; de afwijkingen, die we vinden, wellicht gewel volg van het samenvoegen van kampongs.

De tegenstelling is er een van Mahoe-ze (soms met Kei-ze) tegenover Ndik-end, Basik-Basik en Sohe. Het is mogelijk, ofschoon niet zeker, dat hier achter die tweedeeling van antagonisme schuilt van bosch tegenover rawa en vlakte (zie hierover op pag. 86).

Hoewel de clans exogaan zijn, komt naast huwelijk binnen de bovenomschreven groepen van clans, ook nu en dan wel eens een huwelijk voor binnen de eigen clan. Dat is niet alleen in den laatste tijd maar gebeurde ook vroeger wel, met name in gevallen, dat een jongen of een meisje anders niet trouwen kon doordat in het dorp geen worden verkregen. Deze gevallen zijn echter uitzondering

Van superioriteit van de eene clan boven de andere is tegenwoordig niets meer te merken, maar bij oudere auteurs hooren wij er wel van en blijkt, dat wij die naar rangorde in dezelfde volgorde kunnen stellen als boven is geschied, een bewijs tevens van de juistheid der daar besproken associaties.

De verwantschapsterminologie is classificator, d.w.z. dat de verwantschapstermen worden uitgebreid tot een groot aantal lieden, die naar onze opvatting absoluut geen familie van elkander zijn. Zoo bijv. het woord namek, broer, dat tegenover alle mannelijke clangenooten van gelijken leeftijd, van hoever verwijderd zij ook komen, wordt bezegd. Enkele trekken in deze terminologie doen denken aan een oud tweedeelings-systeem hetgeen, ondanks andere trekken die daarmee niet in overeenstemming zijn, wel waarschijnlijk is in het licht van hetgeen hierboven over de organisatie der clans reeds is gezegd.

Het huwelijk is meest monogaam hoewel ook bigamie voorkomt, vooral

in het binneland waar zelfs vele mannen meer dan een vrouw hebben. Het huwelijk is vaak lang van te voren door de familie geregeld doch soms nemen de jongelui de zaak zelfs ter hand. Ook schaking komt een enkele maal voor, doch niet altijd op de wijze las die aangegeven op pag. 42 van mijn dissertatie, daar weglopen zonder meer even goed gebeurt.

De huwelijksluiting zelve is zeer eenvoudig. Een bruidsprijs of bruidschat wordt niet gegeven en het is wel de oorzaak, dat de adat hier geen onwettig huwelijk kent.

Alleen brengen de bezoekers op het huwelijksfeest, dat uit een betrekkelijk eenvoudig feesten bestaat, voedselgeschenken mede die rondom de bruid worden opgestapeld en later waarschijnlijk verdeeld worden.

Des nachts wordt het jus primae noctis met de bruid uitgeoefend niet door haar man, doch door hen, die als gast op het feest gekomen zijn. Deze feestelijkheid heet otiv-bombari. Ik heb vroeger gemeend, dat uitsluitend 's mans boans-genooten hieraan deelnamen, doch dit was zeer stellig niet het geval, al blijf ik persoonlijk vermoeden, dat dit gebruik gegroeid zal zijn uit een dergelijke sexueele ruilrelatie, die ook elders van Nieuw-Guinea welbekend is met 'smans clangenooten (een relatie overigens, die met een hypothetisch groepshuwelijk niets te maken heeft). Hier was het gebruikelijk, dat prachtis chieder, die wilde en toch feest gekomen was, dien nacht met de bruid geslachtsgemeenschap hebben kon en gevallen zijn bekend, dat zij met niet minder dan dertig mannen achtereen cohabiteerde.

Na een bijna tweejarig verblijf in deze streken ben ik geneigd met Wirz te meenen, dat zelfs boans genooten der vrouw dien nacht rechte op haar konden doen gelden (vide Wirz, Die Marind-anim II, 73).

Het gebeurde soms zelfs, dat men in een nacht niet klaar kon komen en het "feest" den volgende nacht werd voortgezet.

De merkwaardige losheid van zeden, vrij van eenige beperking of regeling gelijk men die elders in traditioneele sexueele relaties tusschen de vrouw en anderen den haar man treft, vindt men ook verder in het huwelijk. Is er een tuin opgehoogd, dan is verplicht zijn vrouw aan zijn helpers voor een nacht af te staan (wambad-bombari).

Heeft hij een huis gebouwd dan gebeurt hetzelfde krijgt hij gasten, zij oefenen den bijslaap uit met zijn vrouw. Ook zal hij somtijds zijn vrouw aan een of anderen dorpsgenoot afstaan nml. wanneer hij aan iets behoefte heeft, bijv. tabak of iets dergelijks. En het zijn niet alleen deze gelegenheden waarbij de vrouw buitenechtelijk geslachtselijk verkeer heeft: ook bij de talloze feesten en dansen heeft zij zich aan tal van mannen te geven. Ondanks dit alles is de verhouding tusschen de gehuwden meestal vrij goed. Wel geven vele auteurs een vrij sombere tekening van het huwelijksleven en leggen zij er den indruk op, dat de vrouw, die sago moet kloppen, brandhout sprokkelen, koken en schelpdieren zoeken het meestewerk doet, doch zij vergeten, dat de mannen in het steenen tijdperk, dat bij den komst der meesten hunner hier reeds voorbij was, het ook zoo gemakkelijk niet hadden. Op hen viel de taak van het ontkappen der sagoboomen, het hakken en het uitslaepen van palen voor het huis, te bouwen en het jagen. Zoolang men moet hakken en bouwen met steenen voorwerpen heeft men nog wel het een en ander te doen. Echtscheiding kwam dan ook weinig voor terwijl voorspel zwaar werd gestraft, soms zelfs met den dood.

In het huwelijk behouden beide partijen hun weinige bezittingen. Sterft een man dan erven de zonen zijn tuinen en bezittingen. Zijn vrouw en ongetrouwde dochters evenwel houden tot hun dood, soms slechts tot hun huwelijk het gebruiksrecht op de tuinen en doesoens, die zij voor hun onderhoud nodig hebben.

Bij den dood eener vrouw gaan de tuinen, waarvan zij het gebruiksrecht had, terug naar haar familie. Haar bezittingen (bijv. haar vischnet) erven de dochters. Hoe het met kostbaarheden van scheppen, varkens en hondentanden van man en vrouw gaat weten wy niet; zeker is echter, dat dergelijke precios a hier niet zulk een rol spelen als bij de Digoelers en ook elders in Nieuw Guinea het geval is. Het ontbreken van feesten van het potlach-type (dat zijn schenken tracht te overtroeven) houdt daarmede stellig verband.

Vindt men eenzijdig groote gehechtheid tusschen ouders en kinderen, anderzijds kwan het in dien ouden tijd wel voor dat men zijn ouders en verwanten, die hetzij stoukoud waren, hetzij reeds lang aan afzigtelijke ziekte leden, afmaakte. Om hun leiden te verzachten kende men geen middelen, nut hadden deze menschen niet meer en hun leven was eigenlijk hunzelf en anderen slechts een last. Zoo kwam men bij de heerschende ruwheid van zeden er toe die lieden op een gegeven oogenblik eenvoudig levend te begraven.

De Marindineesche maatschappij was er geen van strenge regelingen en verplichtingen tusschen bloedverwanten onderling. Vindt men in andere primitieve gemeenschappen nauwkeurig voorgeschreven hoe men zich te gedragen heeft tegenovermoeders broer of zwager of schoonvader, bij den Marindinees maakt dit alles weinig verschil. Bepaalde geef- en neemrelaties als bij andere stammen vindt men hier niet. Wel voelt men zich steeds geroepen elkander te helpen en in elk geval ouden menschen alles te geven wat zij vragen, maar deze verplichting is niet zooals elders aan een bepaalde bloed- of aanverwantschapsrelatie gebonden en wanneer iemand het wat te bont met het vragen om hulp of met het leenen van goederen maakt zal geven Marindinees, hoe na ook aan hem verwant zich schamen hem verdere hulp te weigeren.

Onder de diverse verwanten neemt alleen moeders broer een wat aparte plaats in doordat hij de voornaamste officiant is bij allerlei gebeurtenissen in het leven van zijn neefje, die onder het hoofd leeftijdsgrøpeering nadere beschrijving zullen vinden. Dat hij steeds de beschermvader (binakor of jarang-ovai) van jongen of meisje was is niet waar gebleken. Stellig was hij het vaak, doch vaste regelingen tegenover bloedverwanten schijnen hier teneenen male ontbroken te hebben. De onderlingestameenheid, die elders door allerlei geef- en neemrelaties van wederzijdsche verplichtingen overeiend werd gehouden, vond haar bevestiging hier veel meer in de emotionaliteit der felebewogen riten en feesten met haar uiters te ongebondenheid. Binding kende de Marindinees ook in den omgang met bloedverwanten weinig. Voorgeschreven huwelijken tusschen bepaalde bloedverwanten vinden wij hier niet. Alleen het binnenland en zeer speciaal de boven-Bian maakt hierop een uitzondering. Hier vindt men het zgn. huwelijk met broer - en zustersruil. Wanneer een jongen een meisje trouwt, moet de broer van de bruid trouwen met de zuster van den bruidegom. Aan de daar door in het leven geroepen moeilijkheden komt het classificeer systeem te hulp en verder de, vooral hier zeer veel voorkomende, adoptie, waardoor elk ouder paar een gelijk aantal zoons en dochters weet of althans probeert te krijgen. Sterfgevallen kunnen bij dit huwelijks type vele moeilijkheden opleveren; bij een rechtzitting merkt men na nu en dan eens wat van het eindeloos gescharrel, dat in deze schijnbaar zoo ongecompliceerde maatschappij aan een huwelijk vastzit.

Aan de kust, waar zulke huwelijken zeer zeldzaam zijn, komt eveneens vrij veel adoptie voor, speciaal door kinderloze ouders, die gaarne een kind krijgen van een daarmee rijk gezegend gezin. Dit pleegouderschap dient echter vooral niet verwand te worden met het hierboven genoemde beschermouderschap.

d. Leeflijdsgrøpeering.

Leeflijds verschillen velen in de Marindineesche maatschappij een groote rol, hetgeen onder meer in de verwantschapsterminologie tot uitdrukking komt. De geheele bevolking is verdeeld in een aantal voor mannen en vrouwen parallel loopende leeflijds klassen welke behandeling een ongezoekte gelegenheid biedt om den normalen levensgang van een Marindineeschen man of vrouw te bespreken.

Zoodra de bevalling eener vrouw nadert bouwt haar man (eventueele de persoon, die het kind zal adopteren) haar een hutje buiten het dorp gelegen waar zij en haar man zich van kort voor tot geruimen tijd na de bevalling afzonderen, gedurende welken tijd zij zich van alle versieselen ontdoen, hun dorpsgenoten mijden, jagen noch visschen en aan verschillende taboebepalingen onderworpen zijn. Van belang is dat het geheel dezer onthoudingsbepalingen zich concentreerd rond het kind; sterft dit dan is het met de afzondering afgeloopen. De verschillende bepalingen worden het strengst in acht genomen bij de geboorte van het eerste kind, hetgeen bevestigt, dat wij hier een soort ceuvade te doen te hebben.

Tusschen baby's wordt geen sexeonderscheid gemaakt. Kort na de geboorte krijgt het kind een tweetal namen, waarvan een is ontleend aan een dier of plant of iets anders, waarmede het totemistisch verwant is en de andere, de zoogenaamde pa-igz, wordt ontleend aan een door den vader of eenigen anderen bloedverwant gesneden kop; het is nl. gewoonte, dat men bij het snellen zijn slachtoffer naar zijn naam vraagt en de eerste uitroep of verwensching, die de ongelukkige uit, wordt geacht diens naam te zijn en dient als naam den kop. Later zal het kind gewoonlijk bij een of anderen bijnaam genoemd worden. De naamgeving gaat niet gepaard met eenige plechtigheid.

Zoodra het kind zitten kan, wordt een feestje gehouden, waarbij moeders broer het voor het eerst in de draagmand zet. Zoodra het kind kan loopen komt het in de eerste leeftijdsklasse, voor jongens die der patroer voor meisjes die der kivasom ghaeten. Dan krijgen zij den eersten armband, wederom van moeders broer, die bij al deze gelegenheden als ceremoniemeester optreedt. Zijn zij een jaar of vier oud dan worden hun de correllen doorboord. Van nu aan slaapen de patroer meest bij hun vader in het mannenhuis. Een schaambedekking dragen de kinderen nog niet en het hoofdhaar wordt hun kort gehouden.

Tegen de intrede der puberteit, wanneer zich de schaamharen beginnen te vertoonen, komen de jongens in de overgangsklasse der arei-patroer (arei = zwart). Zij mogen zich overdag niet meer in het dorp vertoonen en verblijven in de gotad; tevens krijgen zij nu een beschermvader (binaher-eva) met wien zij in geregelde homo-sexueele betrekking staan en bij wien zij des avonds in het mannenhuis slapen. Hun lichaam wordt zwart geverfd en hun haar wordt niet langer kort gehouden. Is het haar zoovergeroeid, dat de eerste haar verlendsel erin aangebracht kunnen worden dan wordt de knaap bevorderd tot wokrauid. Van nu aan worden de zoeven gencemde afzonderlingsbepalingen ten strengste gehandhaafd, een schaambedekking heeft de wokrauid niet en het is hem ten eenemale verboden vrouwen te ontmoeten, ja zelfs om door de vrouwen gezien te worden. Typeeren voor deze klasse is, dat men ze spottenderwijze wel meisjes noemt, waarmede ongetwijfeld wordt gedeeld op hun vrouwelijke rol in de homo-sexueele relatie met hun beschermvader.

Na een jaar of wat komt de wokrauid in de klasse der ewati, waar hij eveneens meerdere jaren blijft. Hij krijgt weer een anderen haartooi, hij krijgt een schaamschelp, de zwarte kleur wordt van zijn huid verwijderd, hij mag zich het gelaat op grillige wijze beschillende met rood en zwart en geel, zijn neus wordt doorboord en hij mag zich op alle mogelijke wijzen versieren. Wel mag hij overdag nog niet in het dorp komen, maar op de des avonds gehouden feestjen laat hij zich gaarne door het schoone geslacht bewonderen en ofschoon hem officieel geen verkeer met vrouwen is toegestaan, schijnt hij daartoe toch wel eenige gelegenheden te krijgen. Hij is minder afhankelijk van zijn beschermvader. Bovenal zijn de ewati's de krijgslieden van den stam, fel belust om op sneltocht te gaan en zich een kop en daarmee roem te verwerven. Eindeindelijk komt de tijd dat de ewati miakim wordt, de gotad verlaten mag en de hem toekomstige plaats in het dorp innemen. Hij krijgt weer andere haar verlengselen en zijn gehele opschik heeft exueele beteekenis; zoe draagt hij den penis opgetrokken en vast geklem onder den gordel terwijl zijn haar verlengsel en volgens Wirz mannelijk en vrouwelijk schaamdeel voorstellen. Lichaam en een deel van zijn gezicht zijn vuurrood geverfd. En deze leeftijdsklasse huwt hij spoedig; sommigen zelfs al eerder vanuit de leeftijdsklasse der ewati in het huwelijksgetreden.

Door zijn huwelijk komt hij in de leeftijdsklasse der an-naggib (getrouwde mannen) bij welke gelegenheid hij opnieuw van haarverlengsels wisselt.

Dit zal hij nog wel eenige malen veranderen om bij het klimmen der jaren langzamerhand zijn versierselen af te leggen totdat hij tenslotte zijn plaats zal innemen onder de oude mannen, de sanbanim (sanb = groot), de hoofden der familie, die de leiding van het dorp in handen hebben; zolang hij nog krachtig en helder van verstand is wordt hij door ieder gerespecteerd. Gelukkig voor hem zoe hij dezen tijd niet overleeft.

Wenden wij ons thans weder tot de leeftijdsklassen der meisjes. Op den leeftijd waarop de jongens arei-patroer worden de meisjes wahoeke, bij welke gelegenheid zij een schaambedekking en de eerste haarverlengselen krijgen. Ook de meisjes krijgen een soort beschermvader en-moeder doch de rol die deze spelen is van weinig belang. De wahoeke

De wahoekoe blijft dus en helpt haar moeder en jarig-moeder (-beschermermoeder) bij het werk. Wanneer zij de jongelui ziet moet ze vluchten; een dergelijk voorschrift dus als voor de wokravvid bestaat.

De volgende klasse is die der kivasom-iwag, parallel aan die der ewati en in deze leeftijdsklasse worden haar neusvleugels en septum doorboord, doch niet zooals bij de jongens verwijd. Ook vindt thans scarificatie van het lichaam plaats. Werken doet zij weinig, doch zich opsieren o.m. met nieuwe haarverlengselen des te meer en ze mag zich door een ieder laten bewonderen. Afzondering is haar officieel niet toegestaan.

De aan die der miakim evenwijdige leeftijdsklasse is die der iwag, bij welker intrede het meisje weer andere haarverlengsels krijgt en in welken tijd haar vermoedelijk groote vrijheid is toegestaan. In deze leeftijdsklasse trouwt ze en komt zij in de klasse der sav. Met haar goede leven is het thans gedaan en zij heeft te zorgen voor haar man en al speedig wordt hierbij gevoegd de zorg voor de kinderen.

Evenals de man legt zij bij het huder worden haar versierselen af en wordt zij tenslotte als oude vrouw, mesiwang, gerespecteerd gelijk alle oude mensen.

De uitgebreidheid der leeftijdsklassen in de jeugd wijst op een samenhang met de initiatie in het stamritueel, welke edialiter moet plaats vinden in de leeftijdsklasse van ewati en miakim, kivas, omiwag en iwag. Bisexueel verkeer is vermoedelijk alleen hun geoorloofd, die deze initiatie reeds hebben ondergaan. (in de majoriten worden ook de meisjes geïnitieerd.). Dat deze leeftijdsklassen voor de jongens van veel grooter belang zijn dan voor de meisjes spreekt wel vanzelf en blijkt ook bij bestudering van verschillende bijzonderheden waarvan wij hier moeten voorbijgaan. In het instituut van leeftijdsklassen van meisjes en van de initiatie van jonge vrouwen in het stamritueel hebben wij te zien een overname van mannelijke idealen door de vrouwelijke sexe; het is ongetwijfeld dit volstrekte overheersen van mannelijke cultuur-idealén dat deze maatschappij haar enerzijds zo wild en ongebonden aspect geeft en anderzijds die diep religieus getinte emotionaliteit welke hier tot een wonderlijk bizar en toch groots geheel verbonden zijn.

De bevordering van de ene leeftijdsklasse tot de andere gaat altijd gepaard met een feest. Zoveel doenlijk combineren de verschillende families in het dorp de feesten hunner jonge leden en zo mogelijk laat men ze samenvallen met de later te behandelen grote feesten. Grote hoeveelheden worden bijeen gebracht en onder de gasten verdeeld. Den avond voor het feest wordt gadzi gedanst, den eigenlijke feestnacht sambzi- (zie hierover onder de paragraaf over feesten en dansen). Het spreekt vanzelf dat de candidaten op dit feest op hun fraaist versierd zijn.

e. Sexe-groepering.

Over dit onderwerp is hierboven alles reeds gezegd. Wij roepen hier in herinnering het gedeeld wonen der sexen binnen het dorp en de russen hen bestaande werkverdeling. Voorts aan de overname van mannelijke idealen door de vrouwen en de groote ongebondenheid der feesten die daarmee vrij stellig samenhangen.

f. politieke organisatie.

Politieke organisatievormen zijn deze maatschappij ten enenmale vreemd. De vroeger genoemde orde naar superioriteit der clans is steeds van heel weinig betekenis geweest en van hoofdenfamiliees is dan ook geen sprake. Iedere gedachte daaraan ontbreekt. Integendeel is hier een staat van absolute onderlinge gelijkheid. Alleen aan de oudere mannen, de samb-anim komt een wat hogere positie toe. Zij hebben invloed en delen achter de schermen de laken uit.

↳ Een

Een organisatievorm had hun invloed en hun meerderheid over anderen evenwel niet zomin als de invloed die gevreesde toevan naars zich door hun magie of enkele bijzonder figuren door hun uitmuntende eigenschappen wisten te verwerven. De maatschappij was een door en door democratische waarin ieder gelijk was, waarin men heer noch meester kende en alleen in gelijke armoede en rijkdom leefden.

4. Het religieus systeem en de initiatie-rituelen bij de Marind.
Verreweg de belangrijkste kenbron van het religieus denken en doen der Marind-Anim vormen hun mythen en grote rituelen. Een dogmatische uiteenzetting van wat hun geloof behelst mag men van hen niet verwachten, doch, al zien zij die lijnen zelf niet, samenhang en zin is er in hun gedachtengang wel degelijk. Dat de ene mythe de andere soms weerspreekt doet daaraan niets af; het mythisch geloof redeneert niet en vergelijkt niet; het kleedt zijn gedachten in concrete gestalten (alle abstracte is dit denken vreemd) vandaar ook de trage gang van het rekenonderwijs, wier handelingen hun komisch gebeuren beheersen en verklaren. Deze concrete gestalten zijn de dema's. In de eerste plaats zijn de dema's de stamhouders of eerste leden der clans en sub-clans Zij bevolkten in den oertijd de aarde en zijn scheppers van al wat in de kosmos te vinden is, zij zijn de voorouders van dieren en mensen zij stelden de thans nog geldende zeden en gewoonten in. Hun kracht is eindeloos en nog steeds leven ze, verscholen in de aarde, rivieren of moerassen voort. Als een symbool hunner levenskracht zullen we de dema-nakarie (nakarie) wel moeten beschouwen, het vrouwelijke princip, dat alle belangrijke dema's vergeselt en zo hun goddelijkheid in zekeren zin tot een bisexualiteit maakt in welke dus de hoogste kosmische krachten zijn verenigd. Maar het woord dema omvat ook nog meer. Alles wat van de dema afkomstig is is zelf ook dema en de eerste producten der clan- of totemvoorouders onderscheiden zich door de meest bijzondere gaven. Ook thans treft men nog dieren en platen aan die van die dema-kracht meer dan andere bezitten en nog heden bevoert men van buitengewoon grote dieren of bomen, dat het dema-dieren of bomen zijn. Heel oude mannen worden wel dema-anime genoemd. Dema zijn ook zeer zeldzame grintstenen die men hier en daar vindt en kortom alles wat op een of andere wijze zich onderscheidt. Het sterk persoonlijk karakter der dema's die totemvoorouder zijn ontbreekt dezen lagren dema's. Het is geheimzinnig - goddelijk en redert welhaats het begrip Wih, levenskracht, welke de dema's in zo bijzondere mate eigen is, dat ze een enkele keer als wihanem worden geduid. Wih is in alles; in mensen zielen, planten, ja zelfs ook in trommen en stenen. Zelfs de dodengeesten hebben wih. Wih is het allesbezielende-en-allesdoortrekkende goddelijke en het toont alweder, dat de kloof tussen mens en dema niet-onoverbrugbaar is. De mens stamt van de dema's af en in dit verband is het opvallend, dat den heis (dodengeesten) een nauw contact met de dema's wordt toegedacht. Zij dansen en zingen met hun, hun taal is dema-taal. Aan de Boven-Bian heeft men zelfs een en hetzelfde woord maal. ndeewe voor dema en voor heis.

Niet alleen door den dood wordt de mens in dezen gewijden cirkel opgenomen. De medicijnmannen mossaw of jemsaw) kunnen de meams zien en met hen spreken en de bekwaamste onder hen noemt men wel dema-anim. Zij spreken de taal der demas en in hun bezweringen noem zij zich met hun namen. In het ritueel treden de mensen zelf als dema op, worden met de dema's geïdentificeerd en de kinderen in dat ritueel verwekt, worden zelf dema-kinderen genoemd. Daar verhalen de mensen hetgeen vroeger de dema's deden. In het kort komt dat dan hierop neer, dat de goddelijke kracht der dema's zich door den geheelen kosmos bevindt en ook de mensch aan die kracht deel heeft, in het bijzonder wanneer hij zich opmaakt tot religieuze handelingen. Dit houdt niet in, dat hij al het hem omringende voortdurend met schroom nadert. Pas als hij religieus werkende is komt dit goddelijk karakter aller dingen hem voor. den geest en hij weet heel goed, dat, wanneer hij een tuin aanlegt en bebplant, behalve de hulp der dema's die hij zich op magische wijze verzekert, ook werken noodzakelijk is. en daarnaar gedraagt hij zich

Alleen op die plaatsen waarvan bekend is, dat een dema er zich na afloop zijner werkzaamheden in den oertijd heeft teruggetrokken, ontziet hij, want de eeuwig voortlevende dema's zijn in staat verschrikkelijke ziekten en plagen over de mensen uit te storten. Op sommige dier plaatsen vindt men zelfs steenen georderd in den vorm vanphalius en vulva. Gelijkelijk voor zichtig is hij op andere plaatsen, waar zich een dema aan hem heeft gemanifesteerd.

Ook op andere wijze openbaart zich de eenheid van de mensch dema en kosmos. Hun associatie met de diverse clans verdeelt alle drie in een de zelfde groepeerings en de hand tusschen den mensch en zij n totem blijkt onder meer daaruit, dat hij ze ame (grootvader) of namek (broeder) noemt. De tweedeeling der maatschappij, die wij nog in Sanggasee kennen en elder in verval is geraakt, is tegelijk een tweedeeling in den kosmos, waardoor zon, man, land klappervogels komen te staan tegenover nacht, vrouw, zee, sago, krokodillen en varkens. De mensen van de ene stamhelft moeten trouwen met die der andere en zee huwen ook hemel en aarde. In dit huwelijk is de zon de nevenwekkende man doch de vrouw ofschoon de barende, een moeder die doodt. Volgens de mythe gaat de zon op in het Oosten volgens enkelen in Konde, volgens de meesten ergens in de Fly-rivier om in de buurt van de Moeli (prinses Marianne straat) onder te gaan en zich onder de aarde door naar het Oosten te begeven. Dwy ondergang van de zon moeten we echter volgens andere mythen zien als een huwelijk en tegelijk als een sterven, Die loop van de zon symboliseert tevens het leven van den man. In het Oosten is de rijzende zon de zonne dema Sosom, een jongeman, evenals de jongelui homoseksueel is, maar onder het oudar worden vindt de zon de aarde; dan huwt hij en zijn huwen is een s terven. ,daar in het Westen is ook een dodenland. Maar uit dien dood komt nieuw leven voort dat altijd weer opbloeit op de graven gelijk de menschen hun groote feesten organiseeren juist op de graven, die na dat feest vergeten worden.

Zoo is voor alle nieuwe leven het mannelijke zaad nodig en van niets is de Marind zoo overtuigd als van de levenwekkende kracht van het sperma, inzonderheid dat na afloop van den coitus verkregen met de excretie uit de vulva der vrouw. Bij alle ritten en feesten is sexuele promiscuïteit schering en inslag, waarbij het sperma verzameld wordt om er eigen en der kinderen lichaam mee te wrijven. Ook voor de feesten beginnen vermengt het wel in de sagokoek om er de mannen (jaret) opgewonden mee te maken.

Sperma gebruikt men voor alles op wonden en zweren gesmeerd werkt het genezend; men eet het want het is goed voor de magg@ de zwarte verf op de tanden en de scarificaties der meisjes worden met sperma ingewreven om ze bestendig te doen zijn. Vreest men in het donker de dodengeesten dan wrijft men zich het voorhoofd mee in; bovenal ook werkt het de vruchtbaarheid der planten inzonderheid dewatiplanten, sago- en kokospalmen, welke men ernede inwrijft om de groei te bevorderen. In het initiatieritueel wordt alle eten, waarmede de novieten kennismaken met sperma vermengt en gebaarde dit niet dan zouden zij ziek worden.

Deze opvatting omtrent bron en oorsprong van leven keert telkens weer en is van het hoogste belang. Zij toont hoe de godsdienstheid der Marind-anim een natuur- godsdienst is waarbij den elementairen krachtig van bevruchting en voortplanting de hoogste plaats is ingeruimd. Hne weerzinwekkend ook moet thans het gebruik maken dezer natuurlijke krachten als een religieus handelen beschouwd worden. Het heeft eerst zin en dan ook diep en zin, wanneer men bedenkt dat deze middelen niet automatisch helpen doch pas wanneer men de richtige spraken aanwendt en ze toepast op de wijze waarop zulks door de voorouders is geschiedt, met andere woorden, wanneer ze in de sfeer van het bovennatuurlijke, het goddelijke gezet worden welke de geheele handeling tot een sacrale stampelt. In die sfeer ook kan deze magische religieuze handeling resultaat toegedacht worden omdat daarin de dingen nu eenmaal anders gebeuren dan in de profane aardse. Het ritueel is dus waarlijk geen quantitieneglige

able en het
initiatie-ritueel

zeer zeker niet. De Majo-riten staan aan den oorsprong van alle dingen. De belangryke mythen, die ons verhalen hoe de kosmische orde tot stand kwam, beginnen alle by de Majo, welke door de dema's in den oertyd gehouden werd. In die Majo ligt feitelijk de oorspronkelijk van alle dingen en de Majo-riten doorde menschen van thans gehouden zijn niet anders dan een herhaling van de eerste Majo. Vandaar ook de jaarlijksche viering, die niet achterwege mocht blijven. Uit de Majo was de kosmos ontstaan en het lijkt geen twijfel of de Majo van heden dien om haar in stand te houden.

De Majo-riten worden in elk dorp eens in de rivier jaar gevierd en sloten oorspronkelijk aan bij de leeftijdsklassen-groeping. Zij waren buitengewoon uitgebreid en duurden van Mei tot ongeveer November. Een beschrijving van de ritenin haar geheel is te dezer plaatse onmogelijk en ik moge derhalve volstaan met een verwijzing naar mijn dissertatie.

Het ritueel werd gevierd in een omheinde ruimte buiten het dorp, waarheen de initiandi door enkele mannen, de Majo-mes-iwag welke de Oermoeder representeert voorstellende, werden binnengedragen, van welk moment af zij zich als pasgeboren kinderen te gedragen hadden. Alle kleeding en versierselen werden hun ontnomen en alleen de jonge vrouwen mochten een schaambedekking van ongeverfd eucatyptusbast behouden. Buiten de Majo-mirav mochten zij zich slechts vertoonen in een wijd, hen geheel omhullend kleed van klapperbladeren.

Van nu aan wordt hun alles geleerd. Met elk soort eten en gewas zooals klapper, oebi, keladi, pisang, sago, pinang, o.a. moeten zij stuk voor stuk kennismaken, waarbij ze onderwezen worden in de mythen en hun verteld wordt hoe ze deze zaken hebben te gebruiken. Het eerste stuk, dat ze van alle soort voedsel krijgen wordt met sperma gemengd, daar zij andere miak zouden worden.

Zoo leeren zij ook (opnieuw) de haarverlengsels kennen en alle soort zeden en gewoonten, telkens opnieuw een stukje, waarmede maanden verstrijken. Tot die initiatie behoort ook een inwijding in het sexueele leven, welke bij mannelijke en vrouwelijke kandidaten daadwerkelijk plaats heeft. Deze initiatie is ongetwijfeld een belangrijk onderdeel van de riten.

Toch beperken zij zich niet hiertoe. Hoofdpersonen zijn de gari-figurant (de gari is een enkele meters in doorsnede groot cirkelvormig vlak, door een man gedragen) die de zon en de Majo-mes-iwag, die de Oermoeder voorstelt en hun huwelijk is het een trum der yiten.

Wanneer de initiandi "volleerd" zijn mogen ze geheel opgesierd de Majo-mirav verlaten en zijn ze ingewijden geworden, goltberechtigd om aan het stamleven deel te nemen. Voor de mannen echter komt dan nog een zeer belangrijk onderdeel; het kannibalistisch maal, dat het ritueel afsluit. Hierbij wordt een vrouw vermoedelijk nadat haar de mannen tevoren hebben misbruikt, gedood en opgegeten. Bijzonderheden hierover zijn onbekend doch is wel opmerkelijk, dat de vrouwen buiten dit bijzondere geheim gehouden worden. Heelemaal echt is hun initiatie dus niet.

Uit de bijvoeging van sperma aan de spijszen blijkt reeds, dat het feest met vele uitspattingen van allerlei aard gepaard gaat. Herhaardelijk vinden we dan ook melding gemaakt van orgieën, die tijdens de verschillende onderdeelen van het ritueel gehouden worden. De ritus zelf stelt een wedergeboorte voor, allereerst van de initiandi doch daarna ook van de aarde en den kosmos, welke jaarlijksche herleven door de riten wordt gesymboliceerd en waarvan geen onderdeel verloren hadt.

Nog veel sterker is dit geval bij de dema-wir, dema-verteoning, die een speciale eigenaardigheid is van de Majo-anim en het eenige groote feest, dat overdag gehouden wordt, rijkelijk versierd met allerlei attributen treden hierbij de dema's ten toonele, die op hun hoofd houten afbeeldingen van het totemrui dragen, welke geheel bepakt zijn met rood, wit en grijs gekleurde coixzaden (jobstranen). Elke dema is daarbij vergezeld van zijn nakari. Op deze feesten wordt de geheele mijnologie ten toonele gevoerd en waar zij plaats vinden op de graven, lijkt het geen twijfel of er is een vernieuwing van den kosmos mee bedoeld. De dema-wir is een diep-religieuze vertooning, die met grooten ernst en plechtigheid wordt gevierd.

Hiervoor werd er bereids de aandacht opgevestigd, dat de Majo-riten de totaliteit aller dingen omvatten en dit zal na het bovenstaande wel geen bevestiging meer behoeften. Het wordt nog bevestigd door het feit, dat volgens de mythe uit dit initiatieritueel twee andere rituelen ontstaan zijn, nml. Imo, het ritueel der Sangaseemenschen met hun aanhang en Rapa het ritueel van Kondo.

Zeer opmerkelijk is daarbij, dat, terwijl in de Majo, die men in het midden viert, de idee der totaliteit overheerscht, in de Imo de onderwereldgedachten op den voorgrond staat en de Rapa het ritueel is van de geboorte van zon en vuur.

Waar de Imo in het Westen en de Rapa in het gosten haar centrum heeft klopt dit geheel met de kosmologie waarin het Westen met de onderwereld, het Oosten met de zon en bovenwereld geassocieerd is.

Van de Imo is nog weinig bekend. De Imo-anim noemt men hanrek, d.i. van den nacht. Bij feesten plegen ze zich het gelaat zwart te verven met roode plekken op voorhoofd en slapen zocals men ook de dooden wel tooit.

Dema-wir, gelijk de Majo-anim, kennen ze niet. Echter zijn hun doodenriten, waarbij geen oningewijde tegenwoordig mag zijn, zeer uitgebreid. Hierbij wordt het lijk eenige dagen na den dood met roode verf ingesmeerd terwijl men lijkvocht mede neemt om voor beoze magie te dienen. Een was van geheimzinnigheid hangt om al hun bedrijf en de Imo-anim zijn uiterst gesloten daaromtrent.

Van het initiatieritueel is ook zeer weinig bekend. Het wordt jaarlijks gehouden waarbij alle of een groot deel der Imo-anim samenkomen.

Evenszins bij de Majo geschiedt de initiatie in een omheinde ruimte docht wat daar valt is slechts bekend. In ieder geval zijn de riton van minder omvang dan de Majo. De novieten krijgen evenals daar eten met sperma vermengd. Vrouwen worden evenwel niet geïnitieerd, tenzij dan in het sexueel verkeer, hetgeen vermoedelijk wel het geval is. Het einde is ook hier een menschen-offer, doch thans van een man(jongen) en een vrouw, die na misbruikte zijn opgegeten worden.

Verder moeten van de Imo in het bijzonder vermeld hun ceremonie en ter verdrijving van ziekten en keortsen, welke als alle anders met hevige sexuele uitspattingen gepaard gaan. Alle Imo-riten zijn daarvoor trouwens bijzonder berucht, doch het rechte kan men nimmer te weten komen.

De Rapa-riten worden alleen in Kendo gevierd en dit initiatieritueel is, duidelijker dan de Imo, een echte ceremonie totale. Van de riton, waarin geen vrouwen worden ingewijd is zeer weinig bekend. Wij weten alleen, dat het ritueel een herhaling is van de mythe van het ontstaan van het vuur uit den ciotus van Waba, den zonnegod, met Waliwamb (de Majo-iwag), die door Aramemb bevrijd werd uit de omklemming der vrouw waaruit hij zich niet los kon maken. Daardoor ontstond vuur waarbij Waliwamb tegelijkertijd casuaris en coivaar baardde. Ook bij deze riton wordt een vrouw gedood. Zij wordt in het vuur gewopen en opgegeten. Haar bendaren worden rood geverfd en in het dema-huis te Kede bewaard dan wel begraven in de klapperdeesoens om den groei der boomen te bevorderen.

Zoo ergens dan is de zin van het groote ritueel duidelijk aan de boven-Bian, waar het Ezam, ook wel Ezam-Oezoom geheten wordt, hetgeen man-vrouw in den zin van echtgenooten beteekent. Ezam is volgens Wirz een dwerg, die alleen in den grogentijd de aarde verlaat.

Dan begint al spoedig het ritueel, waarbij het dorps-huis in de breedte in tweeën wordt gedeeld door een wand, die zich tot buiten in het bosch voortzet. Aan de eene zijde zitten de vrouwen, die van niets weten mogen, aan de andere mannen en de initiandi. De laatsten maken eerst een korten tijd een afzondering door waarin zij zich moeten oefenen in het zwaaien van het heilige bromhout (een vinvormig licht gedraaid stuk hout, dat aan een koord aan een bamboe in het end wordt gezwaaid en een zwaar zomende toon verwekt) en in het slaan der bamboetrommen, die resp. de stemmen van Ezam en Oezoom voorstellen. In het mannen gedeelte rust het einde van twee zware boomen op een door drie stutten gedragen dwarsbalk. Op een dier balken ligt een kleine houten visch, de farech (geheime naam van Ezam), die met middelpunt is der ceremonieën. De voet der boomen rust in het vrouwengedeelte op den grond.

Elken avond heeft in het bosch sexuele promiscuiteit plaats. Den laatsten avond wordt een opgesierde iwag; binnen gebracht die onder de beide opgestelde boomen gelegd wordt, waar de mannen en initiandi tot haar ingaan. Op een gegeven oogenblik ontstaat en ontzaglijk tumult, men rukt de stelling om ver en de boomen verpletteren

X een jongen

een jongen en het meisje, die daaronder in geslachtsgemeenschap ver-
eenigd lagen. Deze worden gedood, gebraden en opgegeten.

Zij zijn Ezam en Oezoen, Hemel en aarde, gedood in hun hu-
welijk en gegeten door de ingewijden, die daardoor aan hun goddelijkheid
heideel krijgen.

Het ritueel wordt jaarlijks gevierd, elke keer in een ander
dorp waarbij de geheele stam, of althans het grootste deel, samenkomt.
Naafloop gaat men gezamenlijk op sneltocht.

Ofschoon de ritueel moord en kannibalenmaaltijd, die het
slot der feesten vormen, tegenwoordig hardnekkig door alle ingewijden,
dat het wel degelijk zoo gebeurde. Zoo trof een Poe-anim een man en
een vrouw in een kool gesloten in het bosch aan in den tijd, dat de
vogeljacht nog geopend was en een ander Poe-anim bevestigde mij
vroeger hetzelfde de verhaal te hebben vernomen. In een opzicht echter
ben ik het met hen, die daaraan twifelen eens; ik geloof, niet, dat bij
iedere vliering zulk een maaltijd plaats vond. Ook voor Majo, Imo en Rapi
geloof ik dat niet en ik vermoed, dat deze bijzonderheid afhankelijk
is van de omstandigheid of men op een vorige sneltocht menschen heeft
kunnen vangen om tot dat einde te worden gebezigd.

Dat ende-kannibalisme zou voorkomen lijkt me onwaarschijn-
lijk daartoe was de gemeenschap te kelin.

Een zeer apartplaats als initiatie-ritueel neemt ten
slotte het Sosom-ritueel in, dat oorspronkelijk geen Marindineesch
ritueel is maar afkomstig van de Kanom-anim vanwaar het voorkomen
dezer riten kan worden getraceerd tot Masingara achter het aan de
kust even ten Oosten der Flymonding gelegen dorp Mawata. Hoofdpersoon
in dit ritueel is de zonnedema Sosom, die ons gekarakteriseerd wordt
beurtelings als een reus met een halsketting van gesneden hoofden
en als een woesteling. Steeds echter is hij de Paederast. Ieder Jaar
komt hij in het midden van den drogen tijd wanneer de rawah's begin-
nen uit te drogen. Zijn komst wordt door de mannen buiten het dorp ge-
vierd waar de vrouwen groote hoeveelheden voedsel moeten brengen. De
vrouwen zelf blijven verre en hebben er niets mede te maken, want het
feest is een homoseksueel feest waarbij homoseksuele promiscuïteit
plaats vindt. De stom van Sosom is evenals van Ezam het bromhout dat
hier gelijk als aan de Baven-Bian een heilig cultus-voorwerp is, dat
geen vrouw aanschouwen mag. Inwijding van novieten vindt eens in de
drie jaar plaats. Dan blijkt Sosom, die gewoonlijk na een dag weer ver-
trekt iets langer.

er Het ritueel wordt zeer verborgen gehouden en de vrouwen
mogen niets van weten. Het word alleen gevierd door de Marind- en Kanom
-kampongs beoosten Merauke, de kustkampongs van Maro tot Koembe, Koeper,
Bad, Senam en Saror.

5. Overige riten en ceremonieën. Dansen en Feesten.

Koppensnellen.

Het zal wellicht bevreemding wekken het koppensnellen
gerangschikt te zien onder riten en ceremonieën doch de meening van
Vertanten, als zou het koppensnellen hier gegrond zijn uit een oorlogs-
toestand, schijnt mij onverdedigbaar toe daar het oorlog voeren veeleer
uitvloeisel dan oorzaak van het koppensnellen was, hier zoo goed als
elders.

Anderzijds is ook de opvatting van het koppensnellen
als middel om zich van de magische kracht, welke het hoofd bevat,
meester te maken te simplistisch en vooral ook te rationalistisch en
daardoor weinig is overeenstemming met het emotioneel karakter dezer
onderneming.

Het koppensnellen placht hier op groote schaal te gebeuren.

Vele kustkampongs vereenigden zich om gezamenlijk op snel-
tocht te gaan tot ware expedities waarbij mannen, vrouwen en kinderen
melingen, zelfs varkens en honden werden megevoerd. Het aantal deel-
nemers bedroeg stellig van vele honderden tot over de duizend op
iedereen grooten sneltocht.

In het Oostelijk deel der onderafdeeling placht men over
de Engelsche grens te gaan, waarbij men zijn tochten uitstreckte tot
vlak bij Daro. Door de herhaalde tochten in deze richting ondernomen
is de kuststreek van de Western Division sterk ontvolkt en die tochten
zijn tenslotte ook het ongeluk der Marind-anim zelf geworden, die zich
er de stichting van Merauke mee op den hals haalden. Ten Westen der
Bian ging men gemeenlijk naar de dorpen aan de overzijde der Digoel-
rivier.

Men trek dan eerst de Bian op om zich in vereeniging met de boven-Bianners naar het vijandelijk gebied te begeven. De Bianners zelf gingen ook wel na naar het boven-Maro-gebied of naar Gav-Gav terwijl de lieden van Eromka (Dokieb tot Wanal) gewoonlijk Frederik-Hendrikeila tot doel hunner sneltochten kozen. De lieden van de beneden-Koembe tenslotte gingen naar de Kancem-anim, die bijkans door den uitgemeord zijn.

Het officieele doel dezer tochten was de naamgeving gelijk hier boven reeds werd uiteengezet. Er zat echter heel wat meer aan vast dan die naamgeving; het maakte een punt van langdurige overweging uit voor men ertoe overging aan de bevriende kampongs een uitnoodiging te zenden om hen te vergezellen. Gemeenlijk koos men voor deze gelegenheid het einde van den drogentijd in welke de zee rustig is hetgeen de prauwvaart vergemakkelijkt, terwijl de moerassen uitgedroogd zijn waardoor het loopen mogelijk wordt.

Voor het vertrek zong men in den kampong iederen avond ajase, het sneltochtsgezang, dat van Sebra, personificatie der Oermoeder, afkomstig is. In het vijandelijk gebied gekomen zong men het ook waar bij sexueele promiscuïteit plaats vond. Nabij het dorp gekomen, dat men overvallen wilde, werden verspieters uitgezonden. Kwamen die terug met gunstig bericht dan omsingelde nacht bij nacht den kampong, welken men in de ochtenschemering onder daverend geschreeuw overviel en zoo veel mogelijk uit hielden eenige hem vast terwijl een derde hem zijn naam vroeg; zoodra hij eenige woorden geuit had wist men genoech en sneed hem met de sok, het bamboemes, het hoofd af, waarbij de halswervels met eenige forsche rukken van elkander gerukt werden.

De kop werd als volgt geprepareerd; de huis werd van het hoofd gestroopt en, opeen klappernoot gespannen, in de zon gedroogd; vervolgens werden alle vleesch- en hersendeelen van en uit den schedel verwijderd een rotanius aangebracht om den neus te vervangen en de verschillende holten opgevuld, de onderkaak werd met biezen bevestigd en de scalp er weer overgetrokken. Thuis gekomen vlocht men over den kop een netje waaraan de haarverlengsels van een ewati bevestigd werden.

De slachtoffers op zulke sneltochten zijn vele; men snelt zoowel mannen als vrouwen en de overnacht is zoo groot, dat vluchten al buitengewoon moeilijk is. Alleen de jonge kinderen worden gespaard, men voert ze mede naar huis waar zij geheel eigen kinderen worden aangenomen en in ieder opzicht den status van een stamlid krijgen.

Soms spraad men enkele jongen vrouwen om ze eerst te misbruiken ze worden dan later gesneld of vast gehouden om aan het einde der initiatieriten na weder te zijn misbruikt te worden opgegeten. Ook van de terstond gesnelde slachtoffers eet men er verschillende op; het schynt dat men bij voorkeur armen en beenen der slachtoffers eet.

Wanneer men den stam der Marind-anim op ongeveer 17.000 personen schat in den ouden tijd (een waarlijk niet overdrogen schatting) dan volgt daaruit, dat, in verband met de naamgeving in 30 a 40 jaren tijd dder dezen stam 17.000 personen gesneld zijn.

Teruggekeerd in het dorp worden de koppen, van hun toei voorzien, opgehangen in het mannenhuis waarna ieder zich voorbereidt tot het groote feest dat gehouden zal worden. Op het feest worden de koppen aan de paal gehangen, die in het midden van het feestterrein staat en tevens het middelpunt is der feestelijkheden. Na afloop van dat feest zijn de koppen betrekkelijk waardeloos geworden en ieder neemt zijn deel mee om dat later te gebruiken voor de naamgeving welke zonder eenige plechtigheid verloopt en, ofschoon officieel het doel, generlei verband houdt met de feesten, die gehouden zijn.

Er zijn aanwijzingen, waarop te dezer plaatse niet nader kan worden ingegaan, welke het waarschijnlijk maken dat in het koppensnellen naast vele andere motieven ook een ritueele handeling moet gezien worden, waarvan het doel is de zon, die het afgeslagen hoofd is van Geb, den Dema der Totaliteit, terug te brengen in de schoot der onderwereld. Een van die aanwijzingen is het verband dat aan de boven-Bian tusschen het initiatie-ritueel en het koppensnellen wordt gelegd; daar wordt elke Ezam steeds door een sneltocht gevolgd.

De Dood en hun Cultus.

Alleen de dood van zeer oude menschen vindt de Marind natuurlijk; het vleesch is verbruikt en nu moet de wih (= levenskracht) het lichaam verlaten, in alle andere gevallen denkt hij steeds aan ziekten door de dema's verwekt doch bovenal aan booze toverij (kembara).

Kambara is de doodsoorzaak bij uitnemenheid en door haar is volgens de mythe de dood in de wereld gekomen.

Na den dood gaat de ziel, aanvankelijk gova maar al zeer spoedig heis genoemd, naar het doodenland, dat in het Esten ligt. Wel is er ook in het Oosten een doodenland (heis-mirav) doch dit verblijft is naar het schijnt van minder beteekenis. Over die heis-mirav maakt men zich trouwen slechts zeer vage voorstellingen. De dooden staan hier nu een maal niet in het middelpunt der religieuse belangstelling en ofschoon men de heis vreest, die vrees is gering vergeleken bij die voor de dema's en slechts zelden vindt men er melding van gemaakt. Het is onder de Marind dan ook al zeer duidelijk dat men de verschillende doodenriten niet zien mag als geïnspireerd door vrees voor de geesten doch als werkelijke crisisriten waarbij men uiting geeft aan zijn smart, welke uitingen in een kleine kletsende gemeenschap als een Marindineesch dorp noodzakelijkerwijze is, heftiger zijn dan werkelijke rouw verklaren kan, dank zij de pressie der omgeving. In die opvatting past volkomen, dat de Marind om een in de kracht van zijn leven gestorven persoon meer rouwt en de riten in voller omvang in acht neemt dan voor een afgeleefd mensch, bij wiens verscheiden men niet veel omslag maakt.

Ligt iemand op sterven dan komen zijn naaste bloedverwanten en zetten zich naast hem. Reeds nu beginnen enkele vrouwen met klagen. Heeft hij den laasten adem uitgeblazen dan wordt hij versierd als voor een feest en tegen den avond graven de mannen dicht bij zonsondergang op een brits van gaba-gaba in gestrekte houding wordt neergelegd. Boven hem wordt een zeldertje gemaakt waarna het graf gesloten wordt. Zijn wapens, trommel, sago, en eenige versierselen worden hem in of bij het graf meegegeven. Inmiddels hebben zich al zijn bloedverwanten met klei besmeurd en hebben de oude mannen den jaroet, den doodenzang, ingezet, waaraan alleen de oude deel nemen. Verder worden soms enkele klapperboomen van den overledene omgehakt. Den volgenden nacht wordt een klein maaltijd gehouden welke "taanenstillen" wordt genoemd.

Inmiddels tracht men, hetzij door het drinken van het vocht, dat op den derden dag uit het lijk genomen wordt, hetzij door middel van een bevrienden toovenaar, te weten te komen wie de schuldige is aan den dood van den gestorvene. Bij de Imo wordt bij deze gelegenheid het lijk met roode verf en met sperma en water ingewreven en hebben verscheidene plechtigheden plaats.

Bij het overlijden wordt een taboe (pemali, hier sar genoemd) gelegd op de trommels in de glanwijk, waarin de overledene woont en kort daarna ook op de klappertuinen van den overledene waarin verschillende teekens worden opgericht. Dat kan met vrij groote plechtigheid gepaard gaan, waarbij zelf dema-figuranten optreden. Voor verdere bijzonderheden moge worden verwezen naar pag. 218 en vlgg. van zijn dissertatie.

Enkele weken of langer na het overlijden wordt een groot rouwmaal gehouden, de jamoe. Des avonds komen de oude mannen uit de naburige dorpen en zingen jaroet. Onderwijl komen de heis en zingen buiten het dorp samb-zi. Den anderen avond komt men weer bijeen en heeft voedselverdeling en voedsel ruil plaats.

De duur van den rouwtijd is verschillend naar gelang van de intensiteit der droefenis, doch meestal niet meer dan een jaar. Het wegwerpen van de teekenen van rouw welke in het algemeen door de vrouwen sterker in acht worden genomen dan door de mannen, is altijd en kleine feestelijkheid. De teekenen bestaan behalve uit het ingesmeerd zijn met klei uit de soja (twee kruiselings over het lichaam gedragen banden) en uit kwastjes van biez en om den hals en in de ooren gedragen.

Aan de boven-Bian zijn de rouwgebruiken zeer streng en moet een weduwe langen tijd op het graf van haar echtgenoot vertoeven.

Het opheffen van de taboe (sar) op de klappertuinen geschiedt soms met een bijzondere plechtigheid. Deze makan-hawn (naar de aarde zien) genaamde ceremonie wordt meestal voor meerdere dooden tegelijk uitgevoerd. Men bezoekt dan de tuinen en de plaatsen waar de overledenen bij voorkeur verblijft hielden. De jongeren hebben zich feestelijk versierd, terwijl de ouden in rouwdracht zijn en zich het lichaam met klei besmeurd hebben. De jongeren gaan waarop, de ouden komen achteraan. De stoet wordt geopend door een of twee iwag's, die als ewati verkleed zijn en een iwag, die de Majomes-iwag voorstelt. Het jonge lever herneemt zijn rechten en hiermede zijn de ceremonieën ter eere van de overledenen ten einde.

Nog eenmaal op het groote feest, zal men de dooden herdenken dan zal men de stokken uit den grond trekken, die de plaats aanduiden waar het graf is, zoodat ook de plek waar hij ter aarde besteld is vergeten zal worden.

Gezangen en dansen

De meeste bekende van de Marindineesche zangen dansen is de gad-si zij is de minst kunstvolle en ook de senige, die van elders afkomstig is, waarschijnlijk vanuit de omgeving van Lake Murray. De gad-si melodieën hebben groote verbreiding en worden tot op Frederik-Hendrik-eiland gezongen, doch het is merkwaardig waar te nemen hoe weinig er van de oorspronkelijk zeer mooie melodie gaande weg overblijft. Reeds P. Verschouwen wies mij daarop en het frappeerde mij hoe een mij uit het koenbegebied bekende gadsimelodie op Frederik-Hendrik-eiland het laatste beetje van zijn oorspronkelijke fleur en aantrekkelijkheid verloren had.

De gad-si wordt des nachts gedanst. Deelnemers zijn alleen de jongeren; oudere mannen en vrouwen doen niet mee. De dans begint na het invallen der duisternis en duurt den ganschen nacht voort. De maat wordt aangegeven door trommels. De vrouwen loept in het midden omgeven door de mannen, die op de maat der kleine trommels voor en achteruit loopen, nu en dan door knieën buigend met vrij sterke beweging van het achterdeel. De dans heeft een geprononceerd erotisch karakter en geheel in overeenstemming daarmee is, dat bij gad-si steeds sexuelle promiscuïteit plaats vinden.

In tegenstelling tot andere dansen en gezangen heeft gad-si een meer profaan karakter en was zuiverder spel; het was tevens de dans voor kleine feestjes zooals leeftijdsklassebevoordoringsteesten.

De eigenlijke Marindineesche dans is samb-si of taba-si (groote dans). De maat wordt door groote trommels aangegeven waarbij men staande het lichaam beweegt en den harttooi in golvende beweging zet. Deze dans is zeer wisselend van aard, nu eens langzaam en ernstig, dan varig en opgewonden, zoo zelfs, dat de vrouwen die bij dezen dans niet mee mogen en ter zijde staan, er eveneens van in groote opwinding geraken. De samb-si is dan ook sterkt erotisch, sterker nog dan de gad-si en gedurende dezen dans heeft steeds sexuelle promiscuïteit plaats.

Voorts dient nog vermeld de war-ti-si, een dans van de Imo-Marind, waarbij de deelnemers allen met de Majo-Marind, bij welke gelegenheid de mannen zeer uitgebreide hoofdversieringen dragen. Bijde zijn een soort ringelreien van elke de Weiko-si de meest indrukwekkend is en zich onderscheidt door haar sterk varieerend en indrukwekkend gezang.

Weiko-si is stellig het hoogste, wat de Marindineesche cultuur op dit gebied heeft voorgebracht en is verbijsterend door zijn geweldige kleurenpracht, zooals die zich in het schijnsel der flambouwen vertoont.

Wasipi is het gezang, dat op het feest na afloop der smeltochten wordt gezongen door de oude mannen, waarbij de ewati op hun fraaist versierd is optocht rond gaan. Op smeltocht zelf ringt men ajase. Gaga is de naam van het heilig gezang der Majo-en Imo-initiatie. Het is zeer eentonig; de maat wordt aangegeven door het tikken op de kalkkalebassen; door zijn eentonigheid gelijkt het op den jarcoet of doodenzang, welke door de oude mannen in diepen bastoen gezongen wordt.

Enkele kleine ritën

Merender dienen allereerst de ari-of eli-bombari vermeld te worden te worden, een vruchtbaarheidsceremonie, waaraan het geheele dorp deel neemt, vrouwen en kinderen inbegrepen. Men zingt het gezang, dat de vruchtbaarheid van het gewas bewerkten moet en onderwijl vindt in het bosch sexuelle promiscuïteit plaats; den anderen dag wordt het betrokken gewas bestrooken met het met geschaafde klapper vermengde sperma, dat men heeft verzameld. Ook wambad en otiv-bombari zullen wel beschouwd moeten worden als vruchtbaarheidsriten, de eerste ten behoeve van het pas aangelegde tuinbed, de tweede ten bate der jonggebouwd vrouw (bij tweede huwelijk wordt voor zover mij bekend nimmer otiv-bombari gehouden).

Men dergelijk gebruikt vindt men bij tiek-bombari, aan de boven-Bian kenita geheeten. Aan de kust worden bij die gelegenheid bamboes verbrand om de dema's der ziekte schrik aan te jagen en te verdrijven.

Verder konde men nog jawa-bombari aan het begin van den drogen tijd, eveneens een erotisch feest. Men had inwijdingsceremonieën voor vrouwen en vele andere zaken meer.

Er was in de Marindineesche maatschappij altijd wel iets te doen en vooral in den drogen tijd was het soms avond aan avond zij; nu hier, dan daar, tot groote vreugde van de jongelui, die nergens ontbraken, wat dit inhoudt op sexueel gebied behoeft na het verenstaande wel geen betoog meer.

De groote feesten.

De voornaamste aanleiding tot het houden van de groote feesten was een geslaagde sneltocht een oorspronkelijk schijjen op alle groote feesten koppen aanwezig geweest te zijn. Niette min hield het verband met veel meer dan zulk een sneltocht alleen. Een feesthuis werd gebouwd met versierde palen. Dit huis werd gebouwd op de graven en het feest zelf werd naar de versierde palen wel soma-angei genoemd of met het oog op de graven patareangei. De namen zijn trouwens legio; deze feesten heeten ook basik-angei omdat er varkens geslacht worden. Prachtisch was het meestal alles tegelijk.

Het feest eischte groote voorbereidingen en voor de gemeenschap zelf was het een feest van vernieuwing. Na dat feest zouden de stokken op de graven uitgetrokken worden en deze zelf vergeten. De vernieuwing blijkt onder meer uit het optreden van dema-figuranten die hierbij nimmer ontbreken.

Overigens was de loop van het feest verschillend. Winz maakte er men mede te Domande; reeds bij de voorbereiding hadden de jongelui gad-zi gehouden. Op den eersten nacht zongen de oude mannen, voor het laatst de dooden gedenkend, jabeet; den volgenden nacht was het weer gad-zi welke tegen den morgen, bij de aankomst der eveneens dansende gatsen, overging in samb-zi; den derde nacht werd weiko-zi uitgevoerd, welke tot den morgen duurde en besloten werd met samb-zi waarna de varkens geslacht werden; den vierden nacht was er gad-zi en wasipe en den vijften en laatsten nacht nogmaals gad-zi.

Bekter kwamen ook wel kleine feesten voor, die enkel als basik-angei kunnen worden aangeduid. Zulke feesten hadden dan minder beteekenis en waren in hoofdzaak een combinatie van verschillende leeftijdsbeverderingsfeesten, welke bevorderingen zelfs eveneens op de graven voltrokken worden.

De Magie.

In tegenstelling tot de in de vorige paragraaf bedoelde religieuse handelingen, waarin steeds de gemeenschap betrokken was, is hier sprake van de religieuse praktijk van het individu, welke zich kortweg laat aanduiden met het woord magie in het Marindinaesche gans geheeten. Hoofdzaak bij de magie is de spreuk, het magisch woord, dat vrijwel geheel uit onverstaanbare woorden bestaat. Het is de dema-taal. Geen wonder dat men bij deze handelingen gaarne gebruikt maakt van dema-steen, die tot allerlei doeleinden dienen, van het bevorderen der vruchtbaarheid van tuinen tot het verwekken van ziekten toe. Steeds moeten zij worden ingewreven met sperma. Een belangrijke rol speelt ook de tang, een stuk hout in den vorm van een stapel, meestentijds als een slang of hagedis bewerkt. Een goeden tang kan hem die haar bij zich draagt, waarschuwen tegen onraad mits haar eigenaar haar haaks heeft opgedragen.

Men kent magie voor alles en nog wat, in het bijzonder ter bevordering van de vruchtbaarheid der diverse gewassen en van dit soort magie weet ieder meestal wel het een en ander af.

Anderen evenwel staat het met die der medicijnen mannen (messay of je-messay) welke een ghaam vormt, dat niet dan met groote opoffering is te leeren. De opleiding tot messay is een ware verschrikking. De candidaat, die bij een ervaren messay in de leer komt, vast eerst 5 tot 7 dagen gedurende welke periode hem alleen een bepaald soort gebakken pisang is toegestaan. Dan krijgt hij een af-treksel van de allerscherpste wortelen en kruiden te drinken, dat, ofschoon in hooge mate verschrikkelijk niets is bij het gerecht dat volgt ni-lijkvocht dat het slachtoffer bovendien niet te drinken krijgt doch dat hem eenige uren achtereen langzaam in de neus gedruppeld wordt, waarbij hijzelf moet zorgen dat hij het inhaalt en binnen slikt net zoolang tot de schaal leeg is. De gevolgen blijven niet uit; sommigen raken half razend, anderen bewusteloos en enkelen sterven. Is de candidaat na een paar dagen weer bijgekomen dan wordt hem wat lijkvocht in de oogen gedruppeld, die daardoor weliswaar ontstoken raken, doch waardoor hij dingen leert zien, die den natuurlijke mensch verborgen blijven. Een paar dagen later krijgt hij inlijkvocht gedrenkte sagokoek te eten en na nog een kruidenkuur heeft hij het moeilijkstedeel van zijn leertijd volbracht.

De magie de medicijnen heeft in de eerste plaats betrekking op ziekte en genezing door middel der zoogenaamde keiwa-magie, bij welke van het slachtoffer papahi (dat zijn deelen van zijn lichaam zooals nagels, excrementen, ook wel door hem gebruikte kleeren) worden ontvreemd, welke door de medicijnen aan worden begraven, weggegooid of verbrand. In het laatste geval moet het slachtoffer sterven; zijn zij echter begraven dan kan de medicijnman door opgraving en terug-gave der papahi den zieke weer genezen. Zij kunnen ook door een andere medicijnman worden opgespoord.

Voorts verstaan de messav de kunst iemand een steen of een stuk hout in het lichaam te tooveren welke dan door een anderen medicijnman onder zware massage (welke voor een ernstigen buikpatient noodloosige gevolgen kan hebben) weer te voorschijn moet worden gebracht. Nog vele andere zaken verstaan de medicijnmannen o.a. het terugbrengen van gestolen voorwerpen en dergelijke. Hoewel zij dus ook tot goede dingen is staan zijn en door hun bijzondere geven algemeen gevreesd en ontzien worden, dient de medicijnman toch bij het dooden van zijn medemensch de noodige voorzichtigheid te betrachten.

Niet vreest de Marindineesch zoo zeer als tooverij en niets is er ook, dat hij zoo zeer haat en wanneer een medicijnman het te bont maakt kan hij er verzekerd van zijn vandag of morgen te worden af-geslacht.

Valt er tegen Keiwa nog iets te doen en is er voor een op die wijze betooverden patient nog genezing mogelijk, in geval van kambara, ten Westen van de Bian elmsa geheten, is zulks uitgesloten. Kambara wordt aan de kust door meerdere personen in vereeniging uitgeoefend. Daarbij gebruikt men de mangon, een in den vorm van een varkenskop gesneden kleine klapperdop, welke aan een touw gebonden wordt. Deze mangon wordt in de richting van het slachtoffer geworden waarna men het voorwerp door middel van het touw weer naar zich toe haalt. De bedoelde persoon volgt dan vanzelf en hem wordt, naar verluidt de ver-halen, de buik opengesneden en van alle ingewanden ontdaan; daarna wordt de buik met distels en gras weer opgevuld en de ongelukkige keert naar huis zonder te weten wat hem overkomen is om daar binnen enkele dagen te sterven.

Het verhaal van het opensnijden van den buik moet natuurlijk symbolisch opgevat worden doch dat er iets bijzonders met het slacht-offer gebeurt is wel zeker. Een in de geheimen der Marind-anim zeer goed ingewijde Chinees vertelde mei te hebben meegemaakt, dat men een man die een groot abces aan het achterdeel had, door middel van een mangon tot zich trek waarna de kambara-anim, ditmaal van vreedzame doel-einden vervuld, het abces van hun slachtsopenden en schoonschraptten met een Scholp en het wonderlijke van de geschiedenis is, dat het slacht-offer zich later van het gebeurde niets wist te herinneren. Het lijkt op hypnose en de mogelijkheid bestaat dat het slachtoffer een of ander ver-gif wordt ingeggeven.

Door de snelle werking van kambara is deze soort magie de grootste schrik der bevolking, welke nimmer nalat haar diepste veront-waardiging te wekken.

Tooverij is een altijd terugkeerende bron van twist daar men nu een maal niet kan gelooven dat een mensch- die nog niet afgeleefd is, sterft anders dan door deze tooverij. Een enkele maal mogen de dema's de schuld krijgen, in het algemeen zal men het zoeken bij keiwa of kam-bara. In het binnantland is het in dit opzicht niet beter dan aan de kust. Aan de boven-Bian is koesel te gevreesde magie, welke onder vele namen en vormen door geheel deze onderafdeling een bron is van bitteren haat. Het geloof daarin is algemeen en dat er personen zijn, die zich aan deze soort tooverij schuldig maken, staat vast. Even vast staat dat zijzelf van de werking hunner daden heilig overtuigd zijn. Het is niet onmogelijk, dat de suggestie betooverd te zijn voor vele personen doodelijk is. Primitieven zijn daar buiten gewoon vatbaar voor en de angst waarin zijn verkeeren maakt hun het leven ondragelijk. Nog heden ten dagen kan men in de gevangenis te Merauke bij herhaling constateeren hoe gemakkelijk zulke menschen sterven, voor wie het leven geen waarde meer heeft. Heden gezond hebben zij den anderen ochtend pijn in de hartstreek en des mid-dags zijn zij dood. De bevestiging dezer opinie vormt het feit dat men gemakkelijk zorg draagt zijn slachtoffer te doen weten, dat hij be-tooverd is.

De Naburen der Marind-anim.

De Marindineesche cultuur is een typische onmatigheidscultuur; het sterkst blijkt dit uit de sexueele gebruiken van den stam; het spreekt ook uit de geweldige sneltochten en men ziet het nog dadelijks voor oogen in het gebruik van genotmiddelen; de wanstaltig groote sirihpruin en het misbruik van wati.

De tallooze riten en oeremonieën van den stam zijn volfelle beweging, die onder de meeste primitieven in stand wordt gehouden door een net van door de traditie bepaalde wederzijdsche verplichtingen tusschen bloedverwanten van allerlei aard, hier wordt gehandhaafd door de emotionaliteit dier ritueelen. Heel typisch is in dit opzicht wel, dat waar over al elders het te leen geven van zijn vrouw aan andere mannen aan de gebruikers de verplichting oplegt eigen echtgenote te zijner tijd aan den gever af te staan dergelijke reciprociteit aan de kust nimmer is vastgesteld terwijl zulks toch zelfs aan de boven-Bian wel het geval is. Het wederkeerighoedsbeginsel, overigens zoo sterk in primitieve culturen, is aan de kust weinig uitgewerkt. Men helpt elkander steeds maar strenge regels, gelijk men die elders heeft, ontbreken. Ook in dit opzicht bestaat een bedankelijke mate van regel- loosheid.

Ondanks die hypertrophische sexusliteit en verre gaan de on- matigheid, die zich in menig opzicht als pathologisch voordoeft, is de invloed der Marindineesch cultuur op de omliggende stammen een zeer groote en waarlijk niet altijd oppervlakkig geweest.

Menschelijkerwijs laat zich deze groote aantrekkingskracht reeds begrijpen uit de verlokking, die van elke onmatigheidscultuur uitgaat, maar die attractie alleen op's menschen vleesche begeerten te schuiven zoe de Marindineesche cultuur ernstig te kort doen. Ondanks haar in het oog loopende gebreken had ze een geprononceerden eigen aard met eigen schoonheid; de Marindineesche feesten waren niet zoe maar liefhebberijen van wilden; zij waren indrukwekkend, vol overtuiging imposant, onvergetelijk voor wie ze aanschouwden. En de kust Marind wist dat; hij weet het heden ten dage nog; hij heeft een uitgesproken cultuurbewustzijn en zelfbewustzijn, waarin hij zich scherp onderscheidt van de bewoners van het binnenland.

Voor de komst der Poe-anim had de Marind al speedig een ver- klaring; die konden in eigen land niet genoeg eten krijgen en dies waren zij zoovel op klappers.

De taal der Poe-anim spreken. De oudere Marind denkt er niet aan. Zeker het meerendeel der kustbewoners kent voldoende Maleisch doch slechts weiniger zijn er die het spreken willen, buiten de jonge- lui. Het is de houding, die men nog heden ten dage den kinderen met den paplepel ingiet. Trotsch is de Mrind en met minachting ziet hij neer op de deg-anim, de boschmensen die alleen goed zijn om zijn zeden en gewoonten over te nemen. Hij de kustmensch, is de anem-ha, de ware men mensch, zoe voelt hij zich en zoe gedraagt hij zich.

Let men op zijn burenen dan is dit oock waarlijk geen wonder, want zij hebben de Marind in alles nagevolgd.

De haarverlengsels der Marind met de daarbij behoorende leef- tijdsclassen vindt men van Frederik-Hendrik-rivier. Wel worden zij, hoe verder men van de kust komt en hoe meer men zich dus van het stam- land verwijderd, minder vaak gedragen en slechter onderhouden dan zulks oorspronkelijk aan de kust het geval was doch overal vormen zij den eigenlijken hoofdtoc en dat men er de leeftijdsklassen bij heeft overgenomen (althans in beginsel) bewijst, dat deze overname niet zoe maar als een oppervlakkig iets te beschouwen is. Ook de clannamen der Marind hebben een allemerkwaardig te verbreiding gevonden en vinden die nog.

Wie heden ten dage ethnografische onderzoek verricht in het Gav-Gavgebied of op Frederik-Hendrik-eiland moet zich terstond wapenen tegen de neiging der bevolking om in plaats van de eigen clannamen dan oock geheel of bijna geheel vergeten.

Wie let op deze cultuurverbreiding krijgt sterk den indruk, dat hierin tevens de verklaring gezocht moet worden voor de merkwaardige omstaandigheid, dat onderseen zoe primitieve cultuur een zoe grootere, betrekkelijk als een eenheid levende, stam mogelijk is.

De oplossing is dan deze, dat men omliggende groepen in eigen cultuur en taal heeft geassimileerd met het deel deze groepen met welke men door nabuurschap bevriend geraakt was, te gebruiken als springplank voor sneltochten naar weer verder weg levende stammen op de wijze waarop b.v. Wamal omstreeks 50 jaar geleden vriendschap heeft gesloten met Kinaam om koppen te kunnen snellen in Peri en Kalwa en zoo verder.

Het is hier niet de plaats verder op de hypothesen in te gaan; alleen moge in dit verband nog worden opgemerkt dat de stanverwanten van de Marind gezocht moet worden onder de Bianners en van deze weder in Gay-Gay en da t, voor zoover migratietheorieën waarschijnlijkheid toekomt, aan die welke de komst der Marind-ania het midden-Fly-gebied doet plaats vinden de voorkeur moet gegeven worden boven de op valsche mytheninterpretatie berustende hypothese, welke meent dat zij uit het Oostelijk kustgebied hun tegenwoordige woonplaats hebben bereikt.

De Bianners vormen dus feitelijk een schakel; op hun afwijkend karakter werd een en ander maal gewezen en persoonlijk heb ik den indruk dat deze groep stellig wel stan-en cultuurverwant is doch anderzijds als een eigen geheel dient te worden beschouwd, welke beschaving door invleeden van de kust er niet bepaald doorzichtiger op geworden is. Het onmatigheidstype had de Biancultuur naar mijn meening oorspronkelijk stellig wel met de kust gemeen doch de clangroeping was een ander (of de tegenwoordige leeftijdsklassen van de kust zijn overgenomen of niet moet een open vraag blijven). In alle Bian-kampongs vindt men een duidelijke tweedeeling hetgeen overeenkomt met het huwelijks* type van broer- en zustersruil; echter vindt men daar tegenover elkander geschaard eenzijds Mahoe-ze en Kei-ze en anderzijds Geb-ze, Ndik-end Zohe en Basik-Basik.

Een verdeling dus, die met de kustgroeping onmogelijk over een te brengen is terwijl aan verschillende dier namen ook andere kwaliteiten moeten worden verbonden dan zulks aan de kust het geval is. Die kustnamen zeggen hier feitelijk niets en wanneer men zich daarvan losmaakt krijgt men, globaal genomen, den indruk dat men hier oorspronkelijk twee stamhelften had van welke de eene geassocieerd was met bosch, sago en mogelijk het kwade; de andere met vlakte, rawah, klapper en wellicht het goede. Een zelfde tweedeeling dus als volgens Pater Verscheuren bestaat in het Gay-Gay-gebied van welke deeling ik echter niet zeker ben of die oorspronkelijk Gay-Gaysch of Biansch is dan wel van beide.

Gay-Gay.

Deze stam is verdeeld in een aantal endogame groepen waar van er drie momenteel op Nederlandsch grondgebied wonen, nml. de Inggias te Azoer, Goeis en Daumange (deze zullen nu vermoedelijk samen gaan wonen op ongeveer 1 uur afstand ten N.W. van Azoer), de Sanggasee-menschen te Bofagage en de Wan - menschen te Bosset. Een vierde groep, de Kamnak-menschen, die ten Z.O. van Bosset op Engelsch territorium wonen, vertoont neiging om aan deze zijde van de grens te komen wonen.

De stam zelf omvat nog andere groepen.

Alleen die op Nederlandsch grondgebied leven in vrede met de anderen; op Engelsch territorium schijnt de oorlogstoestand nog niet geheel gedaan te zijn. Het woongebied van deze stam is zeer uitgestrekt en rijkt van de brongebieden der Marauke-rivier tot aan Lake Murray. Menschen van ons grondgebied hebben zelfs huizen en plaatsen aan genoemd meer. Elk van de sub-stammen is weer in twee stamhelften verdeeld die ieder in verschillende totemclans niet een-vallen. Bij een ter zake gehouden onderzoek te Bofagaga bleek dat de tegenstelling tusschen totemclans niet samenviel met die, mij door Pater Verscheuren bekend gemaakte, tusschen bosch en vlak te door er een was tusschen gevaarlijke dieren en ongevaarlijke (met welke ook de sago geassocieerd was). De laatste groep was geassocieerd met het Oosten en de zon, de eerste met het Westen en de maan. De zonnegroep is die van de Ndik, domeaan die van den casuaris.

In het dorp, dat Noord-Zuid gebouwd is woont iedere stamhelf aan de met haar geassocieerde zijde Oost of West. In de Ndik-helf bevindt zich voorts het mannenhuis.

De beide stamhelften zijn exogam doch in Bofagage deed zich het instructieve geval voor, dat de eene helft, in casuarishelft, veel groter was dan de andere, zoodat wel de Ndikmannen op orthodoxe wijze konden huwen doch niet alle casuarismannen en vrouwen.

/ Zoedende

Zoedoende waren sommigen hunner genoodzaakt geweest om (welswaar met inachtnaam der clanexogamie) binnen de stamhelft te trouwen, een gevaar dat men een jaar of 8 terug heeft geprobeerd te ontloopen door een Ndik-vrouw uit Bosset te schaken. Vrouwenroof is door de strenge stamhelftexogamie in het Gay-Gaysche een nog al eens voorkomend euvel, dat onvernijdelijk casus belli is voor het beroofde dorp. Gelukkig weten wij thans de oorzaak, die helaas niet makkelijk te verhelpen is.

Het stam ritueel van Gay-Gay is hetzelfde als dat aan de boven-Bian. Evenwel kwam hier een kannibalistisch offer er niet bij voor.

De Jee-anim.

Hoewel deze stam de grootste is na dien der Marind-anim is hij slechts weinig bekend. De materiele cultuur is hooger ontwikkeld; dit blijkt reeds uit de pijlen en voets uit de neiging, nu nog in alle dorpen zichtbaar, om palen etc. metsnijwerk te versieren. De kleeding der vrouwen is veel uitgebreider dan bij de Marind. De schaambedekking wordt op eendere wijze tusschen de beenen doorgetrokken en met een smal lende-koord opgehouden doch de einden worden daar niet omheen gewonden maar hangen voor en achter af tot de enkels en doen denken aan een op de zijden geheel open gelaten rok. In den rouwtijd is die groter en van tal van kwasten voorzien, die het gaan bemoeilijken. Ook dragen de vrouw en dan een matten borstbedekking en een lange afhangende kap over het Hoofd. (De laatste moet vroeger aan de kust ook wel voorgekomen zijn doch is geheel verdwenen). De mannen gaan op eendere wijze gekleed als de Marind.

De middelen van bestaan zijn voor de Jee dezelfde als voor hun Marindineesche bureu. Evenaas bij dezen is de stam verdeeld in clans, evenwel geen totemclans.

Van totems is onder de Jee-anim nimmer iets geconstateerd tenzij dan onder Marindineeschen invloed. Nochtans bestaat de mogelijkheid zeer wel dat de clans oorspronkelijk totemistisch geweest zijn. De zaak is nimmer behoorlijk onderzocht, maar het wordt wel waarschijnlijk gemaakt door het feit, dat in sommige dorpen althans de clans in twee of vier exogame groepen zijn de rangschikken.

Groote feesten en initiatieriten zijn van de Jee-anim niet bekend. Wel waren zij ook koppensnellers, in combinatie waarmede ook kannibalisme voorkwam en het snelfeest waarbij de benggol gezongen en gedanst werd was vermoedelijk wel hun voornaamste feest. Ofschoon de Jee-anim niet minder zijn overgegeven aan allerlei sexuele zonden dan de Marind krijgt men toch den indruk, dat dit vroeger anders geweest moet zijn en toen groter matigheid bestond.

Zijn de Jee-anim eenzijdig kunstvaardiger, anderzijds zijn zij ook geslotener en slauer dan de Marind en moeilijker te benaderen.

De Manggatrik.

Hoewel deze stam zijn eigen taal behouden heeft is de cultuur geheel door de Marindineesche geassimileerd.

De Kancoem-anim.

De leefwijze van dit volk is een geheel andere dan die der Marind. Niet sago en klapper vormen het hoofdvoedsel maar oebi en kladi gelijk bij alle stammen, die het kustland tot de Fly-rivier bevolken. De Kancoem leggen groote, uitmuntend omheinde, tuinen aan. Zij zijn echte tuinbouwers. In hun dorpen en nederzettingen vindt men achter de huizen en in de tuinen groote voorraadschuren waarin de aardvruchten geborgen worden. Hun feesten moeten uit groote eetpartijen bestaan waarbij men ontzaglijke hoeveelheden voedsel wegschenkt.

Dit laatste wijst op een ander soort beschaving met hogere in teresse dan sexuele alleen, ofschoon ook deze bij de Kancoem niet onbelangrijk zijn daar zij allen deelnemen aan het homoseksuele Sosom-ritueel. Van hun samenleving is uiterst weinig bekend doch de feesten met groote voedsel-verdeeling naast den gezamenlijken arbeid aan zeer groote tuinen doen vermoeden, dat onder hen verplichtingen van allerlei aard en soort tegenover bloedverwanten een veel grootere plaats innemen dan onder de Marind, hetgeen weder een minder bandeloos maatschappijtype doet veronderstellen. Koppensnellen komt voor zoover bekend onder hen niet voor.

Overigens is de Marindineesche invloed op hen duidelijk zichtbaar, behalve in het dragen van haarverlengsels in de kleederdracht der vrouwen, die meest de Marindineesche nawa hebben overgenomen.

Alleen naar het Oosten toe bij de Koerkari vindt men eenigszins aan de Jee-anim herinnerende rokjes doch korter dan bij deze. Daar vindt men ook de voor Engelsch gebied typische afzondering der vrouwen tijdens de menstruatie-periode in aparte hutjes, die naar ik meen ook meer Wetelijk nog wel voorkomen.

Eerst over de Engelsche grens treft men de dikke gelvende, tot over de knieen rijkende rokken, die vermoedelijk ook de oorspronkelijke kleederdracht dezer vrouwen geweest zijn en tot de Fly-delta gedragen worden.

De materiele cultuur is weinig ontwikkeld. In plaats van in huizen woont men bij voorkeur onder windschermen of kleine dubbeldaken.

Het vlechtwerk van de Lanoen moet echter met eere vermeld worden.

Van hun dansen is behalve de gad-zi de laatste jaren de etor, die vanuit het Engelsch gebied komt via Koerkari en Janggandoer, bekend geworden een zeer afwisselende dans verhalend van aard en zeer rijk aantal van motieven. Het verhalende valt echter hier min of meer weg omdat men de woorden ervan niet verstaat (gelijk ook bij de gad-zi het geval is). De etor is veel minder erotisch en beduidend mooier dan de gadzi.

De Maklew-anim en Jab-anim.

Zijn zeer weinig bekend, doch schijnen zich in hoofdzaak aan de Marindineesche cultuur te hebben aangepast.

Komolon.

Is, uitgenomen zijn taal, eveneens een zuiver Marindineesch dorp waarvan verder niets bekend is.

Frederik-Hendrik-eiland.

Dit vormt ethnografisch een vermoedelijk zeer gevarieerde streek, die een diepgaand onderzoek overwaard zou zijn, dat evenwel nog nimmer heeft plaats gevonden. Wat Dr. Nevermann er in zijn Sumpfinschen und Kopf jagers van vertelt is weinig belangrijk en beters hieromtrent van zijn hand te zullen vernemen.

Wie niet meer ontdekt dan dat elk huis een exogame eenheid vormt en daar breed over doet kan even goed thuis blijven; huwelijk tusschen huisgenoten komt wel nergens op aarde voor.

Oppervlakingbeziën lijken alle bewoners van Frederik-Hendrik-eiland op elkander. Alleen dragen Marindineesche dracht, zoowel mannen als vrouwen. Alleen loopen de jonge meisjes langer naakt dan dit aan de kust het geval is en is de Marindineesche tooi van de vrouwen meer vereenvoudigd overgenomen.

Voorts vindt men bij de jongens algemeen de leeftijdsklassen onderscheiding parallel aan die van de patoer, wokravid en owati (arci-patoer en miakim ontbreken) met op die der Marind lijkende bepalingen voor de middelste klasse. Daarnaast echter ziet men groote onderlinge verschillen.

Een aparte plaats nemen al direct de bewoners der Zuid-kust in met het aan Klader en Tor verwante moerasdorp Saboen. Hier vindt men geen papaja's (bijkorfvormige hutten) zooals in het binnenland, maar gesloten huizen van het Marindineesche tijpe.

Elk dorp bestaat uit twee of drie deelen. Alleen in Klader kon worden vastgesteld, dat daar bestaande dorpsdeelen exogaam zijn; elders bijv. in Saboen en Wan, zijn ze dat niet of niet meer. Elk van die dorpsdeelen heeft zijn eigen maanenhuys. De overige huizen worden door verschillende families bewoond. De oudere jongens slapen allen in het mannenhuys. De andere huizen geven ruimte aan twee of drie gezinnen.

Het voornaamste middel van bestaan dezer kustkampongs is naast wat klapper de verbouw van oebi en kladi, welke hier het hoofdvoedsel vormen en waaraan men veel aandacht besteedt.

Door het wegslaan en overspeelen van de kustwal heeft men hier de laatste jaren wel eens in voedselnood gezeten.

Feesten hangen, met uitzondering van de leeftijdsklassebevoororderingsfeesten, samen met de dooden. De dooden gebruiken ter Zuidkust gelijken in veel op de Marindineesche. Echter wordt eenige maanden na het sterven een feest gehouden waarbij ook het bromhout gezwaid wordt. De vrouwen mogen dit instrument hier evenmin zien als ouders. Aan het einde van den rouwtijd bij het opheffen der taboe's wordt zich gehouden (gad-zi) waarbij sexueele promiscuiteit plaats vindt.

Het koppensnellen gaf ook aanleiding tot groote feesten.

Uit wat mij van de mythologie bekend is geworden heb ik op-
pervlakkig de indruk gekregen, dat de Zuidkust-bevolking min of meer
verwant geacht moet worden aan de Kancem en de Oostelijk daarvan le-
vende stammen. Of homosexualiteit voorkomt, is niet bekend doch stel-
lig niet in zoo hevige mate als onder de Marind. Een homosexueel ri-
tueel is niet bekend. In ieder geval lijkt mij deze bevolkingsgroep
minder onmatig in haar levensgewoonten dan haar naaste bureu.

Elders in Frederik-Henderik-eiland, in de moeraskampongs, vindt
men met een onbeteekenende uitzondering overal pajah's, de over een
kunstig geraamte van bamboe gebouwde biesen bijenkorven, die den
mensch en tot nachtverblijf strekken. De muur is van 20 tot 60 a 70 cm.
diken volkomen ondoordringbaar; de eenig plaats waar luchtverversching
mogelijk is, de deur, wordt 's avonds om 5 uur met stroo afgesloten na-
dat eventueel binnengedrongen muskieten het huis uitgerookt zijn. In
huis slapen de mannen beneden op den grond, de vrouwen boven op het
vlierinkje. Allen slapen op matten.

Overdag juist men onder kleine dubbeldaken of windschermen
die op de eilandjes met de pajah's zijn gebouw. Daar kookt men en doet
zijn werk. - Enkele dier dubbeldaken zijn van wanden voor zien en tot
complete huizen geworden.

De dorpen bestaan uit een groote hoeveelheid van uit opge-
worpen modder bestaande eilandjes, welke beplant zijn met klapper,
sagopalmen en broodboomen naast tal van voedselgewassen.
De tuinen zelf liggen echter meestal een eind van het dorp op de
hooge ruggen in het terrein. Daar verbouwt men oebi en keladi, die
voor het meerendeel des volks het hoofdvoedsel vormt. Alleen voor
Kimaam, Momboen en de Sabinda-streek is sago het hoofdvoedsel; in Bamol
dat reeds in mindere mate het geval en elders komt of gebruikt men
geen sago. Er zijn zelfs streken waar men het kloppen van sago niet
verstaat (in de Kaliramstreek). De gewoonten loopen dan ook nogal uit-
een. Zoo kent men algemeen dan betel-pruim doch niet overal wordt
pinang gebruikt. In Lawe en Kaliramstreek komt men bijv. geen pinang
doch eet er een soort boombast voor in de plaats. Deze Kaliramstreek
neemt trouwens heelemaal een eigen plaats in. Vermoedelijk sluit zij
in ethnografisch opzicht aan bij de haar vijandige dorpen Klader en
Saboen. In ieder geval heeft men in Kaliram soortgelijke huizen en
geen pajah's. Een andere eigenaardigheid van deze streek is de bouw
van tabak, die geplukt, gedroogd en daarna gevlochten wordt, soms zelfs
vadems lang, zegt de B.A. van Kimaam. Een soortgelijk gebruikt komt ook
voor onder de Kancem.

Behalve tabaks en betelpruim komt ook de wati als genotmiddel
voor en is over het geheele Oosten en Woerden van het eiland reeds tier
tallen jaren en vermoedelijk zelfs van oudsher bekend. Men komt het
onder eigen naam en het komt alleen niet voor in de meest Westelijk
en Zuidelijk gelegen kampongs, tenzij in de laatste jaren ingevoerd.

Thans terugkeerende tot de eigenlijke moeraskampongs dient
allereerst vastgesteld, dat ons van de sociale organisatie dezer
groepen vrijwel niets bekend is.

Alleen weet ik, dat men in alle dorpen van de taalgroep, waar-
toe ook Kimaam behoort vaderzijdige clans vindt en wel twee soorten,
nml. de totemclan "kondji" geheten en de "deri", welke een soort hoofd-
verdeeling vormt, die dwars door de kondjiverdeeling heen schijnt te
loopen. Misschien is de heele zaak hoogst eenvoudig doch om er achter
te komen moet men een veertien dagen rustig op een plaats kunnen
blijven, waarvoor de bestuurspraktijk mij nimmer gelegenheid gelaten
heeft.

Van Kundjambando komen nogal berichten over gevechten tusschen
beide dorpsdeelen. Vermoedelijk zijn dit exogame stemhelften, die el-
kander nu en dan op rituele wijze beoorlogen maar het, daar ze helften
zijn, uiteindelijk toch altijd weer met elkander vinden. Een en ander
dient evenwel nader onderzocht te worden.

In religieus opzicht is van de bob(moeras)-kampongs al het
weinig bekend doch genoeg om te weten, dat hier het mannelijk zaad ge-
lijke kracht wordt toegekend als onder de Marind. Vruchtbaarheids-
gebruiken, om iemand door inwijving met sperma krachtig te maken, vindt
men hier onder den naam Jactiba, zeer veelvuldig, ook onder de jongelui
(die er hun verloofde voor uitlochen, moest aan ouderen, die hen dan
tevens op de juiste wijze met het magische vocht moeten insmeren.)

In sexueel opzicht vertoonen de moeraskampongs dan ook een
nog minder opwekkend beeld dan de Marind.

Den jongen is zodra ze de leeftijdsklas seder wokravid hebben doorloopen, vrij sexueel verkeer toegestaan. De meisjes worden al zeer vroeg ten huwelijk becoofd en ook voor het huwelijk geprobeerd lang voor het verschijnen der menstruatie. Zoowel met haar aanstaanden echtgenoot als met diens vrienden en verwanten, aan wie hij zijn verloofde al dan niet vrijwillig uitleent, heeft het meisje reeds zeer vroeg geschatelijk verkeer op een leeftijd die zulks weinig gewenscht maakt. Het huwelijk zelf volgt reeds speedig.

Hoewel hier eenerzijds tegenover staat, dat gelicentieerde homosexualiteit voor zoover bekend niet voorkomt, is het al te speedige gebruik der jonge vrouwen een ernstig schaduwzijde. Gelegenheden v voor sexuele promiscuiteit zijn er talloos vele en zij zijn onafscheidelijk beide van de gad-zi en van den eigen daarop gelijkenden, verhalenden dans (met woorden welke welke beteekenis hebben) aan welken laatste alleen mannen deelnemen, die daarbij op hun plaats staan blijven.

Ze wordt steeds gehouden bij leeftijdsklassebevoorderingsfeesten en bij het gravenfeest. Dit laatste is een groot feest, dat evenals onder de Marind op de graven gevierd wordt en plaats kort na den oogst. Op de graven bevinden zich hier overal kleine huisjes met etenswaren etc. Deze worden nu opgeruimd en de graven gecpend.

De beenderen worden netjes gerangschikt en de schedels rood geverfd. Dan worden de graven weder gesloten, een groote voedselverdeeling gehouden en gedanst, nadat men nog eerst alle teekenen van rouw (o.a. de soja) heeft weggeworpen.

Over de rouwgebruiken zelf is niet heel veel bekend. Wel vinden we ook hier het insmeren met klei door alle rouwdragenden en het gebruik maken van kappen, speciaal door de weduwen, die den eersten tijd zelfs geen man zien mogen en zich afwenden wanneer zij onderweg mannen ontmoeten. Op de Klappers en op het eindje van den overleedene wordt een taboe gelegd.

Een speciaal feest tenslotte is het vrede sluiten, waarbij men over en weer sirih pruimt, voedsel ruilt en eenige vrouwen beschikbaar stelt. Dergelijke feesten hebben den laatsten tijd nog al eens plaats gevonden tengevolge van de beindiging van den oorlogstoestand.

De Digoelers.

De Digoelers zijn echte boschmenschen, die bij voorkeur in kleine groepen zich schuil houden te midden van de uitgestrekte worden, nu eens hier dan weer daar verblijvend en veelvuldig verwisselend van plaats, hetgeen speciaal het geval is met de hier woonschtige Digoelers die van elders gekomen zijn vermedelijk omdat ze wegens een of andere veete niet meer in hun oude omgeving blijven konden. In hun leefwijze ziet men duidelijk de onveiligheid van den ouden oorlogstoestand weerspiegeld. Rondom de huizen der nederzetting is alles omgekapt en ligt dooreen. Slechts over talloze boomstammen, waaronder hier endaar nog valkuilen gegeraven zijn, kan men de huizen bereiken. Deze worden rond enkele dicht bijeenstaande boomstammen gebouwd op - 10 M. hoogte. Men moet langs een van inkepingen voorzien paal binnenkomen. Zeer hooge huizen hebben halverwege meest nog een bordesje. De huizen zijn omwand met gespleten bamboe en ofschoon het geheele een uiterst fragile indruk maakt bis het zeer stevig van bouw. De huizen staan willekeurig door een op groote afstanden onderling. Om van het eene huis naar het andere te gaan moet men ook weer over boomstammen klimmen.

De Digoelers leven behalve van sage van de opbrengst hunner oebi- en keladituinen. Jagen doen ze zeer systematisch; ze jagen alles af, jong en oud, rijp en groen, halen eieren uit en eten de jonge dieren met zulk een graagte, dat zij wildsstand vernielen.

Een bijzondere voorliefde hebben ze voets voor in boomstammen hangen borende larven, die ze opzettelijk ook in de sage stammen brengen waardoor ze groot ravage aan de sagobossen aan richten.

Cultuureel staan ze geheel los van de Marind, evenals in antropologisch opzicht. Van uitspattingen op sexueel gebied is bij de Digoelers niet bekend. Hun feesten, waarbij steeds een groot aantal varkens wordt gedood, worden nog nimmer beschreven en wat er de elou van is, is nog onbekend.

Ook hun dansen zijn geheel anders dan de Marindineesche. Zij zijn verhalend van aard en zeer levendig. Voor het overige (en dat is dus vrijwel alles) tasten wij omtrent hun adat geheel in het duister.

B. DE GEVOLGEN VAN DE BESTUURSVESTIGING EN DE

SEDERT ONTSTANE TOESTANDEN.

1. Historisch overzicht.

De bestuursbemoeienis met deze streken heeft voor haar bevolking grootere veranderingen en ommekeer teweeg gebracht dan ergens elders in geheel Nederlandsch-Indië. De vestiging in Februari 1902 verliep zonder ernstige strubbeling. Een nachtelijke overval, die de jonge hoofdplaats Merauke te verder bevolking bracht al zeer speedig een geregeld contact was overigens niet altijd van vriendschappelijken aard. In de eerste jaren hebben veel gedroste dwangarbeiders en particulieren die hier al speedig gekomen waren en in copra ruilhandel te drijven. Het leven en het hoofd gelaten. Ook de onderdrukking der sneltochten kostte veel moeite en tot 1912 heeft het geduurd alvorens men daaraan, althans aan de kust een einde had weten te maken (in het binnenland is de laatste omstreeks 1935 gehouden van uit de Noordelijkste Gav-Gav-kampong Goeis). Bij deze onderdrukking der sneltochten heeft nog al eens bloed gevloeid doch slechts zelden meer dan de omstandigheden noodzakelijkerwijs meebrachten. In het algemeen is de onderdrukking daarvan rustig en zonder overbodig bloedvergieten geschied.

Een vreedzamer verhouding heeft van stonde aan bestaan tusschen de bevolking en de Missie van het Heilig Hart, welke zich hier in 1905 vestigde.

De eerste uithbereiding van bestuursinvloed merkt men op in 1907, in welk jaar de politiepost Okaba gesticht wordt, voornamelijk ter beveiliging van de Chineeschen Timoreesche handelaren, die al zeer vroeg ten tooneele verschenen en zich op in die jaren ongelooftlike afstanden van Merauke waagden ten einde zich de voordelen van hun handel te verzekeren. Ontslagen dwangarbeiders treft men reeds zeer speedig onder deze lieden aan en de conflicten met de Inheemsche bevolking moeten voor een goed deel worden toegeschreven aan de weinige moraliteit dezer handelaren. De Marind zelf apprecieerde hen, althans hun waren, in het algemeen wel, al was die appreciatie nog niet zoo hoog dat zij bescherming dier handelaren overbodig maakte.

De eerste kennis van de adat der bevolking begint men feitelijk eerst omstreeks 1907 en 1908, de jaren der exploratie, op te doen. Uit dezen tijd dateeren de zeer belangrijke gegevens van Heldring omtrent de groote initiatierituelen. De laatste Majo is dan ook in 1909 gehouden en hoewel men er weinig omtrent vermeld vindt staat wel vast, dat van nu aan de groote feesten worden tegengegaan. Inmiddels breidt de werkring der Missie zich uit door de stichting der statie Okaba in 1910.

Het optreden tegen de adatgebruiken der bevolking werd onder den Assistent-Resident Plate, die in 1912 optrad, verscherpt. Reeds bij zijn eerste tournee rapporteert de heer Plate het veelvuldig voorkomen van venerische ziekten onder de autochtone bevolking. Het is de eerste vermelding daarvan gemaakt en het blijkt dat in dat jaar het kwaad reeds een groote omvang had genomen.

Hoewel hij in April 1913 in een missive opmerkt, dat de Kaja-Kaja's ten ondergang gedoemd schijnen, gaat de Assistent-Resident Plate krachtig voort met de uitbreiding der bestuurs bemoeienis. Okaba krijgt in 1914 een Gezaghebber, Koembe een Bestuurs-Assistent. Overal worden kampong-hoofden aangesteld en voor de eerste maal wordt aanslag in de I.B. gehouden.

Voorts wordt een begin gemaakt met het aanleggen van begraafplaatsen buiten de dorpen.

Ook de Missie breidt in dat jaar met behulp van het Bestuur haar werkingsfeer uit. Zij was de eerste geweest, die de achteruitgang der bevolking opmerkte (v.d.Kolk in 1911) en trachtte van haar kant door de bevolking in modeldorpen onder te brengen waarin mannenhuizen ontbraken en het leven min of meer onder toezicht stond, deze voor verderen ondergang te behoeden.

/De eerste

De eerste modelkampongs worden te Okaba en Alatepi gesticht (in die te Okaba begin men met huizen voor meerdere gezinnen tegelijk waarvan men al spoedig is teruggekomen), in hetzelfde jaar gevolgd door het begin van den modelkampong Merauke op het terrein van den ouden cultuurtuin.

Deze modelkampong bleken en trouwaille. Het venerisch granuloom greep zoo snel om zich heen, dat men in 1915 reeds vrijwel geen zuigelingen meer zag en in de kampongs bezuiden Merauke niet meer dan twee (2) geboorten noteerde tegen 29 sterf gevallen in dat jaar.

Alleen in de modelkampongs waar venerische besmetting in het groot onmogelijk was, waar men alleen te doen had met lieden die vrijwel nieuwe zeden wilden aanvaarden (zich o.m. uitend in het dragen van kleeven en het afleggender haar verlengselen) worden nog kinderen geboren. Voor het overige was de toestand zoo hopeloos, dat de Missie in deze oorlogsjaren overweegt Zuid Nieuw-Guinea maar op te geven. De statie Okaba wordt dan ook in 1917 verlaten, waarmede aan het werk in die streken voorloopig een einde komt.

Inmiddels heeft de jacht op paradijsvogel, welke in 1914 voor het eerst werd ondernomen de aandacht van het Bestuur op het binnenland gevestigd, waar in 1918 Terai aan de midden-Mare in 1919 Assike gesticht werd, laatstgenoemde plaats om van daar uit op de praktijken der vogelja gers toezicht te houden; een hopeloze onderneming. Door deze vogeljacht werden natuurlijk ook de ziekten naar het binnenland gebracht, waar men aan de kust nog steeds machteloos tegenover stond.

Men probeerde er overigens genoeg. In 1915 diende de Assistent-Resident Plate een plan in tot algeheele medicineering van het volk. Het plan was niet praktisch en aan malaria werd daarin nog te veel aandacht besteed. Beter was dan ook het voorstel gedaan door den Assistent Resident Berkhout in samenwerking met den Gouvernements Indisch Arts. J. B. Sitanala, die de eerste Arts was, die bij de Marind Succes had door in plaats van een ziekenhuis een eenvoudige Kaj-Kaja-loods op te richten, hun sago te eten te geven en een sfeer te stichten die den Marind lag. Het voorstel bleef zonder gevolg. De heer Sitanala vertrok in October 1916 en over mogelijkheid voor dezen een opvolger te vinden werd in Maart van het volgend jaar nog gecorrespondeerd. Alle voordeelen van het door Sitanala onder de bevolking verworven vertrouwen gingen hiermede weder verloren en van een specialistisch onderzoek kwam niets afschoon het hard noodig was, daar men nog steeds niet precies wist met welk soort venerisch ziekte men te maken had (venerisch granuloom was in geheel Nederlandsch-Indie onbekend en komt alleen voor in Afrika en Queensland) en de bekende therapeutische methoden in het meerendeel der gevallen geen succes hadden. Eerst Sitanala had het vermoeden van granuloom uitgesproken, doch tot een gemoeswijze was men nog niet geraakt.

Het eenige positieve wat onder deze omstandigheden kon worden gedaan was optreden tegen otiv-bombari en andere feestelijkheden. De deelnemers in een bekend geworden geval van otiv-bombari, waaraan meer dan 30 personen hadden deelgenomen, kregen allen een jaar. Maar veel scheet men er niet mee op, want er na ging men er in het geheim mee voort, alleen op een waarschijnlijk iets geringe schaal. Voorts werd in 1919 de maatregel genomen om de vogelsjagers voor zij naar het binnenland vertrokken aan keuring te onderwerpen, een maatregel, die te laat kwam.

Eind 1918 trof een nieuw ramp de kustbevolking, de influwenza-epidemie, die in 14 dagen tijd 18½ procent der bevolking ten grave sleepte. Al was het dan geen 1/3 deel zoo als in geschrijfte steeds is beweerd de indruk daardoor op de bevolking gemaakt was ontzettend.

In 1919 trof de bevolking weer een ander ongeluk, de komst van de Maatschappy Kalapa, die een groot aantal erfpachtsperceelen aanvraag voor klappercultuur. Een deel der doesoens van de bevolking viel binnen deze concessies, welk deel de Maatschappy later onrechtmatig nog aanzienlijk te vermeerderen wist door de grenspalen naar de zeezijde te verzetten. Gemplant heeft de Maatschappy weinig, geparasiteerd op de bevolking veel en achteraf beschouwd ware het wellicht wenschenlijker geweest als zij enkel maar geparasiteerd had. Bij de erfpachtsconcessies echter werd zij verplicht tot betaling eener jaarlijks terugkerende schadeverhoeding van in totaal f.3000.-- aan degenen wier doesoens in rechtmatig bezit waren genomen. Nu is dit bedrag niet zoo heel groot maar het lijkt reeds bedenkelijk op het systeem der Indian-Reservations in de U.S.A., waar men den Indianen als laatste ook de noodzaak tot werken ontnomen heeft, hetgeen een belangrijke mate van degeneratie met zich brengt.

/Gelukkig

Gelukkig dan ook, dat dit niet lang geduurd heeft. Reeds in 1925 begon de Maatschappij zich terug te trekken met gelijktijdige teruggave der deesoens aan de bevolking en in 1931/1932 was het reeds geheel met haar afgelopen. Haar laatste perceel werd door de Missie overgenomen (Kolan-Kolan) en schadeloosstelling behooren gelukkig tot het verleden.

Verbetering ten goede in den toestand kwam er eerst door Ver- tenten's perscampagne onder het motto "Zuid-Nieuw-Guinea sterft uit". In 1920 werd hij naar Batavia geroepen en op een gehouden Paleiscon- ferentie werd besloten tot krachtig ingrijpen. Nog hetzelfde jaar kwam Dr. Cnopius te Merauke voor het houden van een informatorisch onderzoek. Zij rapport, dat zich hem is de onvruchtbaarheid der vrouwen niet alleen een gevolg van de venerische ziekten, al hebben deze den noodtoestand ~~aan~~ acuut gemaakt.

Er zijn ook onder de niet besmette vrouwen abnormaal veel sterielen, waarvan hij als oorzaak opgeeft; 1e. beschadigingen tengevolge van abortus provocatus, een hier vrijveel voorkomend kwaad, doordat de vrouwen aan de kust laat trouwen;
2e. beschadigingen ten gevolge van otiv-bombabi e.d. praktijken;
3e. homosexualiteit.

Helaas begaat Cnopius de fout het voor te stellen of de organi- satie van otiv-bombabi e.d. alleen van de mannen uit gaat en de vrouwen zich aan hun lusten niet dan door geweld gedwongen onderworpen. Mis- schien was dat in die jaren waarin de vrouwen de wreede gevolgen der besmetting zagen aldus, maar over het algemeen geeft dit toch te veel er aan de vrouwen. Deze onzede, was cultureel bezit en dat de vrouwen het in deze niet zoo geheel oneens zijn geweest met de mannen blijkt wel uit het feit, dat zij dezen navoldden in hun leeftijdsklassen en zelfs aan het ritueel deelnamen. Dergelijke zaken gaan nimmer van een kant uit.

Hoewel geen medicus geloof ik, dat het juister zou zijn te zeggen dat door de onmatigheid in den seksueelen omgang hysterie kunstmatig is opgewekt, die op de onvruchtbaarheid een funesten invloed had. Dat hebben we nog kort geleden te Safagege gezien waar een feestperiode met onge- kend druk sexueel verkeer in 1936 door een vermindering van het aantal geboren ten is gevolgd (bij die gelegenheid was het avond aan avond gad-zi in het gesloten mannenhuis waarbij mannen en vrouwen tijdens den dans hun schaambedekking hadden afgelegd). Of tenslotte aan homosexuali- teit zulk een rol ten kwade moet worden geweten als Cnopius doe betwijfel ik. En laat zich in deze maatschappij niet sexueel verwaarlozen door haar echtgenoot.

Maar merkwaardig is Cnopius' conclusie ten dezen wel, temeer, omdat ik onafhankelijk van hem vroeger op geheel andere gronden tot gelijk verweeden ben geraakt (zie pp. 13 en 14 van zijn dissertatie).

Geheel in de lijn van Cnopius' opvatting van de oorzaken van het kwaad is dan ook, dat hij aanbeveelt de bevolking in model-kampongs onder te brengen, de mannenhuizen ten sluiten, verplichte registratie der huwelijken in te voeren en de bevolking te dwingen tot gezinsleven, naast natuurlijk verplichte medische behandeling.

Het rapport Cnopius maakte grooten indruk en de Resident van Nieuw-Guinea was het er volkomen mee eens; naast de bestrijding van de geslachtsziekten was het eenige middel volgens dezen in een schrijven aan het Hoofd van den Burgelijken Geneeskundigen Dienst "de uitstamping van de onzedelijke gebruiken" waartoe de Regeering den weg reeds gebaad had door ter paleisconferentie de voorstellen der R.K. Missie tot op- richting van modelkampongs ter onderbrenging van de nog niet bedorven jeugd met Haar autoriteit te steunen. Een deel van die autoriteit straalde af op de Missie, die in twee jaren een grooten, van hoogerhand bevorderde invloed op de bestuursvoering kreeg.

Weliswaar ging men daar in Batavia niet geheel mee accoord. De Directeur van Justitie verwachtte meer van een verandering in de mentaliteit der bevolking dan van dwang; toepasselijk verklaring der epidemie-ordonnantie op venerische ziekten werd door dezen hoofdambtenaar als uiterste concessie genoemd.

Zij kwam gauw genoeg bij G.B. van 24 December 1922 No. 3 (s. 1922 No. 815) kwam deze toepasselijk verklaring er door.

Inmiddels had men waarlijk niet stil gezeten. Reeds in 1921 waren de eerste drie volksscholen der Missie gesticht, welke spoedig door meerdere worden gevolg in andere kustkampongs. In 1922 bezette de Missie Okaba weder terwijl in Augustus 1923 Wendoe een eigen Pastoor kreeg.

Einde 1922 kwam Dr. Thierfelder te Merauke en van nu kon het werk onder de bevolking, in 1921 reeds aangevat, krachtig voortgang vinden, een werk, dat Thierfelder's naam voor altijd met Zuid-Nieuw-Guinea verbinden zou.

Het bleef natuurlijk niet bij het onderbrengen van de onverdorven jeugd in modelkampong.

Integendeel, alles werd modelkampong. De mannenhuizen werden overal gesloten, de gotad's omgehaald, de bevolking gedwongen gezinswoningen te bouwen en daar in te leven, terwijl de clanwijken verdwenen. Alle feesten werden verboden, otiv-bombari e.d. krachtig tegengegaan. Vele gevallen werden achtergehaald en straffen van 9 maanden waren geen zeldzaamheid. Het dragen van haarverlengsel werd tegengegaan aangezien aanvlechting meesten tijd met kleine feesten gepaard ging, die uiteraard niet zonder seksuele promiscuïteit konden verlopen. Het dragen van kleeren daar en tegen werd bevorderd. In hoe verre op dit punt bepaalde bevelen zijn gegeven is niet na te gaan, doch pressie is stellig wel uitgeoefend. Dat alle homoseksueel te relaties ten eenen male in de ban gedaan werden spreekt vanzelf. In 1924 volgde tenslotte een verbod van het gebruik van wati door vrouwen.

In October 1922 werd de tegenwoordige Onderafdeeling Zuid-Nieuw-Guinea voor de vogeljacht gesloten. Hulpziekenhuizen werden als spoedig overal gesticht. Eerst te Okab, al spoedig ook de Torai en de Bad, waarmee het werk in het binnenland werd ingeluid, waarin men na het sluiten der vogeljacht steeds nauwer contact met de bevolking kreeg. In 1924 reeds werd de bestuurspost Moeting gesticht, die natuurlijk ook een ziekenhuis kreeg. Men was toen al zoover, dat de bestuursambtenaren van Torai en Koembe konden worden teruggetrokken Assike was al eerder opgeheven na den dood van De Keyzer.

Deze post had trouwens nimmer iets te beteekenen gehad door controle op de vogeljagers vanuit Assike even onmogelijk was als vanuit Merauke.

De vestiging van het Bestuur in het binnenland met gelijktijdig bestrijding van het granuloom bracht eigenaardige moeilijkheden met zich. Vooral aan de boven-Bian maar ook aan de Koembe leefde de bevolking zeer verspreid in kleine groepjes welke men zich terwille van de controle genoodzaakt zag in groote kampongs te concentreeren. Helaas is dat wel eens was al te drastisch geschied.

Enkele der minst geslaagde concentraties zijn wel Wayan aan de Koembe en Kafiwako, Mezak en Manggis aan de boven-Bian. De laatste is door een tweede verhuizing in de dertiger jaren nog verergerd door de bevolking op Mafoen te brengen aan de rivier, wat gemakkelijker was voor den B.A. Op soortgelijke wijze had men ook Kafiwako en Mezak vlak bij Moeting gesticht om over veel heereendienstplichtingen de beschikking te kunnen hebben. Het slot van deze droeve zaak was, dat de vrouwen in die kampongs het heel zwaar te verantwoorden kregen. Ze moesten soms dagen reizen om bij de sogodoesoens te komen terwijl het Bestuur wenschte, dat de menschen steeds in den kampongs zouden blijven. In 1937 zijn deze drie Bian-kampongs alle verhuisd, resp. naar Mandom, Mafoejas, en Salouw, welke plaatsen ten opzichte der doesoens gunstiger liggen. Er blijven evenwel altijd vele gedupeerden bij dergelijke concentraties, die op een halven dag en groter afstand van hun doesoens komen te zitten. Dit is het groote probleem van het binnenland.

De krachtige bestrijding van het granuloom bleef niet zonder gevolg en aan de kust en in het grootste deel van het binnenland daalde het aantal zieken met groote snelheid.

Aan het einde der twintiger jaren konden de ziekenhuizen te Torai en Bad dan ook gesloten worden. Inmiddels echter was onder den B.A. Lebelauw het achterland van Okaba de aandacht gaan op eischen en daar werd omstreeks 1927 te Po-Epe een ziekenhuis gebouwd, dat nog steeds bestaat. Ook hier had in dien tijd concentratie van kampongs plaats doch op aanmerkelijk bescheidener schaal dan in het Moetingsche. Verder kreeg in 1927 Wanal een hulpziekenhuis.

Inmiddels begonnen aan de kust normale toestanden te bestaan. De modelkampong te Merauke verliep en was in 1928 reeds geheel verlaten. In dat jaar vangt ook de arbeid der Missiezusters aan en wordt te Merauke een meisjes-internaat geopend.

In het Moetingsche echter beginnen nieuwe moeilijkheden. De eerste Digcelers vertoonen zich in deze jaren aan de Bian onder aanvoering van De Keyzer's vroegeren oppasser, Derkman en Wikom.

/Zij krijgen

Zij krijgen Mandoom als woonplaats toegewezen en worden daarmee midden in de doesoens der Bianners gezet, het geen tot eindelijk veel moeilijkheden aanleiding heeft gegeven, welke ook thans nog werkzaamheid vereischen.

Van veel meer belang is wat in 1929 gebeurde; de kost der Maluksche Kerk, die bij wijze van repressaille een aantal goeroe's naar deze streken, zond, waardoor een ware wedloop in schoolschiting werd onttkend in het door Missie verwaarloosde binnenland (deze had alleen scholen te Moeting en te Boepoel). Het achterland van Okaba viel dan Protestanten bijna geheel in handen, de Marc-rivier voor de helft, het Biansche voor een derde. De groote kampongs echter bleven van de Missie, die zich sedert snel uitbreidde, in 1930 door de stichting eener statie te Moeting, gevolgd in 1932 door Wamal en in 1936 door Kinaan. De statie ~~Wamal~~ Boepoel bestaat officieel nog niet doch Boepoel is reeds sedert 1933/1934 het hoofdstation van Pater Verschuuren.

Aan deze scholenweelde is thans een einde gekomen door het vertrek der Zending in 1937. Het eene der dubbele zending heeft helaas geen uitbreiding van het Missiewerk met zich gebracht.

Frederik-Hendrik-eiland begint eerst na 1930 de aandacht te trekken. Ook daar is het venerisch granuloom reeds doorgedrongen. Het ziekenhuis van Wamal wordt in 1934 overgebracht naar Komolom, in 1935 krijgt Kinaan een ziekenhuis en wordt daar tegelijk de bestuurspost geopend. De Missie was er ons reeds voorgegaan en had daar bereids enkele scholen die later onder de zgn. beschavingssubsidie zijn gebracht.

De belangstelling voor Frederik-Hendrik-eiland blijkt ook uit de locale verordening 1934 No. 68, waarbij verschillende voorzieningen werden getroffen en o.a. de mogelijkheid geopend werd streken aan te wijzen, waar de aanplant van wati verboden zou zijn. Men verkeerde toen in de meening, dat wati op dat eiland onbekend was en koopte het er op deze wijze uit te houden. De Digoelkampongs en het Gav-Gavgebied werden en passant in het verboden besloten. De aanwijzing van Frederik-Hendrik-eiland (met Gav-Gav) geschiedde bij Resident besluit van 11 Mei 1935 No. OE. 194/1/23, van de Digoelkampongs bij besluit van 5 November 1935 No. OE. 134/2/25 en van Komolom bij besluit van 27 Februari 1936 No. OE. 134/1/15.

In deze keur werd voorts het houden van dansen afhankelijk gesteld van de toestemming van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur en het tappen, bereiden en bezitten van sageweer van een daartoe door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur af te geven vergunning.

De laatste bepaling is van deze keur, die de kroon zet op het geheele op instagatie der missie hier ingevoerde, samenstel van verboden, verreweg de gelukkigste. Het drankmisbruik door Kaja-Kaja's begon toe te nemen en een dronken Kaja-Kaja is volkomen krankzinnig. Zij hebben niet de door geslachten heen verkregen gehardheid in het gebruik van alcohol en alle begrip van maat is hun vreemd. De Poe-anim echter en met name de Timoreezen onder hen zijn ten allen tijde bereid aan hen apiritualien te verstrekken; de mogelijkheid daartegen op te kunnen treden is zeer zeker een uitkomst.

De laatste gebeurtenis voor de bevolking van deze onderafdeeling van belang is de influenza-epidemie 1937/'38, die te Merauke begon onder de Poeanim omstreeks Juli, Augustus 1937. Een plotseling verloop, zoals in 1918 had de zieke te geneszins. Het begon steeds met eenvoudige influenza, die dan later door longontsteking gevolg werd. De longontsteking maakte de slachtoffers. In het binnenland werd ze het eerst gesignaleerd omstreeks September te Mandom en te Boepoel. De grootste verwoestingen richtte zich echter eerst aan in December en Januari. Het zwaarste getroffen werden de boven-Bian met een sterfte van 20 procent; verder boven-Koembe en Marc-rivier. In Januari kwam het Frederik-Hendrik-eiland aan de beurt waar ongeveer 10 procent der bevolking stierv in de zwaarts getroffen streken. Vandaar kwam de ziekte te Wamal, waar met Dokiep en Jowied samen overeens 10 procent der bevolking overleed. De rest der kust waar weliswaar ook vele dooden vielen, is minder ernstig getroffen evenals het achterland van Okaba zoodat men zich afvraagt of deze streken, in het bijzonder de kust, waar men toch op verbrediging door de Poe-anim rekenen kon, reeds man of meer immuun geworden zijn. In die streken intusschen, waar de epidemie geheerscht heeft, was de indruk onzettend en de verslagenheid groot, een verslagenheid die zich uitte in groote beduchtigheid en vrees elders.

2. Het effect der genomen maatregelen op het bevolkingsverloop.

De uitstamping der onzedelijke gebruiken was het beoogde doel der bestuursmaatregelen; dat die "onzedelijke gebruiken" tevens religieuze gebruiken waren en er in de onzede ook zede stak, daaraan heeft toen wel niemand gedacht. Men redde de menschen en niemand kwam op het idee, dat men ze hun gansche geestelijk bezit ontnam en al wat waarde voor hen had verwoestte en dat zulks een depressie over de menschen zou kunnen brengen welke hen alle levenslust en levenskracht ontnam kwam bij niemand op. "According to our British ideas", schreef nochtens de Lieutenant-Gouverneur van Papoea, Sir Hubert Murray, in Annual Report 1930-1931, "this social revolution should have been the end of the Marind-anim; we should expect them to lose all interest in life and simply to disappear". Deze wel zeer deskundige kenner van Nieuw-Guinea zag het dus minder optimistisch in. In Merauke niet alzo en men keek ook bij de Missie vreemd op toen ik, kort na mijn komst hier, informeerde naar de mogelijkheid van depressie. Daar had men nog nooit van gehoord.

Wat zeggen de cijfers. Men zou verwachten die direct bij de hand te vinden in deze streken, doch niets is minder waar.

De cijfers hier bijeengebracht zijn product van moeizaam zoeken. Van de laatste jaren dateeren de tellingen van de Missie, door de goeroe's in de kampongs gehouden. Deze zijn doorgaans vrij betrouwbaar en sluiten aan bij het hier ook in de jaren 1915-1918 gevolgd systeem om met de kinderen de leeftijdsklassen van ewati, miakim en iwag mee te rekenen. Deze groepen strekken zich dus beide uit van 0 tot ongeveer 20 jaar en zijn voor de jongens iets langer dan voor de meisjes, daar de laatste wat eerder kwam. In het binnenland trouwens de meisjes jonger en moet dus de groep der meisjes minder, die der vrouwen meer zielen omvatten.

De tellingen intusschen liggende jaren gehouden kreeg ik deels van de Missie en werden (over 1930/1931) deels ontleend aan de oten gehouden registratie. Het schijnt, dat, toen men eenmaal zag, dat het granuloom overwonnen was, de vermelding van cijfermateriaal niet meer nodig werd geacht en in welk geval met minder nauwkeurigheid ter hand genomen.

We bespreken hier eerst de kust, die voor dit doel wordt ingedeeld in de strek ten Oosten der Maro, die tusschen Maro en Bian en die ten Oosten dier rivier.

Groep 1. De Marind-anim ten Oosten der Maro.

Woot; In deze en volgende tabellen is;

M. = mannen
Vr. = vrouwen

Jo. = jongens

Me. = meisjes

T. = Totaal

J.P. = jeugdpercentage, d.i. het totaal aantal jongens en meisjes tezamen uitgedrukt in procenten van het totaal, aangegeven in kolom T.

Me.p. = meisjespercentage, d.i. het aantal meisjes uitgedrukt in procenten van het totaal aantal jongens en meisjes tezamen.

Vr.p. = vrouwenpercentage, d.i. het aantal vrouwen uitgedrukt in procenten van het totaal aantal mannen en vrouwen tezamen.

Jobs = jongens beneden den schoolleeftijd.

Mebs = meisjes beneden den schoolleeftijd.

De Boeti-groep omvat de kampongs Bæti, Nawari en Jewati, die vereenigd worden tot Boeti. Wel kwam een klein deel der Jewati-menschen in Jobar terecht toch daarmee kon in deze statistiek geen rekening worden gehouden.

Tot de Sepadim, Borim en Sarire, die alle in Sepadim zijn ondergebracht. In later jaren heeft zich hiervan weer de kleine kampong Nasam losgemaakt (vlak bij het vroegere Sarire). Van Nasam heb ik alleen cijfers over September 1937, die bij die van Sepadim over ultimo 1937 welke van de Missie verkregen worden, zijn opgeteld in de cijfers der telling ultimo 1937.

Een beschouwing der cijfers uit de eerste jaren leert een zeer belangrijk bevolkingsdeces, waarvan dat tengevolge van de griep-explosie 1918 slechts een deel uitmaakt. Opvallend is de groote teruggang tusschen 1916 en 1918, welke vermoedelijk uitvloeisel is van het feit, dat in die jaren een 18-tal gezinnen (meest jonggehuwden, wier totaal aantal dus op ongeveer 40 kan worden gesteld) naar den modelkampong der Missie verhuisden, voordien er zich reeds 14 gezinnen, die in den loop van 1914 en 1915 daarheen verhuisden. Vermoedelijk geeft de telling 1915 hier vermeld het totaal aantal der bevolking incl. den modelkampong; de cijfers hier gegeven zijn iets hooger dan mij door de Missie over dat jaar verstrekt, waarin de bewoners van de modelkampong beslist niet voorkomen.

Opmerkelijk is heel gering in 1915 het aantal jeugdige personen is en hoe volkomen regelmatig dat sedert is toegenomen in Boeti en Jobar van resp. 20,1 en 30,7 tot 48,1 en 57,8 procent in 1937. Dat niettemin Jobar steeds is vermindert in bewonersaantal ook na 1925, kan een gevolg zijn van verhuizingen; de streke toename van Boeti wordt daardoor mede verklaard, hoewel die in hoofdzaak het gevolg is van het verlopen van het modeldorp na 1925 en de terugkeer zijner bewoners naar het strand. Aan dit modeldorp moet ook in hoofdzaak de zeer krachtige aard van het herstel worden geweten; het heeft een deel der jeugd in dien tijd voor venerische besmetting bewaard. Het was tevens de eenigplaats waar kinderen geboren werden.

Na 1925, in welk jaar de epidemie reeds eenigen tijd is gestuit en een duidelijk herstel bereids is ingetreden, neemt het aantal jeugdige personen nog belangrijk toe, nml. van 163 in voornoemd jaar tot 214 in 1937 of met 31,3 persent.

Een tweede merkwaardig feit is een zeer klein tekort aan vrouwen in 1915 en 1925 onder de jongere generatie. Dit tekort is thans geheel weggewerkt door een overvloedig aantal geboorten van meisjes sinds 1930. Het meisjesoverschot onder kinderen beneden den schoolleeftijd is de bron van het vrouwenoverschot onder de jeugd. Zonder dat overschot onder de kinderen zou het cijfer Mep 1937 beneden den 50 liggen. Gunstig is voorts, dat het vrouwenoverschot zich over de geheele linie openbaart.

Het meest opvallend is tenslotte het afwijkend gedrag van de Sepadin-groep. Deze draagt totale bevolkingsvermindering met 547 zielen sinds 1915 het leeuwenaandeel, nml. 4545. Het is in dit verband van belang dat Sepadin c.s. zich steeds waar heeft betoond van alle Missie- en Bestuursinvloed en zich nooit heeft willen aanpassen. Dit geldt in het bijzonder voor het te Nasem wonende deel, dat zich (feitelijk clandestien) weer afgescheiden heeft op de nabijheid van de oude woonplaats Sarire heeft gezocht. In Nasem zijn de verhoudingen dan ook nog treuriger en vindt men een jeugdpercentage van 19% tegen Sepadin zelf 28,8%.

Het bevolkingsdeces van Jobar en Boeti zijn deze kampongs snel aan het inloopen. In het afgelopen jaar bedroeg de toename nog maar 6 personen, doch dit zal snel genoeg meer worden. Het mooie jeugd-percentage geeft daar alle aanleiding toe. Immers kan 40%, wanneer men den leeftijd waarop gemiddeld wordt getrouwd op 20 jaar stelt, reeds voldoende worden geacht.

§ Groep II. De kust van Maro tot Bian.

Noct. De kampongs Oercoemb, Noh-Otief en Jatoemb werden samengevat tot de Noh-Otiv-groep, de kampongs Bahor, Wendoe, Birok (bestaat niet meer) en Matara tot de Wendoe-groep. In enkele staten is ook Anasai bij deze groep getrokken hetgeen dan is aangegeven door een accolade.

De eerste gespecificeerde telling is van 1915 en werd gehouden door den B.A. Pelamonia van Koembe, evenals die van 1918; alle overige zijn, voorzover ik kan nagaan, van de Missie. Er is nog een telling van 1926 van Pater van der Kooij, welke echter niet werd opgenomen omdat die van 1925 nog iets meer het dieptepunt in den bevolkingstoestand benadert dan die van 1926.

Beziet men deze staat, dan blijkt, dat niet gelijk te Boeti het jaar 1918 tot 1920 het diepte punt vormt doch het jaar 1925. 1918 toek geeft voor de geheele groep een jeugdpercentage van 25,8% en 1925 van 21,6%. Dat het jaar 1925 tevens dieptepunt is of er althans dichterbij komt blijkt uit de omstandigheid, dat het in 1926 (excl. Anasai) reeds 24,2% bedraagt $\frac{1}{2}$. Een teede opmerkingswaard verschijnsel is, dat in 1925 de Noh-Otiv-groep en Koembe het beste figuur slaan en alle overige kampongs, naar mate zij verder van deze verwijderd zijn een ongunstiger beeld vertoonen.

Voor Noh-Otiv kan dit worden verklaard uit de nabijheid van Merauke met zijn zie nhuis, voor Koembe uit die en de daar wonende B.A. die

Voor Noh-Otiy kan dit worden verklaard uit de nabijheid van Morauke met zijn ziekenhuis, voor Koembe uit die van de daar wonende B.A., die er ongetwijfeld toe zal hebben bijgedragen de menschen ter behandeling op te zenden. Gelijk in Boeti zien wij ook hier een duidelijk herstel optreden; alleen ligt het dieptepunt een 7 jaren later zoodat wij de toestanden van thans in deze streek ook moeten gelijkstellen met die welke aan deze zijde van de Maro omstreeks 1930 heerschten. Dit laatste geldt echter nog niet eens voor alle kampongs want Koembe en Kaiboerse toonen van 1925 op 1926 nog een achteruitgang welke wel te wijten zal zijn aan het opheffen van de bestuurspost Koembe in 1924. De toestand is hier, gelijk men ziet, nog heel wat ernstiger geweest dan in Boeti o.g. Jeugdpercentages als 21,2 voor Wendoe, 19,1 voor Onggari en 13,5% voor Domande in 1925 en 16,5% voor Kaiboerse in 1926 wijzen op een noodtoestand welke, wanneer het aantal jeugdige personen niet geheel of bijna geheel uit zuigelingen had bestaan, in dit jaar de overtuiging had moeten geven dat langs de geheele kust in 1950 misschien nog 50 menschen zouden overzijn.

Hoe geheel anders alles geloopt is toonen de cijfers van 1937 aan in welke Noh-Otiy, Wendoe, Anasai en Onggari alle boven de 40% gekomen zijn met hun jeugdpercentage en waarin ook de cijfers van Kaiboerse en Domande, althoewel de laagste, tot voldoening strekken, daar juist deze kampongs de zwaarste klappen hebben gehad naar blijkt uit de laatste kolom van het staatje. Bij een bijna gelijk blijvend totaal der bevolking heeft over de geheele linie een verjonging plaats gehad. In de samenstelling der bevolking heeft de jeugd een belangrijker aandeel gekregen. Hoe groot dit verschil is blijkt als men de totalen der jeugd in 1925 een vergelijkt met die in 1937; die met 69,4% toegenomen. Typisch is dat Koembe, dat het er toch in het begin nog vrij aardig heeft afgebracht (in 1926 een jeugdpercentage van 28,9% als laagste) in ontwikkeling zoo achter blijft bij de andere kampongs. Het treft mij daarbij weder, dat juist Koembe weer zoo'n moeilijke kampong is in welke men een hooge mate van heidensch zelfbewust-zijn aantreft met afwijking van het nieuwe.

Slechts een punt stemt tot eenige bezorgheid; het aantal meisjes is in deze kampong gering. Het zag er in 1925 zelfs iets beter uit dan thans althoewel dat niet zoo geheel veel zegt, want het gaat hier om kleine getallen en in 1926 bedroeg het meisjespercentage weer 45%. Wanneer het 1½ tot 2% hooger was dan zou men kunnen zeggen dat het geheel overeen kwam met het aantal jongens. Ik heb voor eenige huwelijken in de laatste drie jaren gesloten den leeftijd nagegaan en ben tot de conclusie gekomen dat de meisjes trouwen op een leeftijd van bijna 17, de jongens van bijna 20 jaar het geen overeenkomt met een getal van 267 meisjes tegenover de 314 jongens van thans. Groot behoeft deze bezorgheid evenwel niet te zijn want momenteel is er nog geen gebrek aan vrouwen; wanneer men ziet dat er te Onggari maar 11 meisjes beneden schoolleeftijd zijn tegen 20 jongens dan is het geheele tekort voor het tegenwoordige daaruit reeds verklaard. Voor de toekomst lijkt dat natuurlijk minder gunstig doch wanneer men er dan weer oplet, dat in de Boeti-groep juist in de laatste jaren zooveel meisjes geboren zijn kan men zich weer redelijk getroost achten met de gedachte dat het ook aan deze zijde der rivier op korten termijn verbeteren kan. En het totaal der vrouwen in deze streek, dat 51,2% van het totaal der bevolking bedraagt, vertoont een normaal overschot, dat geen bezorgdheid behoeft te wekken; het is nog altijd hooger dan in 1916 toen het 50,8% beliep.

Resumeerend moet onherroepelijk geconcludeerd worden dat de genomen maatregelen het op de ziekte winnen en goeddeels reeds gewonnen hebben langs dit gedeelte van kust.

Groep III. Bian-Wamal.

Noet. De Sangasee-groep omvat Sangese en Aletopi; Okaba de kustkampongs Tawaloe, Alakoe, Mewi, Noh-Okaba (vermoedelijk de modelkampong) en Okaba. Iwolje en Doevni-rav werden samengenomen omdat zulks in de latere Missietellingen ook steeds is geschied. Wambi omvat de diverse kampongs welke bekend staan onder de namen Esen Mahai-Wambi, Papis-Otiy, Ibom, Kobing, Waloklek en Welab terwijl de Wamal-groep is samengesteld uit Wamal-gamx, Malawil en Silam-Awehina.

De telling 1915 - men kan het bezwaarlijk anders verwachten - is niet ten volle betrouwbaar. Zoo is het getal van totaal van 745 zielen voor de Wambi-groep in ieder geval 100 zielen te laag door het ontbreken van een groep bij de telling nml. die van Papis-otiv) welke daar ten vorigen jare had gewoond en zich in 1915 deels had aangesloten bij Es-Wambi en deels..... was verdwenen (vermoedelijk naar een of andere oeboen in het achterland). Telt men er deze 100 zielen bij dan is de totale toezeggang der bevolking sinds 1915 te Wambi 13.6% nog een zeer gunstig cijfer. Persoonlijk heb ik den indruk, dat men bij vele tellingen in het Okaba'sche gehouden erop rekenen moet, dat een deel der bevolking door afwezigheid schittert. Nog heden ten dage zijn de bestuurstellingen daar gehouden doorgaans veel te laag in iedere kampong-groep. Alleen de gupoe die jaren aan een in een kampong zit en vaday tot dag zijn register hi-jan bij houdt, heeft er een woning oog op. Men kan er dus wel zeker van zijn dat vanaf Wambi Westwaarts het totaal der bevolking in 1915 te laag genoteerd is, Daar steeds complete groepen afwezig waren, zal dat in de verhoudingen in de samenstelling der bevolking wel weinig verschil maken.

Daarnaast maken ook allerlei mutaties in de bevolking het overzicht moeilijk. Dat is bepaaldelijk het geval geweest te Makalin, dat in 1925 hooger bevolkingcijfers vertoont dan in 1915 terwijl Okaba in dit jaar een veel geringer aantal inwoners heeft dan thans. Het is duidelijk wat er er toen gebeurd is; in die jaren zijn velen van Okaba in Makalin gaan worden. De nabijheid van den Gezaghebber was misschien te lastig en velen misten hun klappers door de concessies der Maatschappij Kelapa juist bij Okaba.

Overigens in de vergelijking der jaren 1915, 1925 en 1937 wel interessant vooral wanneer men de statistieken over de beide vorige groepen daarnaast legt. Terwijl in Boeti de toestand in het jaar 1915 reeds zeer ernstig was, was zulks in deze streek nog allerminst het geval. Nog bijna overal lag het jeugdpercentage boven de 30% en al wordt van den kampong Mowi van 1913 op 1915 een bevolkingsverloop medegedeeld van 112 op 93 zielen op epidemie is hier nog lang niet op zijn ergst. Het begint pas. En toch is er op dit moment iets in de samenstelling der bevolking, dat zorg wekt, nml. de verhouding tusschen het aantal jongens en meisjes. Reeds in dat jaar zijn er maar 564 meisjes tegen 760 jongens zodat het meisjespercentage slechts 42,4% bedraagt bij een hoog vrouwenpercentage van 54,4%. In 1925 is bij de ons geregistreeerde kampongs het vrouwenpercentage dan ook reeds tot 50,1 gedaald en het totaal aantal vrouwen bedraagt dan slechts 48,7% van het totaal der bevolking. Maar in de verhouding onder de jeugd is reeds een klein herstel zichtbaar; het meisjespercentage bedraagt reeds 44,2%. In 1937 is dit nadeeling verschil weg-gewerkt. Het vrouwenpercentage is geklommen van 50,1% en 53,2%, het meisjespercentage van 44,2% op 45,9% en het totaal aantal vrouwen van 48,7% op 50,5% van de totale bevolking (tusschen Bian en Marc; 51,2% ten Oosten der Marc 55,5%. Een gebrek aan vrouwen onder de jonggeboren en is er stellig niet. Integendeel moet het aantal meisjes sterker toegenomen zijn dan dat der jongens al blijkt zulks uit de absolute getallen in deze staten, die immers geen geboorten weergeven, niet. Men vergelijke ook de kolommen Jobs en Mops 1937 om daarvan overtuigd te geraken. In dit opzicht vertoont de kust ook in dit gedeelte een zeer gezonde ontwikkeling en is die in Boeti wat dat aangaat niet meer of minder gunstig dan hier; de gunstige toestand is daar alleen van vroeger datum.

Heel typisch laat de toestand in het Okaba'sche zich in 1915 vergelijken met Domande in dat jaar, waar men geheel overeenkomstige verschijnselen aantreft. Het Okab'sche is dan ook weer iets later dan de overige kust of schoon in zijn herstel sneller dan het geïsoleerd liggende Domande Ook in Okaba is 1925 vermoedelijk het dieptepunt. Voor Wamal (waarom trent wij geen cijfers hebben) valt het vermoedelijk nog later; de stichting van het kulp-hospitaal aldaar in 1927 wijst daarop. In ieder geval is er herstel en verbetering hetgeen men bij een gedeprimeerd volk niet kan verwachten. Ook het aantal kinderen beneden den schooltijd is moed gevend en haalt in vele gevallen reeds bijna 1/6. In Sangasee is het minder ongunstig dan het lijkt; de kinderen van Alatepi zijn daarin niet begrepen zoodat hier gerekend moet worden met 36 kinderen op 284 zielen of 1/8. Dit ~~maakt~~ is stellig nog te weinig, maar als men ziet, dat er slechts 28 kinderen schoolgaan (wederom in Sangasee alleen) en 28 van school af zijn dan is het wel duidelijk waar de schoen wringt. Bij evenredige verdeling van het aantal jeugdige personen naar den maatstaf van het aantal beneden den schoolleeftijd zouden er hier in totaal ongeveer 3 x 36 moeten zijn, d.i. 108 of een jeugdpercentage van 38%.

Dit alles verstrekt wel de overtuiging, dat, al is het nog niet voor 100% gewonnen wij op den goeden weg zijn.

Evensals elders is hier in twaalf jaar bij gelijk blijvende bevolking de samenstelling aanzienlijk veranderd. Het percentage der jeugdigen is daarin met 10% toegenomen. Het absolute getal jeugdigen kolde van 382 in 1925 op 562 in 1937 in de overeenkomstige kampong, een vooruitgang dus van 47,1% tegen 69,4% in groep II. Wel is dat minder dan elders doch hier is men later begonnen en een gang naar het ziekenhuis te Meranke, welke aan de andere zijde der Biau mogelijk was, is hier praktisch uitgesloten. Ook naar de vooruitgang in groep II buitengewoon genoemd worden; 47% in 12 jaren is nog genoeg.

IV. Biau-groep.

Noot. De cijfers van de telling 1930/1931 zijn ontleend aan de in die periode te boek gestelde registratie. Die over 1936 werden verkregen van den Beheerder der Missie, terwijl die over 1937 uit dezelfde bron komen en aangevuld worden door de gegevens verzameld door den G.A.I.B. te Meeting. Hier en daar rammelt er wel eens iets met de cijfers. Zee b.v. in Manggis. Daarin moet een fout zitten en ik geloof stellig dat het jeugdpercentage in dien kampong beduidend lager ligt dan is aangegeven. Ik kan me anders die aan was niet indokken tenzij de groep in 1937 de Protestantsche jongelui is gaan medetellen en dat in 1936 niet heeft gedaan. Maar dan nog lijkt mij het percentage te hoog.

De telling van de sinds 1 Juni 1937 gestorvenen werd gevoerd door den G.A.I.B. Unoputty. De leeftijdsrens hier iets anders gelegd en op 16 jaar gesteld.

De tern JbsP is telling 1930/1931 beteekent het percentage der groep kinderen beneden den schoolleeftijd gevormd van het totaal der bevolking.

Velen zij het er tegenwoordig over eens, dat het boven-Biansche aan het uitsterven is waarbij men dan als argument aanvoert, dat er een totaal gebrek aan vrouwen is en het schijnt als of de natuur waar zij nog jong leven geeft, zich uitput in zulk een leven, dat het vermogen tot baren mist. Men in Juni van dit jaar door den G.A.I.B. van Meeting ingesteld onderzoek schoen deze meening volkomen te bevestigen. Op 75 weduwvaren van 40 jaar en jonger bleken slechts 60 weduwen van gelijken leeftijd voor te komen terwijl voor 101 jonge mannen slechts 22 huwbare tevoren niet gehuwd geweest zijnde, vrouwen beschikbaar waren. Zee gezien lijkt het een noodtoestand maar als het waar is, dat in het binnenland de vrouwen jonger trouwen dan aan de kust en dus tegen hun 16e. jaar in het huwelijk treden terwijl de mannen eerst later volgen, dan behoort dit verschijnsel ons niet zoo te verontrusten. Stel, dat de vrouwen tegen hun 16e., de mannen (die vaak nog eenigen tijd naar Meranke trekken om daar te werken) op 22 jarigen leeftijd huwen en de vrouwen dus ongeveer 2 jaar na het bereiken der geslachtsrijpheid ongehuwd blijven tegen de mannen 6 jaar of 4 x zoo lang als de vrouwen, dan is het groote verschil reeds bijna verklaard.

Men moet worden toegegeven dat er een abnormale kant aan het geval is. In 1930/1931 was het meisjespercentage stellig abnormaal. Toen bedroeg het slechts 36,3% waarvan de oorzaak voornamelijk gezocht moet worden in een gebrek aan vrouwelijke geboren en in de groep tusschen 7 en 12 jaar (dus die geboren tijdens het ergste weeten van de epidemie). Immers steekt in het gebrek aan meisjes in de groep boven 12 jaar niets abnormaal. Die groep meisjes is thans aan de beurt voor trouwen en veroorzaakt momenteel door haar geringere omvang een tekort. Al te ernstig behoort dit/kort evenwel niet te worden opgevat daar het meisjespercentage sedert aanmerkelijk is toegenomen en thans weder 44,1% bedraagt hetgeen wijst op een meerdere geboorte van meisjes. Weliswaar is het denkbaar, dat die toename in hoofzaak is gevolgd sedert 1936 toen het meisjespercentage nog 39,3% bedroeg zoodat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat met de telling 1937 te Merak fouten zijn gemaakt.

Dech al te hoog behoeft men dit bezwaar niet aan te slaan, temeer omdat het totaal jongens sedert 1930/1931 met 18 is afgenomen terwijl het aantal meisjes met 45 is vermeerderd. Een zoo aanmerkelijk verschrikken kan onmogelijk alleen het gevolg zijn van in Mezak gemaakte fouten en men heeft er te minder rekening mede te houden omdat fouten de tendentie hebben elkander op te heffen. In dit opzicht dient dus aan de boven-Bian wel degelijk vooruitgang te worden geconstateerd en het gebrek een meisjes en vrouwen is als argument voor het uitsterven der bevolking aldaar onaanvaardbaar. Er is een tekort geweest, doch dat wordt thans ingeloopt. Daarbij dient voorts in het oog gehouden te worden, dat de normale toestand in het binnenland anders moet zijn dan aan de kust waar bigamie veel zeldzamer is. Bigamie heeft altijd het gevolg jonger huwelijk van de meisjes en later trouwen der jongens. Nochtens ziet het er aan de Bian niet fraai uit. Een stijging van het jeugdpercentage is ongeveer 6 jaar van 28,2% en 31,8% is niet veel; het zou alleen iets zijn wanneer het totaal der bevolking was toegenomen doch dit is in die periode met 85 zielen of bijna 6% afgenomen. Een aldus verkregen verjonging der maatschappij (en na afloop van de influenza-epidemie zal die verjonging nog wel duidelijker zijn daar in hoofdzaak volwassen personen gestorven zijn) is niets waard. Zij is meer een product van den dood van het leven.

Ook de toename van de groep jeudige personen is zeer gering, nml. 27 op de 454 of 6.4%. Aan de Koembe bedroeg dit in de overeenkomstige periode 24,6%, terwijl het aan de kust in 12 jaar resp. 69.4 en 47.1, dus in 6 jaren ongeveer 34% en 23% bedroeg. Wel een aanmerkelijk verschil!

Het eenige lichtpunt in dezen toestand is, dat in Kafiwako (Mandom) in 1937 11, in Moeting 9 kinderen geboren werden. Is het een begin van herstel? Ook in 1938 schijnen weer wat kinderen geboren te zijn. Het is mogelijk. Men dient hierbij te bedenken, dat de generatie dergenen, die thans kinderen zouden moeten voortbrengen slecht klein is en men eerst omstreeks 1940 een opleving verwachten kan door het in productie komende geslacht, dat na 1924 geboren is. In dit opzicht zullen de tien eerstvolgende jaren voor het verloop beslissend blijken.

Vooralsnog stamt de toestand, in het Moetingsche tot groote bezorgdheid temeer omdat de influenza-epidemie daar groote gedeprimeerdheid heeft verwekt. Sedert werd uit de door scholen bezette kampongs nog de volgende opgave ontvangen van het aantal kinderen beneden den schooltijd;

	Jobs	Mobs	T
Moeting	7	15	22
Boha	17	15	32
Kolan	18	16	34
Mandoem (Kafiwako)	19	25	44
Salouw (Manggis)	7	6	13

V. Koembe-anim.

Noot: Kaverau-Jec werd in het hier onder volgend niet meegerekend en werd alleen in de becijfering betrokken der berekening van het percentage jeudigen beneden den schooltijd wier aantal van Kaverau-Marind en Kaverau-Jec gecombineerd was opgegeven.

Van Jakau, Kaliki, Bahor en Wanita bestaan geen of onvoldoende gegevens. Bahor heeft 5 kinderen, Warita slechts 2. Waar Bahor zich zal aansluiten bij Koa en Babri bij Keisa waar Kari en Kaverau-Marind reeds samen kwamen, bestaat van die plaatsen hoop op de toekomst. Warita gaat onherroepelijk te gronde. De met pollood geschreven getallen van Warita en Bahor in telling 1937 welke onzeker zijn, zijn hier het totaal opgenomen.

Heel wat gunstiger dan aan de Boven-Bian ziet de toestand langs de Koembe eruit. Het jeugdpercentage klom sinds 1930/1931 van 27,5 op 34,4% terwijl het totaal der bevolking ongeveer gelijk bleef. Ook het absolute aantal jeudige personen steeg belangrijker, nml. van 277 tot 345, een vooruitgang van 24,6% in zes jaar tijd. In beide opzichten laat de Koembe-rivier zich zeer wel vergelijken met de kust ten Westen der Bian, die ongeveer gelijktijdig werd aangepakt.

Natuurlijk zijn er evenals daar ook hier enkele minder gunstige omstandigheden. Opvallend is het tekort aan vrouwen over de gehele linie der jongeren in 1930/1931.

/ Gelukkig

Gelukkig schijnt zich dit, zij het langzaam, te herstellen. Het meisjespercentage ad 41.8% is wel nog lang niet weer het wezen moet doch het tekort aan vrouwen zal stellig vroeger kuwen in de hand werken waardoor herstel niet gemakkelijk zichtbaar wordt en ieder symptoom in die richting met ingenomenheid moet worden gegroet.

Bedenklijk is voorts, dat het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd thans slechts 11.4% der bevolking omvat tegen 14.2% in 1930/1931. Dit wijst erop, dat een achteruitgang van het jeugdpercentage in de eerste jaren geenzins uitgesloten moet worden geacht. Een reden hiervoor kan weder gelegen zijn in de omstandigheid, dat tusschen 1910 en 1925 weinig kinderen geboren zijn. Van 1925 tot 1935 waren de voor 1910 geboren vrouwen nog in productie van kinderen. Deze neemt thans af terwijl de jongere generatie, die daarvoor in de plaats moet treden, zocals niet ontbreekt toch zeer gering in omvang is. Menzelfde verschijnsel is op vele plaatsen waargenomen, ook aan de kust en het heeft menige school, die thans wwer vol is, vroegtijdig haar subsidie gekost.

VI. Jee-anim.

De gegevens omtrent het bevolkingsverloop onder de Jee-anim zijn feitelijk te weinig om ons in staat te stellen daarin een inzicht te krijgen. Het nogal veel voorkomen van verhuizingen en speciaal de trek der Boepoelers naar het bosch maken de verzameling van nauwkeurige gegevens zeer moeilijk.

Opvallend is, dat in de ergste periode der epidemie hier weder te weinig meisjes zijn geboren; het percentage meisjes onder de kinderen beneden 12 jaar (eerste kolomengroep) bedraagt slechts 46.1%. Wanneer dit thans 42,6 bedraagt voor de geheele jeugdgroep kan veilig van een toename van het aantal vrouwen ook onder de jongere generatie gesproken worden, daar immers in de klasse boven 12 jaar steeds veel meisjes dan jongens voorkomen en dit een sterken invloed hebben moet op het totaal.

Het verloop van het aantal is minder goed. Bedroeg het jeugdpercentage omstreeks 1929 bij zeer ruwe benadering ongeveer 24% (1/2 x het percentage voor de jeugd beneden de 12) de steiging tot 33% in 1937 zou mooi genoemd kunnen worden indien het bevolkingsaantal over het geheel sinds 1939 niet onbelangrijk was teruggelopen. Het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd is, waar het werd opgeven, te gering. Ook het aantal geboorten is in 1937 te gering geweest. Alleen Bramboe met 6 geboorten maakt een gunstige uitzondering. Boepoel met 6 is dragelijk doch Donggiab en Kekajoe elk met 3 is te weinig.

Men uitstervende kampong is Torai. Het jeugdpercentage is sinds 1929 niet vooruitgegaan (dat van 1929 omgerekend dient op 20 a 21 gesteld te worden). Een jeugdpercentage boven de 40% haalt geen enkele kampong en zoo de heele toestand hier, ofschoon beter dan in 1929 en 1930 nog steeds twijfelachtig. Zekerheid, dat zij uitsterven is er geenzins naar er is te veel, dat aan het Boven-Biansche doet denken om ten dezen optimistisch te kunnen zijn. Ook hier schijnt de verjonging in de samenstelling der bevolking meer een product van sterfte dan van geboorte te zijn.

VII. Het achterland van Okaba.

De hier gegeven staten uit de jaren 1927 en 1937 van het achterland van Okaba zijn niet zonder meer onderling vergelijkbaar. In de eerste plaats zijn de kampong door samenvoeging en veranderingen in 1937 niet meer op dezelfde wijze samengesteld als in 1927. Enkele van de plaatsen van 1927 zijn in 1937 niet meer thuis te brengen. Omgekeerd is het vermoeden gewettigd, dat in 1927 enkele groepen zijn overgeslagen die in 1937 wel zijn opgenomen. Een andere moeilijkheid levert de in 1927 gestelde leeftijds grens van 15 en in 1937 van 15 jaar. Beide zijn volstrekt willekeurig ik acht niemand in staat en een dergelijk willekeurige scheidingen zijn inderdaad niet vergelijkbaar met eenig kans op succes te trekken. Alleen wanneer men zich, gelijk de goerco's, houdt aan de door de bevolking gemaakte leeftijdsklassen heeft men eenig houdvast de bevolking vergelijkt en weet dat A eerder is geboren dan B al ziet geene er wellicht jonger uit dan deze. De zaak wordt nog gecompliceerder door dat in de telling 1937 de laatste drie kampong door de Missie zijn gesteld waarin dus normale criterium gebruikt is, door de toepassing waarvan het jeugdpercentage in deze kampongs tersten hooger blijkt te zijn dan in de andere.

Tenslotte

enslotte zijn deze door het Bestuur gehouden tellingen nimmer geheel betrouwbaar en laten kans op fouten. Bij de vergelijking is dit in zoverre van minder belang omdat men het in 1927 wel op dezelfde wijze zal gedaan hebben als in 1937 zoodat die fouten bij onderlinge vergelijking tegen elkander wegvallen.

Hellemal waardeloos zijn de cijfers evenwel niet; een zeer sterke vooruitgang van het aantal van het aantal jeugdige personen is onbetwistbaar. Dit blijkt zoowel uit absolute getallen als uit de stijging van het jeugdpercentage dat, had men overal de Missiemethode gevolgd, in 1937 stellig zou gebleken zijn boven de 40 te liggen. In deze streek schijnt het dus, dat wij geheel boven de moeilijkheden uitgekomen zijn. Evenwel is het meisjespercentage van dien aard dat de ontwikkeling in de toekomst nog zorgelijk moet worden ingezien. In tegenstelling met alle andere streken is dit percentage, dat hier toch al te laag was in 1927, te meer omdat ook toen reeds het vrouwenpercentage beneden de 50 lag, na het einde der epidemie niet gestegen maar zelfs verder gedaald.

III. De Kanoem-anin.

Kampongs	telling 1937.							
	M.	Vr.	Jo.	Me.	T.	JP.	MeP.	VrP.
Marice	7	9	6	3	25	36	33.3	56.3
Tomer	12	8	3	3	26	23.3	50	40
Tomerau	3	5	2	1	11	27.3	33.3	62.5
Weo	20	15	11	4	50	30	26.7	42.9
Jangandoer	49	48	29	25	151	35.8	46.3	49.5
Totaal	91	85	51	36	265	33.1	41.4	48.3

De hier boven gegeven cijfers van den Kanoem werden, voor zover de eerste vier kampongs betreft verzameld in September 1937 terwijl die van Jangandoer dateeren van ultimo December van genoemd jaar. Ook hier een jeugdpercentage ongeveer aan dat in het Moetingsche gelijk naast een gebrek beide aan vrouwen en meisjes. Hoe weinig men aan deze getallen heeft wanneer men niet over vergelijkingsmateriaal beschikt blijkt wel uit de omstandigheid, dat men aan de kust ten Westen der Bian een jeugdpercentage heeft, dat slechts weinig van het percentage hier verschilt terwijl toch daar vooruitgang uitsterven voor de deur staat. Het is natuurlijk mogelijk dat deze overtuiging onvoldoende gefundeerd is. Persoonlijk echter deel ik ze.

/IX. Gav-Gav.

IX- . Gav-Gav.-

Kampongs	Telling ultimo 1937.							
	M.	Vr.	Jo.	Me.	T.	Jp.	Mep.	Vrp.
Bosset	38	72	64	57	231	51.9		
Bofagaga	60	62	39	30	191	36.1		
Azoer-Daumanggo	39	66	47	22	174	39.7		
T o t a a l	137	200	150	109	596	43.5	41.3	59.3

Van het Gav-Gavsche werden enkele cijfers gegeven om een indruk te krijgen hoe het er in normale omstandigheden uitziet daar deze streek voor het granuloom zoo goed als gespaard gebleven is. Daarom werd ook de Azoergroep eruit gelaten omdat de daar wonende Digoelers in de telling wellicht mede begrepen zijn het geen dus een onzuivere beeld zou geven. Deze cijfers bevestigen, dat $\pm 40\%$ het minimum is voor een gezond jeugdpercentage en in het binnenland het meisjes-percentage in verband met de tusschen de echtgenooten bestaan de leeftijdsverschillen en de polygamie niet ver boven de 40% behoeft te liggen mits daar een hoog vrouwenpercentage tegenover sta en er over het geheel een vrouwen overschot is.

X. Digoelers.

Digoel-Kampongs	Telling ultimo 1937.							
	M.	Vr.	Jo.	Me.	T.	Jp.	Mep.	Vrp.
Anida	44	60	83	32	219			
Torok	42	56	33	18	149			
Koena	84	101	130	101	416			
T o t a a l	170	217	246	151	784	50.6	38	56.1

Tot slot een telling van enkele Digoelkampongs waaruit de grote vruchtbaarheid dezer lieden overtuigend blijkt. Opvallend is het lage meisjespercentage; ik vermoed, dat dit wordt veroorzaakt behalve door een zeer vroeg huwelijk door de omstandigheid, dat wij hier te maken hebben met emigranten, die vaak vergezeld worden van jongesweezen, die als anak piara hen volgen, terwijl men de meisjesweezen om der willo van de harta wel in het stamland vasthoudt.

Aan einde dezer paragraaf mogen enkele der voor- naamste feiten gereleveerd worden n-l. :

- 1e. dat de kustbevolking ten Oosten van Merauke zich weer begint uit te breiden;
- 2e. dat de kustbevolking tusschen Maro en Bian zich reeds in aanzienlijke mate begint te herstellen en zoo goed als zeker zich ontwikkelt in dezelfde richting als Boete;
- 3e. dat de kust ten Westen der Bian en de bevolking der Koemberivier eveneens teekenen van herstel vertoonen; hier echter is het ingrijpen later tot stand gekomen en vermoedelijk daardoor het herstel ook langzamer;
- 4e. dat de toestand aan de boven-Bian en onder de Jee- anim reden geeft tot grote bezorgdheid;
- 5e. dat zich in het achterland van Okaba het afwijkend verschijnsel voordoet, dat bij duidelijk herstel en ~~hij~~ verjonging der bevolking het tekort aan vrouwen blijft voortbestaan en zelfs nijpender word
- 6e. dat de cijfers omtrent het voortbestaan der Kanoer geen uitsluistel geven doch wel van dien aard zijn dat zij

dat zij het vermoeden van uitsterven der groep bil-
lijken;
7e. dat zich zoowel aan de kust als in het binnenland
(en hier in wellicht iets sterkere mate) tijdens het
heerschen der epidemie minder meisjes zijn geboren
dan jongens welk zeer merkwaardig verschijnsel zich
niet laat verklaren uit venerische besmetting, daar
men door de homoscxueele relaties van nog kleine jongens
met ouderen eerder zou verwachten dat de groep jongens
door vroegere besmetting kelinier dan de groep meisjes
zou worden. Eigenaardig is ook dat, behalve in het
achterland van Okapa, na de beeindiging van den ziekte-
toestand meer meisjes dan jongens zijn geboren.
Dat dit verschijnsel van een gebrek aan geboorten van
meisjes zich voor de epidemie reeds voordeel moet worden
betwijfeld met het oog op de gunstige vrouwenpercentages.
Een verklaring van dit verbazingwekkend feit is niet te
geven. Dat het in het achterland van Okapa in dat op-
zicht niet is verbeterd maakt het raadsel slechts
moeilijker en minder doorzichtig.

Ten laatste is heir een waarschuwing op haar
plaats, dat uit de nieuwe toename van geboorten in de
laatste 15 jaar niet geconcludeerd mag worden, dat deze
in vasten lijn door zal gaan. Een geheele generatie van
personen is door de epidemie voor de helft uitgevallen.

Verbetering zal zich dus vermoedelijk steeds
schoksgewijze voor doen terwijl tusschen perioden van
vooruitgang in de eerste 10 of 20 jaar plaatselijk nog
steeds achteruitgang mogelijk is. Een de finitieve
conclusie omtrent het voorbestaan der Marind en hun
naburen zal niet voor 1950 getrokken kunnen worden.

\$ 3. De "crash of culture" in Zuid-Nieuw-Guinea.
Bestuursmoeilijkheden.

Niet alleen het dwingend optreden des Bestuurs
of ijverige propaganda van de Missie hebben de cultuur
der Marind-anim ondermijnd en ontwricht. Reeds het onwil-
lekeurig contact met het andere, met deze uitloopers van
Westersche cultuur, heeft een diepgaanden invloed op het
volksleven der Kaja-kaja's. Als eerste van die ontwricht-
tende invloeden moet worden genoemd de kennismaking van
dit volk uit het steenen tijdperk met effectieve ijzeren
gebruiksvoorwerpen, met bijl, parangs en mes. Zij hebben
de oude arbeidsverdeling tusschen de sexen volledig in
de war gestuurd. Met het kappen van de voor zijn eten be-
nodigde sagoboomen, het hakken van hout voor den bouw
van huizen of afdaken en den aanleg van pagars, het ma-
ken van eenvoudige gebruiksvoorwerpen als pijl en boog,
het uithollen van prauwen had de man vroeger een dagtaak.
De nieuwe gebruiksvoorwerpen hebben het gewicht dezer
taak met zeker 50% verminderd. Van al zijn werkzaamheden
is alleen de aangenaamste, de jacht, overgebleven terwijl
de vrouw heden ten dage nog gelijk vroeger sago klopt
hout spronkelt en kookt; haar taak is even zwaar gebleven
is zelfs door concentratie van kampongs, door den aan-
drang om niet telkend weken of maanden weg te zwerven
naar de oeboens aanmerkelijk verzwaard.
Meermalen dan vroeger moet zij den gang maken van het
dorp naar het sagobosch en in het binnenland is deze
gang vaak een langere geworden. Zoo vinden wij tegen-
woordig een luie mannelijk helft naast een zwoegende
vrouwelijke.

Wanneer men dit den menschen onder het oog brengt toonen zij zeer goed te begrijpen, dat hier iets wringt doch zij zijn nog niet zoover, dat zij er uit zich zelf toe komen een deel van de taak der vrouw over te nemen en jonge mannen, die zulks doen, loopen gevaar door de ouderen te worden uitgelachen. Er begint wel eenige vereenige verandering te komen doch dit is nog maar een begin en voortdurende propaganda beide door Besturen Missie is in deze urgent daar een luierende mannelijke bevolking op de geheele maatschappij een stempel van vadzigheid drukt, van loonheid, die op duur zich ook tot het vrouwelijke deel moet uitstrekken en dat onder meer tot gevolg kan hebben een weerzin tegen het verdragen van den last van kinder-en.

Zulk een luiheid geeft nog andere moeilijkheden in den kampong. Het dragen van kleren is er deels door onwillekeurige overname van de Poe-anim deels door met autoriteit gesteunde propaganda ingekomen er zijn vele mannen er nog steeds niet achter, dat zij ook voor de kleren van hun vrouw en zijnsak kinderen zorg moet dragen, hetgeen behalve van verbittering oorzaak is van op zichzelf niet gewenschte maar thans nog noodzakelyke bemoeienis van goeroe's.

Onwillekeurig is ook de invloed, die van de verhouding tusschen Poe-anim gehuwden op het huwelijksleven in den kampoeng uitgaat. Men trekt een vergelijking dat is van belang. Voor het oog is het resultaat nog niet groot maar invloed gaat er zeer zeker van uit. Invloed gaat uit van de kretiek van den willekeurigen Poe-anim-handelaar op de zeden der bevolking. Zij onder-mijnt de oude adat, zij heeft gevolgen ten gunste goede en ten kwade.

De verhouding tusschen Poe-anim en Kaja-Kaja is eréén, die veel moeilijkheden oplevert en daarom in de volgende paragraaf nog afzonderlijke bespreking zal vinden doch onder de invloeden ten kwade dient hier nog het drankmisbruik gereleveerd te worden, dat gelukkig nog niet al te ver om zich heengrepen heeft maar toch een voortdurend gevaar is. Reeds omstreeks 1918 - 1920 meest opgetreden worden tegen handelaren die spirietus verkochten aan de Kaja-kaja's; thans gaat de strijd tegen het tappen van sagoweer, een strijd die nog veel moeilijker is en voortdurende waakzaamheid eischt. Ik heb mij daarbij steeds op het standpunt gesteld, dat vergunningen tot het tappen van sagoweer alleen gevouwen worden aan oudere, aan het gebruik daarvan min of meer verslaagde, Poeanim woonachtig te Merauke en bij behoorende kampongs en ter hoofdplaats Okaba. Buiten deze plaatsen is geen controle mogelijk terwijl juist daar het contact tusschen Poe-anim, en Marind-anim inniger is. Een vergunning tot het tappen van sagoweer is op zulke plaatsen een propaganda voor het gebruik ervan. De Poe-anim die op plaatsen van het land der Marind-anim, wil proviteeren, moet er dan maar wat voor over hebben en duurdere drank drinken, die de heeren van het land niet bekostigen kunnen. Gelijk elders is ook hier de grote schok toegebracht door een ander onwillekeurig gevolg onzer vestiging: de import van de onbekkende ziekten waar tegenover de bevolking machteloos staat. Hier was dit het venerisch granuloom. Het de monstreeren tegelijk iets anders, ofschoon zulks uit het deel waarvoor wij hier kwamen reeds duidelijk had kunnen zijn, nl. de onbestaanbaarheid dezer barbaarsche cultuur onder een beschaafde regeering.

Men kan

Men kan nog zooveel hechten aan het voortbestaan eener primitieve cultuur, een religie van het sporma, een cultuur van Eros in zijn grofsten vorm verdraagt zich niet met Westersch Bestuur. Uit innerlijke noodzaak moet dit Bestuur als het komt met zulk een cultuur den strijd aanbieden; wil dit niet dan moet het radicaal weg blijven, een tusschenweg is niet mogelijk ook hier heeft de geschiedenis zelf het Bestuur tot ingrijpen gedwongen: door zich afzijdig te houden zou het zich mateloos hebben geblameerd.

De uitslag van zulk een strijd is nimmer twijfel achtig. Het bijzondere in Zuid-Nieuw-Guinea is alleen dat hij zoo kort heeft geduurd. Wat is er van deze cultuur overgebleven? De cultuur van Eros is vernietigd. Het gebruik maken van de hoogste religieuze krachten der natuur, die in het sperms gebonden liggen, is verboden en geschiedt slechts in het dienst geheim. Otiw-bombar komt nog wel voor (in het binnenland meer dan aan de kust) maar ook weer in het verborge en dan steeds nog alleen onder de pressie der ouderen, die door bedreiging met tooverij hun zin doorzetten. Dat wil niet zeggen, dat de jongere zooveel ingetogener zijn. Er is stellig vooruitgang maar hieronder zal nog gelegenheid zijn te wijzen op de toename van het delict overspek door de sluiting der mannenhuizen. Het grootste en indrukwekkendste aller initiatieritueelen, de Mjo is weggevaagd. Wel zijn er vermoedens, dat sommige gedeelten dezer initiatie met de jamoe, het doodenmaal, worden gecombineerd doch veel waarde hecht ik aan dat vermoeden niet. De Rapa is totaal verdwenen. Alleen de Imo wordt op zeer bescheiden schaal nog in het diepst geheim gevierd. Het eenige wat wij van deze viering weten bepaalt zich tot het feit van de viering. Het Ezamritueel, dat eerst veel later op het blok kwam, leeft nog wel voort in het Moetingsche maar als initiatieritueel is het doch ook kapot. Het is er ongeveer mee als Sosom, dat in enkele plaatsen als de Kanoem-dorpen, Koeprik en Bad ook nog wel gevierd, maar in hoofdzaak door de ouden.

Van de feesten is niets meer overgebleven, van al het schoone, dat er geweest is, is alleen het minst kunstvolle, het aan anderen ontleende, blijven voortbestaande de gad-zi. Ook hier schijnt zich de regel te bevestiging, dat bij vermenging van culturen alleen de minst waardevolle elementen blijven voort bestaan. Van de doordenriten heeft men slechts de jamoe gehouden; het zinvolle feest van de nieuwe geboorte op de graven der verstorvenen is verdwenen. Hoe eentonig is het leven door dit alles geworden. De groote prikkel, die het leven zoo interessant maakte aan de kust, het koppensnellen, heeft het eerst afgedaan. Waar vroeger haast avond aan avond feest was, nu zi in dit, dan zi dat dorp, soms tot middernacht maar liefst tot den anderen ochtend, daar moet men thans bij den Toean Bestuur gaan bedelen om eens bij hooge uitzondering een gad-zi te mogen hebben, nu eens tot 12 en bij een al heel bijzondere gelegenheid tot 3 uur 's nachts waarbij men dan nog de politie te gast krijgt.

Wat de Marind vroeger volop genoot krijgt hij thans toegeslingerd als een hond een stuk broed. Het eenige wat ongerept is voort blijven bestaan is de vrees voor kambara, voor tooverij en hoe zelden geeft hem het Bestuur de noodige bescherming tegen deze geniepigste aller misdadigers, die in verborgen hoeken door en verderfenis brouwen, terwijl hem het recht om deze fielten af te slachten is ontnomen en daarmee de rom op hun booze praktijken verbroken.

Triest is de geschiedenis der Marind-anim, door en door triest en men vraagt zich met benauwenis af hoe het mogelijk is, dat zij er na zulke maatregelen

uberhaupt nog zijn, ja op vele plaatsen opnieuw in kracht schijnen toe te nemen. Een verboden geloof in den grond der dingen, een verbod van toepassing der hoogste natuurkrachten, een wegnemen der ritten, een vernietiging van alle vermaak, een ontwrichting van het geheele maatschappelijk leven in de verhouding van man en vrouw, hoe is het mogelijk dat over deze menschen niet die diepe depressie gekomen is, die hun alle belangstelling in het leven ontnemt en hen eenvoudig voert op den weg naar den dood, naar den ondergang omdat de grens tusschen leven en dood door matelooze verveling is uitgewischt?

Het is niet mogelijk hierop een afdoend antwoord te geven; slechts moge in dit verband worden herrinnerd aan het merkwaardige feit, dat de Marind-anim bij onze komst hoogst waarschijnlijk reeds aan het uitsterven waren, waarvoor als voornaamste oorzaak hier boven werd opgegeven het abnormale sexueele leven der vrouwen. Deze cultuur met haar volstreckte hyperthrophie van het sexueele komt ons voor een pathologische te zijn hetgeen inhoudt dat zij intrinsiek ongewenscht en schadelijk was voor de samenleving welke haar droeg.

Deze pathologie laat zich niet met redelijke argumenten aantoonen daar dat geene wat wij onder ziekte der cultuur verstaan moeten nog behoort tot een onontgonnen veld van wetenschap. Nochtens is er voldoende grond om deze cultuur als zoodanig te beschouwen en zoodanig acht ik het mogelijk, dat juist dit feit er mede voor verantwoordelijk is, dat het volk niet van depressie is uitgestorven. Waar zulks in Melanesie of in de Indian Reservations der U.S.A. geschiedde had men te maken met culturen, die geen opvallende teekenen van pathologie vertoonden; daar werd cultuur bezit verwoest, dat van nut was en groter waarde voor de samenleving had dan hier het geval was.

Meer dan een mogelijkheid is dit feitelijk niet en het is allerminst bedoeld als een poging tot rechtvaardiging eener waardentheoretische cultuurbeschouwing. Zeker is, dat ware er naast verbod niets anders geweest de gevolgen der genomen maatregelen even ernstig geweest zouden zijn als het venerisch granuloom. Slechts het werk der Missie dat den menschen nieuwen levensinhoud en nieuw levensgeloof gegeven heeft, dat een nieuwen kijk op het leven heeft geopend waar de oude gebasserd op het "spermageloof" gesloten werd, heeft naar mijn vaste overtuiging er het meest toe bijdragen om dit gevolg te keeren. Dat dit gelukt is, is het verbazingwekkende in het Christendom, die immers maar een zwakke en beginnende is, een schemering van iets nieuws, gepaard met een depressieve geesteshouding en was het positieve in het werk niet bij machte het negatieve te keeren. Weliswaar is de Missie hier door de bevolking niet in die mate met de ingevoelde verboden geïdentificeerd als elders doordat de Missie als vasten, overigens niet altijd te apprecieeren gewoonte heeft aangenomen, die op den sterken rug van het Bestuur te rehuiven, doch dit is evenals het bovenstaande slechts een zwakke poging tot verklaring en ook het hieronder volgende zal het verschil in verkoop naar mijn gevoel niet ten volle duidelijk kunnen maken.

Onder de omstandigheden, die de door mij aan de kust nimmer opgemerkte symptomen van depressie hebben geweerd dienen de scholen en het door de kusthandel gebrachte vertier genoemd te worden. Een school acht ik op Zuid-Nieuw-Guinea een buitengewoon gelukkig instituut; het heeft de functie van de gotad in zekeren zin overgenomen. Wat dat betreft sluit het tenminste voor het mannelijk deel der samenleving - zij het volslagen onbewust - aan op bestaande toestanden. Het belangrijke van zoo'n

school is dan ook niet in de eerste plaats, dat de kinderen er leeren lezen, schrijven en rekenen. Dat is maar gelukkig ook want de resultaten van het onderwijs zijn navernant, Minstens even belangrijk is het vertoon van ramoi, dat zoo'n school met zijn fluitorkestje in den kampong brengt. Die school heeft zoo zijn eigen genoegend en is ook het middelpunt van kleine religieuze feestjes. Zij levert de bibit voor de kampongvoetbalclub, die telkens weer eens opleeft en verdwijnt. Die de school opent ook een venster naar een andere wereld, die radicaal verschilt van de Marindineesche van vroeger waardoor de jeugd althans een zeker inzicht krijgt in andere levensmogelijkheden. Belangrijk is zoo'n school bovenal door de repetitie's der goeroe's met Keieesche of Tanimbareesche dansen en spelen, repetitie's, die vaak gericht zijn op 31 Augustus of een of anderé groot kerkelijk feest. In zulke perioden heeft men avond aan avond zijn onschuldig dorpsvermaak. Ik vraag mij dan ook in dit verband af of wellicht daardoor Domande kwijnt dat het door zijn afgelegen ligging aan zoo weinig feesten, althans niet aan die te Merauke kan deel nemen. En wanneer Sepadin zoo achteruit is gegaan, is het niet een gevolg van zijn afwijzende houding tegen al het nieuwe?

En tweede ding, dat drukte brengt in de kampongs aan de kust is de handel. Prauwen komen en gaan overal en de tokotjes die men hier vindt zijn vaak een geschikte gelegenheid om eens iets anders te hooren en te doen. Voorts is het voor de jongelui een gepaste afwisseling om zoo nu en dan een paar maanden met een prauw mee te varen als matroos, dan wel bij een of anderen Chinees (alweer niet te lang) te gaan werken. In dat opzicht is Boeti alle andere kampongs vooruit; van daaruit is men geregeld dan bij dezen dan bij genen Poe-anim voor een paar dagen of een paar weken aan het werk.

Ik ben het dan ook niet eens met de Missie die in den Poe-anim al te veel een gevaar ziet. Van ouds is de verhouding tusschen hen niet best geweest; zij is zelfs nimmer ver van vijandschap gebleven en ik geloof grif dat de Poe-anim de leerlingen der Pastoors niet alleen nalater te ondersteunen maar zelfs zoo nu en dan tegenspreken. Dat lijkt heel erg in deze verhoudingen maar toch zich ik er ook eenige winst in; het heeft de bewustwording in de hand gewerkt. Men vindt langs de kust vele ouderen, die bewust heiden, vele jongeren, die bewust Christen zijn en hier komen wij op de merkwaardige eigenschap van de kust-Marind, die hij in al zijn ellende heeft weten te bewaren, zijn zelfbewust zijn, zijn hinderlijke, ergelijke zelfbewust zijn, dat toch eigenlijk zoo verrukkelijk is. Hij heeft dat van ouds. Hij heeft nimmer in angst voor zijn naburen geleefd zooals andere primitieven, hij werd gevreesd zonder zelf in vrees te leven en van dat krachtbewust zijn heeft hij iets behouden, misschien ook wel door zijn strijd met de Poe-anim, die hem zochten te bedriegen en door zijn strijd tegen het oude of tegen het nieuwe waarin hij partij gekozen had. Er ligt in dat zelfbewustzijn een machtig stuk kracht, dat zonder twijfel medegewerkt heeft om de gevolgen van desressie te keeren. Men zoekt het hem te ontnemen, men zoekt het ook bij de Missie en ik kan mij mij dat indenken. Zijn hooghartigheid, zijn dedain is hinderlijk naar ik ben ervan overtuigd, dat wij daarmede op den verkeerden weg zijn. Het is het laatste wat hij bezit en hij verdient alleszins onze bewondering dat hij dit waardevolle door alles heen heeft weten vast te houden.

In het binnenland staat de zaak anders. Men heeft er niet de handelaren noch het vele onderlinge verkeer door de nabijheid van kampongs, noch ook het zelfbewustzijn van de kust. Het ingrijpen des Bestuurs heeft voor het binnenland praktisch hetzelfde effect gehad als voor de kustbevolking alleen met dit verschil, dat daar de

veelheid.

veelheid der feestelijkheden nimmer zoo groot is geweest als aan de kust en men dus in dat opzicht minder heeft moeten ontberen.

Daartegen heeft het concentreeren van kampongs en het dwingen der bevolking tot verblijf op een vaste plaats hier veel sterker ingegrepen, speciaal in het boven-Biansche waar de bevolking gewoon was van oeboen naar oeboen te trekken. Reeds eerder werd erop gewezen, dat door de concentratiesde arbeid der vrouwen aanzienlijk werd verzwaaard en wanneer zich in het Biansche de bevolking niet uitbreidt wijt ik dit ook aan de depressie doch bovenal aan het feit, dat de vrouwen te veel moeten sjouwen en het hebben van kinderen voor hen te lastig wordt. Abortiva toch kent men vele en krachtige. Het valt mij daarom op, dat in Mezak en Manggis haast geen jonge kinderen zijn (dit blijkt niet uit de statistiek doch heb ik uit persoonlijke ervaring).

Ik had hetzelfde verschijnsel verwacht van Kafi-wako, een nog onmogelijker concentratie dan de beide voorgaande. Hier blijkt echter weer, dat men in deze zaak niet van regel doch alleen van tendentie spreken kan daar deze plaats zelfs een vrij goed figuur maakt, misschien wel daardoor, dat hij de grootste aller Biankampongs is en het clement depressie dus mogelijk een minder sterke rol speelt. Dat men zich niet volkomen senang voelt in zijn kampong moet misschien ook afgeleid worden uit het feit dat vele jongelui uit het Moetingsche soms jaren aanneem in Merauke en de kustplaatsen komen, om te werken.

Men kan niet altijd de oorzaken aanwijzen aan welke achteruitgang der bevolking te wijten is. Ook het woord depressie moet geen "schlagwoord" worden en persoonlijk hechtik in dit verband even veel aan de ongelijk geworden sexueele arbeidsverdeeling, die de mannenlui maakt en de vrouwen verbitterd, bij gemen overmatig wativerbruik in de hand werkt en bij dezen bij gebruik van abortiva. Werkelijk depressie heb ik persoonlijk eigenlijk alleen gevoeld in zulke miserabel kleine kampongs als Babor en Warita en de nederzettingen der Kanoë-anim. Zulke plaatsen zijn dood, er is geen school, er zijn haast geen menschen en er zijn geen kinderen want die er zijn gaan nog elders op school. Er heerscht in zulke kampongs een landerige verveling, de eene dag rijt zich aan de andere en er is geen verschil tusschen de dagen en de jaren. Men leeft in het verleden toen de groep nog een groep was terwijl zij zich in het heden niet meer bij machte is zich als zoodanig te resliseeren. De kampongs der Kanoem zijn tegelijk een bewijs, dat desressie niet altijd de schuld is van ontactische en onverstandige bestuurders. Met de Kanoem-anim heeft het Bestuur zich nimmer bemoeid omdat het er, door de afgelegenheid en onbereikbaarheid dezer kleine kampongs gedurende meer dan de helft van het jaar geen kans toe zag. De Kanoem echter zijn door de Marindineezen zoo uit elkaar geranseld en daarna door de epidemieën weer dusdanig geteisterd dat hun gemeenschappen er geheel aan ten gronde zijn gegaan. Wat ervan overgebleven is, is misschien alleen nog voor verdere depressie te hoeden door bestuursingrijpen, door concentratie en het geven van den school.

Zooals het nu is heerscht in deze kleine gemeenschappen het bewust zijn, dat het niets meer is en dat het ook allemaal niets worden zal, het verleden is dood en een toekomst is er niet. Dat is juist het groote verschil met een kampong, die een school heeft met zijn fluitorkestje, zijn repetities, zijn spelen en zijn weerkerend lawaai van iederen dag; daar is de jeugd en daar zijn menschen, die aan een toekomst gelooven.

Een school echter is alleen maar in grootere kampongs van tenminste 100 zielen mogelijk en buiten de school is ook alleen in zulke kampongs enig vertier en vertoon van ramei mogelijk.

Veel is

Veel is dat evenwel niet en daarom is het zoo buitengewoon betreurenswaardig dat het terugtrekken der Protestantsche Zending hier niet is gevolgd door een uitbreiding van activiteit der Missie. Het geheele achterland van Okaba, drie kampongs langs de Bian en drie aan de Maro zijn verlaten en juist bij dat verlaten dezer kampongs is gebleven op hoe hoogen prijs men zelfs school en goeroe stelt. De kamponghoofden uit het Moetingsche kwamen huilende bij den Bestuurs-Assistent op bezoek en die van de Maro stonden met tranen in de oogen bij mij op kantoor. Ik ben een principieel tegenstander van dubbele Zending in deze streken maar wat thans gebeurt is erger. Deze menschen voelen zich verlaten; dit dwingt tot depressie en straks tot verwildering, een verwildering, die in het achterland van Okaba, waar geen naburige kampongs een tegenwicht vormen, reeds is begonnen. Wat hiervan terecht moet komen zie ik met groote bezorgheid tegemoeten zijn de Missie er als nog toe zou kunnen overgaan goeroe's in het betrokken gebied te geven. Evenwel wordt haar dit behalve door de kostbaarheid van dezen maatregel onmogelijk gemaakt door de onrust welke door de Amboneesche Protestanten wordt gewekt door allerlei berichten van terugkeer die misschien geheel au serieux genomen kunnen worden, maar evenmin genegeerd en iedere geval de bevolking afkeerig maken van het ontvangen van een K.K. Goeroe. Op 24 Juli arriveerde hier de eerste Protestantische goeroe uitgezonden door de Vereeniging Zending Protestant Maloeka. Deze aangelegenheid werd door mij bereids uitvoerig besproken met den vorigen plaatsvervangens Inspecteur van het Inlandsch Onderwijs te Amboina in welk verband ook verwezen moge worden naar mijn nota van 13 November 1937 No. 3619/18. Wat daarvan het gevolg zal zijn is mij nog niet bekend doch ik vrees dat de gehoopte uitbreiding zal uitblijven.

Ik ben er evenwel van overtuigd dat men met f. 4500. subsidie voor 15 beschavingsscholen er zijn zou en zoowel het achterkant van Okaba als de kampongs aan de Maro en in het Biansche zou kunnen redden. Dit zou het werk, dat de Regeering in 1920 begonnen is, voltooiën en het zou ook te rechtvaardigen zijn als speciale maatregel genomen in verband met het toen doorgevoerde ingrijpen. Met ziekenhuizen alleen komt men er niet; slechts positieve opbouw van iets nieuws kan dit volk redden en dit positieve ligt mijns bescheiden inziens even zeer op den weg van het Gouvernement als het verbieden val allerlei zaken welke men in het belang van het volk zelf niet tolereeren kan. Die maatregel zou niet eens de volle f. 4500.-- behoeven te kosten. Door de overdracht van het ziekenhuis te Merauke aan de Missie, welke het beheer daarvan gaarne zou aanvaarden en gesteund door subsidie bekostigen kan uit andere fondsen dan die voor onderwijs beschikbaar, zou een bezuiniging kunnen worden verkregen van vermoedelijk ongeveer f. 3000.-- waarmede het grootste deel van dit bedrag reeds is betaald. De gelegenheid daartoe een voorstel in te dienen ontbreekt mij, daar ik van het resultaat der met den inspecteur gevoerde besprekingen niet op de hoogte ben doch ik beveel deze aangelegenheid in de warme belangstelling van mijn opvolger aan.

Na deze algemeene bespreking van de gevolgen van het Bestuursingrijpen in de Kaja-Kaja-maatschappij verdient het aanbeveling enkele der genomen maatregelen eens wat nader te bezien alsmede de houding die de laatste tijd tegenover de daardoor ontstane problemen is aangenomen. Zoowel van Bestuurs- als van Missie zijde wordt thans met de mogelijkheid van depressie, in ieder geval in het binnenland, wel rekening gehouden en ofschoon iets dergelijks aan de kust niet merkbaar is zal men goed doen de mogelijkheid ook daar niet uit te sluiten.

Het is niet

Het is niet noodzakelijk, dat zulke verschijnselen terstond optreden; het kan ook later. In de tweede plaats begint thans ook bij de Missie het inzicht door te breken, dat niet alles van verboden komen kan ofschoon men daar nog steeds te veel van verwacht. Gelukkig wordt door haar thans ijverig gezocht naar wijzen van aanpassing aan het volk zoo-wel in gewoone dingen als in feesten en voelt men ook daar dat metterdaad een tekort ontstaan is.

De moeilijkheid is echter niet gering aangezien de oude cultuur zoo weinig bevatte, dat door opbouw vatbaar is. De eenzijdig sexueele richting dezer beschaving doortrekt al haar uitingen en bepaalt ze. Zoo bijv. met de feesten. De Missie heeft zich steeds verzet tegen de gad-zi en hoewel in menig opzicht promatuur, niet ten onrechte. De gad-zi met zijn sterk erotische bewegingen is smakeloos en historisch zwaar belast door de daarvan verbonden sexueele promiscuïteit. Er is alle moeite gedaan om deze gad-zi te vervangen door andere dansen maar steeds te vergeefs. Zoo is door de Missie geprobeerd Keleesche dansen hier te introduceeren doch het succes is tot nu toe niet groot. De subtieler bewegingen dezer dansen liggen den Kaja-Kaja niet, die bovendien wenscht te zingen waartoe hij een prachtig en sterk orgaan heeft. Ik heb bij vergunningen tot gad-zi geprobeerd dit aan te moedigen door als voorwaarde daaraan dergelijke dansen te verbinden. Dit is evenwel steeds mislukt, beide doordat de menschen er toch niet aanwillen en doordat van de goeroe's in deze onvoldoende leiding uitgaaf. Misschien ook wel doordat de menschen dergelijke leiding bij hun eigen feesten ten eenenmale nageeren en dwarsboomen. Ik heb het ook eens geprobeerd met Weiko, en van de groote oude dansen. Dat ging prachtig met de ouderen maar had bij de jongen weer geen succes. Ik kan het ook in ander opzicht niet aanbevelen daar ik sedert meer en meer overtuigd ben gemaakt, dat deze Weiko, ofschoon de eenige dans geen sexueele promiscuïteit verbonden is (in oude tijden kwam die pas bij de samb-zi waarmede men de Weiko placht te sluiten) in ieder opzicht een religieuse dans is. De groote ernst waarmede men haar uitvoert pleit daarvoor. Ik geloof niet dat het op den weg des Bestuurs ligt die echt heidensche dingen, hoewel uiterlijk onschuldig, aan te moedigen omdat zij door haar religieuse beteekenis allerlei dieperliggende motieven waker roept, welke toch geen toekomst hebben en vallen onder het formeele verbod.

Thans wordt door de Missie aan verbreiding der Etor gewerkt, de dans der Kanoem-anim welke afkomstig is van Engelsch gebied. De propaganda daarvan is het werk van Pater Verschuieren, die een groot kenner is van alle zangen en dansen der Marind. Als er een andere dans dan de Gad-zi toekomst heeft in Zuid-Nieuw-Guinea dan is het stellig Etor. Ik ben daar nog niet van overtuigd maar heb steeds getracht de Etor waar mogelijk op het programma der volksfeesten te zetten. Intusschen is het nog niet zo ver, dat de Etor door anderen dan de Kanoem-anim gedanst wordt. Wel kennen vele schooljongens dezen dans reeds maar het is voor hen meer een curiositeit. Zoo zitten we dus nog steeds met de gad-zi. Persoonlijk meen ik, dat wij in onze verboden daarvan wel eens wat te ver zijn gegaan terwijl ook de eisch van politiebewaking daarbij te hebben niet altijd kan worden bewilligd. Wanneer vergunning gegeven wordt voor gad-zi tot 11 uur en de kampong is erg afgelegen zal men het wel eens zonder toezicht moeten stellen. Vergunning voor gad-zi tot 's morgens vroeg is al jaren lang in het Meraukesche niet meer gegeven (elders).

Ik meen

Ik meen echter dat dit bij uitzondering voor bijzondere gelegenheden wel kan worden toegestaan in welk geval evenwel toezicht absoluut onontbeerlijk is. Het is met deze gad-zi kwestie een moeilijke geschiedenis; door het stelselmatig verbieden van vroeger hebben we nu den toestand gekregen dat men al blij mag zijn als de menschen om gad-zi vragen en niet eerst het feest nemen met een of twee waken boei op den koop toe. Het is dan ook raadzaam zulke verzoeken zooveel mogelijk in te willigen tenzij men het natuurlijk te druk maakt daar uiteindelijk gad-zi als een noodzakelijk kwaad moet worden beschouwd.

Van de Missie - zijde wordt den laatsten tijd aan werkelijke feesten meer aandacht besteed en hierin kan een groote toekomst liggen. Een zeer gelukkige vondst deed op dit gebied onlangs Pater Schuur van Wendoe, doe begon met opname op school voor de eerste keer en de verhooging tot een feestje te maken, dat hij min of meer organiseerde als een leeftijdsklassebevorderingsfeest van vroeger. Hier boven werd er reeds op gewezen dat de school is sommige opzichten de functie van de gotad heeft overgenomen en deze nieuwe aansluiting bij de oude leeftijdsklassen zal stellig niet nalaten de populariteit der school aanzienlijk te verhoogen. Tenslotte geeft het weer een feest meer in den kampong, hetgeen zeer gelukkig is.

Moeilijk is soms ook het radicale verbod der oude ritueelen. Na afloop der epidemie vroeg men mij in Moeting om dit jaar Izam te mogen vieren. Men schreef de ziekten toe aan het verwaarloozen van dit feest. Waar de menschen zoo hoogst verontrust waren heb ik dit toegestaan, doch alleen op voorwaarde, dat de Toean Bestuur (die op de hoogte is van wat daarmede samenhangt) tegenwoordig zou zijn en sexueele promiscuïteit achterwege zou blijven. Het feest zou zich dus beperken tot het zwaaien van het bromhout terwijl verder den Baib opgedragen werd met de menschen te overleggen om, ingeval sexualiteit volstrekt onontbeerlijk is, de sexueele handeling te laten verrichten door een oud echtpaar, aangezien soortgelijke ritueele handelingen ook elders in Nieuw-Guinea wel op deze wijze worden voltrokken.

Van de genomen maatregelen is de sluiting der mannenhuizen en gotads tout court de ongelukkigste geweest. Invoering van gezinswoningen is prachtig maar men moet in een gezin buiten de ouders en de kinderen niet allerlei ongetrouwde vlegels van 16 jaar en daarboven introduceeren wanneer de geheel familie gewoon is gemaakt of zoo goed als maakt rond een vuurtje te slapen. Deze maatregel heeft ontzettend veel kwaad gedaan. Ook de Marind had zijn schaamtegevoel en een van de dingen die hij schandelijkvond was het betreden van de huizen der vrouwen. Wanneer men nu gezinswoningen invoert en deze werkelijk tot gezinnen beperkt drukt dit bezwaar niet zoo sterk daar de man zijn vrouw woning, al was het niet voor lang, wel beterden mocht. Doch wanneer men ongehoudde mannen wier ouders dood zijn bij hun ouders broer of een anderszins laat slapen, ontstaan er hoogst ongewonschte toestanden. Inderdaad gelukt het op deze wijze gelicentieerde homosexueele betrekkingen zoo niet geheel te doen verdwijnen dan toch belangrijk in te perken maar men ondermijnt en vernietigt het gevoel van schaamte en introduceert overspel. Het mannenhuis is niet voor niets een normaal verschijnsel in primitieve gemeenschappen. Wat er zich dan ook tegenwoordig op het gebied van overspel en verkrachtig in de kampongs afspeelt grenst aan het ongelooftelijke. Had men indertijd het systeem gevolgd door Pater Verschuieren toegepast in Gav-Gav, dan had men dit kunnen voorkomen. Daar werd voor de oudere jongens een jongeshuis gebouwd terwijl de getrouwde in gezinswoningen bleven.

Behalve dat bouwde hij een huis voor de kleine schooljongens en een voor de groote meisjes. Van deze twee huizen is het eerste niet zoo noodzakelijk en het tweede buiten Gav-Gav meestal ongewenscht (in Gav-Gav zelf is het door bijzondere omstandigheden wel op zijn plaats). Het jongemannenhuis echter is iets dat overal behoorde te worden ingevoerd. Hieromtrent werd ook reeds overleg gevoerd en overeenstemming verkregen met de Missie (zie dzz. schrijven van 23 April 1938 No. 1340/30 en de daarbij behoorende correspondentie). Den B.A.'s werd opdracht gegeven in deze zin voor de oprichting van zulke huizen zorg te dragen. In het ressort Merauke werd met verschillende kamponghoofden daarover reeds overleg gepleegd doch moest definitieve uitvoering door mijn overplaatsing in ziekte blijven liggen. Voorts ligt het in de bedoeling den mannen (speciaal den ongetrouwde) het betreden van anderen woningen bij afwezigheid van den huisheer te verbieden. De Adat geeft daarin steun in het is gemakkelijk overtreding daarvan als adatdelict door den kleinen Alleensprekend Rechter te doen straffen (in bijzondere gevallen, overeenkomend met huisvredebreuk, natuurlijk door den Groeten Rechter). Van beide is in de jurisprudentie bereids een voorbeeld (vonnis G.A.R. ddo. 12 April 1937 No. 5 en vonnis idem ddo. 12 Juli 1938 No. 38).

Frederik-Hendrikeiland heeft zijn eigen moeilijkheden. Hier is het Bestuur eerst in 1935 gekomen en in sommige streken is men nog zeer beangst voor het gouvernement waardoor het moeilijk is aanraking met de bevolking te krijgen. Helaas heeft ook de thans overgeplaatste B.A. te weinig getourneerd zoodat wij minder ver zijn dan we hadden kunnen en moeten wezen en in sommige nog groote angst voor het Bestuur bestaat welke allereerst dient te worden overwonnen. Ook zijn de waterwegen nog niet voldoende in orde om een vlot verkeer tusschen hoofdplaats Kimaam en de in het binnenland gelegen kampongs mogelijk te maken. In de dorpen zelf vormen talloozeilandjes ook weer een beletsel voor gemakkelijk contact. Behalve het gewonnen aan ons Bestuur bestaat het werk daar allereerst uit positieve steun aan het werk der Missie, speciaal het schoolwerk. Daarbij is men in Kimaam, Sabinda en Koremetai een stuk verder dan elders op het eiland.

Het spreekt vanzelf, dat het verbod van gad-zi zonder vergunning hier niet voetstoots is door te voeren. Het is zelf de vraag of dit ooit zal kunnen door de groote moeilijkheden, die het reizen hier biedt, waardoor het vragen van vergunning den menschen wel een bijzonderen last oplegt. Anderzijds dient er wel naar gestreefd te worden de zaak eenigszins in de hand te krijgen wegens de daarmede gepaard gaande sexueele promiscuïteit, welke de granuloom-bestrijding zeer in den weg staat. De groote moeilijkheid is dat wij veel te weinig van de cultuur dezer menschen afweten. Een speciaal onderzoek is mij nimmer mogelijk geweest en ook de Pasoor van Kimaam is onvoldoende op de hoogte van de adat der bevolking. Dit is geen verwijt; het is een gebrek in de opleiding der Missionarissen, dat zij hier komen zonder eenig flauw besef van volkenkunde. Ingrijpen in feesten van welke men den inhoud en strekking slechts bij geruchte bevroedt is nimmer wenschelijk. Bovendien zijn de motieven, die voordat ingrijpen worden aangevoerd vaak fout. Zoo wordt er ten aanzien van Frederik-Hendrikeiland over geklaagd, dat de menschen bij die feesten zulke reusachtige hoeveelheden voedsel weggeven en opmaken waardoor zij eenig maanden later niet meer te eten hebben. Naar Westersch economischen maatstaf beoordeeld is dat natuurlijk heel dom van die menschen en het is ook bijzonder onprettig, dat de goeroe in 'oo'n dorp daardoor geen eten koopen kan en nu en dan zelfs honger lijft.

Men meent

Men meent door het verbieden van zulke feesten aan zulk een vermeenden want toestand een einde te kunnen maken. Ik behoor echter niet tot deze optimisten. Dat men aan die feesten een einde kan maken geloof ik natuurlijk wel maar van eenig goed daardoor gewerkt niets. Integendeel kan dit staal van Wetsersch economisch denken in primitieve omgeving slechts tot gevolg hebben lui worden. Er is niets, dat de economische activiteit zoo prikkelt als deze groote feesten van het potlatch-type.

Hadden de Marind ze maar gehad. Zulk een feest is een markt der ijdelheid waarop ieder het product van zijn ijverig tuinbouwerschap wenscht te toonen. Neem dat feest weg en men krijgt een luie bevolking, die enkele maanden na den oogst harder honger lijden dan thans. Ijdelheid is in de primitieve maatschappij niet minder dan in de onze groote spoorslag tot werken. Ik meen dan ook, dat deze feesten veeleer aanmoediging behoeven en voor alles dat er een behoorlijk onderzoek naar moet plaats vinden. Inderdaad gebeuren er op deze feesten ook dingen die wij krachtens de geschiedenis van Zuid Nieuw Guinea zullen moeten verbieden maar laat ons ons hoeden het kind met het badwater over boord te werpen, gelijk met de mannenhuizen geschied is. Er zijn trouwens op Frederik-Hendrikeiland mooie kansen voor aanpassing aan de cultuur. Zoo heb ik onlangs den Pastoor geadviseerd het gravenfeest hetzij met Goeden Vrijdag, hetzij met Allerzielen te combineeren, welke laatste feestdag daartoe waarschijnlijk de geschikteste is. En om de menschen te leeren voor hun goeroe te zorgen is tenslotte een kwestie van opvoeding, waarin een flink B.A. best iets zal kunnen bereiken.

De bestrijding der onze dexlijkheid echter heeft zich tot nu toe beperkt tot de gevallen waarbij daar in zeer jonge vrouwen betrokken waren. Voor een gezond nageslacht is het zeer gewenscht het misbruik dezer schoolmeisjes met kracht tegen te gaan. Op dit gebied gebeuren hier ongelooflijke dingen, die duidelijk den weg wijzen waar in deze zaak het begin van ons ingrijpen moet worden gevonden.

Een groote stap in den weg bij het contact van het bestuur met de bevolking is de wतिकeur. Voordat er iets van Frederik-Hendrikeiland bekend was, is op grond van het advies der Missie, die uit ressort ook nog maar zeer matig kende, het gebruik van wati in daarvoor aan te wijzen gebieden verboden, waarbij men van het begin af aan het oog had op Frederik-Hendrikeiland daar hier, volgens de Missie, de wati niet bekend was of hoogstens sinds eenige jaren. Alleen op Kimaam en Tori zou het iets langer bekend zijn maar toch nog niet zulk een langen tijd of een verbod tot planten zou tot gevolg hebben, dat het gebruik van wati daar werd uitgeroeid.

Naast deze eenzijdige voorlichting ten aanzien van de verbruikers der wati (welke bij de tot standkoming der keur den doorslag heeft gegeven) staat het bezwaar, dat de schadelijkheid van dit kruid onvoldoende is aangetoond. Eerst sinds vorig jaar is men zich in miditische krijgen daarvoor gaan interesseeren. Uitgesproken schadelijk schijnt het evenwel bij matig gebruik niet te zijn. Van een verbod aan de overzijde der grens waar het onder meer op Kiwai-Island bekend is, is mij niets bekend. Van een ondermijnde gezondheid door geregeld watigebruik heeft men hier nimmer iets opgemerkt. Natuurlijk moet worden aangenomen, dat een overmatig gebruik zooals men het bijvoorbeeld in het Koembedorp Wajau bij sommigen aantreft, wel schadelijk is. Pater Verschuieren liet daar eenige personen observeeren gedurende 7 dagen waarbij bleek, dat zij per dag 16 uur sliep. Al zou zelf dat aan hun gezondheid geen kwaad doen dan zijn dergelijke slapers toch een kwaad voor de maatschappij. Moet men echter om deze lieden een eigenlijk genot van wati en daarmede van een vasten slaap in dit barre muskdateland ontzeggen.

Het gevolg

Het gevolg van dezen maatregel is op Frederik-Hendrikeiland in ieder geval weinig gunstig geweest. Hij heeft groot verzet gewerkt bij de bevolking en het is later gebleken, dat de geheele de Kimaam-taal sprekende groep, welke bijna de helft van het eiland omvat, alsmede Komolom, Iromono, Jaumoeka en Soem, het gebruik daarvan reeds minstens 50 of 70 jaar kennen. Men heeft er in het Kimaamsche een eigen woord voor, toeje, waarin ik het woord wati niet herkennen kan. In een centrale mythe wordt de wati reeds als genotmiddel genoemd. De berekening van een kennis van 50 tot 70 jaar doet zelfs vermoeden dat men reeds van geslacht op geslacht aan het gebruik van wati gewend is. Wanneer men een primitieve hoort en daaruit berekent wanneer de mythische voortijd volgens de opsomming der sedert vertreken geslachten gesteld moet worden komt men zoowel op Frederik-Hendrikeiland als in Zuid-Nieuw-Guinea tot de conclusie, dat dit ten hoogste 100 jaar geleden kan zijn.

Overigens doet niet zoo veel terzake of men een genotmiddel 25 of 50 jaren kent. De gehechtheid daaraan wordt niet bepaald loor den tijd, waarop de maatschappij het als zoodanig kent maar door dien, waarin het individu gewoon is reeds 10 jaar meer dan genoeg. Waar bovendien door het thans ontstane contact met de kust de bevolking van Frederik-Hendrikeiland, de vrijheid op dat gebied daar ziende, vergelijken gaat, ligt het ontstaan van groote ontevredenheid voor de hand. Deze abolitionistische maatregel vindt in de maatschappij zelf geen steun. Waar in de beschaafde wereld bij een meerderheid van 60% van het publiek voor het abolitionisme een verbod van drankgebruik nog schipbreuk lijdt, spreekt het vanzelf dat dit het lot moet zijn van zulk een maatregel in een maatschappij, die er voor 100% tegen is. Waar tot overmaat van ramp de tuinen zoo aangelegd kunnen worden dat zij voor de politie onbereikbaar zijn (voor deze is het gebruik der kleine prauwtjes der bevolking onmogelijk). Is het wel duidelijk dat deze maatregel niet kan worden doorgevoerd.

Waar door een algeheele opheffing van het plantverbod een verbruiksexplosie in de hand zou kunnen worden gewerkt terwijl het ook nuttig is althans eenigszins het gebruik te kunnen beperken werd dezerzijds voorgesteld artikel 2 der Gewestelijke Keur van 4 September 1934 te vervangen door een artikel luidende:

In de onderafdeeling Zuid-Nieuw-Guinea is binnen door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur aan te wijzen gebiedsdeelen verboden:

- a. het kauwen of gebruiken van wati door personen beneden den leeftijd van 18 jaren;
- b. het verstrekken van wati aan personen beneden den leeftijd van 18 jaren;
- c. het gebruik van wati tusschen des ochtends zeven uur en des avonds vijf uur anders dan bij feesten of met vergunning van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur.

Wel heeft men op de naleving hiervan ook niet al te veel toezicht maar toch nog meer dan op het plantverbod terwijl het tevens wenschelijk geacht werd aan ouden van dagen en feesten het gebruik geheel vrij te laten; zie hierover ook mijn schrijven van 15 November 1937 No. 3618/3. Deh B.A. van Kimaam werd opgedragen ter wille van den politieken toestand voorloopig geen verdere vervolgingen in te stellen. Een beslissing hierop is nog niet afgekomen.

\$ 4. De Poe-anim en Kaja-Kaja's

De verhouding der Kaja-Kaja's en de uit allerlei landaard samengestelde groep der Poe-anim heeft nog al eens moeilijkheden gegeven. Reeds kort na de stichting van Merauke begonnen zij uit te zwermen om ruilhandel in copra te drijven.

/ Behalve

Behalve te Merauke kwam op deze wijze een groote kolonie tot stand in Okaba terwijl voorts in het oude Alakoe, te Aletopi en te Wendoe vele Poe-anim woonachtig zijn. Toen rust en orde hier veilig gesteld waren, werden al gauw de rollen omgekeerd en moesten niet langer de Poe-anim tegen de Kaja-Kaja's beschermd worden doch deze tegen de Poe-anim, die hen terwille van zijn winst zooveel mogelijk trachten af te zetten. Een beroemd middel daartoe, nog heden ten dage veel toegepast door Timoreezen, was het huwelijk met een Marindineesche vrouw, die meestentijds het gebruiksrecht op eenige doesoens in het huwelijk met zich bracht. De moeilijkste toestanden ontstonden wanneer zich de Poe-anim geheel vermengden met de Kaja-Kaja's en midden in hun dorpen worden. Men heeft den tijd gekend dat Poe-anim deelnamen aan aan de dansen en feesten der Marind vanwege de sexueele genoegens daar aan verbonden. Reeds sedert vele jaren in derhalve de regel ingevoerd, dat de Poe-anim zich bij dergelijke gelegenheden afzijdig houden aan hun woonplaatsen kiezen niet in maar buiten de kampongs der Marind, zij het dan op kosten afstand. Hierdoor werden tal van perkaras om vrouwen en klappers voorkomen en tevens gecoupeerd, dat de Poe-anim door zijn opname in den kampong daar een ongewenschte machtpositie kreeg.

Enkele der uit contact tusschen beide groepen voortvloeiende moeilijkheden, met name die ten opzichte van het drankgebruik, werden hierboven reeds vermeld. Niet minder groot zijn die ten opzichte van het gebruik van geld en den verhuur van doesoens. Reeds vroeger zijn eenige malen proeven met het doen van betalingen in geld aan Kaja-Kaja's mislukt. Sedert is men er geheel van teruggekomen en leit ook de belasting opbrengen in klappers. Alle betalingen, b.v. die voor betaalde heerdiensten (zoals dragensdiensten voor tourneerende ambtenaren) geschieden in tabak. De jongere generatie verkoos dit echter in later jaren niet meer en toen begin 1937 betaling van heerdiensten voor het eerst facultatief in geld, tabak of goederen geschiedde was dit een groot succes en worden de moeilijkheden met het werven van koelie's terstond zeer veel minder. De Poe-anim waren ons ten dezen trouwens reeds voorgegaan door eveneens hun Koelie's in geld betalen. Door de jongere Kaja-Kja's dobbelen bij te brengen hebben zij tevens een machtig stuk werk gedaan en in enkele avonden jongelui meer geleerd dan de goeroe's in jaren. De proef met belastinginning in geld hetzelfde jaar genomen werden eveneens een succes en men bleek zeer verheugd van het pikoelen van klappers of copra over groote afstanden verlost te zijn. De moeilijkheid is thans slechts, dat in het bijzonder de ouderen door den Chinees, die de klappers opkoopt, kunnen worden bedrogen. Gelukkig zijn er thans reeds jongeren bij wie dat niet meer zoo gemakkelijk is en men kan het de kampongbevolking wel toevertrouwen dat zij elkander in deze helpen. Zij weten wel zoo ongeveer hoeveel de klapper waard is en soms treedt ook in dit opzicht het Bestuur bemiddelend op tusschen bevolking en Chinees door in gemeen overleg bij benadering den prijs der klappers vast te stellen. Het spreekt van zelf, dat de bevolking thans iets meer klappers moet leveren dan vroeger voor het Bestuur maar dit heeft zij er graag voor over. Zie voorts over deze kwestie dzz. schrijven van 9 Juni 1938 No. 1713/B.

Moeilijkheden ontstaan pas wanneer de bevolking doesoens voor een of ander doel aan den Chinees verhuurt. Men neemt dan barang uit de toko en deelt den handelaar, mede, dat hij net zoolang klappers uit een bepaalde doesoen mag halen tot de schuld is afgelost. Het kan zijn, dat de betaling van belasting in geld dit in de hand werkt maar aan den anderen kant men ook weer niet te ver gaan met baboëisme en de introductie van het geld tegen gaan aangezien zij het toch eens zullen moeten leeren. Er zijn trouwens andere middelen.

De verhuur van doesoens voor onbepaalden termijn was n-l- een bron van tallooze krachten, die ingrijpen noodzakelijk maakten.

/Derhalve

Derhalve werd arbitair bepaald, dat geen huurovereenkomsten op zulke wijze meer zullen gesloten worden en alleen zulke voor wettig zullen worden gehouden waarin een termijn is bepaald, welke termijn in enkele uitzonderingsgevallen, niet langer zal zijn dan een jaar. Een langere tijdsduur kan de Kaja-Kaja niet overzien, Van al zulke overeenkomsten moet kennis worden gegeven op kantoor waar aan den huurder een verklaring wordt uitgereikt. Zie voorts hierover mijn schrijven van 26 April 1937 No. 1173/9.-

Hoewel deze regeling, die niet op eenig wettelijk voorschrift steunt in rechte van geen waarde is zij toch moet geheel krachteloos gebleken en werden tal van zulke huurovereenkomsten geregistreerd waarvoor op kantoor en apart register wordt bijgehouden. Vaak toch verkiest de Poe-anim ook het zekere voor het onzekere te nemen voor het geval er later kwestie mocht komen terwijl het anderzijds voor hem weinig aangenaam is om, wanneer zijn nalatigheid bekend wordt, te staan aangeschreven als iemand die het Bestuur voor den gek tracht te houden. Inmiddels verdient het wel aanbeveling het register bij tournee's langs de kust mee te nemen aangezien men niet alle gevallen kan eischen, dat de menschen terstond naar kantoor komen. Al is dus de regeling niet afdoende zij helpt toch iets.

Een groot geluk is het bij dit alles dat verkoop van doesoens adatrechtelijk onmogelijk is. De doesoen moeten altijd weer tot de clan terugkeeren.

Een ander kwaad waartegen moest worden opgetreden was het verkopen van voedsel door de Poe-anim in den kampong. In Sangasee was het zoo ver, dat men's avonds in de kampong rijst en gebak uitentte waarvoor men als betaling de verzekering kreeg in een of andere doesoen klappers te mogen weg halen. De kustbevolking is lui genoeg en behoeft waarlijk den bakker en den slager niet aan den deur te krijgen. Ook het verblijf van Poe-anim in de kampong bij avond wordt zooveel doenlijk tegengegaan. Vermenging van beide bevolkingsgroepen is niet gewenscht daar het bij een huwelijk is 9 van de 10 gevallen toch maar om de kalppers te doen is.

Een moeilijkheid van geheel anderen aard begint thans te Merauke te ontstaan waar de sawahs van de kampong Timor en Spadim vlak bij de doesoens der Kaja-Kaja-kampongs Jobar en Spadim komen. In twee gevallen voerde dit reeds tot een conflict omdat de Kaja-Kajabevolking terecht vreest dat bij het afbranden der stoppelvelden haar sagoedesoens in gevaar zullen komen. Op sommige plaatsen is de ruimte achter de kampongs der Marind reeds zeer beperkt geworden. De beste oplossing voor de moeilijkheid zou zijn de vorming van een rechtgemeenschap Merauke, bestaande uit de aan een gebouwde kampongs Merauke, Kampong Baroe, Contract, Timor, Bamboe-Pamali, Sepadim en Moppa en de grenzen daarvan uit te zetten, waardoor tegelijk de Poe-anim aan rechten op zijn thans geoccupeerden grond zou komen, die hij momenteel ten eenen male mist.

§ 5. De Kampongs.

Vooraf mogen enkele woorden gewijd worden aan de Poe-animkampongs Merauke en Okaba. Beide hadden oorspronkelijk twee hoofden, een Christen en een Mohammedaansche kepala. In Merauke, waar beide functies bezoldigd waren, zijn deze op 1 Januari van dit jaar tot een vereenigd. Zijn hoofdschap strekt zich uit over alle Poe-anim in het Bestuursressort Merauke en Moeting; dat de hoofden in Okaba over alle in dat ressort gevestigde Inlandsche Poe-anim. Hiervoor werd reeds gewezen op de wenschelijkheid te Merauke een eigen Inlandsche rechtgemeenschap der Poe-anim te vormen.

Hun

Hun aantal bedraagt ter hoofdplaats met de kampongs Baroe tot en met Moppa ongeveer 1200 zielen en den laatsten tijd hebben zich ook tusschen hen onderling eenige grondperkara's voorgedaan, die wel niet voor den Rechter zijn geweest maar toch eenig hoofdbreken geven. De oude gewoonte was, dat menschen die een erf wilden hebben zich tot het kampongshoofd wendden met het verzoek op de door hen aangewezen plaats een huis te mogen bouwen. Dit werd dan mondeling voorgebracht bij het H.P.B. dat besliste. Achteraf kwamen dan de moeilijkheden en bleek de grond wel verlaten was doch de hoomen waren bij A's vertrek aan B gegeven, enz. Bedoeling is voor zulke aangelegenheden aan commissie van advies te vormen terzake van welken nog niet uitgevoerden maatregel verwezen wordt naar mijn bestuursmemorie. Door de stichting eener Inlandsche rechtsgemeenschap welke door den Resident als zoodanig moet worden aangewezen, zouden de rechten der Poe-anim bevolking op den grond bevestigd worden terwijl dan tevens een plaats zou zijn aangewezen waar zij zich zonder vrees voor soesah kunnen vestigen. Mijn opvolger zal hetgeen te dien aanzien werd geprojecteerd kunnen vinden in mijn bestuurs-memorie. Noodig is ook een regeling van de kampongsdiensten en den afkoop daarvan welke zaak ik door ziekte niet meer heb kunnen afdoen. De grensaanwijzing is echter het meest urgent, daar bij voortgang in de thans ingeslagen richting het later Boeti en Jobar aan plaats voor tuinen in de nabijheid van den kampong ontbreken zal.

De Marindineesche kampongs hebben alle een kepala en een of meer mandoers, welke door het Bestuur zijn aangesteld. De Kepala's hebben recht op een dienstpak; de mandoers alleen in bijzondere gevallen. Daarvoor is op de begrooting der onderafdeelingkas een post van f.200.-uitgetrokken. Aangezien dit instituut niet op de traditie berust in hun werkelijke macht in den kampong zeer gering en geheel van hun persoonlijke eigenschappen afhankelijk. In het algemeen is het gewenscht geen jonge personen tot hoofd aan te stellen ofschoon zulks wel eens onvermijdelijk is door den onwil der ouden. Ook ontslaan hoofdenis weinig gewenscht. Men weet niet wat er voor terugkrijgt en het steunt hun positie alles behalve.

Het verblijven in kampongs sloot aan de kust gelukkig aan bij de adat; alleen aan het einde van den drogen tijd, wanneer er in de nabijheid van den kampong weinig water was om sago te kloppen placht men voor langeren tijd uit de kampongs te verdwijnen maar de met meer water gezegende doesoens. Dit is heden ten dage nog te geval al wordt er zoo veel mogelijk op aangedrongen deze afwezigheid niet langer te doen duren dan perse noodzakelijk is. Ook in het binnenland hebben wij over het verblijven in de kampongs in het algemeen niet te klagen; waar dit wel het geval is houdt zulks gemeenlijk verband met de afgelegen ligging van sago-doesoens en gebrek aan water en bepaalde jaargetijden. Waakzaamheid blijft overigens wel geboden, in het bijzonder tegen de lust tot verboden en ongewenschte splising van kampongs. Dit is een groot kwaad. In het algemeen ziet men drie kleine groepjes kwijnen terwijl ook de bevolking zelf reeds meermalen toonde een groote kampong op prijs te stellen, met name wanneer daar een school aan verbonden is.

De moderne kampong ziet er geheel anders uit dan vroeger. De huizen staan niet langer elansgewijze bij elkaar en zijn van een ander type. Zoo veel doenlijk wordt er naar gestreefd, dat de huizen met een ruime voorgalerij gebouwd worden. De woning zelf bestaat uit een kamer, liefst men enkele zeer kleine raampjes. Het in stand houden der woningen kost echter nog al veel moeite.

Voortdurend

Voortdurend toezicht is noodig. Vernieuwing der kamp onghuizen geschiedt gemeenlijk en bloc. In het ressort Merauke is zulks momenteel het geval met de kampongs Sepadim, Jobar, Manggatrik, Kooper, Bahor, Keiboerse, Domande en alle kampongs langs de Koembe van Bad af opwaarts. De Koembekampongs, Keiboerse, Manggatrik, Jobar en Sepadim zijn reeds vele malen gewaarschuwd en in den laatsten tijd straffer aangepakt.

Hieronder volgt thans een lijst van de kampongs verdeeld over de Bestuursressorten met voor zooveel noodig aantekeningen. De bevolkingcijfers geven den toestand aan op 31 December 1937 volgens de telling der goeroe's, waar aanwezig. Van enkele goeroelooze dorpen dateeren de cijfers uit 1937 of 1938, terwijl heel enkele nog ouder zijn. In het binnenland hebben de goeroe's overal verzuimd het aantal Poe-anim, vrijwel steeds uitsluitend uit hun gezin bestaande, op te geven. Poe-anim zitten er in het binnenland buiten de goeroe's praktisch niet (alleen enkele te Saror en Torai en verder natuurlijk te Moeting). In Frederik-Hendrikeland en een gedeelte van de ressorten Merauke en Okaba konden die cijfers echter worden achterhaald.

In deze lijst zijn voorts de scholen opgenomen terwijl enkele bijzonderheden waar noodig op deze plaats werden medegedeeld.

RESSORT MERAUKE

1. Merauke	1488	zielen	(incl. Poe-animkampongs Baroe, Contract, Timoer, Bamboe-Pemali, Sepadim en Mopa)
			Scholen: Openb. Volksschool 112 leerl.
			" Vervolgsschool 26 "
			R.K. jongens-Internaat 29 " gesubs.
			" meisjes " 29 " "
			Moehammadijahschool 63 " onges.
			Part. Chin. school 32 " "
			Behalve het kampongshoofd te Merauke werden te Mopa aangesteld een kamitoea als hoofd der daar en te Sepadim woonachtige (meest Javaansche) Mohammedanen, die tevens met het toezicht op de sawahs aldaar belast is en een kepala soa voor de Christen-Bevolking dier kampongs (meest Timoreezen)
2. Boeti	313	"	(incl. 5 Poe-anim) R.K. school 27 leerl. gesubs.
3. Jobar	64	"	kinderen gaan school te Boeti
4. Sepadim	73	"	(incl. 2 Poe-anim) kinderen gaan school te Boeti
5. Nasem	- 58	"	(incl. - 16 Poe-anim)
6. Marioe	25	"	
7. Onggaja	- 50	"	(incl. - 30 Poe-anim)
			Deze kampongs liggen vlak bij elkander en het ware wenschelijk ze te vereenigen, daar toch herbouw noodzakelijk is. In deze vereeniging ware eventueel Tomer te betrekken, hetgeen zeker het beste zou zijn indien hier een goeroe zou komen.
8. Tomer	- 40	"	De 3 kampongs behooren
	<u>Transp. 2111</u>		

transp. 2111 zielen

			behooren alle tot de zelfde Kanoem-groep, Tomer bestaat uit 2 deelen, waarvan de eene groep die der Sarkani-anim, vrijwel steeds in het bosch verblijf houdt, omdat te Tomer meestal geen zoet water te krijgen is.
9. Konobajatro	-	18	" Zie boven p.25
10. Tomerau		15	" (incl.1 Poe-anim) Zie boven p.25
11. Kondo		42	" (incl.5 Poe-anim) Bijna uitgestorven. En kelen zijn verhuisd naar Nasem. Vroeger R.K.School (- 1931)
12. Koekari	-	100	" Wonen verspreid op diverse plaatsen (Tapir, Toear, Jeroo en mogelijk ook Jakioe) doch hebben zich volgens ontvangen bericht thans te Jeroo verzameld. Deze groep heeft merkwaardig veel kinderen en is de eenige Kanoem-stam die gedijt. Misschien door haar isolement. De oude woonplaats is het aan de andere zijde der Peram-bob gelegen Samandir.
13. W e o		48	" (incl.de Taamer van Tomargar, Ade en Toke) R.K.school met 22 leerl. (ongesubs. Zie p.25
14. Janggandoer		152	"
15. Mbojam		9	"
16. B o e d		82	" Woonplaats der Manggatrik. Sedert 8 pers. gestorven. Kinderen gaan school te Kooper.
17. Senajoe	-	25	" De woonplaats der Jokau-anim, die officieel in Wajau behooren te wonen op 2 dagen afstand van de plaats hunner voornaamste doesoens waartoe zij bezwaarlijk gedwongen kunnen worden.
19. T o r a i		58	" (incl. 3 Poe-anim). Vroeger I.K. school. Oud bestuurscentrum, thans een uitstervende plaats.
20. Eramboe		181	" R.K.school, 19 leerl. (gesubs.) Regentwaarnemingen.
21. Jawar		137	" Vroeger I.K.school. Thans probeert er de Missie toegang te krijgen.
22. Donggiab		159	" (incl.6 Poe-anim) R.K.school 15 leerl. ongesubs.
23. Kakajoe		141	" (incl.4 Poe-anim) R.K.school, 18 leerl. ongesubs.
24. Djedjeroek		77	" Vroeger I.K.school
25. Oeroemb		197	" (incl.28 Poe-anim)
17. Kooper		120	" (incl. 5 Poe-anim) R.K.school 27 leerl. (ongesubs.) Door epidemie sedert 7 pers. gestorven.
26. Noh-Otiv		97	" (incl.6 Poe-anim) R.K.school te Noh-Otiv,
27. Jatoemb		98	" (incl.10 Poe-anim) 64 leerl. gesubs.
28. Bahor			
29. Wendoe		414	" (incl.98 Poe-anim) R.K.school, 44 leerl. gesubs.
30. Matara			
31. Anasai		78	" (incl.6 Poe-anim). Vroeger R.K.school; kinderen bezoeken thans school te Wendoe

transp. ~~xxxx~~ 359

Trans.	4359	zielen	
32. Koembe	249	"	(incl.21 Poe-anim)R.K.schhol 29 leerl gesubs.
33. Keiboerse	177	"	(incl.27 Poe-anim)R.K.school,25 leerl ongesubs.De Poe-anim te dezer plaatse wonen op een hoogst ongewenschte plaats nml.op den strandwal vlak achter die waarop de kampong gebouwd is. Waar de laatste aan het wegslaan is moet daarvan in de toekomst onvermijdelijk conflict worden verwacht weshalve met de Poe-anim werd afgesproken dat zij bij herbouw hunner huizen,die plaatsen zullen ten N.W.of ten Z.O.in het verlegde van den Kaja-Kaja kampong.
34. Onggari	190	"	(incl.22 Poe-anim)R.K.school 28 leerl subs.verloren.Dit is de eenige muskieten-vrije plaats in de Onderafdeeling.
35. Domande	321	"	(incl.52 Poe-anim)R.K.school 30 leerl subs.verloren.
36. S a r o r	166	"	(incl.32 Poe-anim)Vroeger I.K.thans R.K.school,20 leerl.ongesubs.
37. S e n a m	116	"	(incl.13 Poe-anim)R.K.school.30 leerl ongesubs.Kampong samengevoegd uit 2 groepen. Senam en Opeka.
38. B a d	133	"	(incl.5 Poe-anim)R.K.school,28 leerl. ongesubs.Een klein deel der bevolking zit,onder aanvoering van het overigens goede(Prot)kpgheofd,geregeld te Sermajam aan de Maro,waar het zijn doesoens heeft.
39. Wajau	149	"	(incl.6 Poe-anim)R.K.school,24 leerl. ongesubs.Tevens centrum der Missie aan de K.Koembe.Een der moeilijkste plaatsen uit Z.Nieuw-Guinea.Is opgebouwd uit vier groepen,nml.de Piem-Saring,Adga-ze- en Jakau-menschen. De kampong heeft zoodoende een immers territorir;vooral het deel der Piem-menschen is zeer uitgestrekt. De plaats der kampong behoort aan de Saring-menschen.Deze twee groepen zijn vrij geregeld thuis.De Adgaze, wier centrum te Samka is,4 uur ten Noord-Westen van Wajau,hebben weliswaar het recht verkregen enkele doesoens in de omgeving van den kampong te gebruiken doch zijn meest afwezig. De Adgaze groep omvat ruim 20 personen.w.o.een hoogstens twee kinderen. Naar afstemming is zij meer verwant aan Kaliki en Sehagi.Jakau is nimmer ter plaatse en werd niet meegeteld onder Wajau.De Jakau-anim zitten steeds te Senajoe. Indien de Bad-anim aan de K.Maro willen wonen waar zij met Bad vereenigd kunnen worden waarmede zij van ouds relaties onderhouden. Dit stuit evenwel af op den onwil van de meerderheid der Bad-anim weshalve de toestand voorshands dient te worden gehandhaafd.

Transp. 5860

	Transp.	5860	zielen	
40. Koa		97	"	Telling 1936 R.K.school, ongesubs. 23 leerl. Kampong samengesteld uit 2 groepen, Piem-anim en Rahoek-anim, in hoofdzaak de laatste.
41. Babor	-	45	"	Vroeger I.K.school met 5 leerl. Ook Babor behoort tot de Rahoek-anim. De kampong wordt thans opgeheven en de menschen zullen zich met Koa vereenigen. Een groote vooruitgang. Mogelijk zullen zich echter enkelen vereenigen met Warita te Enwewar.
42. Warita	-	25	"	Bevolking behoort ook tot de Rahoek-anim doch verhoudt zich zelfstandig tot de Koa groep. Is thans bezig te verhuizen naar Enwewar. Zie over deze kampongs mijn dagboek van 13 Juli 1937, het over deze kwestie ingebracht rapport van den G.A.I.B. te Merauke daarvan gehecht en het dagboek van den Gaib te Moeting over 3 Juni 1938. De definitieve beslissing is tenslotte iets anders uitgevallen.
43. Senegi		131	"	(incl. 2 Poe-anim) R.K.school onges. 22 leerl.).
44. Kaliki		134	"	Vroeger I.K.school, Kaliki vormt een groep met Senegi, die der Gavoer-anim bestaande uit Ajoese en Dimarse. De Ajoese zijn verwant met de Agaze. Alle drie groepen zijn georiënteerd op Domande meer dan op de Koemoe-anim en behooren voor het grootete deel tot de Imo.
		<u>6292</u>		zielen

=====

RESSORT OKABA

45. Okaba-Poe-anim		264	zielen	I.K.school, gesubs. 46 leerl. Hulp-ziekenhuis.
46. Okaba-Marind				
47. Alakoe-Marind		264	"	R.K.school, gesubs. 30 leerl.
48. Alakoe-Poe-anim				Alakoe omvat ook het vroegere Mewi. Nederzetting van - 40 zielen, begrepen in het voor Okaba opgegeven aantal. De plaats van vestiging dezer Poe-anim is zeer lastig en ongewenscht, nml. midden in de doesoens der Kaja2.
49. Alatepi-Poe-anim		55	"	
50. Alatepi-Marind		124	"	Vroeger I.K.school, staande tusschen Alatepi - Poeanim en het aan Sanggase aangebouwde Alatepi Marind.
Transporteere		<u>767</u>	"	

Transp.	707	zielen	
51. Sanggasee	284	"	R.K.school, 28 leerl. gesubs. Sanggasee vormt met Alatepi van ouds een zeer onafhankelijke en lastige groep.
52. Jawimoe	123	"	(incl. 2 Poe-anim) R.K.school, ongesubs. 17 leerl. Vroeger ook een I.K.school.
53. Jomob	56	"	
54. Kwemsid	74	"	Vroeger I.K.school
55. Talol	82	"	Incl. 2 Poe-anim. Vroeger I.K.school Thans R.K.school, ongesubs. 12 leerl.
56. Jaoela	73	"	
57. Dohalik	48	"	
58. Kabtel	130	"	Vroeger I.K.school
59. Ihlep	133	"	Vroeger I.K.school
60. Po Epe	86	"	Incl. 6 Poe-anim. Vroeger I.K.school Hulpziekenhuis.
61. Kiwalan	71	"	Vroeger I.K.school
62. Taga Epe	86	"	Vroeger I.K.school
63. Nakias	67	"	Vroeger I.K.school
64. Welboeti	118	"	Vroeger I.K.school. Het eenige dorp der Maklew-anim.
65. Makalin	331	"	Incl. 56 Poe-anim. R.K.school, gesubs 21 leerl.
66. Iwolj		"	R.K.school voor beide kampongs te Iwolj met 11 leerl. subs. verloren te Doev-Mirav vroeger I.K.school.
67. Doev-Mirav	301	"	Incl. 96 Poe-anim
68. Wambi	765	"	Incl. 13 Poe-anim R.K.school, gesubs. 58 leerlingen. Heel vroeger een I.K. school waardoor nog een 20 tal Protestanten. Een deel der bevolking is vaak uithuizing door het bezit van doesoens op grooten afstand (o.a te Welab); Streng daartegen optreden is daardoor niet steeds mogelijk of gewenscht.
69. Boelaka	4	"	Allen Poe-anim (de veerma der Boelaka rivier.)
70. Jowid-Elebeme	215	"	Incl. 13 Poe-anim. R.K.school, 29 leerl. subs. verloren.
71. Dokieb-Gelieb	262	"	Incl. 23 Poe-anim. R.K.school 27 leerl. gesubs. Deze beiden kampongs No. 70 vormen tezamen de streek Fromka.
Transp.	<u>4016</u>	zielen	

Per transp.	4016	zielen	
72. Wamal			De drie kampongs zijn geheel aan een gebouwd. R.K.school, ongesubs.24 leerl. incl.13 Poe-anim-
73. Silam-Awehima	470	"	
74. Balewiel			
75. Doedali Galoem	158	"	incl.5 Poe-anim.R.K.school, ongesub 24 leerl. Groep bestaat uit twee kampongs Doedali en Wobojoe op onderlingen afstand van 2 uur. School beurtelings in de eene en in de andere kampongs.
76. Wobojoe			
77. Bibikem	175	"	R.K.school, ongesubs.29 leerl. Kampong bestaat uit twee deelen, Bibikem en Jaloba.
78. Ilwajab	221	"	R.K.school, ongesubs.49 leerl.
79. Moloe	70	"	R.K.school, 26 leerl. ongesubs. Moloe wil, naar mij de B.A. mededeelde, thans verhuizen naar de Boelaka, daar op hun tegenwoordige woonplaat de sago op is. Dat is natuurlijk erg jammer doch het zou niet zoo zijn indien ze tijdig sago hadden bijgeplant. Verhuizing naar de Boelaka is absoluut ongewenscht daar men hier anders een herhaling der boven-Biansche ellende krijgt.
80. W a p	144	"	R.K.school, ongesubs.34 leerlingen.
81. Imahoei	30	"	Vroeger I.K.school. Sedert is de kampong bijna in haar geheel teruggekeerd naar de Bangi. Het restant houdt thans verblijf te Koem, tusschen Imahoei en Nakias. Nog moet worden onderzocht of zij daar niet te dicht bij de doesoens der Marind zitten.

5284 zielen

=====

RESSORT MOETING

82. Meeting	291	zielen.	incl.70 Poe-anim. I.K.school ongesubs. 9 leerl. R.K.school ongesubs.18 leerl. De I.K.school is in hoofdzaak voor de Poe-anim; het aantal Marind, Protestanten bedraagt slechts 20. Hulpziekenhuis.
83. Mandom	291	"	R.K.school, 28 leerl. gesubs. Mandom is het oude Kafiwako, dat verplaatst werd wegens de volstreckte excentrische ligging. De Kampong is samengesteld uit 7 of 8 verschillende groepen waarvan de Noordelijkste vlak bij Anida woonden en allen werden in de Zuidelijkste groep geconcentreerd terwijl alle doesoens vanaf Mandom en Noordwaarts den Digoelers werden prijsgegeven, die er leelijk in huis gehouden hebben. zie hierover rapport Pirsouw in handel Digoelers en mijn dagboek over Januari 1937.

Transp.

582 zielen

	Per tansp.	582	zielen
84. Mefoejas	125	"	Vroeger R.K.school, in 1937 gesloten wegens gebrek aan kinderen. Mefoejas is het oude Mesak, dat dichter naar het centrum der doesoens verplaatst werd omdat de menschen steeds weg waren.
85. Tepas	75	"	Vroeger I.K.school.
86. Wello	105	"	Vroeger I.K.school. Wellicht zouden Tepas en Wello vereenigd kunnen worden, wat echter alleen van nut zou zijn indien beide groepen tevoren overeen kwamen een R.K.geroe te accepteren en die verkregen zou kunnen worden.
87. Boha	206	"	R.K.school, gesubs. 17 leerl.
88. Kolam	188	"	R.K.school, subs. verloren, 16 leerl.
89. Wan	87	"	Vroeger I.K.school
90. Salouw	122	"	R.K.school, ongesubs. 15 leerl. Vroeger was hier ook nog een I.K. school Salouw is het oude Manggis of Mafoen, dat wegens zijn excentrische ligging buiten de doesoens werd verplaatst (zie mijn dagboek over April 1937)
91. Kaverau-Jee	135	"	
92. Kaverau-Koembe	106	"	incl. 3 Poe-anim R.K.school, 35 leerlingen, ongesubs. Het is met dezen kampong, bestaande uit een samenvoeging van een Koembe- en een Jee-groep een lange lijdensgeschiedenis geweest. Zie mijn dagboek over 13 t/m 16 Juli 1937, 25 November 1937 en 5 Maart 1938. De Jee-anim hielden bij den voortduur verblijf te Simsjakei en omgeving waartegen geen dwangmaatregelen baatten. Eerst de epidemie heeft hen de overtuiging gegeven, dat Simsjakei geen goede plaats is. Thans hebben de Koembe-anim van Kaverau zich met de Kari-anim vereenigd te Keisa; de Jee-anim zijn verhuisd naar en samengevoegd met Samoeting en Boepoel in de omgeving van welke plaatsen het meerendeel hunner doesoens ligt. De vereeniging van Kaverau en Kari stuite op weinig bezwaren, daar beide dorpen tot een groep behoren. De menschen zelf zijn er nogal mee ingenomen. Alleen voor de menschen van Kaverau, die van Abahim, enkele uren ten Noorden dier plaats afkomstig zijn, is de verhuizing ongunstig. Men heeft onderling echter reeds maatregelen getroffen om te maken, dat zij in de omgeving doesoens zullen kunnen gebruiken. Wanneer de kampong gereed is ware het wenschelijk den Gaib op te dragen dit schriftelijk vast te leggen en zoonodig bij besluit te arresteren. De vereeniging van Kari en Kaverau heeft ook dit voordeel, dat

Transp.

1731

1731 zielen

/ thans

Per transport 1731 zielen

			thans de goeroe van Kaverau vrijkomt voor de naar het vroegere Protestantsche Samoeting verhuisde Kaverau Jee-anim.
93. Kari	125	"	incl. 4 Poe-anim. R.K. school, ongesubs. 23 leerl. Ook te Kari, dat thans verhuisd is naar Keisa aan de overzijde der rivier, wonen Jee-anim, wier doesoens grootendeels liggen te Bagodes, midden tusschen Kweel en Kari. Deze Jee-anim zijn thans voor een deel verhuisd naar Kweel, voor een deel meegegaan naar Keisa.
94. Babri	51	"	Babri, de woonplaats der Ivoe-anim, is de laatste der tot de Noordelijke Koembegroep behorende kampongs. Babri heeft thans geheel eigener beweging besloten ook naar Keisa te verhuizen, daar men sedert de epidemie bezwaaren heeft tegen deze plaats en het gemakkelijker is voor het schoolgaan der kinderen. Tot Babri behooren ook een tweetal Jee-anim gezinnen en de twee laatste gezinnen der uitgestorven Nies-Rahoek-anim.
95. Samoeting	168	"	Vroeger I.K. school en de beste kampong der Protestantsche Zending. Krijgt thans R.K. goeroe van de bijgekomen groep der Sinsjakeimensen.
96. Boepoel	220	"	R.K. school, 34 leerl. gesubs. (de school draagt officieel den naam Samoeting); Regentwaarnemingen. Statie van P. Verschueren met smaak volle kerk. Enkele groepen van dezen kampong zetelen haast permanent op uren afstand en veroorzaken hierdoor door veel moeite.
97. Kwee (Kowel)	174	"	Incl. 2 Poe-anim R.K. school. ongesubs. 24 leerl.
98. Bosset	231	"	R.K. school, ongesubs. 62 leerl.
99. Bofagaga	191	"	R.K. school, ongesubs. 49 leerl.
100. Daumangge	53	"	
101. Azoer	77	"	R.K. school, ongesubs. 33 leerl. Vermoedelijk zijn de Digoelers niet mede geteld. Daumangge, Azoer en Goeis liggen aan de Fly-rivier en worden zeer geteisterd door muskieten. De drie kampongs, die terzamen den sub-stam Inggias vormen, zullen zich vereenigen op een plaats 1 uur ten N.W. van Azoer waar minder muskieten zijn. Zie ook mijn dagboek 2 December 1937. Het schijnt, dat men thans nog verder Noordwaarts wil. In ieder geval zal de school van beide kampongs den naam Goeis behouden.
102. Goeis	121	"	R.K. school, ongesubs: 28 leerl. Zie verder hierboven.
103. Anida	219	"	R.K. school, ongesubs. 36 leerl. In dezen kampong werden de Digoel-
Transp.	3361	zielen	

/ kampongs

Per transp. 3361 zielen

			kampongs Dina en het vroegere Doeval vereenigd. Streng toezicht is hier nodig op den bijplant van sago, het tegenaan van het houden van varkens in de doesoens en het plaatsen van larven in de sagopalmen. Voorts moe- ten de doesoens onder de diverse lie- den verdeeld worden in individueel bezit, waarmede thans de Gaib bezig is. Dit dient tevens opdat men weet wie voor eventueele verwoestingen verantwoordelijk moet worden gesteld Zie hierover mijn dagboek 24 en 27 Jan. en 18 t/m 25 Mei 1937, diverse dagboeken en mijn Bestuursmemorie.
104. Terek	149	"	R.K. school, 31 leerl. ongesubs. Hier is nog weinig door het Bestuur ge- werkt doch streng toezicht is hier even goed noodig.
105. Kinde	156	"	R.K. school ongesubs. 34 leerl. Als boven. De kampong is zeer moeilijk te bereiken en heeft onvoldoende drinkwater bij de hand. Verplaatsing zal te zijner tijd noodzakelijk zijn waartoe de Gaib reeds mijn fiat kreeg
106. Kaduar	131	"	De eenige Digoel-kampong, die geen school heeft. Zie hierover mijn dag- boek 18 t/m 25 Mei 1937.
107. Koena	416	"	R.K. school, ongesubs. 44 leerl. Deze kampong is als concentratie der vroeger Digoelkampongs Lode, Besoek en Oeba eerst in 1937 tot stand ge- komen. Wat het toezicht betreft geldt geheel hetzelfde als van Anida Voor Koena en Kadoear is Madwabmit als grens gesteld welke zij niet mogen overschrijden.
Diverse randszwervende Digoel-groepen rond Oenggoe en het Gav2 gebied	-	200 "	
		<u>4413</u>	zielen

RESSORT FRADERIK HENDRIK-EILAND

108. Kimaam	210	zielen.	Incl. 28 Poe-anim. R.K. school gesubs. 39 leerl. Statie R.K. Missie. Deze kampong is evenals Momboen min of meer naar kustmodel gebouwd, wat aan gewoonten der menschen om op beschaduwde plaat- sen te wonen absoluut niet aansluit. Derhalve werden thans maatregelen ge- nomen om bij de kampong vernieuwing in dit jaar de kampong rond een breed plein te bouwen, dat met boomen beplant zal worden.
109. Momboen	139	"	Kinderen gaan school te Kimaam. Momboen vormt een groep met Kimaam. Hoewel vereeniging der kampongs gewenscht schijnt is het mogelijk die thans door te zetten daar zij op heftig verzet stuit. Wellicht komt men er later van- zelf toe. De verhouding met de bevolking van Kimaam en Momboen, die het tot nu toe door heemendiensten te zwaar te verantwoorden heeft gehad, is nog
Transp.	<u>349</u>	zielen	

/ altijd

Per transp. 349 zielen

altijd een teer punt. Beide kampongs behooren steeds zooveel mogelijk van heeren-en kampongdiensten te worden vrijgesteld daar ze reeds zeer veel betaalde heerendiensten presteeren moeten. Voor de gevaren daaruit voortvloeiende wordt verwezen naar mijn dagboek over November en December 1936. In 1937 zijn niettegenstaande mijn instructies in deze plaatsen nog te veel heerendiensten gevorderd. Wel bleeven die voor de onbetaalde een eind benede het maximum doch met de betaalde erbij werd dat ver overschreden hetgeen zooveel mogelijk gecoupeerd dient te worden.

110. Teri	408	"	incl.5 Poe-anim.R.K.school, gesubs.82 leerl.
111. Saboedom	199	"	incl. 5 Poe-anim.Kinderen gaan school in de hiermede een complex voormede kampong Teri.
112. Sigat	476	"	incl.4 Poe-anim.R.K.school te Kalwa, gesubs.56 Kampongxxxxxxxxxxx campi .
113. Kalwa	1894	"	56 leerl.Kampong vormen een complex.
114. Bamol			incl.9 Poe-anim.R.K.school, gesubs.103 leerl.Telling vermoedelijk veel te hoog Bamol bestaat uit 6 kampongs (op dezelfde wijze als Teri-Kalwa, welke ook een complex vormen, Sabinda geheeten).
115. Iromoro	253	"	incl.1 Poe-anim.R.K.school, ongesubs.39 leerl.Een zeer lastige kampong waarheer de B.A.veel moet tourneeren en aanvankelijk een of twee weken verblijven hetgeen de thans vertrekkende functienaris heeft nagelaten.
116. Soeam	378	"	incl.5 Poe-anim-R.K.school, gesubs.104 leerl.
117. Jacemoeka	193	"	incl.1 Poe-anim.Zusterkampong van Soeam waar de kinderen school gaan.
118. Koendjangbandoe	260	"	incl.6 Poe-anim.R.K.school, gesubs.41 leerl.Zelfde geval als Iromoro.
119. Kaba	28	"	
120. Wanggambi	104	"	R.K.school gesubs.
121. Woner	144	"	incl.1 Poe-anim.R.K.school. ongesubs.24 leerl.
122. Koboro	152	"	R.K.school, ongesubs.33 leerl.
123. Weboe	244	"	incl.3 Poe-anim.Zusterkampongs R.K.schoo
124. Jeobi	218	"	xxxxxx gesubs.46 leerl.te Jeobi.
125. Komolom			incl.10 Poe-anim(telling 1936)R.K.school ongesubs.19 leerl.Hulpziekenhuis
126. Selemit	78	"	
127. Konorau	130	"	incl.3 Poe-anim.R.K.school, ongesubs, 23 leerl.
128. Wan	164	"	incl.3 Poe-anim.De R.K.school(ongesubs) alhier werd in Maart 1938 gesloten.Kinderen gaan school te Konorau.
129. Tor	250	"	incl.4 Poe-anim.R.K.school, 35 leerl. Kampong wordt in ernstig mate door de zee bedreigd, die reeds meerdere malen doorbrak en de achterliggende tuinen verwoeste.
130. Klader	177	"	incl.5 Poe-anim.R.K.school, ongesubs.40 leerl.Verder als Tor.

Transp. 5750 zielen.

Per tansp.	5750	zielen	
131. Saboen	269	"	incl. 3 Poe-anim.R.K.school, onge subs. 37 leerl.
132. Witau	177	"	
133. Moerba	36	"	
134. Koliram	84	"	
135. Sibenda	64	"	
136. Pembre			
137. Doeatendem	+ 500	"	Deze kampongs zijn nog niet door het Bestuur bezocht.
	<u>7229</u>		
	=====		

Recapitulatie

Ressort Merauke	6292	zielen
" Okaba	5284	"
" Moeting	4413	"
" F.H.Hil.	7229	"
Totaal	<u>23218</u>	zielen
	=====	

C. ECONOMISCH DEEL GEZONDHEIDSTOESTAND

ONDERWIJS ETC.

\$1. Middelen van bestaan.

1. Tuinbouw.

De tuinbouw der Inheemsche bevolking vond in de vorige afdeeling reeds ruime bespreking. De Inheemsche bevolking teelt uitsluitend gewassen voor eigen gebruik. Alleen werd in Bad dit jaar een maisaanplant aangelegd door een 20-tal jongelui onder leiding van een goeroe van welker opbrengst men wat goed heeft gekocht voor kleren. Helaas is voor mais te Merauke onvoldoende afzet; misschien zou katjang tanah het beter doen.

Voor verkoop op den pasar planten in de omgeving van Merauke enkele Chineezers en andere Poeanim katjangsoorten, sawi, terong, kankong, bajam, etc. alsmede oebi en kela-di.

2. Landbouw

Men heeft van den aanvang af met Zuid-Nieuw-Guinea grootsche plannen gehad. In het archief bevindt zich een dikke bundel correspondentie uit den jare 1903 over immigratie van Javanen, die toen juist aan de orde was gesteld door den Heer van Houten. Het is bij plannen gebleven doch reeds in het jaar 1906 vindt men melding gemaakt van de komst van een 8-tal Rotineesche families van welke verwacht werd dat zij hier, na gratis overtocht en f. 50.--voorschot ontvangen te hebben, alsmede voedsel gedurende de eersten tijd van hun verblijf, hier mais en rijst zouden planten. Mais planten deden zij en zelfs padi hebben zij geplant waarbij echter de bewerking der sawahs den dwangerbeideren ten deel viel. In 1908 kwamen nog een 15-tal Rotineezers en bestond in Augustus hun aantal reeds uit 28 mannen, 24 vrouwen en 15 kinderen.

/ Toen

Toen men verwachten kon, dat de proef zou gaan slagen legde zich de Rotimeezen toe op den coprahandel welke veel voordeliger was. In het zelfde jaar werd als dependance van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg hier een coltuurtuin aangelegd welke evenwel geen resultaat heeft opgeleverd en in 1911 gesloten werd. Het terrein heeft later gediend voor den modelkampong der Missie.

Eerst veel later kwam een nieuwe poging tot groot landbouw, die der maatschappij Kelapa die het evenwel niet veel verder heeft gebracht dan het occupeeren van de doesoems der Kaja-Kaja's. Alleen op het tegenwoordige perceel Kolam-Kolam der Missie werd wat geplant en daar wordt ook thans nog voortdurend bijgeplant. Een door Roche aangelegd perceel te Wendoe kwam na zijn dood in 1931 in handen van toko Timor. Roche had er wel het een en ander aan gedaan doch heeft zich tot verbetering van den grond en toe laten verleiden mimosa als groembemester te gebruiken, wat gelukt is met het gevolg dat de koelies er geen klappers meer kunnen rapen van de doem.

Een laatste poging van de maatschappij Kelapa om iets tot stand te brengen was de katoenaanplant op het perceel Gandien, welke op een volslagen mislukking is uitgelopen daar het terrein onder water liep. Ook in Sangasee schijnt de maatschappij katoenaanplant geprobeerd te hebben; daar heb ik in het wild nog enkele katoenplanten aangetroffen.

Intmiddels had de kleine man den weg gewezen op welken iets gekukken wilde. Al spoedig na de stichting van Merauke hadden enkele Javanen sawah's aangelegd, aanvankelijk te kampong Baroe welke al spoedig zich uitbreidden en Oostelijke richting. Zoo ontstonden de sawahcomplexen van kampong Baroe, kampong Timoer en het complex Salinggoe. Omstreeks 1916 richtten enkele Javanen, onder wie hier met name Sahir en Amotredjo genoemd moeten worden, het oog op de omgeving van Mopa en probeerden aan aanplant van padi. De resultaten gaven hun zoo veel moet, dat Sahir \pm 1920 afreisde naar Java en, daarbij gesteund door de afdelingskas, terugkeerde met een 20-tal families, in hoofdzaak afkomstig uit Kedoe. Uit deze groep ontstond een typisch landbouwkolonie te Mopa, welke hier vanaf 1920 sawahbouw bedrijft op van regen afhankelijke sawah's. Geheel van regen afhankelijk zijn deze sawah's echter niet daar de laag liggende velden in dit gebied veel water krijgen uit de omgeving van Boed en Hoegero, dat langs dezen weg naar zee zakt. De helling van het terrein is echter in deze streke zoo flauw dat van eenige regeling dier bevoeling geen sprake kan zijn.

De sawah terreinen van Mopa, sluiten in de eerste plaats aan op de sawah's welke nog tot kampong Sepadim behoren. Wanneer men echter van voorbij Mopa den zijweg inslaat, welke naar Borim voert, heeft men ter linkerhand een uitgestrekte rawah die tot vlak aan de kust reikt en aan de landzijde begrensd wordt door dezen weg en den weg naar Salira (Nasem) waar hoogergelegen grondden in groote uitgestrektheid voorkomen. Het sawahcomplex, dat de eigenlijke naam Mopa voert, ligt ten Westen van dezen weg naar Borim. De groote rawah Pajoeng wordt aangeduid, is zeergeschikt gebleken voor rijstbouw en biedt ruime gelegenheid tot uitbreiding, aangezien hier meer dan 900 bouw grond beschikbaar is.

Helaas heeft men zich te weinig bekommerd om wat de opbrengst der sawahs wezen kon en weten wij daaromtrent uit vroeger jaren niets.

In 1937 werden voor het eerst proefsnitten gehouden op de sawahcomplexen Sepadim, Mopa, Soeweni en Wadoem. Beide laatst genoemde complexen behooren reeds tot de groote rawah Pajoeng. Daarbij bleek dat het complex Sepadim door te hooge ligging ongunstiger resultaten afwierp dan de overige terwijl ook duidelijk werd, dat de beste planttijd in Januari valt. Het jaar 1937 was een zeer normaal regenjaar dat bijna geheel den gemiddelen regenval weeraf. De menschen, van te weinig water waarvoor zij, die dit in Januari hadden gegaan, bewaard bleven.

De resultaten dezer proefsnitten, omgerekend in pikols per bouw, zijn voor Sepadim 15,7 pikol, Mopa 40 pikol, Soeweni 36,8 pikol en Wadoem 40,7 pikol. De hoogere opbrengsten van Mopa en Wadoem zijn het gevolg van het planten, eener andere padiscoort op enkele der proefsawah's nl. padi markoenti welke een hooger beschoot oplevert dan gewoonlijk te Mopa geplante padi gebret, die echter sterker is en meer bestand tegen droogte en andere weerswisselingen dan markoenti de gemiddelde opbrengst van gebret te Soeweni, Mopa en Wadoem was 34,9 pikol per bouw, van markoenti 47,6 pikol. Voor beide soorten dus prachtige opbrengsten te meer daar op ettelijke der proefsawah's reeds 18 jaar achter elkander geplant werd.

De proefsnitten over 1938 leverden in het algemeen minder gunstige resultaten waartoe een in hooge mate onvoorziene omstandigheid veel heeft bijgedragen. Met het buitengewoon hooge springtij van half Februari van dit jaar overspoelde de zee den nabij Pajoeng zeer lagen kustwal en drong ook door de kali van dien naam de rawah binnen, waardoor de complexen Soeweni en Wadoem het ten Oosten van Wadoem Nieuw aangelegde complexen Bokim alsmede Mopa geheel door zout water worden overstroomd dat veel pasgeplante padi vernielde. Een tweede ongelukkig feit was het uitblijven der regens in April, dat later werd goedge maakt door aanhoudenden buitengewonen regenval vanaf Mei tot heden. Niet alleen werd de te velde staande padi hierdoor gered doch van de in Januari en Februari geplante padi kam nu zelfs een tweeden oogst worden verkregen waarvan de opbrengst wordt begroot op $\frac{1}{4}$ van den reeds verkregene.

De opbrengsten waren dit jaar als volgt: Sepadim 18,6 pikol per bouw (wanneer) men een geheel mislukte en door dieren vernielde sawah niet mederekent 21,3 pikol); Mopa 22,9 pikol; Soeweni 22,9 pikol; Wadoem 28,7 pikol en het nieuw aangelegde complex Bokim 34,4 pikol. Rekent men overal $\frac{1}{4}$ voor tweeden oogst bij dan wordt dat resp. ongeveer 23,30,30,36 en 43 pikol per bouw. Te klagen heeft men dus nog niet.

Geheel vergelijkbaar zijn de cijfers natuurlijk niet. In Sepadim heeft men gunstig plekken opgezocht dan verleden jaar terwijl een deel der lieden, die daar hun sawah's hadden, dit jaar te Bokim plantte. Ook moet als men bij de uitkomst den tweeden oogst medetelt bedacht worden, dat de onkosten voor het binnenhalen van den oogst meerder zijn de late regen den eersten uitzaaï van polowidjo heeft doen mislukken, doordat de grond nog te nat was. Men zal het nu over een of twee maanden weer probeeren. Ten derde is dit jaar gelukkig bijna uitsluitend gabret geplant; slechts op twee proefsawah's had men padi markoenti.

Een ongeluk als de sawahbouwers dit jaar heeft getroffen, behoeft niet weer voor te komen. De plaats van de doorbraak der zee werd door mij onderzocht en herhaling is te voorkomen door den aanleg van een misschien 200 meter langen dijk langs de kali Pajoeng waarna deze wordt afgedamd en van de overzijde een korte dijk aan kan sluiten op een achter den eersten strandwal liggenden hooger en tweede. In den dsm in het riviertje moet natuurlijk een sluis worden aangebracht. De geheele arbeid behoort in kampongdienst te geschieden, waartoe bereids besprekingen gevoerd werden met Sahir, die vorig jaar werd aangesteld tot kamitoea (kepaja soa) van Mopa en belast met alle zaken de regeling van sawah's te Mopa en Sepadim betreffende, van welke taak hij zich uitmuntend kwijt en waarvoor hij na afloop van den oogst naar Javaansche adat van elken tani een bundel (gedeng) padi krijgt (zie mijn besluiten van 26 April 1937 No. 23 en 20 November 1937 No. 45).

In het algemeen wordt nog te weinig op zijn aan wijzingen acht geslagen. Zoo moest opgetreden worden tegen personen, die een aandeel in het perceel Bokim hadden gekregen en malieten aan de ompagging van het terrein tegen varkens en kan goeroe's mede te werken.

Zooals gezegd is het raadzaam zoo vroeg mogelijk, liefst in Januari te planten en er dient bij de bevolking voortdurend op gehamerd te worden dat te doen, daar zij het anders onmoedig uitseld. Er zijn echter ook tal van lieden, die niet eerder kunnen planten dan Maart, nl. diegenen, die zelf geen treksapi's bezitten voor het ploegen en deze van anderen leenen moeten.

Maatregelen zijn beraamd tot credietverleening aan een beperkt aantal personen tot aankoop van sapi's (vide dzz. schrijven van 29 Mei 1937 No. 1243/30) welk crediet, naar sedert met den Assistent-Resident besproken werd, zal behooren te worden verstrekt door de onderafdelingskas zoodra de bewilliging van den Resident verkregen is. Verstrekking van klein crediet aan de landbouwers, waar oorspronkelijk over gedacht werd, komt achteraf minder gewenscht voor.

Behalve in Mopa zijn er nog altijd de sawah's achter de kampongs Baroe, Timor en het complex Salinggoe. De oogstcijfers zijn nog onvoldoende bekend; zij zullen voor het complex Salinggoe vermoedelijk rond de 25 pikol per bouw liggen. Een opbrengst dus welke aan die der sawah's te Mopa ongeveer gelijk komt. Ook de sawah's achter kampong Baroe hebben van het zee-water overlast gehad, dat via het kalitje achter de tangsi het land binnenstroomd. Keeren van dit jaar water is zeer moeilijk daar het ook over den seroweg naar binnen dringt.

Onder de ziekten en plagen welke hier de padicultuur schade toebrengen behooren in de eerste plaats de vogels genoemd te worden, voornamelijk papegaaien en kraaien, die aanzienlijke verwoestingen in het veld aanrichten. Gelukkig zijn thans vele landbouwers in het bezit van vogelgeweren (voorladers) waardoor de plaag tenminste eenigermate in toom gehouden kan worden. Niet minder gevaarlijk zijn de wilde zwijnen en kangoeore's welke ompagging der sawah's noodzakelijk maken. Onder de ziekten door insecten veroorzaakt is de belangrijkste die ten gevolge van de walang sangit. Ook omo mentek en omo lembing treden wel eens op, doch beide in zeer geringe mate terwijl ook de walang sangitplaag nimmer een ernstige omvang heeft genomen. Hoofdzakelijk zijn de vogels, die van jaar tot jaar in groote getalen uit wijden omstreken komen aanzwermen.

De resultaten der sawahcultuur mogen hier in het algemeen gunstig genoemd worden. Een monster padi-gabret en merkoeti en monster gemalen gabret werden ter keuring opgezonden aan den Landbouwconsulent, die deze bij zijn telegram van 15 Juni 1938 als volgt beschreef: "padiaren goede hoedanigheid stop monster gemalen gabret goed minder dan eerste kwaliteit ampenarijst doch beter dan idem saigoarijst stop getaxeerde ambonprijs f. 6.25 per pikol".

Waar het maken van rijst door de hullers ter plaatse op vrij ruwe wijze geschiedt, geeft dit oordeel hoop voor de toekomst. Naar het voorkomt zou juist rijstcultuur is het groot hier zeer wel mogelijk zijn. De absolute vlakheid van het land maakt mechanische grondbewerking mogelijk en dit is een groot voordeel. Alleen de oogst zou dan moeilijkheden kunnen opleveren omdat deze, voorzoover bekend, mechanisch niet wel mogelijk is. In dezen geest werd reeds een en ander besproken met Leo Foe Siang, den grootsten handelaar ter plaatse, die daarbij blijk gaf reeds veel eerder aan de mogelijkheid van rijstcultuur op grote schaal te hebben gedacht en die, wanneer hij voor de opzet het nodige kapitaal zou kunnen krijgen, daartoe op erfpachtgrond tegen lage canon wel graag zou willen overgaan. Wanneer het daartoe zou komen zou deze onderneming alle steun van overheidswege verdienen; wanneer dit land economisch ooit iets waard zou worden zou het toch in de richting van sawahbouw moeten zijn en wanneer particulieren geneigd blijken minstens f. 50000.-- in de waagschaal te stellen, mag van het Gouvernement een tegemoetkomende houding worden verwacht. Inmiddels is het nog niet zoo ver, men is nog doende met het samenstellen van de kongsi daar Leo Foe Siang terecht niet voornemens is het risico alleen te dragen. Een afzetgebied voor de rijst behoeft men niet ver te zoeken. Merauke alleen voert per jaar reeds t. 250000 kg. in en uitvoer van hier naar de Zuid Molukken zou uitstekend mogelijk zijn tegen concurrerende prijzen.

Wat voorts de klein landbouw aangaat is de sawahbouw op Mopa voordeliger dan die in de omgeving van Merauke. Van den oogst wordt steeds een derde als loon aan de oogsters gegeven en deze helpers zijn te Mopa voor meer dan de helft of $\frac{2}{3}$ zelf sawahbezitters waardoor men later, dezen helpende oogsten, zijn deel weder terugwint, terwijl in kampong Baroe de helpers bijna uitsluitend niet uit tani's maar uit particulieren bestaan. Daar houdt men dus minder over.

Naast de rijst worden op de hooger gelegen gronden cassave en betalen verbouwd alsmede katjang-tanah en hier en daar mais, Buiten Merauke vindt men rijstbouw uitsluitend als ladangbouw beoefend op droge en op natte velden.

Ten slotte verdient vermelding het voornemen van Leo Foe Sieng om heir zoo mogelijk te komen tot een kleine pinang-aanplant daar thans nog jaarlijksch voor duizenden guldens (f. 5000.-- en meer) aan pinang ingevoerd wordt terwijl deze palm hier, naar bekend is, zeer goed gedijt.

Men is al vroeg vanwege de onderafdelingskas begonnen met den invoer van vee. Reeds in 1908 bestond de veestapel uit 15 paarden, 121 runderen, 47 geiten en 33 schapen. De schapen zijn verdwenen maar de runderen en in mindere mate ook de paarden breidden zich snel uit zoodat men omstreeks 1920 daardoor aangemoedigd meende een speciaal veebedrijf te moeten opzetten. Men had toen ongeveer 750 runderen en 25 paarden. Er werd Onggole-vee ingevoerd alsmede Australische paarden en koeien (1922). Men had zelf een Europeanen (Zum Felde) in dienst om dit bedrijf te beheeren en wat daarmede samen ging te regelen. Te Mopa werden reusachtige stallen gebouwd die schatten gelds kosten. Met het ingevoerde Australische vee echter liep het verkeerd af; dat stieff al zeer spoedig na aankomst. Beter ging het met de Onggolestieren waarvan men de nakomelingen nog heden ten dage kan vinden. Het vee en ook het aantal paarden bleef zich uitbreiden doch het veebedrijf floreerde niet, hetgeen in hoofdzaak geweten werd aan hen, die men de leiding daarvan had opgedragen. Het is echter de vraag of op een afgelegen plaats als Merauke een veebedrijf werkelijk zal kunnen bloeien. De grote moerassen leveren vele bezwaren op in den regentijd en het gebrek aan water in den drogen, terwijl uitvoer van vee steeds hoge onkosten met zich brengt en de loonen plaatselijk zeer hoog zijn. Wanneer hier een veebedrijf mogelijk is zal het alleen zijn als particuliere onderneming en niet als overheidsbedrijf waarbij het toezicht zeer moeilijk uit te oefenen valt. Hoewel men uit het veebedrijf nog lang belangrijke inkomsten heeft getrokken zullen zij wel nimmer de kosten van het daarin belegde kapitaal hebben goed gemaakt, temeer daar het grootste deel dezer winsten door loonen werd opgeslokt. Slechts in een opzicht is het veebedrijf te Merauke geslaagd: de kwaliteit van het vee is erdoor verbeterd, alleen niet van dat der onderafdelingskas maar van dat der bevolking. Hoe dit mogelijk is geweest moge in het midden blijven. In 1936 werd het veebedrijf op advies van den Inspecteur van den Gurgerlijken Veeartsenijkundigen Dienst te Makassar geliquideerd. De laatste koeien der Onderafdelings werden verkocht. Alleen na 1 Januari 1937 nog in het wild rondlopende sapi's werden officieel beschouwd als bezit der onderafdeling welke maatregel echter niet ten volle is door te voeren. De melkgevende koeien werden tot 1 Januari 1938 aangehouden. Het melkbedrijf, dat door concurrentie van particuliere zijde ook geen winst meer opleverde, moest op dien datum worden gesloten. Verder heeft de onderafdelingskas momenteel nog een veestapel te Okaba en te Moeting welke gaan de weg in omgeving verminderen en te Moeting misschien nog 45, te Okaba 100 runderen omvat ter voorziening in de vleesch- en melkbehoefte der niet-Inheemsche bevolking aldaar. In verband met de plannen tot concentratie der politie is het niet ongewenscht beide veestapels langzaam te liquideeren, daar na vertrek der politie uit die plaatsen geen loonnende exploitatie meer mogelijk zal zijn. Zoowel te Okaba als te Moeting zijn veehoeders aangesteld. In Okaba wordt daarvoor maandelijks f. 12.-- in Moeting f. 6.-- (soms ook minder) ten koste gelegd. Voorts heeft men nog het verwilderde, rondzwervende vee tot op tientallen kilometers afstand van Merauke (het komt tot in de omgeving van Tomerauw) en het verwilderde vee te Torai. Van de paarden der onderafdelingskas zijn er nog twee over, die als zij paarden worden gebruikt.

De bevolkingsveestapel loopt achteruit in kwaliteit door te veel uitvoer. In tegenstelling met vroeger jaren toen de uitvoer van groot en zwaar vee zooveel mogelijk bevorderd werd om den vrachtprijs te drukken, wordt dit thans zooveel doenlijk tegen gegaan omdat veel voor de voorplanting uitstekend geschikte dieren op deze wijze voor den veestapel zijn verloren gegaan. Alleen met den uitvoer van bevolkingsvee waarbij de onderafdeling haar tusschenkomst verleent, heeft het Bestuur het toezicht daarop in de hand. Bij uitvoer van vee door Chineezzen in zulks onmogelijk. Toezicht op de slacht ter plaatse zou alleen mogelijk geweest zijn door invoering der slachtbelasting. Dit zou stellig een verbetering geweest zijn doch de nieuwe ordonnantie op de slachtbelasting 1936 maakte invoering onmogelijk door de hoge eischen gesteld aan de deskundigheid van den keurmeester, die veemantri zijn moest. Nu zeer onlangs bij Stbld. 1938 No. 174 de mogelijkheid is geopend tot aanwijzing van deskundigen door het Hoofd van het Gewest, zou het aanbeveling verdienen deze aangelegenheid opnieuw onder de oogen te zien. Vgl. in dit verband mijn schrijven van 27 April 1937 No. 1170/12 en bijbehorende correspondentie. Een tijdlang is er te Merauke zeer veel geslacht doch dit is den laatsten tijd veel minder geworden nl. sinds gebleken is dat door de slacht veel gesloten dieren aangeboden werden en een verschappt politietoezicht ingesteld werd. Den dag na de instelling was het effect reeds merkbaar en de slacht is sedert met ongeveer de helft verminderd. Voordurende waakzaamheid der politie zal daarom ook voor den veestapel goede gevolgen hebben.

Paarden heeft de bevolking overal in ruime overvloed. Geiten komen aanzienlijk minder voor.

4. Jacht

Voor de jacht gedreven door de Inheemsche bevolking wordt verwezen naar Bldz. V. De jacht op herten, welke hier omstreeks 1913 werden ingevoerd en alleen maar in de omgeving van Merauke voorkomen werd geregeld bij besluit van den Resident der Molukken van 13 December 1934 No. F.Z. 28/1/14 en is alleen toegestaan in de maanden April tot en met September.

Van belang is sinds vorig jaar de beroepsjacht op krokodillen. In de laatste helft van 1937 werden 4000 krokodillen neergelegd en ook in het begin van dit jaar werd de jacht nog voortgezet, die, wanneer de rawah's zijn uitgedroogd stellig weer krachtig zal worden hervat. De uitvoer bedroeg in 1937 3473 stuks, in de eerste helft van 1938 5134. Deze werden verkocht naar Batavia. De voornaamste opkoper van huiden is Leo Foe Siong alhier, die thans een looierij te Merauke begonnen is en een zaak voor den aanmaak en verkoop van krokodillenleeren artikelen te Batavia, heeft. Door hem is ook een verzoek ingediend tot opkoop van maximaal 300 kangoeroehuiden per jaar, welk request bij dezerzijdsch schrijven van 25 Mei 1938 No. 1610/30 met ondersteunend advies werd doorgezonden aangezien het metterdaad zonde is, dat kangoeroehuiden hier zoo maar moeten worden weggegooid.

Jacht op slangen, welke vroeger wel eens is voorgekomen heeft de laatste jaren niet meer plaats gevonden daar de prijzen niet loonend werden geacht.

5. Visscherij

Voor de visseherij als middel van bestaan voor de Inheemsche bevolking moge worden verwezen naar pag. 32.

Als middel van bestaan voor de Poe-anim trok zij al zeer spoedig de aandacht der autoriteiten waartoe de ruime vischstand in de Arafoerazee alle aanleiding gaf. In 1908 werd begonnen met een proef hierheen visschers van Bagan-siapa-api te brengen om in de riviermondingen de vischvangst door middel van sero's in het groot te beoefenen. Over het begin dezer onderneming zijn wij redelijk goed ingelicht doch over de oorzaken die tot haar mislukking hebben geleid zijn de berichten uiterst karig hetgeen meestentijds het geval is met proefnemingen, die niet het gewenschte resultaten afwerpen, of schoon de mislukking

veel belangrijker is dan de poging zelf. Moet men de berichten geschoven moeten worden op rekening van het opiumschiiven der geïmporteerde visschers hetgeen minder waarschijnlijk voorkomt. Het schijnt, dat de vermindering van het aantal gestraften na afloop der exploratie een groote slag is geweest voor den afzet van visch, die in de gevangenis te Merauke gereeden aftrek vond. Duidelijk is echter ook dit niet.

Geheel verdwenen is de visscherij na de mislukking dezer groots opgezette proef evenwel niet. Nog steeds vindt men in de mondingen der revieren (met uitzondering van kali Bian helaas) sero's en visch is in later jaren een uitvoerproduct geworden. dat in belangrijkheid nog steeds toeneemt met name de uitvoer van trassi, welke met groote sprongen vooruitgaat. De uitvoer van gedroogde visch bedroeg in 1935 562 Kg.; in 1936 1947 Kg.; in 1937 3263 Kg. en in de eerste helft van 1938 1419 Kg. terwijl de uitvoer van trassi in 1935 bedroeg 67200 Kg.; in 1936 43985.; in 1937 70056 Kg.; en in de helft van 1938 niet minder dan 91730 Kg. De val in het uitvoercijfer van trassi in 1936 is voornamelijk een gevolg van de stijging der copraprijzen, waardoor verschillende visschers weer op den ruilhandel overgingen.

Industrie en mijnbouw komen hier niet voor. Of er bodemschatten in deze onderafdeling voorkomen is niet bekend, wel schijnt in geringe hoeveelheden aardolie aan de oppervlakte te komen nabij de kali Wanggoe en tusschen Koembe en Bian ergens in de omgeving van Senegi.

Voor den handel moge worden verwezen naar de desbetreffende paragraaf.

\$2. Gezondheids- Besmettelijke ziekten vallende onder de epidemicordon-
toestand. nantie kwamen hier met uitzondering van het granuloma venerum, niet voor.

Volksziekten.

a. Venerische ziekten. Van deze is het belangrijk het granuloma venerum dat behalve in de Digoel-kampongs aan den bovenloop der Bianrivier in de geheele onderafdeling voorkomt. Van de verspreiding dezer ziekte, waarvoor reeds een en ander is gezegd, kan het hierover volgende staatje eenigermate een beeld geven.

G e b i e d e n	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
a. Stroomgebied Koembe-rivier	1,2	2,5	6	4	2	4,5	2	2	1,75
b. Stroomgebied Boelaka-rivier	--	--	7,5	--	2	1	2	2,5	1,5
c. Stroomgebied-Merauke-rivier	--	3,5	1,5	3,5	1	--	0,8	1	0,85
d. Stroomgebied Bianrivier	3	--	4,5	1,75	1,75	1	1,50	1,3	1,4
e. Kuststreek Merauke Bian	--	--	--	0,--	0	0	0,1	0,1	0,3
f. Kuststreek Merauke Kondomirav	2	--	5	--	0,5	1	0,5	0,6	0,5
g. Janggandoer en omgeving	--	--	--	--	--	--	3,5	2,5	2
h. Oostelijk deel Hendrik-eiland	--	--	--	8	14	--	4,5	3,5	2
i. Westelijk deel Hendrik-eiland.	--	--	--	--	--	--	--	2,5	3

/ Veel

Veel is dit staatje evenwel niet waard aangezien het alleen omvat het aantal gevallen van *granuloma venerum*, dat door den G.I.A. op tournee in de kampongs werd geconstateerd. Het werkelijke aantal ligt hooger omdat:

1. het aantal in de ziekenhuizen aanwezige inwoners daarin niet is begrepen en
2. ettelijke zieken bij de komst van den G.I.A. in de kampong zich ergens in het bosch plegen schuil te houden. Schrikwekkend is dan ook wat de G.I.A. in zijn jaarverslag 1937, waaraan dit staatje werd ontleend, op dezelfde bladzijde mededeelt: "In totaal werden dit verslagjaar behandeld 1281 granuloomlijders waarvan 263 hersteld ontslagen, 66 wegliepen voordat de behandeling is beëindigd, terwijl 9 overleden zijn als gevolg van cachecie".

Wanneer dit waar was zou het er hier met de granuloombestrijding wel zeer ernstig voorstaan doch ik kan het vooral alsnog niet gelooven. Ware deze opgaf juist dan zouden er per ultimo 1937 in de ziekenhuizen aanwezig geweest moeten zijn 943 granuloomlijders wat volkomen is uitgesloten en op zijn allerhoogst 200 kan hebben bedragen. De cijfers, waarmede door den G.I.A. is gemanupuleerd, zijn ook blijkens de bijlagen van zijn jaarverslag volstrekt en grondig fout. Dat de G.I.A. de resteeren de 750 patienten alle op tournee behandeld zou hebben, lijkt mij meer dan onwaarschijnlijk en komt ook niet overeen met het door hem aangetroffen percentage van granuloomlijders in de bezochte kampongs. Met den nieuwen G.I.A. is deze aangelegenheid bereids besproken daar het zeer gewenscht is, dat althans van den Indisch Arts te Merauke cijfers betrokken kunnen worden waaraan men iets heeft.

De granuloomgevallen op het vaste land beperken zich in hoofdzaak tot recidivan; nieuwe gevallen daarentegen heeft men vooral op Frederik-Hendrik-eiland waar veel zwaar aangetaste lijders worden aangetroffen. Onder hen kwamen veel meisjes voor van 12 tot 17 jaar. De bestrijdingswijze is nog dezelfde als door Dr. Thierfelder werd ingevoerd, wiens systeem van tournee's en opname van gevonden lijders in hulpziekenhuizen, waar zij door een ziekenoppasser werden behandeld met tartras emeticus injecties, nog steeds wordt gevolgd.

Andere venerische ziekten dan granuloom komen hier weinig meer.

b. Framboesia. Framboesia komt in het binnenland veel voor, in het bijzonder onder de Digoelers, aan den bovenloop der rivieren en in het binnenland van Frederik-Hendrik-eiland. Van eenige bestrijding dezer ziekte is momenteel geen sprake. De Indische Arts kan alleen op tournee injecties geven en dan nog niet meer dan twee met zoo groot mogelijke dosering, hetgeen onvoldoende is. Het ziekenhuis te Merauke ligt te ver weg en ware wenschelijk den ziekenoppassers, die met het geven van intraveneuse injecties volkomen vertrouwd zijn, ook de behandeling van framboesia patienten toe te staan. Daar mogen medisch vele bezwaren tegen bestaan, men zal zich andere zijds toch voor oogen moeten stellen, dat in een land als dit een bestrijding door ondeskundigen beter is dan geen bestrijding en in het land der blinden Eenooig koning is. Ik betreur het dan ook ten zeerste dat een daartoe strekkend voorstel van den vorigen G.I.A. niet is ingewilligd. Het gaat hier om massabestrijding en daarbij telt niet het gevaar, dat de individueele patient loopt door ondeskundige hulp in het geval hij geen salver kan blijkt te kunnen verdragen doch het resultaat der salversanverstreking op den gezondheidstoestand van de bevolking in haar geheel.

c. Malaria. Malaria is in deze onderafdeling endemisch afschoon in het algemeen niet kwaadaardig. Explosies gelijk in het jaar 1936 te Janggandoer en Kondo werden in 1937 niet waar genomen. Hier onder volgt een lijst van milt- en parasieten-indices, die een treffend beeld geven van de groote verschuivingen in den toestand van het eene jaar op het andere.

G e b i e d e n	M. I.	1937	P. I.	1937
	1936		1936	
Stroomgebied Boelakarivier	9-24%	10-19%	-	-
Stroomgebied Bianrivier	19-25%	6-20%	-	3.7%
Stroomgebied Koemberrivier	8-16%	9-21%	-	-
Stroomgebied Meraukerivier	9-30%	6-11%	-	-
Digoelkampongs Boven-Biansche: Anida	46%	28%	-	3%
Terek	-	20%	-	5%
Strandkampongs bij Kondomirav: Onggaja	32%	13%	15%	9%
Tomer	35%	11%	-	-
Janggandoer	50%	16%	40%	2%

Zwatwaterkoorts is tot nu toe hier niet waargenomen.

d. Influenza. Reeds in de eerste jaren van onze vestiging wordt het voorkomen van influenzaachtige ziekten onder de Inheemsche bevolking gerapporteerd. Wat de Influenza hier aan kwaad heeft gedaan is uit de voorgaande bladzijden genoegzaam gebleken en het ongeluk is, dat moet worden aangenomen, dat influenza hier thans endemisch is en in het algemeen een kwaadaardig karakter vertoont, daar zij veelal gevolgd wordt door ernstige borst- of longziekten zoowel onder de Poe-anim als onder de Inheemsche bevolking, terwijl dit gevolgd worden door longziekten niet altijd op rekening kan worden geschoven van gebrek aan voorzorg. Nog op dit oogenblik hoort men voortdurend klachten over influenza gevolgd door pneumonie, nu van hier dan van ginds en indien het niet mogelijk is dit kwaad met kracht den kop in drukken zie ik toekomst somber tegemoet. Bestrijding dezer ziekte is niet eenvoudig: de Kaja-Kaja's zijn wanhopige patienten. Zij zijn de overtuiging toe gedaan, dat iemand die koorts heeft daar het beste vanaf komt door in den wind afkoeling te zoeken en zich van eten te onthouden. Isoleering der patienten is volstrekt onmogelijk, terwijl overbrenging naar ziekenhuizen stuit op het bezwaar de groote afstanden. Bij de laatste influenza-epidemie is bestrijding met wonderolie en kinine nog de meest gelukkige therapie gebleken; van asperine of influenza-tabletten transpireeren de patienten te veel, hetgeen het gevaar van kouvatten verhoogt. De kininekuur heeft bovendien het voordeel de malaria te bestrijden. Reeds werd ertoe overgegaan kinine en wonderolie in incidenteele gevallen onder de goeroe's te verspreiden doch dit bekoorde thans sytematisch te geschieden. Wanneer iedere goeroe een flinke flesch wonderolie en kininetabletten kreeg met eenvoudige gebruiksaanwijzing kan hij daar wonderweinig kwaad mee en is het mogelijk een nieuwe epidemie terstond krachtig aan te pakken terwijl wij tot nu toe dank zij de slechte verbindingen steeds echter de feiten zijn aangedraafd en de voorziening met medicijnen volstrekt onvoldoende gebleken is. Dit was niet alleen het geval van uit Merauke aan de hulpziekenhuizen, ondanks alle door mij verstrekte hulp aan den G. I. A., maar ook vanuit Batavia van waar de medicijnen voor het jaar 1938 in Juli van dit jaar werden ontvangen.

Over de verstrekking van medicijnen aan de goeroel werden dezerzijds reeds besprekingen met den nieuwen G. I. A. gevoerd.

c. Beri-beri komt in hoofdzaak voor te Merauke onder koelies en werd ook geconstateerd bij een der leden van de bemanning der "Griffioen" wegens eenzijdige voeding. Aan de bemanning zal het gebruik van katjang hidjoe worden gelast. Beri-beri in de hartstreek komt nogal eens voor onder in de gevangenis te Merauke opgenomen gestreften uit het binnenland afkomstig, welke aan depressie lijden.

f. Lepra. In deze onderafdeeling zijn een dertiental gevallen van lepra bekend waarvan onder Poe-anim en 8 onder Inheemschen, verdeeld over de geheele onderafdeeling van Boeti tot Frederik-Hendrik-eiland toe. Een leproserde is ter plaatse niet aanwezig en aan het voornemen hier in kleine inrichting op te richten kon nog geen uitvoering worden gegeven, hoewel daartoe gelden op de begrooting zijn uitgetrokken. Het zal trouwens onmogelijk zijn alle Inheemsche patienten hier op te nemen: voor die van Frederik-Hendrik-eiland staat dat gelijk met doodstraf.

g. Tuberculose. wordt voornamelijk bij de Poe-anim aangetroffen. Bij de kaja-kaja's alleen in geval die nauwe aanraking hadden met eerst genoemden.

h. Overige Ziekten. Mijnvormziekte en amoebendysenterie komen in hoofdzaak voor onder de Poe-anim; onder de kaja-kaja's minder. Korp komt heel weinig voor.

Oogziekten ziet men nogal eens aan de kust ten-gevolge van zandverstuivingen. Trachoom komt daaronder gelukkig maar matig voor. De Gouvernements Burgerlijke Ziekeninrichting te Merauke heeft een capaciteit van 50 patienten; het personeel bestaat uit een G.I.A., een mantri-verpleger en drie ziekenoppassers. Hulpziekenhuizen bestaan te Okaba, Po-Epe, Moeting, Komolom en Kimaam met een capaciteit van resp. 50, 60, 100, 100 en 70 patienten. Aan elk dier hulpziekenhuizen is een ziekenoppasser verbonden. De gebouwen der G.B.Z. zijn in onderhoud bij Verkeer en Waterstaat, die der hulpziekenhuizen bij de onderafdeelingskas.

Polikliniek wordt alleen te Merauke gehouden.

Voorts is aan het ziekenhuis te Merauke verbonden een vaccinateur die geregeld door de onderafdeeling tourneert. De vaccinetoestand geeft geen aanleiding tot klachten.

Salversan-injecties worden te Merauke en op tournee geregeld verstrekt. De salversan wordt aangekocht uit gelden der onderafdeelingskas. De opbrengst der injecties, die vrij gering is, wordt driemaandelijks in de kas gestort.

Een groot gemis is het ontbreken van een gediplomeerd vroedvrouw-verpleegster in het Ziekenhuis te Merauke, waardoor G.I.A. vaak belet wordt op tournee te gaan terwijl het voor veel vrouwen, in zonderheid die der goeroe's, zeer onaangenaam is uitsluitend, opor mannelijk personeel verpleegd te moeten worden. Op de begrooting der onderafdeelingskas werden gelden uitgetrokken voor de aanstellingen eener vroedvrouw-Verpleegster, die evenwel nog niet is aangekomen. Waar haar salaris zwaar drukt op begrooting der onderafdeeling zou het op pag. 110 vermelde omtrent mogelijke overdracht van het ziekenhuis aan de Missie een uitkomst wezen.

\$3. Onderwijs.

De voormalige Gouvernements Inlandsche school tweede klasse te Merauke werd op 1 Augustus 1936 opgeheven en omgezet in een openbare volksschool met drie en een vervolgschool met twee klassen. De openbare volksschool had per ultimo 1937 112 leerlingen. Het laatste aantal is nog steeds te gering en dient opgevoerd te worden tot minstens 40.

Aan de volksschool is verbonden een schoolhoofd en een hulponderwijzer.

De school van Moehamedijah welke een tijd lang gesloten is geweest werd in 1937 weder heropend en had per ultimo van dat jaar 63 leerlingen. Concurrentie door Moehamedijah aan de openbare Volksschool is niet gebleken. Voorts bestaat te Merauke een particuliere Chineesche school welke op 31 December 1937 32 leerlingen telde. Aan deze school zijn eveneens twee leerkrachten verbonden.

/ Van

Van de scholen der Moluksche Kerk zijn er slechts twee overgebleven, die te Okaba welke is gesubsidieerd en die te Moeting welke niet is gesubsidieerd. Beide scholen werden in hoofdzaak door Poe-anim-kinderen bezocht. Beheerder is de Inlandsch Leeraar t.b. te Merauke.

De Roomsch-Katholieke Missie heeft 67 scholen waarvan twee internaatsscholen en 65 in de diverse kampongs; hiervan zijn 24 scholen gesubsidieerd en 43 ongesubsidieerd met tezamen ongeveer 2250 leerlingen. Voor bijzonderheden moge worden verwezen naar de lijst van kampongs. Van belang is, dat de scholen op Frederik-Hendrik-eiland worden gesubsidieerd volgens zogenoemde Binnenland Beschavingssubsidiereregeling welke door Stblid 1935 No. 556 werd mogelijk gemaakt. Het ligt in de bedoeling ook de volgens de Algemeene Subsidiereregeling gesubsidieerde scholen onder deze subsidiereregeling te brengen.

Zie daarover het schrijven van den Plaatsvervangend Inspecteur van het Inlandsch Onderwijs te Amboina ddo. 26 November 1937 No. 3271/13.

Ten aanzien van de beteekenis van het onderwijs voor de inheemsche maatschappij wordt nogmaals de aandacht gevestigd op het gestelde op pgg. 106 en vlg.

\$4. Grondbezit.

Over de grondrechten der inheemschen zie pgg. 35 en 36

De Inlandsche Poe-anim hebben tot nu toe geen rechten op den grond. Op pag. 120 werd aanbevolen daarin te voorzien door de stichting eener Inlandscherechtsgemeenschap Merauke.

In deze onderafdeeling komen in tweetal erfpachtsperceelen voor beplant met kalppers, teweeten het perceel Kolam-Kolam, staande ten name van de Missie, groot 361,6 H.A. en het erfpachtsperceel Wendoe groot 168,76 H.A., dat nog altijd op naam van den in 1931 vermoedelijk omgekomen R. Roche staat doch in feite geoccupeerd wordt door Toko Timor te Merauke op wier naam het behoort te worden overgeschreven, waartoe door wijlen Roche's rechtverkrijgenden een vordering moet worden ingediend bij den raad van Justitie te Makasser tot afgifte eener verklaring van vermoedelijk overlijden. Deze zaak is momenteel min of meer vastgelopen en terzake moge worden verwezen naar de desbetreffende bundel.

Voorts zijn hier een aantal eigendomsperceel, in foodzaak te Merauke en Okaba, terwijl aan een groot aantal Chineesche tokohouders in totaal 4,092 H.A. is uitgegeven in huur. Die verhuur geschiedde oorspronkelijk op voet van Staatsblad 1924 No. 240 doch buiten de hoofdplaatsen Merauke, Okaba en Moeting zijn deze overeenkomsten sedert het begin van dit jaar omgezet in zulke op den voet van Staatsblad 1933 No. 481 aangezien verhuur op dien voet juist werd geacht.

Voor enkele perceelen is deze omzetting nog in bewerking. Verwezen moge worden naar de terzake gevoerde correspondentie in het bijzonder het schrijven van den Resident der Molukken van 3 April 1937 No. BB9/1/28.

\$5. Handel

De handel in deze onderafdeeling is bijna geheel in handen van de drie grootste toko's te Merauke, Toko Betawi (Leo Foe Siong en co.), Leo Boen San en Toko Timor, van welke toko Betawi verreweg de grootste is. Alle drie hebben overal aan de kust en hier en daar in het binnenland hun "kaki dagang" zitten, die de copra voor hen opkopen en geheel in hun macht zijn, doordat zij bij hun lastgever in de schuld steken. Eerst in 1937 is een begin van concurrentie gekomen doordat Thoe A San ook zelfstandig copra is begonnen uit te voeren; het wordt hem daarbij echter niet gemakkelijk gemaakt de degenen, die hem copra leveren krijgen het soms zwaar te verantwoorden.

Deze kleine handelaren verkopen kleeren, ijzerwaren en tabak aan de Inheemsche bevolking voor klappers. Verder beoefenen zij vischvangst en nu en dan ook krokodillenjacht. Al wat zij op deze wijze vergaren wordt door de prauwen der groote handelaren naar Merauke gevoerd en van daaruit verscheept naar Makasser.

Het belangrijkste uitvoerproduct is copra, waarvan de uitvoer in 1935 2669600 K.G., in 1936 2149554 K.G., in 1937 1581687 K.G. en in de eerste helft van 1938 1284272 K.G. bedroeg. Het jaar 1937 was een slechts coprajaar; ook schijnt de productie en de omvang der klapperbosschen wat af te nemen hetgeen dan in hoofdzaak gevolg is van vermindering bijplant door de geslonken bevolking.

Vergelijkt men echter het in 1938 uitgevoerde kwantum met dat van vorige jaren dan het de vraag of dāe achteruitgang zoo groot is als door de handelaren wordt beweerd. Voor vergelijking met vroegere jaren zijn geen betrouwbaar (zie Bijdr. Inl. Verslag 1937 pag 2 onder III).

Van toenemende beteekenis is de uitvoer van gedroogde visch en trassie. De eerste bedroeg in 1935 562 K.G., in 1936 1974 K.G., in 1937 3263 K.G. en in het eerste semester van 1938 1419 K.G. De uitvoer van trassi ging met sprongen omhoog. In 1935 67200 K.G., in 1936 43905 K.G., in 1937 70056 K.G. en in de eerste helft van 1938 alleen reeds 91730 K.G., terwijl momenteel nog een stock van ongeveer 62500 K.G. te Merauke in voorraad is. Voorts is sinds vorig jaar de uitvoer van krokodillenhuiden belangrijk geworden. Zie hierover onder jacht.

Van minder belang is de uitvoer van runderen; in 1937 werden 196 stuks uitgevoerd (waarde f. 3811.--) en in het eerste semester van 1938 53 stuks (waarde f. 1028.--)

Aan koehuiden werd in 1937 nog voor f. 2964 uitgevoerd, in het eerste halfjaar van 1938 voor f. 977.--

Van weinig beteekenis is tenslotte de uitvoer van wat vogel- en leguanenhuiden en orchideeen.

De invoer is geheel op de consumptie ingesteld. Etenswaaren vormen de hoofdzaak. In deze onderafdeeling, die zoo weinig zelf voortbrengt, is het van weinig nut een specificatie der invoercijfers te geven. Van meer belang is de totale waarde van den invoer, die volgens de statistiek in 1937 f. 189931.-- beliep en in de eerste helft van 1938 f. 89400.--

Deze cijfers stellen de kwestie der handels balans aan de orde. De waarde van den uitvoer is helaas niet nauwkeurig te bepalen. Ook de retributie heffing geeft daartoe niet voldoende middelen aan de hand, daar deze tot aanmoediging van den export zeer laag gesteld wordt. De ruw getaxeerde waarde van den export in 1937 en in het eerste halfjaar van 1938 zijn in onderstaande staat vervat:

	1937			1e semester van 1938			
copra	1581687	K.G. ongeveer	f. 60000.--	1284272	K.G. ongeveer	f. 41000.--	
gedr. visch	3263	" "	" 650.--	1419	" "	" 300.--	
trassi	70056	" "	" 10000.--	91730	" "	" 133000	
krokodillen- huiden	3474	stuks "	" 3000.--	5134	stuks "	" 5000.--	
koehuiden	2619	stuks "	" 2000.--	1328	stuks "	" 1000.--	
vee			<u>f. 79450.--</u>			<u>f. 61300.--</u>	

In de beide gevallen is dus de handelsbalans passief in 1937 met een bedrag van rond f. 110000.--, in het eerste semester van 1938 met een bedrag van ongeveer f. 30000.--

Meer dan ruwe benaderingen zijn dit evenwel niet. Daarbij dient bedacht, dat deze cijfers voor den handel minder alarmerend zijn dan zij schijnen. Aan loonen en gelden ter betaling van plaatselijk aangekochte goederen wordt door het gouvernement en de Missie tesamen jaarlijks rond f. 100000.-- uitbetaald hetgeen op de betalingsbalans in rekening gebracht dient te worden. Doet men zulks dan blijft voor 1937 een klein passief bestaan terwijl 1938 een actief vertoont.

/ Met

Het is niet de bedoeling op deze zeer onnauwkeurige cijfers verder beschouwingen te bouwen. Zij toonen alleen aan en uitsluitend daarvoor werden zij gegeven - dat stimuleering van den uitvoer voor deze onderafdeling een levenskwestie is. Het is hoogst noodzakelijk, dat deze wordt opgevoerd en daarom verdient alles steun wat in deze richting door particulieren wordt ondernomen.

\$6. Economische toestand.

De economische kwetsbaarheid van deze onderafdeeling is uit de laatste regelen der voorgaande paragraaf reeds afdoende gebleken. Over de beteekenis die rijstcultuur voor haar zou kunnen hebben werd hierboven reeds uitvoerig uitgewijd.

De economische toestand der Inheemsche bevolking geeft geen aanleiding tot klachten: ieder is even rijk en even arm. Voedselgebrek komt alleen nu en dan voor in enkele streken van Frederik-Hendrik-eiland. Tot hongersnood komt het er echter niet en het gebrek is geen uitvloeisel van tekort aan land of dergelijke doch van gebrek aan ijver dan wel minder vooruitzienden blik van de bevolking. Zorgen behoeft men zich daarover voor- eerst nog niet te maken.

Minder gunstig is de economische toestand der Poe-anim bevolking, waarvan een belangrijk deel afhankelijk is van de xxxxxx handelaren te Merauke. Honger lijdt evenwel niemand en met wat meer ijver zouden vele Poe-anim het beter hebben dan thans. De gouden der vogeljacht doen nog steeds hun terugslag gevoelen; men denkt er te licht over en in het algemeen komt men ook nog zeer gemakkelijk aan den kost. De belastingheffing brengt dan ook nog geen bijzondere moeilijkheden met zich al is zij door den val der copraprijzen, waardoor wederom minder geld in omloop is, belangrijk moeilijker geworden.

Ook voor de groote handelaren is de laatste tijd minder gunstig geweest. Hun positie is evenwel zoo sterk dat men zich daar waarlijk geen zorgen over behoeft te maken.

=====

VOORTBRENGSELEN.

Wordt beleefd verwezen naar het in de vorige hoofdstukken vermelde.

HOOFDSTUK IV.

TRANSPORTMIDDELEN.

Door den onontgonnen toestand van het land is het gebrek van transportmiddelen zeer beperkt. Te Merauke en in de kuststrekken maakt men gebruik van paarden of rijwielen terwijl voor goederenvervoer meerdere grobaks in gebruik zijn. Helaas zijn de wegen daar door gebrek aan verhardingsmateriaal niet op berekend.

Zuid Nieuw-Guinea is een waterland en het beste reist men dan ook pervaartuig. Voor tourneerende ambtenaren is daarvoor een gewestelijk vaartuig (motorschoener) te Merauke gestationeerd. Dit eene vaartuig is onvoldoende voor het vele gebruik dat ervan gemaakt moet worden. Voor politiepatrouilles langs Maro, Koembe en Bian zou noodzakelijk een tweede gewestelijk vaartuig hier moeten worden gestationeerd. Een open motorboot zou een verbetering zijn, waze het niet dat deze zoo moeilijk over zee gestuurd kan worden in verband met den vrijwel steeds zwaren golfslag. Wanneer het tot concentratie der politie te Merauke komt zou stationeering van een tweede gewestelijk vaartuig noodzakelijk zijn.

De R.K. Missie heeft ook een kleine motorschoener in de vaart.

Voorts zijn er te Merauke twee motorboten en 11 zeilprauwen toebehoorende aan Chineesche handelaren welke voornamelijk dienen voor copra transport van de kustplaatsen naar Merauke

Voor het overzetten van personen zijn te Merauke meerdere roeibooten beschikbaar en een prauw van de onderafdeelingskas, die ook aan de Koembe een roeiboot heeft liggen, alsmede een Kaja-Kajaprauw aan de Merauke-rivier tegenover het erfpachtsperceel Wendoe.

/Te

Te Domandé ligt voorts een haar toebehoorende prauw welke idealiter dient tot het overzetten van personen over de Bian en daarvoor nog nooit gebruikt is (over deze moeilijkheid zie hierboven pag.16). Aan de monding der Boelakarivier woont gelukkig een Poe-anim, die eveneens in het bezit is van een roeiboort terwijl ook aan de Koembemonding een aldaar woonachtige Arabier in het bezit van zulk een vaartuig is.

Overigens worden alleen Inheemsche boomstankano's gebruikt.

Tournee's te land geschieden, behalve die langs het strand, alle te voet. Het vervoer van bagage gelijk ook van Gouvernementsgoederen en gelden kan in heerendienst worden gevorderd. Voor de betaling werd een tarief vastgesteld bij dezerzijdsch besluit van 27 October 1937 No.39. Mijn opvolger kan ik aanbevelen behalve een zak klein geld steeds kleeven (korte en lange broeken, badjoe kaos, vooral ook sarongs), messen, wat snuisterijen, tabak en pinang mee te nemen en den dragers iederen avond boven hun loon een beetje tabak en pinang te geven. Dat houdt er de stemming in en veraangenaamt het tourneeren aanzienlijk. Ik heb op deze wijze in den Kaja-Kaja een prettige reiskameraad gevonden.

=====

H O O F D S T U K V.

\$1. Bestuur

B E S T U U R

Na afgeschied en te zijn van het zelfbestuursgebied Ternate, waartoe het oorspronkelijk behoorde, werd het gedeelte van Zuid Nieuw-Guinea van Kaap Steenboom tot de Britsche grens bij Staatsblad 1901 No.239 afgesplitst van de afdeeling West en Zuid Nieuw-Guinea en bij Staatsblad 1902 No.65 tot zelfstandig Gewest verheven onder een Assistent-Resident, welke toestand geheel handhaafd bleef tot dat de afdeeling bij Staatsblad 1912 No.387, in werking getreden bij Staatsblad 1913 No.415, werd gebracht onder de Residentie Amboina. Dit duurde tot 31 December 1925 No. 640 een onderafdeeling werd. Na bij Staatsblad 1934 No.620 te zijn gesteld onder de afdeeling Toeal kwam het bij Staatsblad 1936 No.566, bij welk Staatsblad de tegenwoordige grenzen voor het eerst werden vastgesteld, onder de afdeeling West- en Zuid Nieuw-Guinea welke maatregel echter niet werd doorgevoerd. Bij Staatsblad 1937 No.557 kwam Zuid Nieuw-Guinea ook deficieel weder onder den Assistent-Resident van Toeal, waaronder deze onderafdeeling in werkelijkheid steeds gebleven was.

De formatie van het personeel in deze onderafdeeling bescheiden werd, na talloze veranderingen in den loop der geschiedenis, bij laatstgenoemd Staatsblad gesteld op een Gediplomeerd gezaghebber of fungeerend Controleur en drie Bestuurs-Assistent met als standplaats Okaba, Moeting en Kimaam. Moeting en volgende maand ook Kimaam worden thans vervuld door een G.A.I.B. Voorts zijn te Merauke bescheiden een G.A.I.B. een Klerk, een mantri-politie een schrijver en een kantooroppasser.

De grenzen der Bestuursressorten Okaba, Moeting en Kimaam zijn niet officieel vastgesteld. Volgens de tegenwoordige regeling omvat het bestuursressort Okaba de streek ten Westen der Bianrivier tot Prinses-Mariannestraat, in het Noorden begrensd door een Rijn van halverwege Kabtel en Besoek Westwaarts. Het bestuursressort Moeting begint bij deze lijn en omvat ten Oosten van de Bian de aan den bovenloop der Koembe-rivier gelegen kampongs Kaverau, Kari en Babri (thans te vereenigen tot Keisa) en aan de bovenloop der Maro de kampongs Boepoel en Kweel als mede alles wat ten Noorden van deze lijn ligt. Het bestuursressort Kimaam omvat Frederik-Hendrik-eiland en Komolom. Voor Merauke blijft de kust van de Bian tot de grens, de Koemberivier tot en met Warita en alles wat ten Westen daarvan ligt tot de Bian alsmede het stroomgebied der Maro tot en met Djedjeroek met alles wat ten Oosten daarvan ligt tot de grens.

—/ Daar

Daar de G.A.I.B. belast is met alles wat de Justitie betreft (met uitzondering slechts van het weinig omvattende Magistraatsgerecht) en ook andere administratieve werkzaamheden heeft op kantoor is deze zeer aan Merauke gebonden (wat trouwens zijn opleiding ten goede komt) en is het bestuursressort Merauke feitelijk te groot, daar ook de onderafdeelingschef aan dit res-sort weinig meer aandacht besteden kan dan aan die der drie Bestuurs-Assistenten.

Een behoorlijk bestuur over het ressort Merauke is slechts mogelijk wanneer daar een prima mantri-politie bescheiden is en ook dan blijkt het moeilijk. Een adspirant-controleur zou in deze onderafdeeling, waar de onderafdeelingschef zoo veelvuldig op tournee moet en bovendien met veel rompslopp van administratie wordt gekweld, geen overbodige weelde zijn. Waar vroeger een Assistent-Resident en een Controleur bescheiden waren met een Gezaghèber te Okaba en een te Assike alsmede een hulpbestuurder te Torai en een B.A. te Koembe zou het niet ongewenscht zijn wanneer thans, nu de bestuursbemoeyenis veel intensiever is geworden en uitgebreid tot het boven-Biansche het Gav-Gav-gebied en Frederik-Henderik-eiland (Assike is nimmer een bestuurspost in den waren zin des woords geweest) den onderafdeelingsbestuurder nog een Europeesch Bestuursambtenaar ter zijde gesteld werd. Die had hij nog in 1933 toen alleen nog maar Moeting en Okaba bestonden, Gav- & Gav niet bezocht werd en Frederik-Henderik-eiland nog gesloten was. Met de uitbreiding des Bestuurs is echter deze steun vervallen terwijl er zelfs een tijdlang geen mantri-politie te Merauke geweest is. Verlichting van het werk van den Onderafdeeling bestuurder door een deel van zijn ressort onder den Bestuurs-Assistent van Moeting te brengen is niet mogelijk daar diens ressort reeds thans zeer zwaar is, moeilijk te bereizen en vol speciaale problemen.

Radioontvangenstations zijn op kosten der onderafdeelingskas in bedrijf gesteld te Okaba (1930) en te Moeting (1935). De radioopnemers zijn buiten de luisteruren als schrijver werkzaam op het kantoor van den Bestuurs-Assistent. Voorts is te Merauke bescheiden en uit de onderafdeelingskas bezoldigde schrijver welke met de administratie der kas belast is. Uit deze kas wordt ook bezoldigd een mandoer (timmerman en metselaar) die is aangesteld om het vele bouwwerk, dat in deze onderafdeeling door de plaatselijke kas bekostigd wordt, uit te voeren. Momenteel is hij werkzaam te Kimaam.

Te Merauke, Moeting en Okaba zijn detachementen veld-politie gelegd resp. groot 38, 20 en 20 man. Als commandant te Merauke treedt op een Inspecteur van Politie 1e klasse, die tevens onder hooger toezicht van den afdeelingscommandant te Tolal belast is met de inspectie der detachementen Okaba en Moeting, welke zijn gesteld onder een Hoofd-Posthuiscommandant. Het ligt in de bedoeling deze detachementen te Okaba en Moeting op te heffen daar de Hoofd-Posthuiscommandanten als detachementscommandant niet voldoen en de na opleiding der agenten onder hun leiding niet tot haar recht komt. Zie over deze kwestie onder ~~meer~~ meer dezerzijdsch schrijven van 16 Augustus 1937 No. 2508/V.P.

Door detachering van vaste patrouilles te Okaba en Moeting, gelijk thans te Kimaam geschiedt, zou tevens betere en centrale leiding gegeven kunnen worden aan het politie-toezicht van den onderafdeelingsbestuurder op de hier te onafhankelijke Bestuurs-Assistenten verbeteren zou.

Van uit het detachement Merauke wordt om de twee maanden de vaste patrouille te Kimaam, welke uit 10 man bestaat, afgelost. Het detachement te Merauke is hiervoor echter te klein en zal met ingang van 1 Januari 1939 verstrekt worden met 9 man en een posthuiscommandant. Dan zal eindelijk weer geregeld gepatrouilleerd kunnen worden langs Maro en Koembe, welke ressorten (om van het Kanoengebied niet te spreken) thans sterk verwaarloosd worden.

De bestuurspolitie telt drie agenten (waar onder een eerste klasse) te Merauke, 2 te Moeting, 2 te Okaba en 1 te Kimaam. Het aantal te Kimaam is onvoldoende en voorgesteld werd dit voor 1939 op 2 te brengen (zie dzz. schrijven van 26 Juni 1938 No. 1995/B

Over het kampongbestuur werd reeds een en ander medegedeeld. De Marindineesche kamponghoofden genieten alleen 8% collecteloon van de geinde belastingen en krijgen een dienstpak, dat van onderafdeelingswege wordt verstrekt. Soms worden hun ook wel hoeden of anderszins gegeven alsmede vlaggen.

De Poe-anim in het ressort Merauke en Moeting staan onder het hoofd der Poe-anim te Merauke, dat behalve collecteloon een inkomen van f. 22.50 per maand geniet uit de onderafdeelingskas. De beide hoofden te Okaba genieten alleen collecteloon evenals de wijkmeester der Chineezers te Merauke, die werd aangesteld bij besluit van den Resident van Amboina van 12 Mei 1928 No. 172.

Aan 's Landsgevangenis te Merauke zijn verbonden een cipier 2de klasse en 2 sleutelbewaarders. De cipier is oud mantri B.O.W. en heeft als zoodanig tevens de leiding over al wat in Merauke gebouwd, gerepareerd en verbeterd moet worden. Alleen door deze combinatie is het beheer over de vele gebouwen hier den onderafdeelingsbestuurder mogelijk zonder dat ter plaats B.O.W. personeel bescheiden is. Districtgevangenen zijn aanwezig te Okaba, Moeting en Kimaam, welke tevens dienstdoen als hulpgevangenen voor de op die plaatsen door de plaatsvervangend Alleenprekend Rechter's veroordeelden en in enkele gevallen ook voor gestraften met langer straffijd. Dit geldt in het bijzonder voor personen afkomstig uit het Gav-Gav-gebied en van Frederik-Henderik-eiland. Voor 75% dezer menschen staat detineering te Merauke voor langeren tijd dan drie maanden gelijk met een doodvonnis en in de meeste gevallen geef ik er dan ook den voorkeur aan hem op Moeting resp. Kimaam hun straf te doen ondergaan. Dit geldt natuurlijk alleen voor straffen korter dan een jaar. Langere straffen echter worden dezen lieden slechts uitzondermate zelden opgelegd daar vrijheidsstraf hen onvergelykelijk veel zwaarder treft dan den Poe-anim.

\$2. Belastingen.

De Inheemsche bevolking van Tomer tot en met Wamal is aangeslagen naar een tarief van f. 2.- per persoon. Aangezien voor allen de uiterlijke kentekenen van welstand de zelfde zijn worden zij ook allen voor hetzelfde bedrag aangeslagen.

De betaling geschiedt tegenwoordig in geld. Zie hierover pag. 119 en mijn schrijven van 9 Juni 1938 No. 1713/B.

In het binnenland zijn niet voldoende klappers af andere verhandelbare producten voorhanden om aanslag in de Inkomsten Belastingen. In de grooten aanslag vallen slechts weinigen.

Op de Inkomsten Belasting der Inlanders (Kaja-Kaja's en Poe-anim) wordt een bijdrage van 10% van den aanslag met een maximum van f. 1.-- geheven ten bate der onderafdeelingskas welke vrijwillige bijdrage ook geheven wordt met een maximum van f. 0.50 van de Inheemsche bevolking in het binnenland, welke niet kan worden aangeslagen in de Inkomstenbelasting. De aanslag varieert van 10 tot 50 cent per persoon en wordt meestal opgebracht in sago; alleen aan de kali Koembe, waar men nogal wat klappers heeft, in geld en door Manggatrik ook wel in hout. In het ressort Okaba betalen verscheidene kust-kampongs ook hun bijdrage van 10% toeslag op de Inkomsten belastingen in sago. De sago is noodig voor de ziekenhuizen en districtgevangenen, die anders niet aan voldoende sago kunnen komen waardoor groote moeilijkheden ontstaan zouden. In 1938 werd voor het eerst de vrijwillige bijdrage ingevoerd op Frederik-Henderik-eiland waar de bewoners der Sabindastreek elk 3 ega's sago gaxaxeed op 10 cent moesten leveren. Kimaam en Mombon, welke dorpen toch al in menig opzicht den last des Bestuurs dragen moete werden vrijgesteld terwijl in andere kampongs niet voldoende sago voorhanden is. Van de hoegrootheid van den totalen aanslag ben ik nog niet op de hoogte daar de tahs vertrekkende Bestuurs-Assistenten zijn administratie in ieder opzicht heeft verwaarloosd.

/ Overigens

Overigens schijnt de aanslag op Frederik-Hendrik-eiland niet de minste moeilijkheden te hebben geleverd. Als vrijwillige bijdragen is zij gelijk elders volkomen verantwoord; het is goed, dat de menschen leeren voor hun zieken in de ziekenhuizen te zorgen.

Personele belasting wordt hier, evenals elders, van alle landaarden geheven. Het aantal aanslagen is gering.

In de Vermogensbelasting zijn slechts een paar Chineezen te Merauke aangeslagen.

De Verpondingsbelasting is in 1926 voor Zuid-Nieuw-Guinea buiten werking gesteld.

Slachtbelasting wordt in dit ressort niet geheven.

In- en Uitvoerrechten en Accijnzen worden hier sinds 1923 geheven. Met de inning is belast een materiële klasse der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, hierin bijgestaan door 2 douaneoppassers; genoemde Mantri is tevens dd. havenmeester ter plaatse.

Retributiegelden van uitgevoerde bosch en zeeproducten ad 10% van de markwaarde worden geheven ten bate van de onderafdeelingsskas. De marktwaarde wordt gemeenlijk zeer laag gesteld om den uitvoer te bevorderen.

§3. Rechtswezen. De regeling van de Inheemsche rechtspraak zooals die is vastgesteld bij Staatsblad 1932 No. 80 en sedert gewijzigd en aangevuld trad in werking bij Staatsblad 1935 No. 465. De uitvoeringsvoorschriften worden gegeven bij Besluit van den Resident der Molokken van 24 Augustus 1935 No. J. 72/1/28, Javansche Courant 1935 No. 77, Extra Bijv. van 24 September 1935 No. 57.

De rechtspraak over Inlanders zoowel Inheemschen als niet Inheemschen wordt in Zuid Nieuw-Guinea uitgeoefend door den Alleensprekend Rechter, te onderscheiden in dien voor groote en in dien voor kleine zaken. Als zoodanig treedt op de onderafdeelingsschef terwijl de Bestuurs-Assistenten te Okaba, Moeting en Kimaam als plaatsvervangend Alleensprekend Rechter zijn aangewezen, elk voor hun ressort voor kleine zaken.

De adatrechtspraak in Zuid-Nieuw-Guinea levert nogal wat moeilijkheden op daar van adatrechtsregelen gelijk men die elders kent, in deze uiterst primitieve maatschappy geen sprake is. In deze liggen de sferen van recht, godsdienst, familie, sociale omgang en al wat men in onze maatschappy onderscheiden pleegt nog zoo volkomen vervlochten door een dat zelfs van een ontluikerd rechtsleven, dat zich uit in het stellen van bepaalde regels, geen sprake is.

Rechtspraak was ten eene male onbekend. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat er geen recht was. De maatschappy had daarover wel dadelijk haar eigen gevoelen doch een instituut waarin dit gevoelen tot uiting kwam bestond niet. Op een delict volgde gemeenlijk een vechtpartij dan wel, men nam zijn toevlucht tot tooverij, die in zoo veel primitieve gemeenschappen gebleken is het dwangmiddel tot rechtshandhaving bij uitnemenheid te zijn en als zoodanig een zeer nuttige functie van generale preventie uitoefent. Wie zich vergrepen heeft vreest allereerst tooverij; tot manslag of vechtpartijen komt het alleen in bepaalde gevallen van belediging of in zulke waarin de gemeenschap tot groote verontwaardiging geraakt is.

De tegenwoordige rechter geeft de adat der Marind-anim niet weinig moeilijkheden. Tegen otiv-bombari bijvoorbeeld kan hij niet eens altijd optreden door zich analogie aan het Strafwetboek te beroepen; verkrachting is lang niet altijd bewijsbaar en voor openbare scheiding der eerbaarheid is de openbaarheid gemeenlijk problematisch. In zulke gevallen heeft de Rechter zich tot nu toe met succes op de nieuwe adat beroepen, waaraan een jurisprodentie van ruim 20 jaren oud steun geeft.

Een zeer speciaal delict is tooverij. Zij, die in den kampong als toovernaars bekend staan, oefenen daar een terreur uit en wanneer niet nu en dan van overheidswege ingegrepen wordt is het einde daarvan moord en doodslag. Moordzaken vinden in deze onderafdeeling dan ook vrijwel steeds in daden van tooverij hun oorsprong. Sinds 1937 werden reeds eenige malen personen wegens het uitoefenen van verboden tooverij tot gemengenisstraf veroordeeld (dus niet wegens het doden door tooverij al wordt moord veelal in eerste instantie ten laste gelegd).

Hier steunt de Rechter waarlijk op de adat; het geloof in tooverij is ook bij de Christenen onder de Marind-anim onwrikbaar

In een tweetal gevallen werd ook in het oude verbod van het betreden der vrouwenhuizen steun gevonden tot wering van onzedelijkheid. Overigens in het berechten van primitieven geen eenvoudige bezigheid. Het eischt eindeloos geduld terwijl men erop voorbereid moet zijn, dat in vele gevallen beklagde en getuigen de zitting voorafgerepeteerd hebben. Om dat te coupeeren heb ik steeds zooveel mogelijk te aanhangige groote zaken op tournee afgedaan en zoo ter plaatse komt men gemeenlijk nog het best achter de waarheid of wat daar naar zweemt. Sommigen meenen, dat de Kaja-Kaja altijd bekent en niet liegt, maar dit is zeer bepaaldelijk een dwaling. Een groote moeilijkheid bij rechtszaken is ook een vaak optreende bewustzijsvereniging van beklagde en getuigen en voorgewonde schulchterheid van in zedesschandelen gehoorde jonge dochteren. Beide categorieën van personen zijn geeindigd tot het volharderen in een afmattend stilzwijgend.

Niet minder moeilijkheden dan tenlaste legging en getuigenverhoor geeft de strafmaat. In ons Westersche rechtsbewustzijn is die aan aantallen van maanden en jaren gebonden. De Marind kent geen jaren en heeft nimmer geleerd in getallen te denken. Ook is voor deze natuurwolken vrijheidsstraf zwaar en dit te meer naarmate zij primitiever zijn. Daar komt bij dat van misdad ook in het oog der maatschappy zelve, hier haast nimmer sprake is. Werkelijke misdadigers zijn vrijwel alleen de toovernaars, tegen wie ik eens een kamponghoofd 12 jaar hoorde eischen, die op mijn weerlegging, dat de man dan in de gevangenis sterven zou antwoorde Tidak apa Toean. Eigenrichting en voortzetting van ontlereerbare adatgebruiken vormen den hoofdschoter. Zware straffen zijn hier dan ook naar het voorkomt niet op haar plaats en slechts in zeer zeldzame gevallen werden straffen uitgedeeld van meer dan een jaar. In het algemeen is het uitdeelen van langere straffen zinloos: de Marind overziet zulk een tijd toch niet en wat weet hij van maanden en jaren, van het verschil tusschen 6 en 12? In vele gevallen moet recht hier meer zijn gewinning aan een andere recht orde dan wrekende gerechtigheid. Het opvoedende element is hier nog immer hoofdzaak en dat geldt uiteraard voor streken als Frederik-Henderik-eiland weer sterker dan voor de kust. In hoofdzaak is het en moge het vooralsnog blijven: een tik op de vingerd.

De rechtspraak over Chineez en andere vreemde Oosterlingen is geregeld bij het sedert herhaaldelijk gewijzigd Staatsblad 1908 No. 234 houdende Voorloopige bepalingen tot Regeling van het rechtswezen in de Onderafdeelingen Zuid-Nieuw-Guinea en Boven Digoel. Volgens deze regeling worden alle door Inlanders en vreemde Oosterlingen (men heeft verzuimd het artikel te wijzigen en de Inlanders te carteer en) gepleegde overtredingen waarop geen zwaardere straf is gesteld dan hechtenis van ten hoogste 3 maanden of een boete van ten hoogste f. 500.- alsmede de in artikel 352 lid 1, 364, 373, 379, 384, 407 lid 1, 482 en 315 van het Wetboek van Strafrecht bedoelde misdrijven, berecht door den Magistraat (de Onderafdeelingschef).

Gewone misdrijven worden berecht door het Residentie gerecht, dat ook oordeelt over Europeanen in de gevallen waarvoor vreemde Oosterlingen Oosterlingen terecht staan voor den Magistraat. Ook Inlanders kunnen volgens dit reglement door den Residentierechter berecht worden, hetgeen echter in het algemeen niet de bedoeling zal zijn sinds de invoering van Staatsblad 1932 No. 80.

Civielrechterlijke bevoegdheid is alleen toegekend aan het Residentiegerecht, dat kennis neemt van burgerlijke rechtsvorderingen ingesteld tegen de Europeanen Chineez indien het onderwerp van geschilde f. 1500.- niet te boven gaat en gedaagde binnen de onderafdeeling woonachtig is of daar verblijf houdt; 2e. Europeanen of Chineez indien het onderwerp van geschil de f. 1500.- te boven gaat ingeval partijen zulks zijn overeengekomen 3e. Inlanders en andere Vreemde Oosterlingen dan Chineez mits de gedaagde binnen de onderafdeeling woonachtig zij of daar verblijf houdt (ook hier is verzuimd de Inlanders te carteer en).

Hooger beroep is alleen mogelijk in de zaken sib.le. voor vorderingen van meer dan / .250.--sub.3e.voor vorderingen van meer dan / .500.--beide bij den Raad van Justitie en sub 2e.bij het Hoog Gerechtshof van Nederlandsch-Indie.

Met het toezicht op het Residentiegerecht is belast de Raad van Justitie te Makasser. In strafzaken oordeelt de Raad in revisie over alle vonnissen waarin een veroordeeling is uitgesproken en de tenuitvoerlegging moet worden opgeschort in afwachting van 's Raads vonnis.

Deze regeling van het Rechtswezen is ingesteld op het voorhanden zijn van een Assistent-Resident, een Controleur of Gezaghebber en een ervaren commies; voor een onderafdeelingsbestuurder, bijgestaan door een G.A.I.B. als griffier en een klerk als ambtenaar van het Openbaar Ministerie is zij een wanhoop, daar zij hem dwingt zich te bemoeien met allerlei kleinigheden die elders aan anderen kunnen worden overgelaten. Bovendien zijn de bepalingen zeer onoverzichtelyk en dient ook ten allen tijde rekening te worden gehouden, hetzij met Reglement op de Rechtsvordering hetzij met dat op de Strafvordering hoewel geen dier reglementen in de Voorloopige Bepalingen en zijn genoemd. Voor den tegenwoordigen toestand zijn de bepalingen te omslachtig en zij staan een vlotte afdoening der rechtszaken in den weg. Thans heeft een vrijsprekend vonnis van den Raad van Justitie in een meenedzaak, waarin het beklagde ten laste gelegde wel bewezen geacht werd doch de strafbaarheid van het feit zelve niet, geleid tot een merkwaardig rechtsconflict daar de Raad zelf het afnemen van den eed eischt en zulks door de straffeloosheid van meened thans ten eene male ongewenscht moet worden. Zie hierover mijn schrijven van 25 Juli 1938 No. 2376/2 waarin tevens de vraag aan de orde gesteld werd of het niet mogelijk zou zijn, dat de Regeering zich uitspreekt langs welken weg vereenvoudiging der rechtspraak over Chineez en vreemde Oosterlingen mogelijk is temeer omdat van de vele wijzigingen die dit Staatsblad ondergaan heeft wettelijke onwettig geacht moeten worden daar zij bij gewone ordonnantie zijn geschied terwijl het Staatsblad zelf bij kroonordonnantie tot stand is gekomen.

H O O P D S T U K VI

P O L I T I E K E T O E S T A N D .

De politieke toestand is bijna onverdeeld gunstig. Alleen in het Noorden bestaat ondanks de vestiging van de Mappi-post nog steeds vrees voor koppensnellers. In Augustus van het vorig jaar werden bij den kampong Terek enkele lieden der kali Kia overvallen, vermoedelijk door lieden van de kali Womod, die gelijk met dezen op bezoek waren in den kampong Terek welke in deze zaak waarschijnlijk mede de hand gehad heeft en thans in vrees leeft voor weerwraak van de zijde der Kiamenschen. Het moet echter mogelijk geacht worden vanuit Boven-Digoel deze zaak zoo niet tot klaarheid te brengen dan toch in haar gevolgen te stuiten.

Frederik-Fenderik-eiland is thans zoo goed als geheel onder Bestuur gebracht terwijl ditzelfde van het Gav-Gavgebied geze kan worden.

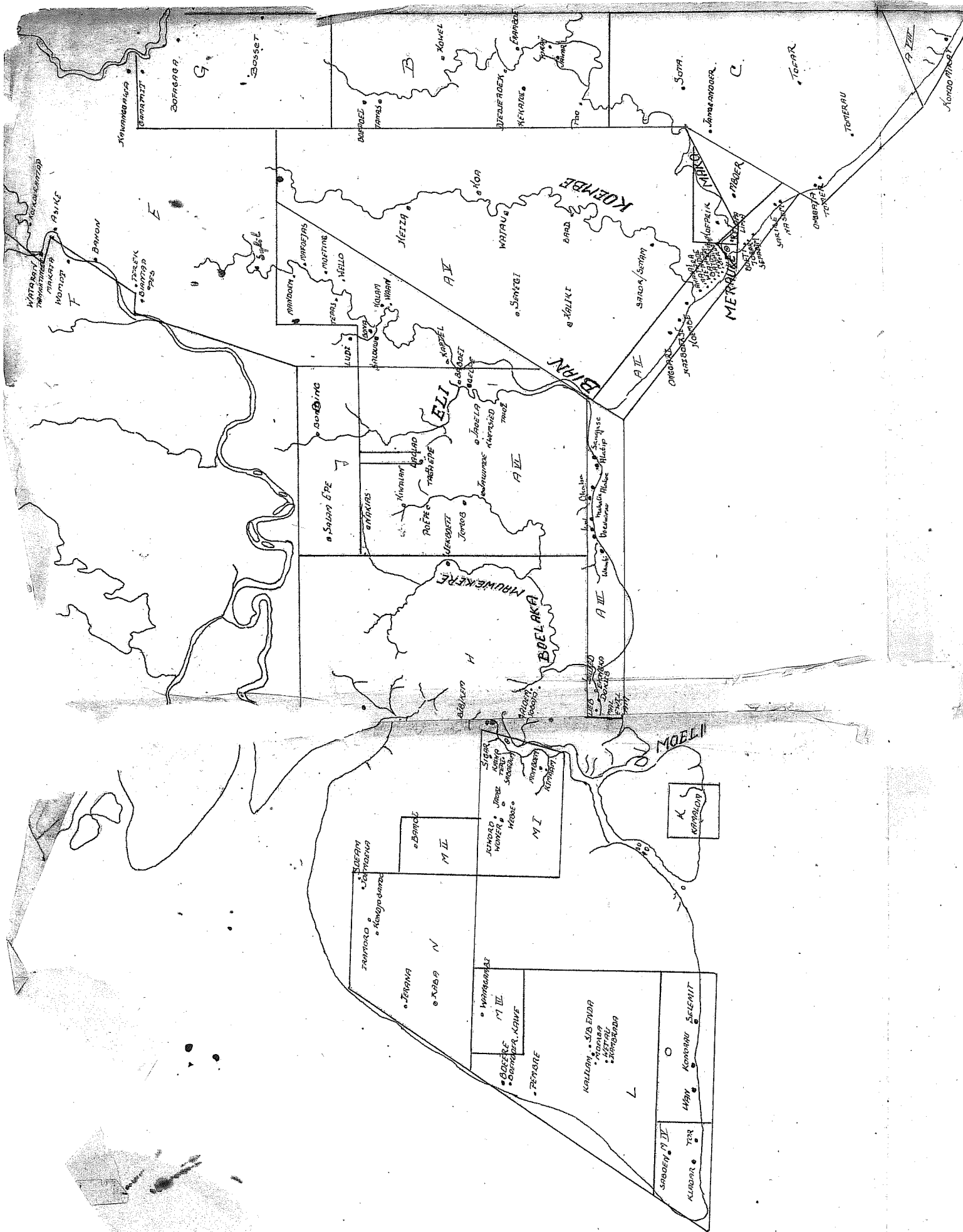
Door politieke propagandisten wordt het ressort niet bezocht. Behalve een tweetal begrafenisverenigingen, een Christelijke en een Mohammedaansche, bestaan hier een afdeeling van Mohammedijah en van de Kuo Min Tang en een van de te Koepang gevestigde vereeniging Selatan Dja. De vereeniging Kuo Min Tang is hier meer een algemeene vereeniging der Chineez en van politieke activiteit werd tot dusver niets bemerkt. Selatan Dja, dat begin 1937 op zeer onbehoorlijke wijze om een Timoreesch kamponghoofd vroeg, laat in het geheel niets meer van zich hooren en vergadert niet meer. Van vergaderingen der Chineez en bemerkt men trouwens ook niets. Van de zijde van Moehamedijah werd nimmer eenige last ondervonden. De leiding berust tot nu toe bij Sahir, de kamitoes van Mopa, een zeer verdienstelijk man.

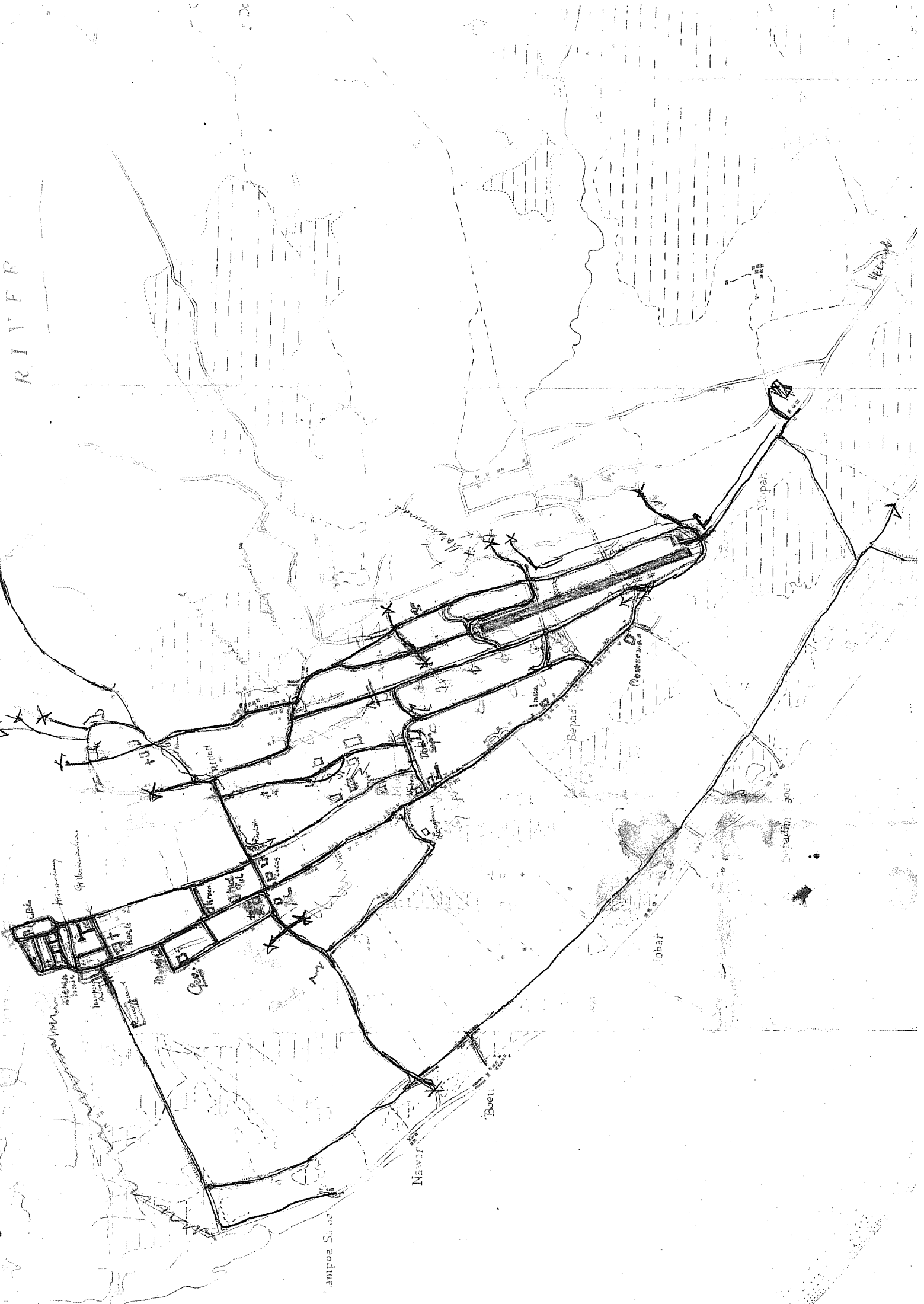
Slechts een Japanner is in deze onderafdeeling wwonachtig

Merauke, den 25sten Juli 1938.--

De aftredende Controleur van Zd. Nw. Guinea,

W. A. T. van Beek.

RIVER

De

Laba

Gop

Cepasi

Mopah

Nawar

Boet

Lobar

Sradim poe

Lampoe Saue

1625/6